

รายงานการวิจัย

โครงการสำรวจสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร

เล่ม 1 - รายงานผลการวิจัย

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กิระนันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีร์เวทย์ ประมวลรัฐการ
รองศาสตราจารย์ ประพันธ์ เศวตนันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไพศาล เล็กอุทัย
รองศาสตราจารย์ ดร. สรสิทธิ์ ภิบาลบุตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา กิระนันท์
รองศาสตราจารย์ ดร. อชวธรรม นิลินันท์ไธวาน
รองศาสตราจารย์ ดร. อุทุมพร ทองอุไทย

กันยายน 2525

ศึกษานิพนธ์ประเภทวิทยานิพนธ์

มอบให้หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

20 / ก.ค. / 25

หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

330.759

3

451

ก.ค. 1

016129 3.1 ก.ค. 2526

อารัมภบท

โครงการสำรวจสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร เป็นโครงการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อหาข้อมูลพื้นฐานสำหรับวางแผนความคิด เบื้องต้นและสำหรับใช้ในการศึกษาระยะที่ในรายละเอียดต่อไป โครงการวิจัยนี้เป็นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจาก เงินทุนอุดหนุน เพื่อ เพิ่มทุนและพัฒนาระสิทธิภาพของภาควิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้ความรับผิดชอบของคณะกรรมการปฏิบัติภารกิจการวิจัยเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร ในระหว่างปีงบประมาณ 2524-2525

โครงการวิจัยนี้ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ประมาณเดือนตุลาคม 2524 โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้คณาจารย์จากสาขาวิชาต่าง ๆ รวม 8 คนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ดังรายชื่อหัวหน้าโครงการและคณาจารย์เรียงตามลำดับอักษรชื่อต่อไปนี้

รองศาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กีระนันทน์	สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์และประชากรศาสตร์ เป็นหัวหน้าโครงการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีรเวทย์ ประมวลรัฐการ	สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
รองศาสตราจารย์ ประพันธ์ เสวदनันทน์	สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไพศาล เล็กอุทัย	สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. สรชัย ทิศาลบุตร	สาขาวิชาสถิติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา กีระนันทน์	สาขาวิชาสถิติ
รองศาสตราจารย์ ดร. อรรชรณ ปิรันธน์ไธวาท	สาขาวิชา วาทวิทยาและสื่อสารการแสดง
รองศาสตราจารย์ ดร. อุทุมพร ทองอุไทย	สาขาวิชา สถิติและวิจัยการศึกษา

นอกจากวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาข้อมูลปฐมภูมิพื้นฐานของกรุงเทพมหานครแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้มอบหมายให้คณะผู้วิจัยทำการศึกษาระยะที่ เป็นพิเศษถึงพฤติกรรมในการใช้พลังงานในครัวเรือนของชาวกรุงเทพฯ เป็นอีกโครงการวิจัยหนึ่งผนวกเข้าไว้ด้วย

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนี้จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์ในรายละเอียดสำหรับ
ประเด็นต่าง ๆ ได้ต่อไปอีกในอนาคต โดยเฉพาะที่จะปรากฏในรูปของรายงานการวิจัย
และบทความวิจัยของคณาจารย์ และวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษา รายงานการวิจัย
ในที่นี้จึง เป็นรายงานการวิจัยแรกของโครงการวิจัยดังกล่าว เท่านั้น

รายงานการวิจัยในปัจจุบันประกอบด้วย 2 เล่ม เล่ม 1 เป็นรายงาน
ผลการวิจัยซึ่งเสนอความเป็นมา วิธีการวิจัย และผลการศึกษารายละเอียดเบื้องต้นจากการสำรวจ
เล่ม 2 เป็นการนำเสนอข้อมูลโดยแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจ
นำเสนอในรูปของการกระจายเป็นร้อยละ กับข้อมูลทุติยภูมิโดยเฉพาะในส่วนขงภาคที่โครงการ-
วิจัยได้เก็บรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ และคำนวณปรับค่าให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

คณาจารย์ผู้วิจัย

1 กันยายน 2525

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

โครงการสำรวจสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานครนี้ สามารถดำเนินการมาได้จนถึงขั้นนี้ โดยการสนับสนุนทางการเงินจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประการหนึ่ง และโดยที่ผู้บริหารการวิจัยของมหาวิทยาลัยได้ เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเมืองที่สืบเนื่องติดต่อกันมานานอีกประการหนึ่ง คณาจารย์ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนในการตัดสินใจให้การสนับสนุนโครงการนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ เศรษฐมานิต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม ในฐานะประธานคณะกรรมการปฏิบัติการกิจการวิจัยเกี่ยวกับกรุงเทพมหานครของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การบริหารโครงการวิจัยมีอุปสรรคหลายขั้นตอน แต่ก็ได้รับความช่วยเหลือ แนะนำ และอุปการะ เป็นอย่างดียิ่งจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล อธิการบดี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อ่ำพน นະมาคร รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร และรองศาสตราจารย์ เขาวลัย พงษ์พาดิโรจน์ เลขาธิการบริหารฝ่ายการเงิน ปัญหาอุปสรรคทั้งหลายจึงคลี่คลายลงตามลำดับ

โครงการวิจัยได้รับความร่วมมือจากการไฟฟ้านครหลวง การไฟฟ้าฝ่ายผลิต และการพลังงานแห่งชาติ เป็นอย่างดียิ่ง ในการให้เอกสารคู่มือการประหยัดไฟฟ้าและอื่น ๆ เป็นจำนวนมากสำหรับมอบให้แก่ครัวเรือนตัวอย่างในงานสนาม และในการให้ข้อมูลสำคัญ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนการวิจัยได้เป็นอย่างดี

ในงานวิจัยสนาม โครงการวิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากเจ้าหน้าที่ของเขต และ กทม. โดยเฉพาะในพื้นที่ที่คมนาคมไม่สะดวกและแผนที่ไม่ชัดเจนพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตคลองสาน บางเขน พญาไท มินบุรี และลาดกระบัง งานภาคสนามได้อาศัยข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนตัวอย่างของสำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่ง ได้อนุเคราะห์ด้วยดี และส่วน

สำคัญที่สุด ก็คือ การทุ่มเทอุทิศร่างกายและใจของเจ้าหน้าที่วิจัยทุกคนในงานภาคสนามนี้ ซึ่งประกอบด้วย นักวิจัยผู้ช่วย 6 คน นิสิตปริญญาตรี ทำหน้าที่หมักงานดินภาคพื้นและรหัส 45 คน พนักงานขับรถ 4 คน และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานอีกจำนวนมาก

หน่วยราชการอีกจำนวนหนึ่งได้ร่วมมือเป็นอย่างดีในด้านข้อมูลสถิติ และข้อมูลมหภาค โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร กองบัญชาการตำรวจนครบาล และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

เหนืออื่นใด ผู้ที่มีความสำคัญต่อโครงการวิจัยมากที่สุดและนับคณาให้โครงการวิจัยนี้มีบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้คือ หัวหน้าครัวเรือนจำนวน 3,306 รายในกรุงเทพมหานคร ท่านเหล่านี้ได้เข้าใจความจำเป็นของการมีระบบข้อมูล รัฐบาล และให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งส่วนใหญ่ ได้สละเวลาอันมีค่าในการประกอบอาชีพ เปิดโอกาสให้ผลิตได้สัมภาระและบันทึกข้อมูลโครงการวิจัยนี้เชื่อว่าท่านเหล่านี้ได้ร่วมกันพิสูจน์หักล้างคำกล่าวที่ "คนกรุงเทพฯ ไม่เอาธุระกับสิ่งใดเลย" นั้นแล้ว

คณาจารย์ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณ ทุกท่านและหน่วยงานที่ได้กล่าวมาไว้ข้างต้น และขอแสดงความระลึกถึงในน้ำใจของอีกหลายท่านที่สนับสนุน ให้กำลังใจ และห่วงใยโครงการนี้ตลอดมาไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คณาจารย์ผู้วิจัย

สารบัญ

อาหรับกบท	i
กิติกรรมประกาศ	iii
สารบัญ	v
1. บทนำ	1
1.1 ความนำ	1
1.2 วัตถุประสงค์และขอบ เขตของการวิจัย	4
1.3 เนื้อหาที่นำ เสนอ	6
1.4 ข้อสัง เกศ	7
2. วิธีกาวิจัย	8
2.1 ความนำ	8
2.2 การวางแผนและ เตรียมกาวิจัย	9
2.3 ตัวอย่าง ขนาด และการ เลือกตัวอย่าง	16
2.4 การทดสอบแบบสอบถาม	27
2.5 การ เปรียบงานสนาม	29
2.6 การปฏิบัติงานสนาม	31
2.7 การบรรจุสารข้อมูลและงานรหัส	32
2.8 การวิเคราะห์พื้นฐาน เกี่ยวกับความถูกต้องและนำ เพื่อได้อิได้ของ ข้อมูลปฐมภูมิ	33
3. เรื่องทั่วไป เกี่ยวกับกรุง เทพมหานคร	37
3.1 ความนำ	37
3.2 ความ เป็น เมืองและการขยายตัวของ เมือง	40
3.3 ประชากรของกรุง เทพมหานคร	46
3.4 เศรษฐกิจของกรุง เทพมหานคร	47
3.5 การศึกษา	54
3.6 เรื่องอื่น ๆ	57

4.	ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร	62
4.1	ความนำ	62
4.2	ลักษณะพื้นฐานของหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส	66
4.2.1	เพศและสถานภาพสมรส	67
4.2.2	อายุ	67
4.2.3	การศึกษา	68
4.2.4	อาชีพ	70
4.2.5	ระยะเวลาที่อยู่อาศัย	72
4.2.6	ขนาดครัวเรือน	73
4.2.7	สมาชิกครัวเรือนในวัยแรงงาน	75
4.2.8	สัญชาติและเชื้อชาติ	76
4.2.9	ศาสนา	77
4.2.10	สถานที่เกิด	78
4.3	ลักษณะทางประชากรของกรุงเทพมหานคร	79
4.3.1	การสมรส	80
4.3.2	การตั้งครรภ์และการแท้งบุตร	82
4.3.3	การคุมกำเนิด	89
4.3.4	การเจริญพันธุ์	92
4.3.5	การตาย	98
4.3.6	การย้ายถิ่น	99
4.4	สภาวะทางสังคมของกรุงเทพมหานคร	103
4.4.1	โภชนาการและสุขภาพในครัวเรือน	104
4.4.2	การรักษาพยาบาล	110
4.4.3	การออกกำลังกายและการพักผ่อน	112
4.4.4	งานอดิเรก	115
4.4.5	ศาสนาและประเพณี	117
4.4.6	การเป็นสมาชิกองค์กรทางสังคม	125
4.4.7	บทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมือง	128
4.4.8	การเปิดรับสื่อ	130
4.4.9	อาชีพการรวมและความปลอดภัย	137
4.4.10	การเดินทางในชีวิตประจำวัน	139
4.5	สภาวะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร	141
4.5.1	การทำงานและรายได้	142
4.5.2	รายจ่ายในครัวเรือน	148

4.5.3	การมีเงินฝากและให้กู้	158
4.5.4	การมีหนี้สินค้างชำระ	159
4.5.5	การจ้างลูกจ้างในครัวเรือน	161
4.5.6	การถือครองบ้านและที่ดิน	164
5.	บทสรุป	171
	บรรณานุกรม	179
	ประวัติผู้วิจัย	184
	ภาคผนวก - แบบสอบถาม	187

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. บทนำ

๑.๑ ความนำ

กรุงเทพมหานครนั้นมีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็น เมืองหลวงของประเทศไทย ซึ่งเป็นทั้งศูนย์กลางทาง เศรษฐกิจ และการเมือง และเป็นศูนย์กลางของการบริหารประเทศ การพัฒนาทาง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความเจริญและความทันสมัยในส่วนอื่น ๆ ของ ประเทศนั้น เป็นที่ เชื่อกันว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยและสภาวะต่าง ๆ ที่ เป็นไปในกรุงเทพมหานครเป็น ลำดับแรก

ในทางประชากรศาสตร์นั้นถือว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองเอก (primate city) โดยมีเอกลักษณ์ที่สำคัญทางประชากรหลาย ๆ ประการ ที่แสดงถึงความเป็นเมืองและการเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็ว อาทิเช่น การที่มีประชากรอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น มากที่ เรียกว่ามีความหนาแน่นของประชากรต่อหน่วยพื้นที่ในอัตราสูง ประชากร ของกรุงเทพมหานครมีลักษณะ เป็นพลวัตกล่าวคือ การ เปลี่ยนแปลงในจำนวนประชากรมีสาเหตุ สำคัญมาจาก การอพยพย้ายถิ่น โดย เฉพาะการอพยพจากส่วนอื่น ๆ ของประเทศเข้ามาอยู่ อาศัยในกรุงเทพมหานคร ความเป็นเมืองเอกของกรุงเทพมหานครนั้นในฐานะที่แตกต่าง ไปจากเมืองรองในแง่ของประชากรเป็นอย่างมา

ฐานะ เมืองเอกของกรุงเทพมหานครดังกล่าวจึงมีส่วนสร้าง เอกลักษณ์ให้กรุงเทพมหานคร โดยเปรียบเทียบกับเมืองอื่น ๆ ในประเทศในอีกหลายประเด็น ในเชิง เศรษฐกิจนั้น นอกจากประชากรกรุงเทพมหานครจะมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าของประชากรในส่วนอื่น ๆ ของประเทศแล้ว ยังเป็นที่น่าสังเกตด้วยว่า ผลผลิตทางเศรษฐกิจในสาขาต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนที่สูงกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศอยู่มาก เมื่อคำนึงถึงพื้นที่การผลิตของกรุงเทพมหานครซึ่งมีพื้นที่เพียง ๑,๕๖๘.๗๓๗ ตารางกิโลเมตรเท่านั้น

คุณลักษณะต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครอัน เป็นเอกลักษณ์นี้เองที่มุ่งใจให้ประชากรอพยพเข้าสู่กรุงเทพมหานคร เพื่อสนองวัตถุประสงค์และความพอใจของตน เป็นจำนวนมากขึ้นทุกที ทั้งในกรณีที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยอย่างถาวรหรือระยะยาวเพื่อการศึกษา หรือเพื่อการทำงาน หรืออื่น ๆ และในกรณีที่อพยพเข้าเป็นระยะสั้น หรือชั่วคราวเพื่อแสวงหางานทำเฉพาะฤดูกาล หรือเพื่อเตรียมลูกทางที่ศึกษาในอนาคต ผลจึงทำให้กรุงเทพมหานครขยายตัวค่อนข้างเร็วมาก และภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด โดยเฉพาะในด้านพื้นที่ จึงเป็นแรงผลักดันให้ค่าครองชีพสูงขึ้น โดยเฉพาะราคาที่ดินนั้น เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แม้ว่ารัฐบาลจะคงนโยบายในการจำกัดการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ดังที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525 - 2529) และส่วนราชการหลายส่วน กำลังพยายามดำเนินมาตรการตามนโยบาย เช่นนั้นก็ตามความสำเร็จในการจำกัดขนาดกรุงเทพมหานครนั้น จะ เป็นไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาวะต่าง ๆ อัน เป็นโครงสร้าง และองค์ประกอบของประชากรชาวกรุงเทพฯ เอง เป็นสำคัญ มาตรการ และวิธีการใด ๆ จึงควรให้สะท้อนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง และองค์ประกอบของประชากรทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และ ในแง่ประชากรศาสตร์เอง เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่ง

ในปัจจุบัน นักวิชาการหันมาให้ความสนใจกับสภาวะและปัญหาความเป็นไปของกรุงเทพมหานครมากขึ้น แต่ก็ประสบปัญหาด้านข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือได้ที่อาจนำมาประยุกต์ศึกษา และช่วยให้เข้าใจกรุงเทพมหานครได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาวะพลวัตของกรุงเทพมหานครที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและรวดเร็วด้วยนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยข้อมูลที่ปรับค่าให้ทันสมัยอย่างยิ่ง ข้อมูลที่ล้าไป เพียงไม่กี่ปีอาจมีประโยชน์น้อยมากกับการศึกษาเรื่องกรุงเทพมหานคร หรืออาจได้ผลการวิจัยที่คลาดเคลื่อนไปจากที่ควรจะเป็นไปจริง ๆ ก็ได้ ในประเด็นนี้ นักวิชาการจึงมีความหวังต่อข้อมูลสำคัญ ๆ 2 แหล่ง คือ ข้อมูลโดยพฤตินัยจากสำมะโนประชากร 2523 ของสำนักงาน

สถิติแห่งชาติ และข้อมูลโดยนิตินัยจากทะเบียนราษฎร ในความรับผิดชอบของ กทม. (1)

และกองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นที่ทราบกันดีว่าข้อมูลโดยพฤตินัยจะให้ความถูกต้องน่าเชื่อถือได้มากกว่าโดยเปรียบเทียบ แต่สำมะโนประชากรนั้นก็ยังไม่สำเร็จ เรียบร้อยและเอื้อให้นำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ได้ ในขณะที่ข้อมูลทะเบียนราษฎรมีจุดอ่อนที่ว่าไม่สะท้อนถึงความ เป็นจริงทั้งหมด โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นนั้นทำให้อุปสรรคสำคัญของการใช้ข้อมูลทะเบียนราษฎรอีกประเด็นหนึ่งในการศึกษาถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของประชากรชาวกรุงเทพฯ ความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ใหม่ที่ เน้นการศึกษาชาวกรุงเทพฯ โดยเฉพาะที่ถูกต้องและเชื่อถือได้มากพอในลักษณะของการสำรวจตัวอย่างจึงมีค่อนข้างมากและ แรงดัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยหนึ่งที่ตั้งอยู่ใน เมือง เอก
กรุงเทพมหานครนี้ ได้ให้ความสำคัญและสนใจความเป็นไปของกรุงเทพมหานครมานาน
จะเห็นได้จากการจัดสัมมนาทางวิชาการครั้งแรกในโอกาสวันสถาปนามหาวิทยาลัย เมื่อ 26-28
มีนาคม 2515 ก็ได้ระดมนักวิชาการที่มีทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพและปัญหานคร-
หลวง และในปีถัดมาก็ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในการบริหารนครหลวง เป็นการ
เฉพาะเจาะจงอีกครั้งหนึ่งด้วย ความสนใจนั้นยังมีตลอดมา และในปี
2524 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ได้กำหนดแนวทางและนโยบายของการวิจัยในมหาวิทยาลัย
ไว้เป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะ โดยให้มีคณะกรรมการ
ปฏิบัติการปฏิบัติการวิจัยเกี่ยวกับกรุงเทพมหานครในรับผิดชอบการวิจัยนั้น สาระ
หลักที่คณะกรรมการปฏิบัติการวิจัยเน้นหนักเป็นพิเศษ คืออนาคตของกรุงเทพมหานคร
และก็ได้เริ่มต้นระดมนักวิชาการของมหาวิทยาลัยให้ร่วมกันวิเคราะห์อนาคตของกรุงเทพมหานคร

(1) ส่วนราชการบริหารที่รับผิดชอบพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่กำหนดโดยกฎหมาย เรียกว่า "กรุงเทพมหานคร" นั้น ในรายงานฉบับนี้จะเรียกว่า "กทม." เพื่อให้สื่อความหมาย
ต่างไปจากคำว่า "กรุงเทพมหานคร" ซึ่งจะหมายถึงพื้นที่

จากแง่มุมต่าง ๆ ทางวิชาการ ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการในขณะนี้

การวิเคราะห์ทางวิชาการ เพื่อคาดประมาณอนาคตของกรุงเทพมหานครนั้น จำเป็นจะต้องเห็นภาพข้อเท็จจริงที่เป็นพื้นฐานของโครงสร้างและองค์ประกอบต่าง ๆ ของ กรุงเทพมหานครในปัจจุบันอย่างลึกซึ้งมากพอ อย่างน้อย ๆ ก็ต้องหากพอที่จะเชื่อมโยงโครงสร้างและองค์ประกอบที่เป็นประวัติศาสตร์ในอดีตของกรุงเทพมหานคร ให้เข้ากับอนาคตของกรุงเทพมหานครที่จะคาดการณ์ขึ้นนั้นได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง คณะกรรมการปฏิบัติการกิจการวิจัยเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร จึงได้มอบหมายให้คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยรวม 8 คน จาก 5 สาขาวิชาด้วยกันศึกษาเชิงสำรวจถึงสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร โดยมอบหมายให้ทำการศึกษาตายชั้นตอนอย่างถูกหลักวิธีทางวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ทั้งหมด จึงนับเป็นที่มาของโครงการวิจัยเพื่อศึกษาสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ ตุลาคม 2524 และปรากฏผลการวิจัยดังที่จะได้รายงานโดยละเอียดในรายงานฉบับนี้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

จากที่มาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น โครงการวิจัยเพื่อศึกษาสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่แม่ข่ายของการวิจัยว่าเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (exploratory research) กล่าวคือ เป็นโครงการวิจัยที่มุ่งในการสำรวจหาข้อมูลข้อเท็จจริงพื้นฐานเกี่ยวกับโครงสร้างและองค์ประกอบของประชากรกรุงเทพมหานครในแง่พฤติกรรม สาระของงานวิจัยนี้ จึงเน้นที่ระเบียนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งรวมถึงการเลือกตัวอย่าง งานภาคสนาม และการประมวลผลข้อมูล ในการนำเสนอข้อมูลนั้นจึงเป็นการนำเสนอข้อมูลดิบอันเป็นพื้นฐาน ส่วนการวิเคราะห์ในรายละเอียดในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งเป็นการเฉพาะนั้นจะได้กระทำในโอกาสต่อไปเป็นการต่างหาก

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยการวิจัยเชิงสำรวจนั้นได้มุ่งให้ครอบคลุม

ประเด็นต่าง ๆ ไว้เป็น 3 ประเด็นดังต่อไปนี้คือ

- ก. เศรษฐกิจ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไป อาชีพและการมีงานทำ รายได้รายจ่ายของครัวเรือน ที่ดินและการถือครองที่ดิน และอื่น ๆ
- ข. สังคม รวมถึงระบบและรูปแบบทางสังคม ครอบครัวและวงศาคณาญาติ ประเพณี ศาสนาและความเชื่อ อาชญากรรม สื่อมวลชน การเดินทาง และขนส่งเพื่อประกอบอาชีพ การศึกษา สุขภาพอนามัยและสาธารณสุข และการพักผ่อนหย่อนใจ
- ค. ประชากร ได้แก่ จำนวนโครงสร้างและองค์ประกอบ การเปลี่ยนแปลง การกระจายตัว การตั้งถิ่นฐาน การเกิด การตาย การวางแผนครอบครัว การแต่งงาน ประชากรวัยแรงงาน และประชากรวัยเจริญพันธุ์

ข้อมูลปฐมภูมิที่เก็บรวบรวมได้มีพื้นฐานเป็นข้อมูลจุลภาคในระดับครัวเรือน และโดยที่การสำรวจนั้น เป็นการสำรวจตัวอย่าง และรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม จึงทำให้ตัวอย่างที่น่ามาศึกษานั้น เชื่อได้ว่าเป็นตัวแทนที่ดีของครัวเรือนกรุงเทพมหานครทั้งหมด

อย่างไรก็ดี การที่จะเข้าใจสภาพปัจจุบันของกรุงเทพมหานครในแง่จุลภาคหรือครัวเรือนจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจเพียงด้านเดียวก็อาจไม่พอเพียง โครงการวิจัยนี้จึงทำการค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลมหภาคของกรุงเทพมหานครจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิอื่น ๆ เท่าที่จำเป็นเข้ามาสอดทาบไว้ด้วย

โครงการวิจัยนี้กำหนดครอบคลุมขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร คำนึงถึงทางกฎหมายของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งแบ่งองค์การบริหารออกเป็น 24 เขต การปกครอง ตัวอย่างและข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นก็จะเป็นตัวแทนและครอบคลุมครัวเรือนในทั้ง 24 เขตการปกครองนี้ โดยมีเงื่อนไขเวลากำหนดสำหรับโครงการ

วิจัยไว้เพียง 1 ปี

1.3 เนื้อหาที่นำเสนอ

จากลักษณะของ โครงการวิจัยนี้ซึ่ง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อหาข้อมูลพื้นฐาน
 ของครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานคร ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จึงมีจำนวนมาก และ
 โดยจุดประสงค์ของการวิจัยที่จะให้ข้อมูลที่รวบรวมได้นี้เพื่อประโยชน์ต่องานวิจัยอื่น ๆ โดยตรง
 จึงได้นำเสนอข้อมูลทั้งหมดไว้ในรายงานนี้ด้วย ด้วยเหตุดังกล่าว จึงได้แบ่ง
 รายงานการวิจัยของโครงการนี้เป็น 2 เล่ม เล่ม 1 เป็นรายงานผลการวิจัยคือ
 เล่มนี้ และเล่ม 2 เป็นการนำเสนอข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจ และข้อมูลทุติยภูมิ
 ที่รวบรวมได้

สำหรับรายงานผลการวิจัยในเล่ม 1 นี้ นอกจากบทนำนี้แล้ว ในบทที่ 2
 จะได้กล่าวถึงวิธีการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลปฐมภูมิ โดยจะได้รวมบรรยาย
 ไปถึงตัวอย่าง การเลือกตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ การ
 บริหารงานภาคสนาม งานรหัส การประมวลผลและการนำเสนอข้อมูล

บทที่ 3 เป็นการสำรวจความถึงข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร
 โดยเรียงตั้งแต่ความเป็นมา พื้นที่และการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ความ
 เป็นเมืองและการขยายตัวของเมือง ลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจของ
 กรุงเทพมหานครในอดีต การกล่าวถึงในบทนี้จะเป็นเพียงการสำรวจความโดยย่อพอ
 เป็นสังเขป เพื่อให้มีความต่อเนื่องกับข้อมูลที่ค้นพบใหม่จากการสำรวจนี้ เท่านั้น

ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้จะได้นำเสนอในบทที่ 4 ในประเด็นหลักเกี่ยวกับ
 ประชากร สังคม และเศรษฐกิจตามลำดับ โดยในขั้นแรกจะได้กล่าวถึง
 ลักษณะทั่วไปที่สำคัญของตัวหน้าครัวเรือนชาวกรุงเทพฯและกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐาน
 ของการวิจัยโดยทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ ระยะเวลา
 ที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น สำหรับรายงานทางประชากรนี้

จะได้กล่าวถึง จำนวนและองค์ประกอบ การสมัคร การตั้งพรรค การตั้ง การเจริญ-
 พันธ์ การเจ็บไข้ได้ป่วย การตาย การวางแผนครอบครัว การตั้งถิ่นฐานและการย้าย
 ถิ่น รายงานเกี่ยวกับข้อมูลทางสังคมจะสรุปถึงสุขภาพ และโภชนาการของ
 ครัว เรือน วิธีชีวิตและความเป็นอยู่ ครอบครัวและวงศาคณาญาติ ศาสนา ประเพณี
 และความเชื่อถือ การเป็นสมาชิกองค์กรทางสังคม บทบาททางการเมือง การรักษา
 พยายามในเบื้องต้น การเดินทางและขนส่งเพื่อประกอบอาชีพ การพักผ่อนหย่อนใจและ
 งานอดิเรก การรับสื่อ การเลือกสื่อและสื่อประเภทต่าง ๆ และอาชญากรรม และ
 ในตอนสุดท้ายของรายงานเป็นข้อมูลทางเศรษฐกิจ ซึ่งครอบคลุมถึง สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไป
 อาชีพหลัก อาชีพรอง และการมีงานทำ รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนแยกประเภท
 ที่ดิน การถือครองที่ดิน และการใช้ประโยชน์จากที่ดิน การจ้างลูกจ้างและคนงาน
 และอื่น ๆ

ในบทสุดท้ายของรายงานฉบับนี้ จะได้สรุปถึงผลการวิจัยทั้งหมดของโครงการ
 วิจัยนี้ ตลอดจนข้อเสนอนแนะที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเสนอนแนะสำหรับผู้ที่จะใช้
 ข้อมูลจากโครงการวิจัยนี้ทำการศึกษาวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไป

1.4 ข้อสังเกต

นอกจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และ
 ประชากรของกรุงเทพมหานครในโครงการวิจัยนี้แล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยคณะ
 กรรมการปฏิวัติภารกิจการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพลังงาน ยังได้ขอหมายให้คณาจารย์ผู้วิจัย ทำการ
 ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์หตุติกรรมการใช้พลังงานในครัวเรือนของชาวกรุงเทพ
 ลึลโครงการหนึ่งด้วย การดำเนินงานทั้งสองโครงการจึงได้ดำเนินควบคู่กันไปโดยตลอด
 นับตั้งแต่การวางแผน การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล รายงานการวิจัยเรื่อง
 หตุติกรรมการใช้พลังงานในครัวเรือน ได้แยกออกไว้ต่างหากเป็นอีกรายงานหนึ่งซึ่งจะมีราย
 ละเอียดและการวิเคราะห์เป็นการเฉพาะ ดังนั้นในรายงานฉบับนี้จึงจะไม่ปรากฏข้อมูล
 เกี่ยวกับพลังงานและการใช้พลังงานในครัวเรือนอยู่ด้วย

2. วิธีการวิจัย

2.1 ความนำ

เนื่องจากโครงการวิจัยเพื่อศึกษาสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานครนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจที่อาศัยการ เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิในระดันครีว- เรือน เป็นหลัก โดยกำหนดว่าจะทำการสำรวจโดยผู้วิจัย และจะ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ ใช้แบบสอบถาม ประกอบการสัมภาษณ์และการสังเกต จึงได้มีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้เป็น ๑ ขั้นตอน กล่าวคือ

- ก. การวางแผนและ เตรียมการวิจัย
- ข. การ เลือกตัวอย่าง
- ค. การทดสอบแบบสอบถาม
- ง. การ เตรียมงานสนามและการฝึกอบรมพนักงานสัมภาษณ์
- จ. การทำงานสนาม
- ฉ. บรรณาธิกรข้อมูลและงานรหัส
- ช. ประมวลผลข้อมูล
- ฉ. วิเคราะห์ข้อมูล และ
- ฎ. เขียนรายงานการวิจัย

การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อ เริ่มโครงการดังกล่าวแล้วนี้เป็นไปอย่างสอดคล้องและต่อเนื่องกันโดยตลอด และในแต่ละขั้นตอนได้กำหนดกรรมและวิธีดำเนินการไว้อย่าง เป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัยที่ดีในทางสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือได้มากที่สุด

ในบทนี้จะได้บรรยายถึงวิธีการดำเนินการวิจัยแต่ละขั้นตอนนั้น และในบทท้ายจะ เป็นการประ เภ็นความนำ เพื่อสื่อได้ของข้อมูลที่ เก็บรวบรวม ได้ในเชิงวิชาการไว้ด้วย

2.2 การวางแผนและเตรียมการวิจัย

เมื่อเริ่มโครงการวิจัยนั้น ประเด็นแรก เป็นการจักระบบการวิจัยและวางแผน กำหนดกระบวนการและขั้นตอนของการวิจัย ตลอดจนกำหนดช่วง เวลาปฏิบัติงานในแต่ละ ขั้นตอน และระบุตัวนักวิจัยที่จะทำหน้าที่หลักรับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน

ประเด็นถัดมา เป็น เรื่องของความพร้อมในด้านสมรรถนะ และสถานภาพของความรู้ของนักวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และประชากร ความรู้พื้นฐาน เหล่านี้ เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็นมากสำหรับนักวิจัยที่จะ เตรียมการ เก็บรวบรวมข้อมูล ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมต่อไป การประมวลสถานภาพของความรู้ดังกล่าวได้

จากการท้าวรรณกรรมปริทัศน์จากงานเขียน และงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีมาก่อนหน้านี้ ส่วนที่สำคัญ ๆ จากวรรณกรรมในอดีตที่ได้นำมาพิจารณา เป็นรากฐานการ เตรียมการ เก็บรวบรวมข้อมูล ก็มี อาทิ งานศึกษาเพื่อวางผังกรุงเทพฯ ของ Litchfield และคณะ (1960) แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้ง 5 ฉบับ รายงานผลการศึกษารวิจัย

ที่ได้นำเสนอในการสัมมนาทางวิชาการในโอกาสวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้ง 2 ครั้ง (2515 และ 2516) รายงานการศึกษาของสมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย

ร่วมกับสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (2518) นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมโดยนักวิชาการอีกหลายท่าน ซึ่งได้กล่าวอ้างถึงไว้ในบรรณานุกรมท้ายรายงานฉบับนี้แล้ว จากการศึกษาวรรณกรรมปริทัศน์ดังกล่าว ทำให้นักวิจัยสามารถจับประเด็นต่าง ๆ ที่จะมุ่งเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการศึกษา เป็นการเฉพาะเป็น เรื่อง ๆ ไปได้อย่างเหมาะสม

ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันกำหนดตัวแปรที่จะใช้ เป็นหลักในการวิจัยนี้ขึ้น โดยระบุตัวแปรย่อยในประเด็นทาง เศรษฐกิจ สังคม และประชากร พร้อม ๆ กับการ ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการ เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับตัวแปรย่อยต่าง ๆ เหล่านี้กับข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการท้าวรรณกรรมปริทัศน์ ปรากฏตัวแปรที่จะทำการศึกษาในโครงการวิจัยนี้ดังนี้

ก. ข้อมูลทั่วไป

- ชื่อ นามสกุลของหัวหน้าครัวเรือน
- ชื่อ นามสกุลของผู้ให้สัมภาษณ์
- สถานะของผู้ให้สัมภาษณ์ (เกี่ยวกับหัวหน้าครัวเรือน)
- สถานที่อยู่
- วัน เดือน ปีและเวลา รวมทั้งระยะเวลาที่ใช้สัมภาษณ์

ข. ตัวแปรทางประชากร

- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- สำหรับหัวหน้าครัวเรือนและผู้สมรส

เพศ

อายุ (อายุเต็ม) ยกเว้นเด็กทารกอายุน้อยกว่า 1 ปี

ระดับการศึกษา (เขียนจบชั้นอะไร โดยให้ประเด็นของจำนวนปีการศึกษา

สถานภาพสมรส (โสด, สมรส, หย่า, แยกกันอยู่, หม้าย)

เกี่ยวกับบุตร (บุตรเกิดรอด บุตรเสียชีวิต บุตรที่มิชีวิต บุตรในอุคมคติ)

ภูมิลำเนาที่เกิด (ให้ระบุอำเภอ จังหวัด ประเทศ ไม่เว้นโรงพยาบาล)

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในที่อยู่อุปถัมภ์

จำนวนครั้งของการย้ายถิ่น (ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา)

ประวัติการสมรส

- อายุแรกสมรส

- จำนวนครั้งของการสมรส

- อายุของการสมรสครั้งปัจจุบัน ชาติ

ประวัติการตั้งครุฑและการแท้ง

- จำนวนตั้งครุฑ
- ทำแท้ง
- แท้งธรรมชาติ

การวางแผนครอบครัว (ความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติ)

- สำหรับสมาชิกในครัวเรือน

เพศ

อายุ

ระดับการศึกษา

ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน

มาอยู่ที่นี้ ชั่วคราว หรือถาวร (ดูเจตนาว่าต้องการตั้งรกรากหรือไม่)

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในที่อยู่ปัจจุบัน

- จำนวนคนพิการในครัวเรือน

ค. ตัวแปรทางสังคม

- ลักษณะของครอบครัว

- ลักษณะของที่อยู่อาศัย

- ประเภทของที่อยู่อาศัย

- ศาสนา

- เชื้อชาติ/สัญชาติ

- การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนา

เหตุผลของการนับถือศาสนา

ลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรม

สถานภาพในองค์การทางศาสนา

การแสดงบทบาททางศาสนา

- ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีและศาสนา

ประเพณีการเกิด

ประเพณีการมรณ (เฉพาะผู้นับถือศาสนาพุทธ)

ประเพณีการแต่งงาน

ประเพณีการตาย

- การเป็นสมาชิกของนิตินุคคลไม่แสวงหากำไร

ประเภทของนิตินุคคล

สาเหตุที่เข้าร่วม

ระยะเวลาที่เข้าร่วมกลุ่ม

บทบาทและภารกิจที่ให้กับกลุ่ม

ความถี่ในการพบปะในหมู่สมาชิก

สถานการณ์ของการเป็นสมาชิก

- ดัชนีสังคม

material possession

status possession

wealth attainment

prestige attainment

power attainment

access to public utilities

political connection

business connection

family background

- การเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ

(วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์)

ความถี่ของการรับสื่อ (ต่อหน่วยเวลา)

ระยะเวลาในการรับซื้อแต่ละครั้ง

ช่วงเวลาในวันที่รับซื้อ

รายการของสื่อที่สนใจและชอบมากที่สุด

- การเดินทางไปทำงาน (ไปประกอบอาชีพหลัก)

วิธีเดินทาง

ระยะทางในการเดินทาง โดยใช้เส้นทางปกติ (คิดเป็นกิโลเมตร)

ระยะเวลาในการเดินทางโดยใช้เส้นทางปกติ

- ช่วงระยะเวลารถติด

- ช่วงระยะเวลารถว่าง (เช่นวันอาทิตย์, เวลากลางคืน)

- การเจ็บไข้ได้ป่วยของสมาชิกในครัวเรือนที่ค่อนข้างได้รับการรักษา

- ในรอบปีที่ผ่านมา

- สาเหตุที่เกิด

- สถานที่รับการรักษาและผู้รักษา

- การตายของสมาชิกในครัวเรือน

- ในรอบปีที่ผ่านมา

- สาเหตุการตาย

- สาธารณภัย

- แหล่งน้ำดื่ม

- แหล่งน้ำใช้

- การใช้แสงสว่างในที่อยู่อาศัย

- โภชนาการ

- การขจัดของเสีย/สิ่งปฏิกูล

- วิธีการออกกำลังกายที่ทำอย่างสม่ำเสมอ

- การฝึกฝนเพื่อสนใจ

- วิธีการที่ใช้ในการฝึกฝน

- เวลาที่ใช้

- สถานที่ฝึกฝน

- โอกาส เช่น วันหยุดราชการ วันหยุดประจำปี

6. ตัวแปรทางเศรษฐกิจ

- สถานภาพการทำงาน

- การมีงานทำ

- การว่างงาน

- อาชีพหลัก

- อาชีพรอง (อาจมีมากกว่า 1 ได้)

- ชั่วโมงทำงานของทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง

- รายได้จากอาชีพหลัก

- รายได้จากอาชีพรอง

- รายได้อื่น ๆ

- รายได้ของคู่สมรส

- รายได้ของสมาชิกครัวเรือนอื่น ๆ

- รายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือน

ค่าอาหาร

เครื่องนุ่งห่ม

การรักษาโรค

ที่อยู่อาศัย

การฝึกฝนเพื่อสนใจ

การศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพลังงาน (ได้แก่ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า แก๊ส

น้ำย้อม เป็นต้น)

คำบำรุงรักษาของพาหนะ, อาคารสถานที่, และอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายใน
ครัวเรือน

- การถือครองที่ดินที่อยู่อาศัย
- เนื้อที่ถือครองรวมทุกแปลงของตัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส
กรุงเทพมหานคร
ต่างจังหวัด
- การใช้ที่ดินรวมทุกแปลงในกรุงเทพมหานคร
ในทางธุรกิจ
ที่อยู่อาศัย
ทางการเกษตร
ทางอุตสาหกรรม
ทิ้งร้างเปล่า
- กรรมสิทธิ์ที่ดินในกรุงเทพมหานคร
- จำนวนลูกจ้างในครัวเรือน
ประจำ
ไปกลับ
- การใช้ที่อยู่อาศัย
การใช้ที่อยู่อาศัยประกอบธุรกิจ
การใช้เครื่องมือที่ใช้พลังงานในการประกอบธุรกิจ
จำนวนลูกจ้างที่ใช้ในการประกอบธุรกิจ
- เครดิต (ให้ - รับ)
- การเป็นสมาชิกของนิติบุคคลทางเศรษฐกิจ

ขณะเดียวกัน คณะผู้วิจัยก็ได้คิดต่อประสานงานและขอความร่วมมือจากหลาย

ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ เป็นต้นว่า การไฟฟ้านครหลวง การไฟฟ้าฝ่ายผลิต การ

พลังงานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
 การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การประสานงานและขอความร่วมมือนี้มี 2 นัย
 กล่าวคือ นัยแรก เพื่อให้นักวิจัยสามารถกำหนดประเด็นคำถามสำหรับตัวแปรที่ระบุไว้แต่ละตัว
 แปรได้อย่างเหมาะสม โดยข้อมูลที่ได้รับจากส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ เหล่านี้พอเพียงที่จะ
 เสร็จก่อนของนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะข้อมูลทางเทคโนโลยี และ
 นัยที่สอง เป็นการขอความร่วมมือเพื่อเตรียมงานตามต่อไปด้วย

ประเด็นสุดท้ายในการเตรียมการวิจัยนี้ เป็นการออกแบบสอบถาม ใน
 ขั้นต้น คณะผู้วิจัยได้ร่างรูปคำถามตรงตามประเด็นที่ต้องการคำตอบสำหรับแต่ละตัวแปร ต่อ
 จากนั้นจึงได้ดัดแปลงเป็นประโยคคำถามที่เหมาะสมในการใช้สอบถามด้วยวิธีสัมภาษณ์ ปกติ
 คำถามทั้งสิ้นประมาณ 450 คำถาม แล้วจึงได้บรรณาธิกร่างแบบสอบถามนี้โดย
 การจัดระบบ หมวดหมู่ และลำดับขั้นตอนที่เหมาะสมตามระเบียบวิธีการวิจัยที่ดีและให้สะท้อน
 กับสภาพของกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อลดโอกาสที่จะสูญเสียผลการวิจัยจากการไม่ให้สัมภาษณ์
 หรือไม่ให้ข้อมูลซึ่งพบกันมากในการวิจัยทั่วไป ร่างแบบสอบถามที่โดย
 ร่างขึ้นแล้วนี้ได้เตรียมการจัดรหัสข้อมูลไว้ด้วย และพร้อม ๆ กับการจัดรหัสข้อมูลดัง-
 กล่าว คณะผู้วิจัยก็ได้เตรียมข้อสั่งรหัส (coding instruction) กำกับรหัสและ
 คำถามทุกคำถามไว้ในโอกาสเดียวกัน

2.3 ตัวอย่าง ขนาด และการเลือกตัวอย่าง

ในขั้นต้นก่อนการเลือกตัวอย่างนี้ ได้มีการกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมาย
 (target population) ให้ชัดเจนเพื่อให้เลือกตัวอย่างได้และเป็นไปตามวัตถุประสงค์
 ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้แล้วนั้น

โครงการวิจัยนี้ได้กำหนดประชากรที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจไว้ว่า
 หมายถึง คริวเรือนส่วนบุคคลที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร และในรวมถึงคริวเรือน
 สถานั้น คริวเรือนพิเศษ คริวเรือนชุดและชาวต่างพระเทศที่อาศัยอยู่ชั่วคราว

ทั้งนี้โดยอาศัยนิยามของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้นิยามครัวเรือนส่วนบุคคลตามความหมายที่อยู่ในขอบข่ายของการวิจัยนี้ และครัวเรือนสถาบันกับครัวเรือนพิเศษ ซึ่งอยู่นอกขอบข่ายของการวิจัยนี้ไว้ว่า

ครัวเรือนส่วนบุคคล หมายถึง ครัวเรือนที่ประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่กินอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อกันฉันญาติพี่น้อง หรือบุคคลไม่มีความสัมพันธ์ฉันญาติพี่น้องกันเลย แต่มาอยู่รวมกันด้วยความสมัครใจและมีจำนวนไม่เกิน 5 คน ครัวเรือนส่วนบุคคลนี้จะอาศัยอยู่ในบ้านประเภทใดก็ได้ เช่น โรงเรือน ห้องแถว เรือนแพ เป็นต้น ครัวเรือนส่วนบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ครัวเรือนคนเดียว ได้แก่ ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลคนเดียว อาจมีฐานะเป็นเจ้าของ ผู้เช่า ผู้อาศัย หรือผู้รับจ้างเฝ้าบ้าน โดยไม่เกี่ยวข้องเป็นสมาชิกของครัวเรือนอื่นใดที่อยู่ในบ้านเดียวกันนั้น

ข. ครัวเรือนหลายคน ได้แก่ ครัวเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกันและใช้สิ่งอุปโภค บริโภค อันจำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน บุคคลเหล่านี้จะเกี่ยวข้อง เป็นญาติหรือไม่ เป็นญาติกันเองก็ได้

ครัวเรือนสถาบัน หมายถึง ครัวเรือนที่ประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่กินอยู่ร่วมกัน เนื่องจากเป็นสมาชิกของสถาบันเดียวกัน โดยไม่แยกที่อยู่เป็นสัดส่วน เฉพาะคน เช่น สถานกักกัน วัด กรมทหาร นักเรียนที่อยู่ประจำที่โรงเรียน หรือในหอพักนักเรียน เป็นต้น

ครัวเรือนพิเศษ หมายถึง ครัวเรือนซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายคนอยู่กินร่วมกันเกินกว่า 5 คน ได้แก่ ที่พักคนงาน หอพักที่ไม่ใช่หอพักนักเรียนโดยเฉพาะ

ส่วนกรอบการสัมภาษณ์ได้กำหนดไว้ดังนี้

ก. การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่ตก เป็นตัวอย่าง

- ข. หัวหน้าครัวเรือนคือบุคคลที่เป็นหลักสำคัญในเชิง เศรษฐกิจของครัวเรือนมากที่สุด เช่น เป็นบุคคลที่หารายได้ให้ครัวเรือนมากที่สุด เป็นต้น
- ค. ในกรณีที่มิบุคคลที่เป็นหลักสำคัญมากที่สุดดังกล่าวมากกว่า 1 คน หรือไม่อาจบอกได้ เด็ดขาดว่าบุคคลใด เป็นหลักสำคัญมากที่สุด ให้เลือกสัมภาษณ์บุคคลที่อายุมากกว่า
- ง. ในกรณีที่หัวหน้าครัวเรือนตามข้อ 2 ไม่อยู่หรือสัมภาษณ์ไม่ได้ ให้สัมภาษณ์ภรรยา หรือบุคคลที่เป็นหลักสำคัญของลงมาแทน

สำหรับขั้นตอนที่สำคัญในการ เลือกตัวอย่างครัวเรือนมีดังนี้

- ก. แบ่งบริ เวศกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย 24 เขตการปกครองออกเป็น 2 ส่วน คือ เขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล (รวมเขตสุขาภิบาล)⁽¹⁾
- ข. แบ่งเขตชั้นเทศบาลออกเป็นชุมชนอาคารย่อย ๆ โดยให้แต่ละชุมชนอาคารประกอบด้วย จำนวนครัวเรือนประมาณ 75 ถึง 200 ครัวเรือน การแบ่งชุมชนอาคาร ได้ยึดแนวถนน ลำคลอง ฯลฯ เป็นหลัก ได้จำนวนชุมชนอาคารทั้งสิ้น 3,116 ชุมชนอาคาร สุ่มชุมชนอาคารโดยใช้วิธีสุ่มอย่างมีระบบ (systematic sampling) ที่สัดส่วนตัวอย่าง เป็นหนึ่งในแปด ได้จำนวนชุมชนอาคารทั้งสิ้น 403 ชุมชนอาคารกระจาย กันอยู่ใน 24 เขต และ 82 แขวง
- ค. เลือกหมู่บ้านตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างมีระบบ ที่สัดส่วนตัวอย่าง เป็นหนึ่งในสิบจาก หมู่บ้านทั้งหมดที่อยู่นอกเขตเทศบาลของเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ได้จำนวน หมู่บ้านตัวอย่างทั้งสิ้น 72 หมู่บ้าน กระจายกันอยู่ใน 53 ตำบลของ 11 เขต คือ เขต บางกะปิ บางเขน พระโขนง มีนบุรี ลาดกระบัง หนองจอก ดลิ่งชัน บางขุนเทียน ภาษีเจริญ หนองแขม และราษฎร์บูรณะ
- ง. เลือกครัวเรือนส่วนบุคคลขึ้นมาเป็นตัวอย่าง 7 ถึง 8 ครัวเรือนจากแต่ละชุมชน-

(1) นิยามความนี้แห่งกฎหมายเดิม คือ เขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล

อาคารตัวอย่าง และเลือกครัวเรือนส่วนบุคคลขึ้นมาเป็นตัวอย่าง 5 ครัวเรือนจาก
แต่ละหมู่บ้านตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างมีระบบ ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่างรวม
ทั้งสิ้น 3,306 ครัวเรือน

จากการเลือกตัวอย่างนั้น ถ้าจะแบ่งกรุงเทพมหานครออกเป็น 3 เขตใหญ่ ๆ
กล่าวคือ เขตเมืองหรือเขตชั้นใน เขตต่อเมืองหรือเขตชั้นกลาง และเขตชานเมืองหรือ
เขตชั้นนอกแล้ว (2) จะปรากฏจำนวนครัวเรือนตัวอย่างในเขตเมือง เขตต่อเมืองและเขต
ชานเมืองเท่ากับ 1,665, 1,322 และ 319 ครัวเรือนตามลำดับ ซึ่งเมื่อคิดเป็น
ร้อยละจะเท่ากับ 50.4, 40.0 และ 9.6 ตามลำดับ (ดูตาราง ก. 1)

รายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามเขตและแขวงได้
แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

เขต	แขวง	จำนวนชุมชนอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง	ขนาดตัวอย่าง
พญาไท	-	(45)	(332)
	สามเสนใน	30	231
	ถนนพญาไท	2	14
	ทุ่งพญาไท	4	24
	ถนนเพชรบุรี	4	34
	มีนกะสัน	5	29

(2) การแบ่งกลุ่มเขตเป็น 3 กลุ่มเช่นนี้ ยังอาจมีข้อโต้แย้งได้มาก แต่เพื่อ
ประโยชน์ในการวางแผนทางการวิจัย โครงการวิจัยนี้จึงได้ประยุกต์การแบ่งกลุ่มเขตนี้จาก
สถิติการณิ วีระผลิน และคณะ

<u>เขต</u>	<u>แขวง</u>	<u>จำนวนรวมอาคาร / หมู่บ้านตัวอย่าง</u>	<u>ขนาดตัวอย่าง</u>
คูสิต	-	(33)	(237)
	คูสิต	1	8
	นครไชยศรี	8	58
	บางซื่อ	18	124
	วชิรพยาบาล	2	11
	สี่แยกมหานาค	2	20
	จิตรลดา	2	16
ปทุมวัน	-	(18)	(135)
	วังใหม่	4	33
	ปทุมวัน	2	16
	รองเมือง	8	61
	สุขุมวิท	4	25
บ่อน้ำประปาศรีนคร	-	(18)	(120)
	วัดโสมนัสฯ	3	16
	คลองมหานาค	3	27
	บ้านบาตร	2	15
	บ่อน้ำประปา	6	39
	เทพศิรินทร์	4	23
พระนคร	-	(13)	(125)
	ชนะสงคราม	1	5
	ตลาดยอด	2	10
	วัดบวรนิเวศน์	1	10

<u>เขต</u>	<u>แขวง</u>	<u>จำนวนรายการ/หมู่บ้านตัวอย่าง</u>	<u>ขนาดตัวอย่าง</u>
พระนคร	บางขุนพรหม	2	17
	บ้านพานถม	2	11
	พระบรมหาราชวัง	1	4
	วังบูรพาภิรมย์	4	31
	วัดราชบพิธ	1	6
	สามพญา	1	8
	ศาลเจ้าพ่อเสือ	1	8
	สำราญราษฎร์	1	5
	เสาชิงช้า	1	10
บางรัก	-	(15)	(86)
	สี่พระยา	7	36
	มหาพฤฒาราม	3	17
	สีลม	4	26
	สุรวงศ์	1	7
สัมพันธวงศ์	-	(11)	(75)
	ตลาดน้อย	2	16
	จักรวรรดิ	5	32
	สัมพันธวงศ์	4	27
ทั่วพระนคร	-	(11)	(83)
	บางกะปิ	2	14
	ทั่วพระนคร	9	69

<u>เขต</u>	<u>แขวง</u>	<u>จำนวนชมรมอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง</u>	<u>ขนาดตัวอย่าง</u>
ธนบุรี	-	(31)	(231)
	บางยี่เรือ	7	43
	บุคคโล	13	98
	ตลาดพลู	5	37
	วัดกัลยา	3	26
	วัดศิริสุริ	3	25
คลองสาน	-	(20)	(144)
	คลองสาน	5	35
	คลองคันไทร	5	45
	บางลำภูอ่าง	5	31
	สมเด็จพระเจ้าพระยา	5	33
บางกอกใหญ่	-	(13)	(97)
	วัดอรุณา	4	30
	วัดท่าพระ	9	67
ยานนาวา	-	(43)	(317)
	ยานนาวา	9	62
	ช่องนนทรี	4	25
	ทุ่งมหาเมฆ	4	25
	ทุ่งวัดดอน	5	43
	บางคอแหลม	5	36
	บางโคล่	6	40

<u>เขต</u>	<u>แขวง</u>	<u>จำนวนบรรณอาคาร / หมู่บ้านตัวอย่าง</u>	<u>ขนาดตัวอย่าง</u>
ยานนาวา	วัดพระยาไกร	9	60
	บางโพงพาง	1	6
พระโขนง	-	(56)	(418)
	บางจาก	5	39
	คลองตัน	6	40
	คลองเตย	15	108
	บางนา	7	54
	พระโขนง	12	92
	สวนหลวง	7	52
	หนองบอน	1	9
	คอกไม้ *	1	8
	ประเวศ *	2	16
บางเขน	-	(23)	(156)
	ลาดยาว	15	106
	อนุสาวรีย์ *	1	6
	ตลาดบางเขน *	2	17
	ท่าแร่ *	1	7
	สายไหม *	1	5
	หนองเขิน *	1	1
	ออเงิน *	1	9
	บางเขน *	1	5

<u>เขต</u>	<u>แขวง</u>	<u>จำนวนชมรมอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง</u>	<u>ขนาดตัวอย่าง</u>
บางกะปิ	-	(16)	(115)
	สาย เสนออก	2	16
	หัวหมาก	4	33
	คลองจั่น *	1	7
	คลองจุม *	2	11
	คันนายาว *	1	10
	ลาดพร้าว *	2	12
	วังทองหลาง *	1	7
	สะพานสูง *	1	10
	จระเข้บัว	2	9
บางกอกน้อย	-	(27)	(198)
	บางยี่ขัน	6	45
	ศิริราช	3	24
	บางขุนนนท์	1	8
	บางขุนศรี	3	22
	บ้านช่างหล่อ	7	50
	บางพลัด	4	25
	บางอ้อ	3	15
ภาษีเจริญ	-	(15)	(88)
	คูหาสวรรค์	1	8
	ปากคลองภาษีเจริญ	3	21
	บางทวี *	3	23

<u>เขต</u>	<u>แขวง</u>	<u>จำนวนชมรมอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง</u>	<u>ขนาดตัวอย่าง</u>
ภาษีเจริญ	บางแวก *	2	11
	บางแค *	1	7
	บางแคเหนือ *	1	6
	บางด้วน *	1	4
	บางด้วน	2	5
	บางไผ่ *	1	3
ราษฎร์บูรณะ	-	(4)	(30)
	ทุ่งครุ *	1	8
	บางมด	1	5
	ราษฎร์บูรณะ	1	8
	บางปะกอก	1	9
หนองจอก	-	(10)	(50)
	กระทุ่มราย *	1	5
	คลองสิบ *	2	12
	คลองสิบสอง *	1	7
	อู่ฟุ้งเหนือ *	1	6
	โคกแฝด *	1	5
	ลำค้อยี่ตง *	1	2
	ลำผักชี *	1	5
	หนองจอก *	2	8
	มีนบุรี	-	(8)
มีนบุรี *		3	18

<u>เขต</u>	<u>แขวง</u>	<u>จำนวนขุมรวมอาคาร / หมู่บ้านตัวอย่าง</u>	<u>ขนาดตัวอย่าง</u>
มัญจาคีรี	ทรายกองดิน *	1	6
	ทรายกองดิน เหนือ *	1	3
	บางชัน *	2	14
	แสนแสบ *	1	9
ลาดกระบัง	-	(5)	(35)
	ขุมทอง *	1	6
	คลองสองคั่นปูน *	1	8
	ทับยาว *	1	2
	ลำปลาข้าว *	1	6
	ลาดกระบัง *	1	15
บางขุนเทียน	-	(12)	(78)
	บางค้อ *	5	38
	จอมทอง *	2	11
	ท่าชาย *	1	2
	บางบอน *	2	10
	บางมด *	1	9
	แสมดำ *	1	7
คลองเตย	-	(12)	(76)
	คลองซีกพระ	1	7
	ฉิมพรี *	2	15
	คลองเตย *	1	6
	ศาลาธรรมสพน์ *	1	5

<u>เขต</u>	<u>แขวง</u>	<u>จำนวนรชมอาคาร/หมู่บ้านตัวอย่าง</u>	<u>ขนาดตัวอย่าง</u>
ดลิ่งชั้น	ทรีวิลลา *	1	6
	บาง เชือกหนัง *	1	4
	บางพรหม *	2	12
	บางระมาด *	3	21
หนองแขม	-	(5)	(30)
	หนองแขม *	1	4
	หนองค้างพลู *	2	15
	หลักสอง *	2	11
รวม		469	3,306

* หมายถึงหมู่บ้านตัวอย่าง

2.4 การทดสอบแบบสอบถาม

เมื่อได้ร่างแบบสอบถามและเลือกตัวอย่างครัวเรือนแล้ว จึงได้เตรียม
การทดสอบแบบสอบถาม ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการทดสอบแบบสอบถามกับครัวเรือน
ที่จะตกเป็นตัวอย่างจริง

โครงการวิจัยได้รับสมัครนิสิตชั้นปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา จำนวน 45 คน
ให้ทำหน้าที่พนักงานสัมภาษณ์/รหัส ในโครงการ และเมื่อได้กลิ่นกรองพิจารณาจาก
นิสิตที่สมัคร เป็นจำนวนมากแล้ว จึงเลือกได้นิสิตที่มีบุคลิกดีและเหมาะสมที่จะทำหน้าที่ดัง-
กล่าว และได้จัดการฝึกอบรมเบื้องต้น เพื่อให้ นิสิต ได้รู้จักแบบสอบถามและเตรียมตัว
ในการทดสอบแบบสอบถาม โดยได้ทำการฝึกอบรมที่ศูนย์สารนิเทศของคณะครุศาสตร์

การทดสอบแบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก เพื่อทดสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมที่เกี่ยวกับแบบสอบถาม อันได้แก่ เนื้อหา ลำดับ ความต่อเนื่อง ความไหวตัวและปฏิกิริยาของผู้ตอบต่อคำถามส่วนตัวบางคำถาม ตลอดจน จรรยาบรรณไขข้อคำถาม ประการที่สอง เป็นการฝึกให้นิสิตที่เพิ่ง เริ่ม เป็นพนักงาน สัมภาษณ์ได้รู้และ เข้าใจประเด็น เบื้องหมายของแต่ละคำถามอย่างถูกต้องตรงกัน และ ประการที่สาม เป็นการทดสอบหาข้อมูลที่จะใช้ในการบริหารงานสนามได้ต่อไป เป็นต้นว่า ระยะเวลาของการสอบถาม การเดินทางเข้าพบครัวเรือนตัวอย่าง และพฤติกรรมกับทัศนคติ ของนิสิตที่เป็นพนักงานสัมภาษณ์

การทดสอบแบบสอบถามได้จัดทำในวันที่ 31 มกราคม 2525 โดยออก ทดสอบแบบสอบถามจำนวน 90 ชุด ในพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชนอาคารที่ตกเป็นตัวอย่างใน 2 พื้นที่ คือ แขวงบางลำภูเหนือ เขตพระนคร (สำหรับพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร) และแขวงบางขุนนนท์ เขตดุสิต (สำหรับพื้นที่ชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร) ผลการทดสอบแบบสอบถามที่ได้ยกร่างไว้ นั้นได้ผลเป็นที่น่าพอใจอย่างมาก ทั้งในแง่ของรายละเอียดและ เนื้อหาของแบบสอบถาม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้พบข้อบกพร่องหลายประการที่ได้ นำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เพื่อร่างแบบสอบถาม เป็นร่างสุดท้ายต่อไป

การทดสอบแบบสอบถามนั้น ได้สนองวัตถุประสงค์สำคัญทั้ง 3 ประการ และ ที่สำคัญที่สุดก็คือ ได้มีการทดสอบส่งจดหมายแนะนำโครงการวิจัย ไปถึงครัวเรือนที่ได้รับเลือกในการ ทดสอบแบบสอบถามนี้ล่วงหน้าด้วย ผลดีจากการทดสอบการส่งจดหมาย ไปถึงครัวเรือนตัวอย่างก่อนการสัมภาษณ์จริงนั้น ช่วยให้อัตราการสัมภาษณ์สำเร็จอยู่ในระดับสูงถึงกว่า ร้อยละ 80

การปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามหลังจากได้ทดสอบร่างแบบสอบถามแล้วได้ ดำเนินการอย่าง เร่งรีบ เพื่อให้ทันกำหนดที่โรงเรียนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะจัดดำเนินการ พิมพ์ได้ทันกำหนด เวลา ผลการแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามนั้น ทำให้คณะผู้วิจัยคัดลिनใจที่

จะแยกแบบสอบถาม เป็น 2 ส่วน (หรือ 2 ฉบับ) ⁽¹⁾ ฉบับหนึ่งสำหรับข้อมูลพื้นฐาน ทั้งหมดที่เกี่ยวกับ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และการใช้พลังงานของครัวเรือน ซึ่งจะ ใช้ สอบถามประกอบการสัมภาษณ์ทุกครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 3,306 ครัวเรือนตัวอย่างใน 24 เขตของกรุงเทพมหานคร กับอีกฉบับหนึ่ง เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับความรู้ เกี่ยว- กับการประหยัดพลังงานในครัวเรือน โดยทั่วไปกับท่าทีและทัศนคติที่มีต่อ นโยบายหรือมาตรการการ ประหยัดพลังงานของรัฐคือครัวเรือนกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะ ใช้สอบถามกับครัวเรือนตัว- อย่างเพียง 1 ใน 3 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด คือเพียง 1,102 ครัวเรือนตัวอย่าง ทั้งนี้ เพราะ เป็นข้อมูลที่เจาะลึกในรายละเอียดซึ่งคณะผู้วิจัยมั่นใจว่าการวิเคราะห์ทางสถิติจะ สามารถทำได้เป็นอย่างดีโดยไม่ต้องใช้ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด ส่วนการเลือก ตัวอย่าง 1 ใน 3 จากครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดนั้น ได้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบคือ สอบถาม 1 ครัวเรือนในทุก ๆ 3 ครัวเรือน โดยการจับสลากหา random start สำหรับพนักงานสัมภาษณ์แต่ละคนซึ่งพนักงานสัมภาษณ์จะต้องติดตามระบบของตนเองนั้น ไปจนตลอด โครงการ

แบบสอบถามที่ได้แก้ไข เปลี่ยนแปลงแล้วนั้น ได้จัดพิมพ์ เป็นรูปเล่มอย่างถาวร เนื้อหาและรายละเอียดของแบบสอบถาม ได้แสดง ไว้แล้วในภาคผนวกท้ายรายงานนี้

2.5 การเตรียมงานสนาม

ประเด็นสำคัญที่ได้ดำเนินการในการเตรียมงานสนาม มีอยู่ 3 ประเด็น กล่าวคือ การตรวจสอบแผนที่คุม เขตและแผนที่ชุมชนอาคารตัวอย่าง และหมู่บ้านตัวอย่าง การส่งจดหมายราชการถึงครัวเรือนตัวอย่าง และการฝึกอบรมพนักงานสัมภาษณ์

(1) ข้อมูลในคณนท้ายของแบบสอบถามฉบับแรก และข้อมูลในแบบสอบถามฉบับที่สองนั้น เป็นข้อมูลที่จะใช้วิเคราะห์ผลในการศึกษาพฤติกรรมการใช้พลังงานในครัวเรือนของชาวกรุงเทพฯ นคร ซึ่งได้ดำเนินการควบคู่มา กับโครงการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก ดังกล่าวไว้แล้วในตอน ต้นของรายงานฉบับนี้

ในการตรวจสอบแผนที่คุม เขต และแผนที่ชุมชนอาคารตัวอย่างและหมู่บ้านตัวอย่าง
 ได้รับความสำคัญ เหล่านี้โดยความร่วมมือของสำนักงานสถิติแห่งชาติ
 โครงการวิจัยได้ศึกษาผู้ทางและรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับครัวเรือนตัวอย่างทั้ง 3,306
 ครัวเรือน เพื่อให้การทำงานสนาม เป็นไปอย่างรวดเร็วและประหยัดที่สุดเท่าที่จะทำได้ อีก
 ทั้งยังช่วยให้กำหนดกลยุทธ์ในการค้นหาครัวเรือนตัวอย่างในสนามจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

การส่งจดหมายแนะนำโครงการและให้รายละเอียด เกี่ยวกับผู้วิจัยและผู้ที่จะมาขอ
 สัมภาษณ์ข้อมูลนั้น กลายเป็นสิ่งที่ถี่และอาจจะจำเป็นมากในการปฏิบัติงานสนาม ในกรุงเทพมหานคร
 ในสภาพปัจจุบัน ท่านอธิการบดีได้ออกจดหมายราชการในนามของจุฬาลงกรณ์-
 มหาวิทยาลัย และคณะผู้วิจัยได้จัดส่งจดหมายนี้ถึงครัวเรือนตัวอย่างทั้ง 3,306 ครัวเรือน
 ประมาณ 2 สัปดาห์ก่อนเริ่มงานสนาม อย่างไรก็ตาม ในท้ายสุดปรากฏว่ามี
 จดหมายที่นำส่งถึงผู้รับตามจำนวนไม่ได้และส่งคืนโครงการวิจัยจำนวน 485 ฉบับ หรือคิดเป็น
 ร้อยละ 14.67 ในจำนวนนี้ได้แก่ครัวเรือนที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้ว รวมทั้ง
 อาคารที่อยู่อาศัยได้ถูกรื้อถอนไปแล้วด้วย เหตุต่าง ๆ กันด้วย

สำหรับการฝึกอบรมพนักงานสัมภาษณ์นั้น ได้จัดการฝึกอบรมแบบเข้มฝึกครั้งหนึ่ง
 โดยให้รายละเอียดของประเด็นคำถามที่ได้รับแก้แล้วตามแบบสอบถามร่างสุดท้าย เพื่อให้
 พนักงานสัมภาษณ์ทุกคนได้เข้าใจประเด็นตรงกัน รวมทั้งแนะนำกลยุทธ์ในการ
 แนะนำตัวเอง ในการวางตัว การบ่อนคำถาม และการสังเกตปฏิกิริยาของผู้ตอบ เพื่ออาจจะ
 ต้องถามซ้ำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากนั้นโครงการวิจัยได้รับความเอื้อเฟื้อจากการพลังงานแห่งชาติ และ
 การไฟฟ้านครหลวง ได้มอบเอกสารเผยแพร่ เกี่ยวกับการประหยัดพลังงาน และการใช้
 เครื่องใช้ไฟฟ้าให้ถูกวิธีและประหยัด จำนวนอย่างละ 3,500 ชุด เพื่อแจกจ่ายและประชา-
 สัมพันธ์ให้กับครัวเรือนตัวอย่างภายหลังการสัมภาษณ์แล้วด้วย

2.6 การปฏิบัติงานสนาม

การปฏิบัติงานสนามนั้นโครงการวิจัยได้แบ่งงานออกเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มได้รับมอบหมายพื้นที่ปฏิบัติการใกล้เคียงกัน เพื่อประโยชน์ในการติดต่อประสานงานภาคสนาม พื้นที่ปฏิบัติการที่ได้รับมอบหมายนั้นได้มีการมอบหมายเป็นรายวัน เพื่อให้สามารถติดตามและประเมินผลงานได้ เป็นรายวัน เช่นกัน

การปฏิบัติงานสนามได้เริ่มจากพื้นที่เขตชั้นในใกล้ที่สุด คือ เขตปทุมวันแล้วขยายวงกว้างไปยัง เขตที่อยู่ด้านนอกในคอนทายของงานภาคสนาม งานสนามนั้น เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 มีนาคม 2525 เป็นต้นมาทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ ระหว่างเวลา 8.00 น. ถึงประมาณ 20.00 น. ของทุกวัน

อย่างไรก็ดีการเก็บข้อมูลสนามทำได้ค่อนข้างช้ากว่าที่คาดหมายไว้เดิม ด้วยเหตุผล 2-3 ประการกล่าวคือ (ก) พื้นที่ของ เขตบาง เขต เช่น สัมพันธวงศ์มีการเตรียมการรับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ในคราวเสด็จเยือนสำเพ็งเป็น เวลาพอดีกับงานสนามใน เขตนั้น (ข) การฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดอย่างยิ่งในการข้ามไปปฏิบัติงานด้านฝั่งธนบุรี และหัวหน้าครัว เรือนไม้เนื้อไม่อยู่บ้าน และ (ค) ทัศนยะอากาศที่มีฝนตกติดต่อหลายวันและประปรายตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม ทำให้งานสนามในบางพื้นที่โดย เฉพาะพื้นที่ชั้นนอกต้องหยุดระงัก ยิ่งกว่านั้นยังเป็นผลให้พนักงานสัมภาษณ์เจ็บป่วยเกือบทั้งหมดด้วยโรคหวัด ด้วยสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลสนามต้องล่าช้าจนถึง 16 เมษายน 2525 ดังกล่าวไว้ข้างต้น และยังคงมีการเก็บรวบรวมข้อมูลสนามเพิ่มเติม ในกรณีที่มีปัญหาหลังจากได้บรรณาธิกรข้อมูลแล้ว หลังจากนั้นอีกด้วย

กลุ่มปฏิบัติงานสนามทั้ง 4 กลุ่มนั้นในแต่ละกลุ่มประกอบด้วยนักวิจัยซึ่งเป็นคณาจารย์ นักวิจัยผู้ช่วย 1 คน พนักงานสัมภาษณ์ 10 คน และพนักงานขับรถ 1 คน พาทมนั้นได้ใช้รถไมโครบัสของคณะเศรษฐศาสตร์ 3 คัน และของบัณฑิตวิทยาลัยอีก 1 คัน

ด้วยวิธีการจัดกลุ่มปฏิบัติงาน เช่นนี้ ทำให้โครงการวิจัยสามารถจัดให้มีการตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติงานสนามของพนักงานสัมภาษณ์ได้อย่างใกล้ชิด ปัญหาเกี่ยวกับแบบสอบถามและครัวเรือนตัวอย่างสามารถได้รับการแก้ไขได้ในทันทีและรวดเร็ว

นอกจากนั้นแล้วโครงการวิจัยยังมีนักวิจัยผู้ช่วยสำรองอีก 2 คน และพนักงานสัมภาษณ์สำรองอีก 5 คนในแต่ละวัน เพื่อให้ปฏิบัติงานสนามทดแทนนักวิจัยผู้ช่วยและพนักงานสัมภาษณ์ที่มีปัญหาขัดข้อง เฉพาะหน้าไม่อาจปฏิบัติงานได้ในแต่ละวัน ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่เหล่านี้ยังได้ร่วมกับบรรณาธิการทำการบรรณาธิการข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เป็นรายวัน ปัญหาที่พบในแบบสอบถามฉบับใดก็ตามจะได้รับการทบทวนโดยพนักงานสัมภาษณ์ในวันถัดไปหลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในแบบสอบถามฉบับนั้น ซึ่งนับได้ว่าสามารถบรรณาธิการงานสนามได้อย่างรวดเร็วและบรรเทาปัญหาของงานสนามได้โดยทันที

การประชุมกลุ่มพนักงานสัมภาษณ์โดยใช้เวลาดสั้น ๆ ก่อนออกปฏิบัติงานสนามนั้น ได้ทำเป็นระยะ ๆ ทุก ๆ 3-4 วัน เพื่อให้แน่ใจได้ว่าพนักงานสัมภาษณ์ได้เข้าใจประเด็นคำถามที่ถูกต้องตรงกัน และยังประมวลผลเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาที่แต่ละคนได้เผชิญมา และพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันด้วย

เมื่องานสนามได้สิ้นสุดลง โครงการวิจัยได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการขึ้นเพื่อประเมินสภาพปัญหา ข้อเท็จจริง และประสบการณ์จากงานสนามของพนักงานสัมภาษณ์และนักวิจัยผู้ช่วยทุกคน ผลการประเมินนั้นมีส่วนอย่างมากในการประเมินความถูกต้อง นำเชื่อถือได้ของข้อมูลสนาม และยังเป็นประโยชน์สำหรับประสบการณ์ของนักวิจัยที่จะดำเนินการวิจัยในวิธีการเช่นนี้ในอนาคตอีกด้วย

2.7 การบรรณาธิการข้อมูลลงละงานรหัส

นอกจากการบรรณาธิการข้อมูลอย่างหยาบที่ได้ทำวันต่อวัน ในระหว่างการปฏิบัติงานสนามแล้ว ยังได้จัดให้มีการบรรณาธิการข้อมูล โดยละเอียดอีกครั้งหนึ่งก่อนดำเนินการ

งานรหัสข้อมูลด้วย การบรรณาธิกรรข้อมูลโดยละเอียดนี้ ได้จัดทำพร้อมกับการกำหนด เลขที่ครีว เรือนกำกับแบบสอบถามแต่ละชุด และจัดระบบแบบสอบถามให้พร้อมที่จะดำเนินงานรหัสต่อไป

งานรหัสนั้นได้ใช้พนักงานสัมภาษณ์ทั้งหมดที่อาสาสมัครจะปฏิบัติงานต่อไปประมาณ 35 คน ทั้งนี้ เพราะ เหตุที่ประสบความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์และจากความเข้าใจลักษณะของข้อมูลที่ได้ไปเก็บรวบรวมมานั้น ช่วยให้การรหัสทำให้คล่องตัวและถูกต้องยิ่งขึ้น การลงรหัสในแบบลงรหัสนั้นใช้เวลาประมาณ 1 เดือนจึงแล้วเสร็จ

สถาบันบริการคอมพิวเตอร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้อนุเคราะห์ด้านการเจาะบัตรและบันทึกข้อมูลลง เทปคอมพิวเตอร์ ข้อมูล เมื่อบันทึกลง เทปแล้วได้รับการวิเคราะห์ความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง และได้รับการตรวจแก้ไขข้อผิดพลาดเคลื่อนที่มีอยู่หลังจากนั้นจึงได้นำผลเบื้องต้นของข้อมูลในรูปของการกระจาย เป็นร้อยละตามตัวแปรต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ และนำเสนอ เป็นรายงานฉบับนี้

2.8 การวิเคราะห์พื้นฐาน เกี่ยวกับความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลปฐมภูมิ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลระดับครัวเรือน หรือระดับสมาชิกในครัวเรือนจากครัวเรือนตัวอย่างตามสถานที่ที่กำหนดให้พนักงานสัมภาษณ์ อาจจะมีปัญหาเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่ของครัวเรือนตัวอย่าง การทำสถานที่อยู่ของครัวเรือนตัวอย่าง หรือไม่อาจสัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างที่กำหนดให้ได้ เช่น เกิดไฟไหม้ที่อยู่อาศัย ดังนั้นคณะผู้วิจัยได้กำหนดครัวเรือนตัวอย่างสำรองจำนวน 5 ครัวเรือนสำหรับแต่ละชุมชนอาคารตัวอย่างและหมู่บ้านตัวอย่าง เพื่อความสะดวกรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง ซึ่งในบางครั้งอาจไม่พามาารถทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนโดยตรงได้ เนื่องจากเหตุจำเป็นบางประการ เช่น พนักงานสัมภาษณ์ไปแล้วไม่พบ หรือหัวหน้าครัวเรือนไม่อยู่ในขณะนั้น

หรือไม่อยู่ในระยะยาว เช่นไม่ต่างประเทศ จึงได้ใช้การสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นหลักสำคัญของครัวเรือนรองลงมาจากหัวหน้าครัวเรือนตามกรอบการสัมภาษณ์ ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 2.3 ข้างต้น

จากการวิเคราะห์ครัวเรือนและผู้ตอบสัมภาษณ์ที่พนักงานสัมภาษณ์ไปทำการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่าพนักงานสัมภาษณ์สามารถสัมภาษณ์บ้านที่กำหนดให้ร้อยละ 53.5 สัมภาษณ์บ้านที่เลือกสำรองร้อยละ 18.5 และสัมภาษณ์บ้านที่เลือกแทนใหม่ร้อยละ 28 (ดูตาราง ก.2) สาเหตุที่ทำให้การสัมภาษณ์บ้านที่เลือกสำรองและบ้านที่เลือกแทนใหม่มีอัตราสูง เนื่องจากรายละเอียดเกี่ยวกับครัวเรือน เช่นที่อยู่ของครัวเรือนเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา จึงอาจมีการย้ายที่อยู่ของครัวเรือนตัวอย่าง การเกิดไฟไหม้ การรื้อถอนที่อยู่อาศัย เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นในบริเวณที่ครัวเรือนตัวอย่างอาศัยอยู่ แต่อย่างไรก็ตามสำหรับบ้านที่เลือกสำรองหรือบ้านที่เลือกแทนใหม่นี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกบ้านสำรองหรือกำหนดเกณฑ์ในการเลือกที่อยู่อาศัยแทนใหม่ให้สามารถใช้เป็นตัวแทนที่ศึกษาที่อยู่อาศัยซึ่งได้กำหนดไว้เป็นตัวอย่างตั้งแต่ต้น

เมื่อพิจารณาถึงผู้ตอบสัมภาษณ์ซึ่งกำหนดไว้ว่าเป็นหัวหน้าครัวเรือน ปรากฏว่าสามารถสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนตามรายชื่อหัวหน้าครัวเรือนที่กำหนดให้ได้เพียงร้อยละ 50.0 เท่านั้น ที่เหลืออีกร้อยละ 50 ต้องใช้กระบวนการสัมภาษณ์ที่กล่าวข้างต้นในการเลือกผู้ตอบสัมภาษณ์ของครัวเรือนเหล่านั้น สาเหตุสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่กำหนดให้ได้ เนื่องจากเป็นบ้านหรือที่อยู่อาศัยซึ่งเลือกแทน ร้อยละ 27.4 เนื่องจากไม่มีชื่อหัวหน้าครัวเรือนที่กำหนดไว้ในบ้านนั้น ๗ ร้อยละ 18 และหัวหน้าครัวเรือนที่กำหนดได้ไม่อยู่หรือสัมภาษณ์ไม่ได้ร้อยละ 4.6 (ตาราง ก.3 และ ก.4)

จากการสังเกตลักษณะ ประเภทของที่อยู่อาศัย และประเมินสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนตัวอย่างจากที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ปรากฏว่า ครัวเรือนตัวอย่างอาศัยอยู่ในบ้านโคกร้อยละ 43.2 เรือนแถว ห้องแถว หรือตึกแถวร้อยละ 47.8 ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 9 อาศัยอยู่ในบ้านแฝด ห้องชุด หรือห้องแบ่งให้เช่า ครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัย

อยู่ในเขตชานเมืองอาศัยอยู่ในบ้านโคกมากที่สุดคือ ร้อยละ ๘๐.๔ แต่อาศัยอยู่ในเรือนแถว
ห้องแถว หรือตึกแถวเพียงร้อยละ ๘.๒ เท่านั้น ครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง
อาศัยอยู่ในบ้านโคกเพียงร้อยละ ๒๖.๒ แต่อาศัยอยู่ในเรือนแถว ห้องแถว หรือตึกแถวถึงร้อยละ
๕๑.๓ ส่วนในเขตต่อเมืองที่ครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในบ้านโคกและเรือนแถว ห้องแถว
หรือตึกแถว ร้อยละ ๕๙.๗ และ ๔๐.๓ ตามลำดับ รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของ
ครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามลักษณะที่อยู่อาศัยแสดงเขตเมือง แสดงไว้ในตาราง ก.๖

ที่อยู่อาศัยของครัวเรือนตัวอย่าง เป็นบ้านที่ใช้วัสดุถาวร เป็นส่วนใหญ่มากที่สุด คือ
ร้อยละ ๘๙.๑ รองลงมาคือ ตึก ร้อยละ ๓๖.๘ บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ ร้อยละ ๑๒.๑ ที่
เหลืออีกประมาณร้อยละ ๑๑ เป็นบ้านที่ใช้วัสดุไม่ถาวรหรือบ้านที่ใช้วัสดุใช้แล้ว และอยู่ในสภาพ
ผุพัง เขตเมืองเป็นเขตที่มีครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยประเภทตึกมากที่สุด
คือ ร้อยละ ๔๕.๑ ในขณะที่เขตชานเมืองมีครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยประเภทนี้
เพียงร้อยละ ๑.๗ เท่านั้น เขตชานเมืองมีที่อยู่อาศัยของครัวเรือนตัวอย่างที่ใช้วัสดุ
ไม่ถาวรหรือใช้วัสดุใช้แล้วและอยู่ในสภาพผุพังมากกว่าเขตต่อเมืองหรือเขตเมือง กล่าวคือ
มีถึงร้อยละ ๑๙.๑ ในขณะที่เขตต่อเมืองและเขตเมืองมีเพียงร้อยละ ๑๐.๖ และ ๑.๗ เท่านั้น
รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามประเภทที่อยู่อาศัยและเขตเมืองแสดงไว้ใน
ตาราง ก.๗^(๑)

เมื่อประเมินสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนตัวอย่างจากการสังเกตที่อยู่อาศัย
พบว่า มีครัวเรือนตัวอย่างถึงร้อยละ ๕๑ มีฐานะปานกลาง ร้อยละ ๑๘.๓ มีฐานะดี
ร้อยละ ๑๖.๖ มีฐานะจน และที่มีฐานะดีมาก และจนมากมีเพียงร้อยละ ๒.๑ และ ๑.๗

(๑) การกระจาย เป็นร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามประเภทของที่อยู่อาศัยนี้ เป็นไป
โดยสอดคล้องกับข้อมูลของเขตเทศบาลที่ปรากฏในสำมะโนประชากร ทั้งของปี ๒๕๑๓ และ ๒๕๒๓
ดู ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๕ สำนักงานสถิติแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรื ตารางที่ ๔ หน้า ๑๕

ตามลำดับ เขตเมืองเป็นเขตที่มีครัวเรือนตัวอย่างที่มีฐานะดี และดีมากร มากที่สุด เมื่อเทียบกับ เขตค่อเมืองและ เขตชานเมือง กล่าวคือ มีร้อยละ 23.2 ในขณะที่เขตค่อเมืองและ เขตชานเมืองมีร้อยละ 19.2 และ 10.6 เท่านั้น รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจแสดงไว้ในตาราง ก.๑

จากการวิเคราะห์วิธีการเลือกครัวเรือนตัวอย่าง ขนาดของครัวเรือนตัวอย่าง ลักษณะ ประเภทของที่อยู่อาศัยของครัวเรือนตัวอย่าง สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนตัวอย่าง หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกครัวเรือนตัวอย่างสำรอง การเลือกครัวเรือนตัวอย่างทดแทน การเลือกผู้ตอบสัมภาษณ์ในกรณีที่ไม่สามารถสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนได้ ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ของผู้ตอบสัมภาษณ์ ตลอดจนวิธีการอบรมพนักงานสัมภาษณ์และผลการปฏิบัติงานของพนักงานสัมภาษณ์ในช่วง เวลา ก่อนและขณะกำลัง เก็บรวบรวมข้อมูล พบว่าครัวเรือนตัวอย่างที่ใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นตัวแทนที่ดีของครัวเรือนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ตอบสัมภาษณ์ให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม เป็นอย่างดีและพนักงานสัมภาษณ์มีความรู้ความสามารถในการ เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นขอจะสรุปได้ว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ จะมีความถูกต้องและ เชื่อถือได้มาก

3. เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับกรุงเทพมหานคร

3.1 ความนำ

ก่อนที่จะได้ทำการศึกษาริเคราะห์และ เสนอผลการวิจัยจากการสำรวจในโครงการ-
ศึกษาสภาวะทาง เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร 2525 ต่อไปนั้น
ควรที่จะได้กล่าวถึง เรื่องทั่วไป อัน เป็นข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับกรุงเทพมหานครไว้พอ เป็นสังเขป
ทั้งนี้ เพื่อ เป็นการปูทางให้ เข้าใจข้อค้นพบ และข้อมูลใหม่ ๆ ของครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานคร
ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้ดียิ่งขึ้น ในบทนี้จึงจะ ได้กล่าวถึง เรื่องทั่วไป ไปเหล่านี้โดยย่อ

กรุงเทพมหานครมีชื่อเดิมว่า "กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา
มหาเศวตฉัตร นครรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต
สีกะทัดศิษย์วิมลกรรมประสิทธิ์" พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรง-
สถาปนากรุงเทพมหานครขึ้น เป็น เมืองหลวงสืบแทนกรุงธนบุรี โดยทรงสร้างกรุงเมื่อเดือน
เมษายน 2325 แล้วเสร็จและมีการสมโภชน์พระนครในปี 2328

การปกครองนครหลวงในระยะรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 อยู่ภายใต้การปกครอง
ของเวียง ซึ่งมีเสนาบดีกรมเวียง เป็นผู้รับผิดชอบบังคับบัญชา ฐานะหน้าที่ของ
เสนาบดีกรมเวียงนั้นมิได้มีเฉพาะการบังคับกองตระเวน อำเภอกำนันภายในเขตกรุง เท่านั้น
แต่ยังบังคับศาลพิจารณาความฉกรรจ์มหันตโทษ และบังคับคุกด้วย

"ต่อมา พ.ศ. 2428 (ร.ศ. 104) รัชกาลที่ 5 ได้ทรง ให้มีการจัด
พระนครหลวง แบบ Board of Councillership โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
ให้พระบรมวงศานุวงศ์ และ ข้าราชการผู้เข้าใจงานรวมกันเป็นคอมมิตี จัดบริหารนครหลวง-
ท่านองเทศบาล แต่ต่อมาทรง เห็นว่าคณะกรรมการดำเนินการล่าช้า จึงโปรด
เกล้าให้ยกเลิก "คอมมิตี" เสีย และให้ยกฐานะประธานคอมมิตี เป็น เสนาบดี -

กระทรวงเมืองเมื่อ ร.ศ. 111 ในคราวที่ได้มีการปฏิรูประเบียบราชการส่วนกลางเสียใหม่ ต่อมาใน ร.ศ. 113 ถึงแม้จะได้มีการประกาศจัดตั้งหน้าที่กระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทยใหม่ กล่าวคือให้กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่รักษาการภายในพระราชอาณาเขตทั้งหมด แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีการยกเว้นให้กรุง เทพพระมหานคร อยู่ภายใต้การปกครองของกระทรวงนครบาล (ซึ่งได้แปรฐานะมาจากกระทรวง เมือง เดิม) กระทรวงนครบาลนั้น มีเสนาบดี เป็นผู้บัญชาการปกครองพระนครและธนบุรี กับหัวเมืองที่ใกล้เคียงกับพระนคร คือ นนทบุรี ปทุมธานี นครเขื่อนขันธ์ สมุทรปราการ และต่อมา เมื่อได้ตั้ง เมืองชัยบุรี และสินบุรีขึ้นแล้วก็ได้ตกอยู่ในการปกครองของกระทรวงนครบาลด้วย กลุ่ม เมืองดังกล่าว นี้เรียกรวมกันว่ามณฑลกรุงเทพ การปกครองมณฑลกรุงเทพนี้ได้ใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่และข้อบังคับปกครองหัวเมืองโดยอนุโลม ยกเว้นมางอย่างสำหรับ "อำเภอขึ้นใน" ของจังหวัดพระนครกับธนบุรี ซึ่งมีกฎหมายสำหรับการปกครองไว้อยู่มากแล้ว" (1)

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้โอนราชการในกระทรวงนครบาลมารวมในกระทรวงมหาดไทย (ยกเว้น เฉพาะกรมราชทัณฑ์ที่ไปขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม) และได้ตั้งสมุหพระนครบาลเป็นผู้บัญชาการปกครอง มณฑลกรุงเทพ ในปี 2465

พ.ศ. 2476 ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการ ประกาศใช้ โดยจัดระเบียบบริหารราชการออกเป็น จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน และได้ยกเลิกมณฑลไป อำนาจบังคับบัญชาของสมุหพระนครบาล ก็ตกเป็นของข้าหลวงประจำจังหวัดขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย อำเภอใน เขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีแบ่งออกเป็นอำเภอขึ้นใน และอำเภอขึ้นนอก โดยที่อำเภอขึ้นในไม่มีการบริหารราชการระดับตำบลและหมู่บ้าน และตำบลคงความหมายไว้เพียงการแบ่ง เขตพื้นที่เท่านั้น นอกจากนั้นในปี เดียวกันนั้นก็ยังมีประกาศพระราชบัญญัติจัดระเบียบ เทศบาล พ.ศ. 2476 ขึ้น และในปี 2479 ก็ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้ง เทศบาลนครกรุงเทพ ฯ โดยให้จัดตั้งเทศบาล-

(1) จุมพล สวัสดิชยากร, "ปัญหาการบริหารนครหลวง" บทความเสนอในการสัมมนา

ปัญหานครหลวง 26-28 มีนาคม 2515 ณ ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นครกรุงเทพ ฯ โดยให้จัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพ ฯ ขึ้นในวันที่ ๑ เมษายน 2460 และได้มีการจัดตั้ง เทศบาลนครธนบุรีขึ้นในปีเดียวกัน หลังจากนั้นทั้งสองจังหวัด จึงประกอบด้วยพื้นที่ในเขต เทศบาลนคร และนอกเขต เทศบาลนคร ซึ่งในส่วนนอกเขต เทศบาลนครนั้นยังประกอบด้วยพื้นที่ที่มีความ เป็น เมืองอยู่น้อย แต่ก็ได้จัดตั้ง เป็น สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองจังหวัดด้วย

หลังจากนั้น ในปี 2514 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 24 และ 25 รวมจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี เป็นนครหลวงกรุงเทพธนบุรี รวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดจากทั้งสองจังหวัดเดิม เป็นองค์การบริหารนครหลวง และรวม เทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรี เป็นเทศบาลนครหลวง โดยที่ราชการส่วนภูมิภาค มีผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ และที่เป็นราชการส่วนท้องถิ่น มีนายกเทศมนตรี เทศบาลนครหลวง เป็นผู้รับผิดชอบ

แต่ต่อมาอีกระยะหนึ่ง ได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 935 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 เปลี่ยนรูปแบบการปกครองเดิม โดยจัดตั้งกรุงเทพมหานครขึ้นแทน มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่ง เป็นข้าราชการการเมือง แทนการมีผู้ว่าราชการนครหลวงซึ่งเป็นข้าราชการประจำและแทนการมีนายกเทศมนตรีแต่ เดิมด้วย กรุงเทพมหานครจึงรวมทั้งรับผิดชอบทั้งหมด 1,568.737 ตารางกิโลเมตร ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขต เทศบาลเดิม และรับผิดชอบทำหน้าที่ทั้งในแง่ราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น เบ็ดเสร็จ ทั้งยังสามารถระงับให้กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ควบคุมดูแลกรุงเทพมหานครด้วย

กรุงเทพมหานคร ในปัจจุบันประกอบด้วย 24 เขตการปกครอง และแยกเป็น 151 แขวง มีอาณาเขตทิศเหนือจดจังหวัดนนทบุรี ทิศใต้จดจังหวัดสมุทรปราการ ทิศตะวันออกจดจังหวัดฉะเชิงเทรา และทิศตะวันตกจดจังหวัดนครปฐม กรุงเทพมหานครได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางทั้งทาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร และอื่น ๆ ของประเทศไทยตลอดมา

3.2 ความเป็นเมืองและการขยายตัวของเมือง

แท้จริงแล้วอาจนับได้ว่ากรุงเทพมหานคร มีความเป็นเมืองมาได้ 200 ปี และ-
 ก็มีการขยายตัวของเมืองมาโดยตลอด แต่ที่สำคัญก็คือการขยายตัวของเมืองในระยะต้นนั้น
 เป็นไปอย่างช้า ๆ การเปลี่ยนแปลงโดยทันทีทันใดแทบจะไม่ปรากฏ แต่การขยายตัว-
 ของกรุงเทพมหานครในระยะหลัง โดยเฉพาะเพียงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาเอง ที่ทำให้เกิด
 ปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมาก

ถ้าจะใช้จำนวนประชากรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็น เครื่องวัดการขยายตัวของ
 เมืองอย่างหนึ่ง ก็จะพบว่าจำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครในปี 2462 ปีเพียงห้าแสน-
 คนเศษ ได้เพิ่มขึ้นเป็น 739,638 คนในปี 2472 เป็น 890,453 คนในปี 2480
 เป็น 1,178,881 คนในปี 2490 เป็น 1,831,007 คนในปี 2500 เป็น-
 3,123,602 คนในปี 2510 ในที่สุดเป็น 4,742,774 คนในปี 2520 และ
 5,331,402 คนเมื่อ 31 ธันวาคม 2524 จะเห็นได้ว่าจำนวนประชากร-
 เพิ่มขึ้นจาก 1 ล้านคนแรกเป็น 2 ล้านคนในกรุงเทพมหานครนั้นใช้เวลาประมาณ 10 ปี
 จาก 2 ล้านคนเป็น 3 ล้านคนใช้เวลาประมาณ 8 ปีเศษ จาก 3 ล้านคน-
 เป็น 4 ล้านคนใช้เวลาประมาณ 7 ปี และสุดท้ายจาก 4 ล้านคนเป็น 5
 ล้านคนโดยใช้เวลาเพียง 5 ปีเศษเท่านั้น ทั้งนี้แม้ว่าอัตราการเพิ่มสุทธิของจำนวนประชากร
 จะลดลงโดยเปรียบเทียบกันในอดีต จากอัตราเพิ่มร้อยละ 7.06 ต่อปีในระยะปี 2500 ถึง
 2510 ลงมาเหลือเพียงร้อยละ 3.1 ในระยะปี 2520-2524 คือปัจจุบัน
 ข้อมูลในตารางต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงจำนวนประชากรในแต่ละปีระหว่างปี 2462 จนถึง
 2524 และอัตราเพิ่มต่อปีในช่วงเวลาเดียวกัน

ตารางแสดงจำนวนประชากรของกรุงเทพมหานคร 2462 - 2524

<u>ปี พ.ศ.</u>	<u>จำนวนประชากร</u>	<u>ปี พ.ศ.</u>	<u>จำนวนประชากร</u>
2462	526,855	2511	3,249,413
		2512	3,382,552
2472	739,638	2513	3,516,829
		2514	3,659,474
2480	890,453	2515	3,829,148
		2516	3,967,081
2490	1,178,881	2517	4,129,609
		2518	4,349,494
2499	1,773,321	2519	4,545,608
2500	1,831,007	2520	4,742,774
2501	2,008,344	2521	4,870,509
2502	2,074,306	2522	4,999,515
2503	2,168,657	2523	5,153,902
2504	2,305,484	2524	5,331,402
2505	2,428,858		
2506	2,698,236		
2507	2,801,118		
2508	2,896,352		
2509	2,982,341		
2510	3,123,602		

ที่มา: ข้อมูลระหว่างปี 2462 ถึงปี 2514 จาก นิพนธ์ เทพวัลย์, "ลักษณะความเป็น-
เมืองและการขยายขนาดของเมืองของนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี," บทความพิเศษ
การสัมมนาปัญหานครหลวง 26-28 มีนาคม 2515 ณ ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย; ข้อมูลปี 2515-2523 จาก สถิติรายปี กรุงเทพมหานคร 2525
ของงานศูนย์ข้อมูลสำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร และข้อมูลปี 2524
จากกองการทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางแสดงอัตราเพิ่มประชากรของกรุงเทพมหานคร 2462 - 2524

<u>ระยะปี พ.ศ.</u>	<u>อัตราเพิ่มประชากรต่อปี (ร้อยละ)</u>
2462 - 2472	4.04
2472 - 2480	2.55
2480 - 2490	3.24
2490 - 2500	5.53
2500 - 2510	7.06
2510 - 2520	5.18
2520 - 2524	3.10

นอกจากนี้ ในแง่ของความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ ในกรุงเทพมหานครยังแสดงถึงการเติบโตของกรุงเทพมหานครอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในระยะหลัง กล่าวคือ โดยเฉลี่ยแล้วในปี 2517 กรุงเทพมหานครมีประชากรหนาแน่น 2,632 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ได้เพิ่มขึ้นเป็น 3,398 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตรในปี 2524 การเพิ่มขึ้นในความหนาแน่นของประชากรนี้ เมื่อแยกพิจารณาตามเขตจะพบว่าสะท้อนถึงการขยายตัวของเมืองในเขตชานเมืองและเขตต่อเมืองอย่างมาก ในขณะที่เขตเมืองไม่ได้ขยายตัวลงไปมากแล้ว กล่าวคือ อัตราเพิ่มของความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่ในช่วงปี 2517 ถึง 2524 ได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 47.3 และ 46.03 ในเขตชานเมืองและเขตต่อเมืองตามลำดับ เมื่อเทียบกับร้อยละ 5.15 ในเขตเมือง

ตารางแสดงความหนาแน่นของประชากรของกรุงเทพมหานคร

	ความหนาแน่นของประชากรต่อ 1 ตร.กม.		อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
	2517	2524	
เขตเมือง	22,760	23,837	5.16
เขตค้อเมือง	2,560	3,750	46.03
เขตชานเมือง	309	573	47.30
รวม	2,632	3,396	29.10

ที่มา : ตาราง ข.13

ถ้าพิจารณาจากในแง่ของความ เป็นเมือง เอกเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองรอง ๆ อื่น ๆ แล้ว จะเห็นได้จากตารางต่อไปนี้ว่า แม้ว่าประชากรในเขตเมืองของเมืองรองอื่น ๆ 10 อันดับแรกจะเพิ่มขึ้นเรื่อยมาเช่นกัน แต่ก็มีอัตราการขยายตัวแตกต่างกันไป และอัตราการขยายตัวนั้นต่ำกว่าที่ปรากฏในการขยายตัวของกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาที่ผ่านมา กรุงเทพมหานครมีประชากรในเขตเมืองมากที่สุดตลอดมา โดยมีขนาดของประชากรในเขตเมืองมากกว่าเมืองเชียงใหม่อันเป็นลำดับสอง เมื่อปี 2490 เพียง 20.46 เท่า และมากกว่าเมืองชลบุรีอันเป็นเมืองลำดับที่สิบเพียง 44.23 เท่า ครั้นปี 2503 กรุงเทพมหานครใหญ่กว่าเมืองเชียงใหม่ซึ่งยังคงลำดับที่สอง 26.95 เท่า และมากกว่าเมืองสงขลาซึ่งกลายเป็นเมืองลำดับที่สิบ 57.19 เท่า พอสปี 2513 กรุงเทพมหานครซึ่งมีขนาดประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นมากกว่าของเมืองเชียงใหม่ถึง 32.64 เท่า และมากกว่าเมืองชลบุรีในลำดับที่สิบถึง 64.57 เท่า และในปัจจุบันกรุงเทพมหานครโตกว่าเมืองหาดใหญ่ซึ่งขยายตัวเร็วมากและ เป็นเมืองรองในปัจจุบันถึง 51.70 เท่า และโตกว่าเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งกลายเป็นเมืองลำดับที่สิบใหม่ถึง 70.45 เท่า

ตารางแสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลที่มีประชากรมาก 10 อันดับแรกในปี 2490, 2503, 2513 และ 2524

อันดับ	2490		2503		2513		2524	
	เมือง	ประชากร	เมือง	ประชากร	เมือง	ประชากร	เมือง	ประชากร
1	กทม.	781,662	กทม.	1,600,678	กทม.	2,913,706	กทม.	5,331,402
2	เชียงใหม่	38,211	เชียงใหม่	66,823	เชียงใหม่	89,272	หาดใหญ่	102,953
3	ลำปาง	22,952	นครราชสีมา	44,630	นครราชสีมา	82,256	เชียงใหม่	101,394
4	นครราชสีมา	22,340	หาดใหญ่	36,197	พิษณุโลก	64,979	ขอนแก่น	100,210
5	นครปฐม	22,007	ลำปาง	36,002	อุดรธานี	54,869	นครสวรรค์	91,133
6	สมุทรสาคร	20,754	นครสวรรค์	34,371	หาดใหญ่	54,050	นครราชสีมา	89,321
7	ภูเก็ต	19,550	อุยธยา	33,547	นครสวรรค์	48,609	อุดรธานี	81,717
8	สงขลา	18,662	ชลบุรี	33,237	สงขลา	46,322	สงขลา	75,553
9	อุยธยา	17,807	พิษณุโลก	33,233	นครศรีธรรมราช	45,353	พิษณุโลก	73,836
10	ชลบุรี	17,671	สงขลา	31,488	ชลบุรี	45,127	นครศรีธรรมราช	67,951

ที่มา : ข้อมูลของปี 2490 2503 และ 2513 จากนิพนธ์ เทพวัลย์ อ้างแล้ว และข้อมูลปี 2524 จากกองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ประชากรของกรุงเทพมหานครมีอัตราเกิดโดยเฉลี่ยต่อปี ระหว่างปี 2517 ถึง ปี 2524 ร้อยละ 2.76 แต่ก็แสดงแนวโน้มที่ลดลงอย่างสม่ำเสมอตลอดมาจนถึงเพียงร้อยละ 2.35 ในปี 2524 ส่วนอัตราคายของประชากรกรุงเทพมหานครที่มีแนวโน้มลดลงเรื่อยมาเช่นกัน และมีเพียงร้อยละ 0.29 ในปี 2524 ในขณะที่เฉลี่ยต่อปีระหว่าง 2517 ถึง 2524 ยังมีถึงร้อยละ 0.38 ยังผลให้อัตราเพิ่มคามธรรมชาติ โดยเฉลี่ยต่อปีในช่วงเวลาดังกล่าวมีอยู่ร้อยละ 2.38 และเฉพาะปี 2524 มีร้อยละ 2.06 ทั้งนี้ก็ยังคงสูงกว่าเป้าหมายในอัตราเพิ่มประชากรที่กำหนดไว้ของประเทศตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ซึ่งจะให้อัตราเพิ่มเพียงร้อยละ 1.5 ในปี 2529

อย่างไรก็ดี การขยายตัวของกรุงเทพมหานครนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการอพยพย้ายถิ่นของประชากร ถ้าพิจารณาจากข้อมูลทะเบียนราษฎรซึ่งพอจะให้ความหมายอย่างทชยาน ๆ แล้วจะพบว่าอัตราการย้ายเข้าเฉลี่ยต่อปีในช่วงปี 2517 ถึงปี 2524 มีถึงร้อยละ 9.27 ในขณะที่อัตราการย้ายออกมีร้อยละ 8.71 โดยเฉลี่ยต่อปี ซึ่งทำให้อัตราการย้ายถิ่นสุทธิ มีผลในทางเพิ่มประชากรของกรุงเทพมหานครอีกเฉลี่ยร้อยละ 0.56 ต่อปี และเมื่อรวมถึงการเปลี่ยนแปลงคามธรรมชาติด้วยแล้ว ประชากรกรุงเทพมหานครจึงเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 2.62 ต่อปี ในระยะเวลา 8 ปีที่ผ่านมา

การขยายตัวของ เขตขึ้นนอกหรือ เขตชานเมือง ปรากฏชัดและรวดเร็วมากในปีที่แล้ว เมื่อเทียบกับการขยายตัวของเขตค่อเมืองซึ่งขยายอย่างช้ามากก่อนหน้านี้ ส่วนการขยายตัวของเขตเมืองมีเล็กน้อยมากในระยะปีหลัง ๆ ที่ผ่านมา (ข้อมูลในเรื่องนี้อาจดูได้จากตาราง ข.11) ถ้าจะพิจารณาจากจำนวนบ้านแล้วจะพบว่าจำนวนบ้านในกรุงเทพมหานครได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 44.5 ในระหว่าง 8 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่แล้วจะเพิ่มขึ้นในเขตค่อเมือง ซึ่งเพิ่มมากถึงร้อยละ 69 โดยประมาณ แต่ในปัจจุบัน กล่าวคือระยะปี 2523-2524 นั้น อัตราการเพิ่มของบ้านในเขตค่อเมืองมีเพียงร้อยละ 4.8 ในขณะที่บ้านในเขตชานเมืองเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 7.6

3.3 ประชากรของกรุงเทพมหานคร

นอกจากสถิติชีพ และการย้ายถิ่นตั้งถาวรไว้ข้างต้น ลักษณะทางประชากรของกรุงเทพมหานครในเชิงมหภาค ยังแสดงถึงรายละเอียดเกี่ยวกับสถิติชีพอย่างอื่นที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในส่วนที่เกี่ยวกับการเจริญพันธุ์นั้น จากการขยายตัวของบริการทางแพทย์และสาธารณสุขโดยเฉพาะในส่วนของเอกชน อันได้แก่คลินิกและโรงพยาบาลเอกชนนั้น ทำให้การเกิด ไร้ชีพลดลงอย่างมากจะเห็นได้ว่า อัตราการเกิดไร้ชีพต่อประชากร 1,000 คน ได้ลดลงอย่างมากจาก 10.61 ในปี 2517 เหลือเพียง 6.83 ในปี 2523 และจากแนวโน้มในระยะ 7 ปีนั้น หอจะคาดได้ว่าคงจะลดลงต่อไปอีกในอนาคต ขณะเดียวกันการเกิดมีชีพก็ลดลงด้วย ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการลดลงในอัตราการเจริญพันธุ์ทั่วไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลของการวางแผนครอบครัว ตลอดจนสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้ครอบครัวปรารถนาจะมีบุตรน้อยคนลงกว่าเดิม อัตราการเกิดมีชีพได้ลดลงจาก 26.85 ต่อ 1,000 ในปี 2517 เหลือเพียง 20.40 ต่อ 1,000 ในปี 2523 และที่เห็นได้ชัดก็คือยังมีแนวโน้มว่าจะลดลงต่อไปอีก (ตาราง ข. 16)

ในแง่ของการตายของทารกก็ปรากฏว่าลดลงเช่นกัน แม้ว่าแนวโน้มการลดลงจะไม่ปรากฏชัดเหมือนกับการเกิดไร้ชีพ เพราะเหตุว่ายังมีการสิ้นชีพอยู่บ้างในบางปี ระหว่าง 2517 ถึงปี 2523 อัตราการตายของทารกในปี 2523 มีอยู่เพียง 4.52 ต่อประชากร 1,000 คนเท่านั้น (ตาราง ข. 16)

สำหรับสัดส่วนของประชากรระหว่างเพศชาย และเพศหญิง อยู่ในเกณฑ์ปกติและค่อนข้างสม่ำเสมอตลอดมา โดยมีประชากรเพศชายมากกว่าประชากรเพศหญิงเล็กน้อย กล่าวคือ อัตราส่วนเพศของประชากรกรุงเทพมหานครในปี 2523 มีค่า 102.9 ซึ่งเท่ากับว่ามีประชากรเพศชาย 102.9 คนต่อประชากรเพศหญิง 100 คน อัตราส่วนเพศที่แปรผันไประหว่างเขตการปกครองต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร โดยมีตั้งแต่ต่ำสุดเท่ากับ 95.6 ของเขตลาดกระบัง จนถึง 115.9 ในเขตดุสิต (ตาราง ข. 17)

แม้ว่าประชากรของกรุงเทพมหานครได้เพิ่มขึ้นตลอดมา แต่จำนวนบ้านก็ได้เพิ่มขึ้นด้วย โดยเฉพาะที่น่าสังเกตก็คือการขยายตัวของบ้านและที่ดินจัดสรร ที่ปรากฏในเขตต่อเมืองและเขตชานเมือง และลักษณะที่อยู่อาศัยรวมกันในทางดิ่งที่ปรากฏในเขตเมืองและเขตต่อเมือง ทำให้จำนวนคนเฉลี่ยต่อบ้านลดลงไม่น้อย คือจาก 7 คนต่อบ้านในปี 2517 เหลือเพียง 6.3 คนต่อบ้านในปี 2524 การลดลงในจำนวนคนต่อบ้านนี้ลดลงอย่างสม่ำเสมอในทุกเขต เขตเมืองจะยังมีจำนวนคนต่อบ้านสูงที่สุดคือ 7.4 คนในปี 2524 ในขณะที่เขตชานเมืองมีเพียง 6 คนและเขตต่อเมืองมีเพียง 5.4 คนโดยเฉลี่ยเท่านั้น (ตาราง ข.15)

จำนวนการจดทะเบียนสมรสในเขตกรุงเทพมหานครค่อนข้างคงที่ในแต่ละปี กล่าวคือประมาณ 35,000 รายเศษ ในระยะปี 2520-2522 ซึ่งก็อาจจะไม่สื่อความหมายมากนักเพราะการจดทะเบียนสมรสนั้นอาจจุดที่ต้องที่โคกก็ได้ แต่ทว่าจำนวนผู้จดทะเบียนหย่าในเขตกรุงเทพมหานครนั้น กลับเพิ่มสูงขึ้นไม่น้อยในระยะจากปี 2520 ถึงปี 2522 คือ 6,178 รายในปี 2520 เป็น 6,770 รายในปี 2521 และ 7,291 รายในปี 2522 (ตาราง ข.17 และ ข.18)

จากข้อมูลเท่าที่มีเกี่ยวกับการมีงานทำนั้น (ตาราง ข.19) ปรากฏว่าอัตราการไม่มีงานทำในกรุงเทพมหานครได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากร้อยละ 0.92 ในปี 2514 เป็นร้อยละ 1.23 ในปี 2518 และเป็นร้อยละ 2.52 ในปี 2521 ทั้งนี้จากจำนวนผู้อยู่ในกำลังแรงงานทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้จากข้อมูลปี 2521 ปรากฏว่าผู้อยู่ในกำลังแรงงานเพศชายไม่มีงานทำถึงร้อยละ 2.91 เมื่อเทียบกับในเพศหญิงซึ่งมีเพียงร้อยละ 1.97 เท่านั้น

3.4 เศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร

ผลิตภัณฑ์ประชาชาติของกรุงเทพมหานคร คิดเป็นส่วนสำคัญของทั้งประเทศในฐานะที่เป็นศูนย์กลาง เศรษฐกิจการค้าทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ผลิตภัณฑ์เพิ่ม-

ขึ้นในอัตราเฉลี่ยถึงร้อยละ 10 ในระหว่างปี 2518 ถึง 2522 ซึ่งในปี 2522
มีมูลค่าถึง 78,103 ล้านบาท (ในมูลค่าแท้จริงคิดตามราคาคงที่ของปี 2515) (ตาราง ข.28)

รายได้ประชาชาติต่อคน ของชาวกรุงเทพมหานครในมูลค่าแท้จริงนั้นสูงถึงกว่า
2 เท่าของรายได้เฉลี่ยทั้งประเทศ กล่าวคือสูงเป็น 2.4 เท่าในปี 2518 และ 2.6
เท่าในปี 2522 ซึ่งรายได้เฉลี่ยต่อคนในปี 2522 นั้นในกรุงเทพมหานครสูงถึง
15,622 บาทต่อปี ในขณะที่ทั่วประเทศมีเพียง 6,054 บาทต่อปี ความแตกต่างในรายได้
เฉลี่ยต่อคนระหว่างกรุงเทพมหานครกับทั้งประเทศที่มากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นนี้ ย่อมสะท้อนถึง
ความยุติธรรมในการกระจายรายได้ที่อาจค่อยลงไปด้วย (ตาราง ข.28) อย่างไรก็ตาม
สำหรับรายละเอียดในแง่ของการกระจายรายได้ระหว่างประชากรภายในกรุงเทพมหานคร เอง-
รายได้ต่อคนสูงเช่นนี้แล้ว ไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาที่ค้นพบ นอกจากที่ได้ศึกษาไว้ในปี 2514
(ดร. สมศักดิ์ ชูโต และคณะ, 2519, หน้า 387)

ภาวะเงินเฟ้อในเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครเองอยู่ในฐานะสูงที่สุดด้วยเมื่อ
เปรียบเทียบกับในเขตเทศบาลอื่น ๆ เมื่อเทียบกับราคาของปีฐานในปี 2519 จะ-
พบว่าดัชนีราคาผู้บริโภคเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 107.6 ในปี 2520 116.1 ในปี 2521
127.6 ในปี 2522 152.7 ในปี 2523 และ 172.1 ในปี 2524 กล่าวคือ
เฉลี่ยประมาณร้อยละ 14 ต่อปี (ตาราง ข.28)

ผลิตภัณฑ์รายภาคของกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์โรงงาน เป็นผล
ผลิตสำคัญที่มีมูลค่าสูงสุดตลอดมา รองลงมาได้แก่การค้าส่งและค้าปลีกซึ่งยัง
ทวีความสำคัญมากขึ้น ตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมา เมื่อเทียบกับการธนาคาร ประกันภัยและ
ซื้อขายหลักทรัพย์ การบริการ เป็นภาคที่มีความสำคัญรองลงไป นอกจากนั้น
ก็เป็นการคมนาคม ขนส่ง การก่อสร้าง รายจ่ายของรัฐบาลเกี่ยวกับการบริหารและ
การเมืองกันประเทศ การเป็นเจ้าของหลักทรัพย์ ไฟฟ้าและประปา และที่มีความสำคัญ-
น้อยที่สุดโดยเปรียบเทียบคือการเกษตร ถ้าจะเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์รายภาคในปี
2522 ก็จะมีผลผลิตทางเกษตรที่ผลิตได้ในกรุงเทพมหานครมีมูลค่าในราคาตลาดน้อยกว่า

ผลิตภัณฑ์โรงงานในกรุงเทพมหานครด้วยกันถึงกว่า 40 เท่าตัว (ตาราง ข.29) และจะน้อยกว่าถึง 42 เท่าถ้าคิดจากราคาคงที่ (ของราคาปีฐาน 2515) (ตาราง ข.30)

ในแง่การคลังสาธารณะในส่วนของ กทม. นั้นมีรายรับ ถึง 491 ล้านบาทเศษ ในปี 2523 เพิ่มขึ้นจากประมาณ 276 ล้านบาทในปี 2519 คือเพิ่มขึ้นถึงประมาณร้อยละ 19.5 ต่อปี ในมูลค่าตัวเงิน หรือประมาณร้อยละ 5.5 ต่อปี ในมูลค่าแท้จริง รายรับนี้เมื่อจำแนกตามเขตการปกครองทั้ง 24 เขต จะมีการแปรผันสูงมาก กล่าวคือ เขตพระโขนงมีรายรับสูงสุดถึง 81.3 ล้านบาทในปี 2523 เมื่อเทียบกับ 2.5 ล้านบาทของ เขตหนองจอกซึ่งต่ำที่สุดในปีเดียวกัน เขตเมืองเป็นเขตที่ทำรายรับให้มากที่สุดสำหรับ กทม. รองลงมาเป็นเขตคู่มือเมือง และต่ำสุดในเขตชานเมือง ซึ่งสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์รายภาค เพราะเขตเมืองเป็นเขตการค้าและพาณิชย์ ในขณะที่เขตคู่มือเมืองเป็นเขตที่มีการผลิตทางอุตสาหกรรมและบริการอยู่มาก ส่วนเขตชานเมืองเป็นพื้นที่เกษตร เป็นส่วนใหญ่ (ตาราง ข.31)

และถ้าจะพิจารณาจากประเภทหรือที่มาของรายได้ของ กทม. จะเห็นว่า รายได้หลักของ กทม. จะมาจากภาษีอากร อันได้แก่ภาษีบำรุงท้องที่ และภาษีโรงเรือนเป็นหลัก ซึ่งประมาณถึงร้อยละ 65 ของรายได้ทั้งหมดครองลงมาเป็นรายได้พิเศษ ร้อยละ 20.63 รายได้เบ็ดเตล็ดร้อยละ 6.65 รายได้จากทรัพย์สิน ร้อยละ 5.03 และค่าธรรมเนียมค่าปรับ และใบอนุญาต ร้อยละ 2.49 ส่วนที่ได้จากสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์มีเพียงเล็กน้อย (ตาราง ข.32)

รายจ่ายสาธารณะของ กทม. นั้น กระจายไปตามเขตต่าง ๆ ไม่เท่ากัน กล่าวคือจากรายจ่ายประมาณการทั้งหมด 557.8 ล้านบาทในปี 2523 ได้จ่ายมากที่สุดในเขตพระโขนง 50.8 ล้านบาท หรือร้อยละ 9.1 เมื่อเทียบกับ เขตสัมพันธวงศ์ 12.6 ล้านบาท หรือเพียงร้อยละ 2.2 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดเท่านั้น (ตาราง ข.33)

จากที่ผ่านมานั้น อาจกล่าวได้ว่ากรุงเทพมหานครมีความสำคัญมากในเชิงเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้มิใช่เฉพาะผลิตภัณฑ์และรายได้ประชาชาติ กับรายรับ-

ของ กทม. เองเท่านั้น แต่จากเศรษฐกิจในส่วน เอกชนก็เช่นเดียวกัน ในปี 2521 สถานประกอบการทางเศรษฐกิจในส่วน เอกชนมีอยู่ถึง 14,220 แห่ง หรือ ร้อยละ 39.8 ของทั้งประเทศ ซึ่งใช้แรงงานถึง 444,263 คน หรือ ร้อยละ 41.8 ของแรงงานที่ใช้ในสถานประกอบการต่าง ๆ ทั่วประเทศรวมกัน ในจำนวนนี้เป็นสถานประกอบการที่เป็นการผลิตจากโรงงานหรือ อุตสาหกรรมมากที่สุด คือ 5,392 แห่ง เป็นสถานประกอบการประเภทขายส่ง ขายปลีก ภัตตาคาร และโรงแรม 4,991 แห่ง และเป็นสถานประกอบการที่ให้บริการทั่วไป 2,157 แห่ง สถานประกอบการทั้ง 3 ประเภทนี้รวมกันแล้วได้ใช้แรงงานถึงร้อยละ 73.9 ของแรงงานในสถานประกอบการทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร (ตาราง ข.36) ลักษณะทางอุตสาหกรรม การค้า และบริการของกรุงเทพมหานครที่เด่นชัดในระยะหลังนี้ น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ดึงดูดประชากรจากต่างจังหวัด ให้อพยพเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครมากขึ้น เพราะสถานประกอบการเหล่านี้ใช้แรงงานไม่น้อย ดังที่ปรากฏว่าสถานประกอบการในกรุงเทพมหานครนั้นส่วนใหญ่ใช้แรงงานไม่เกิน 49 คน แต่ก็มียุทธศาสตร์ ถึง 126 สถานประกอบการที่จ้างแรงงานเกินกว่า 500 คนขึ้นไป โอกาสในการมีงานทำของแรงงานทั้งฝีมือหรือ แรงงานไร้ฝีมือแต่ฝีมือได้ นั้น จึงมีค่อนข้างสูงกว่าในเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทยโดยเปรียบเทียบ

การขยายตัวของอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครนั้น เป็นไปอย่างรวดเร็วพอสมควร จะเห็นได้จากการสำรวจของสำนักคอมมิวนิตี กทม. เมื่อเดือน ตุลาคม 2523 ปรากฏว่ามีโรงงานอุตสาหกรรม ถึง 16,006 โรง ในจำนวนนี้ 9,011 โรงอยู่ในเขตอำเภอเมือง 5,191 โรงอยู่ในเขตเมือง และ 1,804 โรงอยู่ในเขตชานเมือง (ตาราง ข.42) โรงงานเหล่านี้จะมีขนาดแตกต่างกันได้มาก โดยโรงงานในเขตชานเมืองจะเป็นโรงงานขนาดใหญ่กว่าที่ใช้แรงงานมากกว่าโดยเปรียบเทียบ

ในชีวิตประจำวันของชาวกรุงเทพมหานครส่วนหนึ่ง คือการขายปลีกและการซื้อ-ปลีกสินค้าอุปโภคบริโภค และในการค้าปลีกนี้ที่ขยายตัวเร็วมากคือ หาบเร่แผงลอย

การค้าโดยทนายเร่งแพงลอยนี้เคลื่อนที่ได้เร็วและสะดวก ดังนั้นจึงอาจย้ายจุดที่ทำการค้าไปได้ และอาศัยทุนดำเนินการค้า เนื่องจากอาศัยที่ดินสาธารณะโดยไม่มีค่าเช่าเชิงเศรษฐกิจ กทม. ได้สำรวจเมื่อ 15 กันยายน 2523 พบว่ามีผู้ค้าทนายเร่งแพงลอย ทั้งหมด 8,167 ราย ร้อยละ 73 อยู่ในเขตเมืองโดยเฉพาะ เขตพญาไท พระนคร ดุสิต บางรัก และ ธนบุรี ส่วนเขตค่อเมืองที่มีทนายเร่งแพงลอยมากที่สุด อยู่ในเขตยานนาวา และพระโขนง จุดที่ทนายเร่งแพงลอยเหล่านี้กระจุกตัวมีอยู่ 258 จุด ที่วกรุงเทพมหานคร ในจำนวนนั้น 205 จุดอยู่ในเขตเมือง สิ่งที่น่าสนใจและเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะ หลังนี้ก็คือการค้าโดยรถเข็นมีอยู่ 1,767 รายหรือร้อยละ 21.6 ที่เป็นการตั้งโต๊ะ วางแผงขายมีมากที่สุดคือ 3,841 รายหรือร้อยละ 47 และที่เป็นตามและ- กระจายมีอยู่ 2,559 ราย หรือร้อยละ 31.3 ลักษณะแตกต่างระหว่างเขต- ที่เห็นชัดก็คือ การตั้งโต๊ะหรือแผงขายนั้น เป็นที่ไว้กันมากที่สุด ในเขตเมืองซึ่งอาจจะ เป็น เพราะ ทำเลและลักษณะของถนนกับอาคาร ไม่เหมาะที่จะใช้รถเข็น หรือหากก็ได้ ส่วนการ ใต้ทนายและกระจาย นิยมใช้มากพอ ๆ กันกับตั้งโต๊ะวางแผง ในเขตค่อเมือง แต่- รถเข็นจะใช้มากที่สุด ในเขตชานเมือง ส่วนในค่านสินค้าที่ขายตามทนายเร่งแพงลอย เหล่านี้ นั้น จะเป็นอาหารมากที่สุด ซึ่งหมายถึงอาหารสำเร็จรูปและอาหารที่ทำตามสั่ง คือ มีถึงร้อยละ 46 ของทนายเร่งแพงลอยทั้งหมด รองลงมาที่ขายกันคือ ผัก ผลไม้ และดอกไม้ มีร้อยละ 30.4 นอกจากนั้นมีร้อยละ 15.7 ที่ขายของเบ็ดเตล็ด ของชำ และล็อตเตอรี่ และร้อยละ 8.4 ขายเสื้อผ้า (ตาราง ข.44)

อย่างไรก็ดี จำนวนแพงลอยจะมีมากกว่าจำนวนผู้ค้าทนายเร่งแพงลอยอยู่หลายเท่าตัว กล่าวคือมีถึง 31,097 แผงลอย ทั้งนี้คงจะเพราะในระยะหลัง ๆ นี้ การค้า- ทนายเร่งแพงลอยนั้นทำรายได้สูงโดยใช้ต้นทุนค่อนข้างต่ำมากโดย เปรียบเทียบกับการทำการค้า โดย สถานประกอบการนึ่งลงทุนรายย่อยจำนวนหนึ่ง จึงสนใจหันมาค้าเป็นการธุรกิจทนายเร่ง- แพงลอยนี้ (ตาราง ข.43)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการธนาคารนั้น มีธนาคารพาณิชย์ทั้งสำนักงานใหญ่และสำนักงานสาขาทั้งสิ้น 283 แห่ง ในกรุงเทพมหานครเมื่อปี 2516 และจากการที่กฎหมายกำหนดการควบคุมการเปิดธนาคารและสาขาธนาคารเพิ่มเติมไว้ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์หลายประการ จึงทำให้ธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานครมิได้ขยายสาขาไปมากเท่ากับที่ได้ขยายไปต่างจังหวัด จากตารางเปรียบเทียบจำนวนธนาคารพาณิชย์และสาขาธนาคารในประเทศและในกรุงเทพมหานคร จะเห็นว่า มีสาขาธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร 438 แห่ง ในปี 2523 หรือ ขยายเพิ่มขึ้นปีละ 26 สาขา ในขณะที่สาขาธนาคารพาณิชย์ทั้งประเทศเพิ่มขึ้นจาก 779 แห่ง ในปี 2516 เป็น 1,383 แห่ง ในปี 2522 หรือเฉลี่ยเพิ่มขึ้นปีละ 101 แห่ง ตารางแสดงจำนวนธนาคารพาณิชย์และสาขาธนาคาร 2516-2522

	<u>ทั่วประเทศ</u>	<u>กรุงเทพมหานคร</u>	<u>จังหวัดอื่น ๆ</u>
2516	779	283	496
2517	846	303	543
2518	895	323	572
2519	1,065	344	721
2520	1,164	364	800
2521	1,299	406	893
2522	1,383	438	945

ที่มา: สถิติรายปี กรุงเทพมหานคร 2523 สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร หน้า 165.

3.5 สาธารณูปโภคของกรุงเทพมหานคร

กิจการสาธารณูปโภคในกรุงเทพมหานครนั้นมีปัญหาอุปสรรคตลอดมา แม้ว่าจะเรียกได้ว่าดีกว่าที่เป็นอยู่ในเมืองอื่น ๆ ในประเทศ ปัญหานั้นมีทั้งปัญหาทางบริหารและปัญหาทางการเมือง อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดกิจการสาธารณูปโภคหลัก 3 ประเภท ก็ได้จัดเป็นงานของรัฐที่จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดำเนินการเฉพาะภายในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้แก่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ๗ การไฟฟ้านครหลวง และ การประปานครหลวง ส่วนโทรศัพท์นั้นเป็นหน่วยงานรับผิดชอบทั่วประเทศ แต่ก็มีการหลักอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

สถิติเมื่อเดือนพฤษภาคม 2524 ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ๗ เดิมรถอยู่ 181 สาย (รวมทั้งรถยนต์โดยสารปรับอากาศ) มีรถประจำทางทั้งหมด 4,775 คัน นอก-

จากนั้นชาวกรุงเทพมหานครก็ได้ทิ้งกิจการขนส่งมวลชนในรูปแบบอื่นสำหรับการเดินทาง เป็นต้นว่า
บริการรถดีเซลราง ของการรถไฟแห่งประเทศไทย และกิจการรถเบ็ด เล็กของเอกชนที่
ยังมีปัญหาสืบเนื่องอยู่จนถึงปัจจุบัน

น้ำประปาที่ใช้ในกรุงเทพมหานคร เกือบทั้งหมด เป็นของการประปานครหลวง ในปี
2522 การประปานครหลวงผลิตน้ำได้ 465 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อสนองบริการผู้ใช้น้ำ
355,707 ครัวเรือน น้ำที่ผลิตได้เป็นน้ำบาดาลประมาณร้อยละ 36 ที่เหลือเป็นประปา
จากโรงกรองน้ำ อย่างไรก็ตามปริมาณน้ำไหลก็สูงมาก เพราะมีส่วนที่ไม่สามารถ
เรียกเก็บเงินได้ถึง 233.1 ล้านลูกบาศก์เมตร อย่างไรก็ตามก็สืบบริการประปามี
บริการพื้นที่ทั้งหมดในเขตเมือง แต่บริการได้เพียงพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตค้อเมือง และเพียงส่วนน้อย
ในเขตชานเมืองเท่านั้น ครัวเรือนเขตค้อเมืองยังคงอาศัยบริการน้ำดื่มน้ำใช้จาก
แหล่งอื่นเช่น ชื้อจากเอกชน เป็นต้น (ตาราง ข.40)

สำหรับไฟฟ้านั้น การไฟฟ้านครหลวง เป็นผู้ซื้อกระแสไฟฟ้ามาจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต
แล้วนำมาขายปลีก ลูกค้าน้ำหนักที่สุดของการไฟฟ้านครหลวงคือ ธุรกิจและอุตสาหกรรม
กรรมขนาดใหญ่ รองลงมาก็เป็นธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดกลาง และที่อยู่อาศัยตาม-
ลำดับ (ดูตาราง ข.41) บริการไฟฟ้านั้นอาจนับได้ว่า เป็นสาธารณูปโภค
ของรัฐที่ให้บริการได้ทั่วถึงทั้งกรุงเทพมหานครเพียงสาธารณูปโภคเดียวในปัจจุบัน

ส่วนโทรศัพท์นั้น จากรายงานสถิติโทรศัพท์ 2523 ขององค์การโทรศัพท์-
แห่งประเทศไทย ปรากฏว่าในปี 2523 มีจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ที่มีผู้เช่าจำนวน 269,543
เลขหมาย และมีเครื่องโทรศัพท์ทั้งหมด 369,128 เครื่อง ส่วนโทรศัพท์-
สาธารณะมีอยู่ 5,160 แห่ง ในขณะที่จำนวนครั้งของการใช้โทรศัพท์ของชาวกรุงเทพ-
มหานครสูงถึง 94.5 ล้านครั้งโดยประมาณ อย่างไรก็ตามก็ในบรรดาผู้เช่าเลขหมาย-
โทรศัพท์ทั้งหมดในปี 2523 นั้น ส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอยู่อาศัย คือมีถึงร้อยละ 55.6 เป็น-
ธุรกิจร้อยละ 34.4 ราชการร้อยละ 7.4 นอกนั้น เป็น เลขหมายสำหรับ-
โทรศัพท์สาธารณะ และขององค์การโทรศัพท์เอง

3.5 การศึกษา

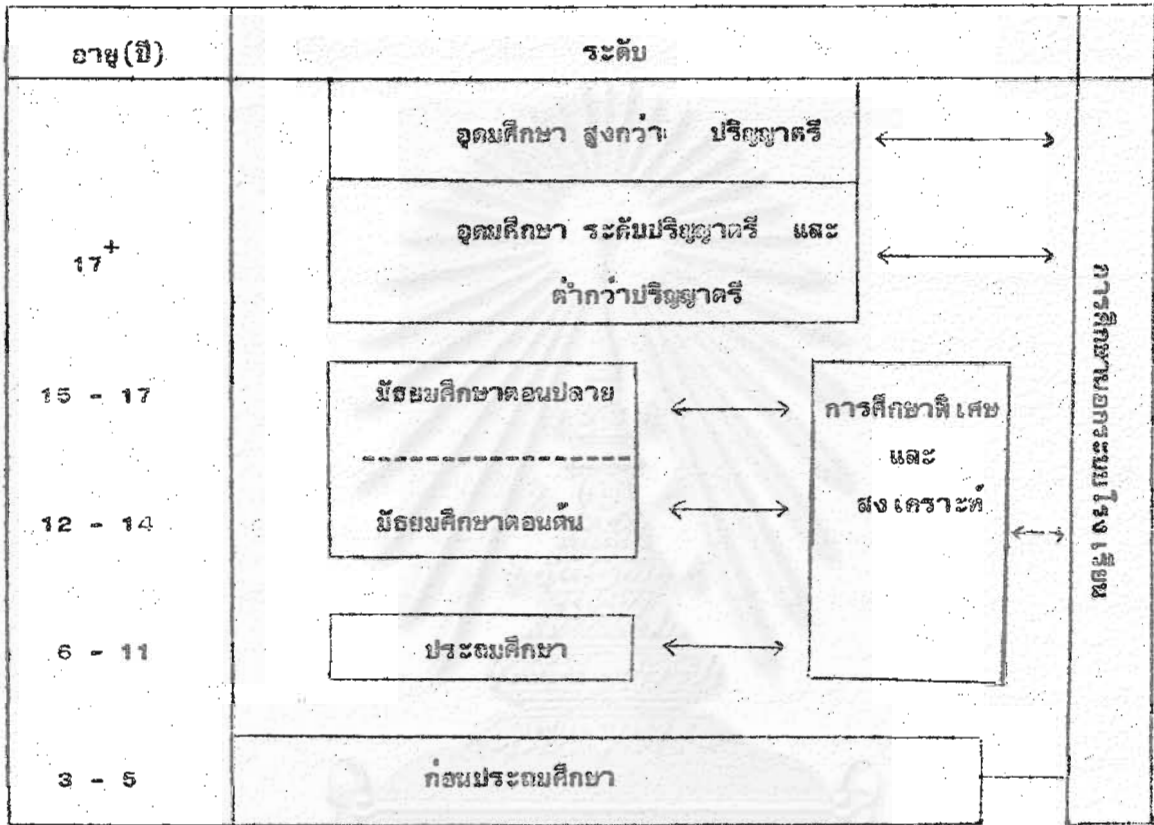
ในประเทศไทยมีระบบการศึกษาที่เหมือนกันทั่วประเทศ ซึ่งประกอบด้วยแผน- การศึกษาชาติ หลักสูตร ระเบียบ ข้อปฏิบัติ การเรียนการสอน การวัดผล ตลอดจน- การบริหาร ในปัจจุบันระบบการศึกษาซึ่งกำหนดจำนวนปีของการศึกษาในระดับต่าง ๆ เป็น 6 : 3 : 3 คือ ประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษา- ตอนปลาย 3 ปี กรมวิชาการศึกษามีทั้งในรูปแบบของระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ควบคู่กับหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใช้ตามหลักสูตร พ.ศ. 2520 ส่วนหน่วย- งานที่รับผิดชอบในด้านการศึกษามีหลายหน่วยงาน แต่หน่วยงานหลัก คือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรับผิดชอบการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาบางส่วน อีกหน่วยงานหนึ่งคือทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งรับผิดชอบการอุดมศึกษา

แผนภูมิต่อไปนี้ แสดงระบบการศึกษาไทยซึ่งมี 2 ระบบ คือ ในโรงเรียนและ นอกโรงเรียน ระบบในโรงเรียนมีระดับการศึกษาตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาจนถึง ระดับ สูงกว่าปริญญาตรี ส่วนระบบนอกโรงเรียนคลุมการศึกษาทุกระดับทั้งสองระบบที่เชื่อม- โยงกัน และเสริมซึ่งกันและกัน

การศึกษาในกรุงเทพมหานครก็เหมือนกับการศึกษาในประเทศ คือ มีการจัด การศึกษาตามระบบทั้งสอง ในระบบในโรงเรียน ก็มี ระดับอื่นตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาจนถึง สูงกว่าปริญญาตรี ความแตกต่างระหว่างการศึกษาในกรุงเทพมหานคร กับต่างจังหวัด อยู่ที่ปริมาณ จำนวนโรงเรียน นักเรียนและครู และโอกาสของการได้รับการศึกษากับโอกาส ของการจัดการศึกษา

ในด้านจำนวนนักเรียน ครู และโรงเรียน ข้อมูลจากตาราง ข.48 ข.49 และ ข.50 สรุปได้ว่า นักเรียนในระบบโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร มีร้อยละ 12 ของนักเรียนทั่วประเทศ และนักเรียนนอกระบบโรงเรียนในกรุงเทพมหานครมีร้อยละ 39 ของนักเรียนนอกระบบโรงเรียนทั่วประเทศ ส่วนสถานศึกษาซึ่งตั้งในกรุงเทพมหานคร จัดเป็นสถานศึกษาในระบบโรงเรียนร้อยละ 4 และ นอกระบบโรงเรียนร้อยละ 16 ของ

แผนภูมิแสดงระบบการศึกษาคตามแผนการศึกษาชาติฉบับพุทธศักราช 2520 ดังนี้

จำนวนสถานศึกษาในประเทศของแต่ละระบบ สำหรับครูอาจารย์ หมายความว่า - อาจารย์ - ในกรุงเทพมหานครในระบบโรงเรียนร้อยละ 13 และ นอกโรงเรียนร้อยละ 23 ของจำนวนครู - อาจารย์ทั่วประเทศของแต่ละระบบตามลำดับ ซึ่งข้อมูลนี้ชี้แนะให้เห็นว่ามีปริมาณนักเรียน ครู - อาจารย์ และสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเป็นสัดส่วนที่สูง เมื่อเทียบกับอีก 71 จังหวัดของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง และเป็นเมืองที่ใหญ่สุดมีประชากรประมาณร้อยละ 10 ของประเทศ สัดส่วนดังกล่าวจึงสูงตามกัน

การจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีลักษณะการจัดที่คล้ายคลึงกันกับจังหวัดอื่น กล่าวคือ มีหลายหน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ กล่าวคือ ปริมาณนักเรียนในแต่ละสังกัด -

มีมากน้อยต่างกัน เช่น กทม. จัดการประถมศึกษาเป็นส่วนมาก กรมสามัญศึกษาจัดการมัธยมศึกษา กรมอาชีวศึกษา จัดการด้านอาชีวศึกษา กรมฝึกหัดครูจัดการฝึกหัดครู และ ทบวงมหาวิทยาลัยรับผิดชอบด้านอุดมศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ดูแลการจัดการศึกษาโดยเอกชน เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ดูแลการจัดการศึกษาโดยเอกชน ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยดูแลการจัดการศึกษาโดยเอกชนในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

สำหรับโอกาสทางการศึกษา ถ้าพิจารณาจากร้อยละของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร คือนักเรียนทั้งหมด (ตาราง ข.51) พบว่า นักเรียนในกรุงเทพมหานคร มีปริมาณที่มากกว่า และนั่นคือ ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ มากกว่านักเรียนต่างจังหวัด เช่น มีนักเรียนที่จัดอยู่ในระดับอาชีวศึกษาและ เทคโนโลยี ใน กทม. ประมาณร้อยละ 42 ของนักเรียนระดับนี้ทั้งประเทศ มีนักเรียนในโรงเรียนเอกชน ร้อยละ 41 ของนักเรียนเอกชนทั้งประเทศ และแม้แต่ในระดับอุดมศึกษาก็จัดว่ามีนิสิตนักศึกษา ถึงประมาณร้อยละ 75

นอกจากนี้ถ้าพิจารณาในด้านการจัดการศึกษาว่าเป็นความเสมอภาคของการจัดการระหว่างรัฐบาล และ เอกชน (ตาราง ข.52) ข้อมูลนี้อาจสรุปให้เห็นได้ว่า การจัดการด้านการศึกษา โดยรัฐบาลมีส่วนที่สูงกว่า การจัดการศึกษาโดยเอกชน

ส่วนในกรุงเทพมหานครเอง สัดส่วนนี้แตกต่างออกไปตามระดับของการศึกษา เช่น การศึกษาก่อนประถมศึกษารัฐสนับสนุนให้เอกชนจัด เป็นส่วนมาก การศึกษาระดับปริญญาตรี ขึ้น เอกชนมีส่วนในการจัดการประมาณหนึ่งในสี่ของการจัดการทั้งหมด และรัฐทำหน้าที่นี้ประมาณสามในสี่ของการจัดการทั้งหมด

โอกาสทางการศึกษาอาจพิจารณาเปรียบเทียบจากดัชนี 2 ตัวคือ ปริมาณทางการศึกษา (ตาราง ข.53) เปรียบเทียบในระดับประเทศ กับ ของกรุงเทพมหานคร พบว่า ในนักเรียน 100 คน จะ เป็นนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาประมาณ 4 คน ประถมศึกษา 75 คน มัธยมศึกษา 14 คน มัธยมศึกษาปลาย 6 คน และอุดมศึกษา 3 คน ในประเทศไทย แต่ในกรุงเทพมหานคร จะพบว่า ในนักเรียน 100 คน จะ เป็นนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา-

6 คน ประถมศึกษา 47 คน มัธยมศึกษา 15 คน และอุดมศึกษา 9 คน ซึ่งชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างองค์ประกอบของผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการศึกษาในระบบโรงเรียน ส่วนอัตราส่วนร้อยละของนักเขียนในกรุงเทพมหานคร คือนักเขียนทั้งหมด (ตาราง ข.53) พบว่ามีอัตราส่วนร้อยละของนักเขียนในระดับอุดมศึกษามาก ซึ่งน่าจะเป็น เพราะมีสถานศึกษาระดับนี้ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นส่วนมาก ซึ่งดัชนีนี้ ชี้แนะแนวโน้มของการเข้ามาศึกษาคือในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ ด้วย เช่น การงาน อาชีพ เป็นต้น

3.6 เรื่องอื่น ๆ

ประเด็นแรกที่น่าสนใจ เกิดสำหรับกรุงเทพมหานคร คือ เรื่อง เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของชาวกรุงเทพมหานคร ประการแรกเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยหรือการเคหะ การศึกษา ในอดีตประมาณการความขาดแคลนที่อยู่อาศัยในระยะปี 2501 ถึงปี 2511 ไว้โดยอาศัยเกณฑ์เฉลี่ยอยู่อาศัยประมาณ 6 คนต่อบ้าน จะมีความขาดแคลนบ้านอยู่อาศัยถึง 44,505 หน่วย⁽¹⁾ ซึ่งถ้าจะใช้เกณฑ์เดียวกัน เทียบ เทียบกับจำนวนประชากรและจำนวนบ้านที่มีอยู่ในปัจจุบันในเขตกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ 5,331,402 คนและ 851,250 บ้านแล้ว ก็จะเท่ากับว่ายังขาดแคลนบ้านอยู่อาศัยอีกถึง 37,317 หน่วย อย่างไรก็ตามก็ตีเกณฑ์เฉลี่ยนี้อาจจะใช้ไม่ได้ทั้งหมด เพราะ เหตุที่ยังมีประชากรและบ้านที่ตรวจสอบอีกไม่น้อย ถ้าพิจารณาถึงครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งชุมชนแออัดที่มีอยู่ไม่น้อยในกรุงเทพมหานคร⁽²⁾

การเจ็บไข้ได้ป่วย ก็เป็นสิ่งบ่งบอกคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย ชาวกรุงเทพมหานคร ภายใต้สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน เจ็บไข้ได้ป่วยมากที่สุดจากไม้หวัดใหญ่ รองลงมาคือร้อยละ 6.9 ของผู้ป่วยทั้งหมด เป็นการป่วย เกี่ยวกับความดันโลหิตสูงและหลอดเลือดในสมอง และโรคที่เกี่ยวกับลำไส้อักเสบ ท้องร่วง กระเพาะอาหารอักเสบ ดิซเอนเทอเรีย และโรคพยาธิ บ่อยกันมากถึงร้อยละ 16.4 ของการป่วยทั้งหมด ส่วนการเจ็บป่วยเพราะอุบัติเหตุ การเป็นพิษ

(1) ปัจจัย นวนาก, "ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยในนครหลวงของผู้อยู่อาศัยได้ค่า" บทความเสนอในการสัมมนาปัญหานครหลวง 26-28 มีนาคม 2515 ณ ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 185.

(2) ดูรายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนแออัด ได้จาก ชลิตภากร วิรพลิน, "สภาพชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร," เอกสารประกอบการประชุม เรื่องการสาธารณสุขมูลฐานในเขตกรุงเทพมหานคร 14-18 ธันวาคม 2524 มหาวิทยาลัยมหิดล

พล.เหตุ มีอยู่ร้อยละ 2.5 ซึ่งไม่น้อยเลย (ตาราง ข.21) อุบัติเหตุสำคัญที่สุดคงจะได้แก่อุบัติเหตุจากการพลัดตกหกล้ม รองลงมาคือ อุบัติเหตุจากการจราจรทางบก ซึ่งจะปรากฏในเพศชายมากกว่าเพศหญิงถึงเกือบเท่าตัว (ตาราง ข.22) ส่วนการบริการด้านการรักษาพยาบาลเห็น กทม. มีศูนย์บริการสาธารณสุขทุขทั้งหมด 46 แห่ง เกือบครึ่งหนึ่งของศูนย์เหล่านี้อยู่ในเขตเมือง มีเพียง 5 ศูนย์อยู่ในเขตชานเมือง และเขตตลิ่งชัน และหนองแขบไม่มีศูนย์บริการนี้เลย โรงพยาบาลในกรุงเทพมหานครนั้นมีอยู่ 64 โรงพยาบาล ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมือง ประชากรในเขตชานเมืองซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางค่อนข้างมากนั้นยังมีปัญหาเรื่องสถานที่รับบริการสาธารณสุขน้อยอยู่ (ตาราง ข.20)

ความไม่สมบูรณ์ทางกายหรือจิต เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตด้อยไปได้ ส่วนหนึ่งของความพิการเหล่านี้เป็นภาวะทางธรรมชาติ คือเป็นมาแต่กำเนิด แต่อีกส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากความประมาท หรืออุบัติเหตุซึ่งอาจจะควบคุมให้น้อยลงได้ในอนาคต รายงานการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการในปี 2521 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าผู้พิการอยู่ 28,020 ราย ส่วนใหญ่จะเป็นความพิการทางจิต คือจิตเจือจาง่าเข้าซึ่งมีอยู่ถึงประมาณร้อยละ 36 ของความพิการทั้งหมด รอง ๆ ลงมาคือ หูหนวกเป็นไม้ร้อยละ 19 เป็นอัมพาตหรือขาพิการ ร้อยละ 11 ตามออกร้อยละ 5 และที่เหลือเป็นการพิการอื่น ๆ (ตาราง ข.24)

ในประเด็นอื่นที่น่าสนใจก็มีเรื่องของการเดินทาง โดยเฉพาะการใช้ยานพาหนะ ซึ่งปรากฏว่า จำนวนยานพาหนะในกรุงเทพมหานคร ทั้งหมดที่มีในปี 2504 มีอยู่เพียง 83,797 คัน ได้เพิ่มขึ้นมาเป็น 303,746 คันในปี 2513⁽¹⁾ หรือร้อยละ 262.5 และในปี 2522 กลายเป็น 645,249 หรือเพิ่มขึ้นกว่าเมื่อปี 2513 อีกถึงร้อยละ 112.4 ในจำนวนยานพาหนะทั้งหมดนี้ รถยนต์นั่งส่วนบุคคลทั้งที่ไม่เกิน 7 คน และเกินกว่า 7 คน

(1) อรุณ ตรีเทศน์ และไพศาล วัฒนสินธุ์ "ปัญหาการจราจรของนครหลวง" มพควมเสนอในการสัมมนาเรื่องปัญหาจราจรหลวง 26-28 มีนาคม 2515 ๘ ศูนย์สารนิเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตารางที่ 1

เพิ่มขึ้นมากที่สุด คือเพิ่มขึ้นจาก 37,686 คันในปี 2504 เป็น 117,802 คันในปี 2513 และ 268,882 คันในปี 2522

ความยาวของถนน ตรอกและซอยในกรุงเทพมหานครในปัจจุบันมีอยู่เพียง 1,691.597 กิโลเมตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นถนนสายใหม่ ๆ ในเขตค้อเมือง และ เขตชานเมืองที่เพิ่งสร้างขึ้นในระยะไม่กี่ปีมานี้ (ดูตาราง ข.46) ซึ่งหมายความว่า เฉพาะจำนวนยานพาหนะที่จดทะเบียนในกรุงเทพมหานครโดยไม่ับรวมยานพาหนะที่จดทะเบียนในต่างจังหวัดด้วยแล้ว ยานพาหนะแต่ละคันจะมีโอกาสใช้พื้นที่ถนน ตรอก หรือซอยในเวลาเดียวกันได้เพียง 6.29 เมตรเท่านั้น

ความแออัดของการจราจรจากจำนวนยานพาหนะที่มีอยู่มาก และพื้นที่ถนนที่ค่อนข้างจำกัดนี้เอง ส่งผลกระทบถึงอุบัติเหตุการจราจรอยู่ไม่น้อย สถิติอุบัติเหตุจากการจราจรทางบกเมื่อปี 2504 มีเพียง 3,908 ราย ซึ่งทำให้ทรัพย์สินเสียหายมีมูลค่า 4,126,258 บาท ได้เพิ่มขึ้นเป็น 4,704 ราย ในปี 2513 และมูลค่าความเสียหายเพิ่มขึ้นเป็น 7,015,842 บาท⁽¹⁾ แต่ในรอบปี 2524 สถิติอุบัติเหตุจากการจราจรทางบกนี้สูงถึง 11,408 ราย และมูลค่าทรัพย์สินที่เสียหาย เพิ่มขึ้นถึง 38,941,519 บาท

สืบเนื่องมาจากยานพาหนะ ก็เป็นเรื่องของส่วนความของยานพาหนะ สิ่งแรกคือสถานี บริการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง จากการสำรวจของสำนักอนามัย กทม. เมื่อเดือน ธันวาคม 2523 กรุงเทพมหานครมีสถานีจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงทั้งหมด 350 สถานี อยู่ในเขตเมือง 170 สถานี เขตค้อเมือง 171 สถานี และเขตชานเมือง 9 สถานี ที่น่าสังเกตก็คือในบางเขตที่มีพื้นที่กว้างขวางมาก แต่ไม่มีสถานีจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง เช่นคือเขตคลองตัน และ เขตลาดกระบัง นอกจากนั้น

(1) อรุณ ธรรมเทศน์ และ ไพศาล วัฒนสินธุ์, อ้างแล้ว

ในกรุงเทพมหานคร ก็มีตู้ซอมรถยนต์ 861 ตู้ ซึ่งส่วนมากอยู่ในเขตต่อเมือง และ เขต เมือง
มีน้อยกว่านั้นเล็กน้อย กับมีตู้ซอมรถจักรยานยนต์ 284 ตู้ซึ่งกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ใน
เขตเมือง (ตาราง ข.42)

ในประเด็นเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อ จากรายงานการสำรวจหลายครั้งของสำนัก-
งานสถิติแห่งชาติ ปรากฏว่า คริว เรือนที่มี เครื่องรับวิทยุขึ้น เพิ่มขึ้นอย่างมากในระยะ 11 ปี
นับตั้งแต่ 2511 ถึง 2522 คือเพิ่มจากร้อยละ 76 เป็นร้อยละ 83 ในปัจจุบัน-
อาจคาดหมายได้ว่าคริว เรือนเกือบทั้งหมดในกรุงเทพมหานครมี เครื่องรับวิทยุอย่างน้อย 1 เครื่อง
ส่วน เครื่องรับโทรทัศน์นั้น เพิ่มจากร้อยละ 44 ในปี 2511 เป็นร้อยละ 66 ในปี 2522
ซึ่งก็อาจคาดหมายได้เช่นเดียวกันว่าคริว เรือนที่มี เครื่องรับโทรทัศน์ น่าจะมีสัดส่วนสูงกว่านั้นใน-
ปัจจุบัน สัดส่วนคริว เรือนที่มีวิทยุ และโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานครนั้นสูงกว่าที่-
เป็นอยู่ของทั้งประเทศ โดยเฉพาะโทรทัศน์นั้น ค่อนข้างจะแตกต่างกันมาก (ตาราง ข.26)

สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจอย่างอื่น ก็มี เช่น สวนสาธารณะ กทม. มีสวน-
สาธารณะทั้งหมด 6 สวน ในพื้นที่ 778 ไร่ (ใน 6 เขตการปกครอง) แต่-
ที่เปิดบริการปัจจุบันมีเพียง 5 สวน ในพื้นที่ 686 ไร่เท่านั้น นอกนั้น เป็นสวน
หย่อมขนาดเล็กอีก 19 สวนหย่อม ในพื้นที่รวม 68,754.27 ตารางเมตร (1) หรือ
ถ้าจะพักผ่อนด้วยการดูภาพยนตร์ตามโรง กรุงเทพมหานครมี โรงภาพยนตร์ เมื่อปี 2522
อยู่ 113 โรง จำนวนที่นั่งเต็มที่ 96,462 ที่นั่ง ร้อยละ 64 โดยประมาณ
ของโรงภาพยนตร์ทั้งหมดอยู่ในเขต เมือง และประมาณร้อยละ 34 อยู่ในเขตต่อเมือง ที่เป็น
เขตชานเมืองมีโรงภาพยนตร์เพียง 3 โรงเท่านั้น (ตาราง ข.43)

สำหรับพุทธศาสนิกชนที่ประสงค์จะประกอบกิจทางศาสนา มีวัดทั้งหมดในกรุงเทพ-
มหานคร รวม 414 วัด 175 วัดอยู่ในเขตต่อเมือง 132 วัดอยู่ในเขต-
เมือง และ 107 วัดอยู่ในเขตชานเมือง เขตที่มีวัดมากที่สุดคือ เขตบางกอกน้อย

(1) สถิติรายปี กรุงเทพมหานคร 2523, สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร หน้า 162.

ซึ่งมีวัดถึง 54 วัด และเขตที่มีวัดน้อยที่สุดคือเขตห้วยขวางซึ่งมีอยู่เพียง 4 วัด ส่วนทางอิสลามนั้น มีมัสยิดทั้งหมด 137 มัสยิด ในกรุงเทพมหานคร มากที่สุดอยู่ในเขตชานเมือง รองลงมาในเขตค้อมือง และน้อยที่สุดในเขตเมือง (ตาราง ข.25)

และประเด็นสุดท้ายในแง่ของความปลอดภัย และมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของชาวกรุงเทพมหานคร ดำรงเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ตามกฎหมาย และมีผลโดยตรงต่อคดีอาชญากรรม และอุบัติเหตุของการจราจรทางบก กรุงเทพมหานครมีสถานีตำรวจทั้งหมด 69 สถานี 31 สถานีในเขตเมือง 26 สถานีในเขตค้อมือง และ 12 สถานีในเขตชานเมือง ดุ้ยามตำรวจที่ช่วยเสริมมาตรการป้องกันอาชญากรรม มีอยู่ถึง 100 ดุ้ยาม กว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในเขตเมือง ส่วนการระงับเพลิงไหม้ในกรุงเทพมหานครมีสถานีตำรวจดับเพลิง 32 สถานี ครึ่งหนึ่งอยู่ในเขตเมือง 14 สถานีในเขตค้อมืองและในเขตชานเมืองทั้งหมด 6 เขตการปกครองนั้นมีสถานีตำรวจดับเพลิงเพียง 2 สถานีเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. ลักษณะทาง เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร

4.1 ความนำ

ในบทนี้จะได้นำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทาง เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาที่ได้นำเสนอนี้ทั้งหมด เป็นผลที่ได้จากการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จำนวน 3,306 คน เป็นตัวแทนที่น่าเชื่อถือได้ของครัวเรือนส่วนบุคคลของกรุงเทพมหานคร ข้อมูลที่นำเสนอนี้จึงเป็นข้อมูลจุลภาคในระดับครัวเรือน โดยมีข้อมูลชุดเดียวจากแหล่งอื่นช่วย เสริมหรือประกอบให้สื่อความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น และจากรีاضการวิจัยนี้ ข้อมูลที่นำเสนอนี้ อยู่ในรูปของการกระจาย เป็นร้อยละ พร้อมกับแสดงค่าเฉลี่ย บัญฐาน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในกรณีที่เหมาะสมเท่านั้น การวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นเพียงการวิเคราะห์ขั้นต้น ส่วนการวิเคราะห์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงคุณลักษณะ หรือการพิสูจน์เชิงเหตุ เชิงผลอื่น ๆ จะไม่อยู่ในขอบเขตของการรายงานนี้

เป็นที่สังเกตด้วยว่า ตารางแสดงข้อมูลที่ไดจากการวิจัยเชิงสำรวจ และได้นำมาเสนอไว้ ในบางกรณีจะเป็นเพียงตารางสรุปข้อมูล เพราะเหตุว่าข้อมูลจะมีการกระจายในทิศทางที่กว้างมากและค่าการกระจายจะสูง การนำเสนอกการกระจาย เป็นร้อยละทั้งหมดตลอดทั้งทิศทางในกรณีเช่นนี้จะไม่สื่อความหมายมากนัก อย่างไรก็ตามในกรณีที่ไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนแล้ว ก็จะได้้นำเสนอค่าต่ำสุดและค่าสูงสุดประกอบไว้ด้วย

อนึ่ง จากลักษณะพื้นฐานด้านมหภาคของกรุงเทพมหานครที่ผ่านมาในอดีตดังกล่าวไว้ในตอนก่อน จะเห็นได้ว่าพัฒนาการและการขยายตัวของกรุงเทพมหานครในแง่ของจำนวนประชากรและความเป็นเมืองนั้นมิได้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกันในทุกเขตการปกครอง เขตการปกครองที่อยู่ชั้นใน ๆ นั้น มีลักษณะความเป็นเมืองมาตั้งแต่เริ่มสถาปนา

กรุงรัตนโกสินทร์ เขตการปกครองที่อยู่รอบนอกออกไป เป็นผลของการขยายตัวของเมือง และการกระจายความหนาแน่นของประชากรในระยะเวลายาวไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ส่วน เขตการปกครองที่อยู่รอบนอก ๆ ยังคงสภาพที่มีความเป็นเมืองค่อนข้างน้อยโดยเปรียบเทียบ ความแตกต่างในระหว่างเขตการปกครองต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นะให้พิจารณาได้ว่าการวิเคราะห์ สภาวะพื้นฐานของครัวเรือนทั้งกรุงเทพมหานครรวม ๆ ไปนั้นอาจจะไม่พอเพียงที่จะช่วยให้เข้าใจ และเห็นภาพที่ถูกต้องชัดเจน การรวมกลุ่มของ เขตการปกครองที่มีลักษณะพื้นฐานทาง มหาภาคคล้าย ๆ กันเข้าไว้ด้วยกัน ก็จะช่วยทำให้เข้าใจลักษณะทาง เศรษฐกิจ สังคม และประชากร ในระดับจุลภาคหรือครัวเรือนได้ดียิ่งขึ้น โครงการวิจัยนี้จึงได้ทดลองพิจารณาการ รวมกลุ่มของ เขตการปกครองต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และพบว่าการรวมของ เขตการปกครองด้วย วิธีใด ๆ ก็ตามจะไม่สามารถบอกถึงความแตกต่างในระหว่างกลุ่มที่แบ่งนั้นได้โดยสมบูรณ์เลย จึงได้อาศัยวิธีการรวมกลุ่ม เขตการปกครองโดยพิจารณาถึงความแตกต่างในระหว่างกลุ่ม (เมื่อ รวมกลุ่มแล้ว) โดย เปรียบเทียบ และพบว่าการรวมกลุ่มของ เขตการปกครองทั้ง 24 เขต ออกเป็น 3 กลุ่มอย่างกว้าง ๆ ตามนัยที่ได้มีผู้ศึกษาไว้แล้ว (ชลิตถาภรณ์ วีระพลิน; 2524) ก็เหมาะสม เพียงพอและสนองวัตถุประสงค์ของการศึกษาในกรณีนี้ได้พอสมควร

ด้วยหลักการดังกล่าวนี้ โครงการวิจัยจึงได้แยกพิจารณาครัวเรือนตัวอย่าง ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม เขตชั้นในหรือเขตเมือง ประกอบด้วยครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ของเขต พญาไท ดุสิต ปทุมวัน ป้อมปราบศัตรูพ่าย พระนคร บางรัก สัมพันธวงศ์ หัวขวาง ธนบุรี คลองสานและบางกอกใหญ่ กลุ่ม เขตชั้นกลางหรือเขตคอกเมือง รวมถึงครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตยานนาวา พระโขนง บางเขน บางกะปิ บางกอกน้อย ภาษีเจริญ และราษฎร์บูรณะ และกลุ่ม เขตชั้นนอกหรือเขตชานเมือง ได้แก่ ครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตหนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง บางขุนเทียน คลองสามวา และ พหนองแขม

ข้อแตกต่างสำคัญในระหว่าง เขต เมือง เขตคอกเมืองและ เขตชาน เมืองนั้น ในแง่ของข้อมูลมหาภาคแล้วพอสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

ก. จำนวนประชากรจากข้อมูลทะเบียนราษฎร ของกทข. ในปี 2524 (เมื่อ 31 ธันวาคม) มีประชากรในเขตเมือง 2,525,815 คน ในเขตค่อเมือง 2,322,208 คน และในเขตชานเมือง 483,379 คน (ตาราง ข.1)

ข. เขตเมืองมีพื้นที่ 105.963 ตารางกิโลเมตร เขตค่อเมืองมีพื้นที่ 619.186 ตารางกิโลเมตร และเขตชานเมืองมีพื้นที่ 843.568 ตารางกิโลเมตร ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตรในปลายปี 2524 แล้ว จะเห็นได้ว่า ความหนาแน่นของประชากรสูงที่สุดในเขตเมืองกล่าวคือมีประชากร 29,897 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร (ในแะเมืองนี้ เขตการปกครองที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงที่สุดคือ เขตบ่อมปราบศัครุท่าย ซึ่งปรากฏค่าความหนาแน่นสูงถึง 98,442 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร และต่ำสุดในเขตบางกอกใหญ่ กล่าวคือ 16,621 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร) เขตค่อเมืองมีความหนาแน่นของประชากรรองลงมาคือมีเพียง 3,750 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร (โดยที่เขตการปกครองที่มีประชากรอยู่หนาแน่นที่สุดได้แก่เขตบางกอกน้อย 16,533 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ซึ่งยังน้อยกว่าความหนาแน่นของประชากรในเขตบางกอกใหญ่ซึ่งมีความหนาแน่นน้อยที่สุดในเขตเมือง ส่วนเขตการปกครองที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุดในเขตค่อเมืองนี้คือเขตบางกะปิ ซึ่งมีประชากรเฉลี่ย 1,853 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร) เขตชานเมืองมีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด กล่าวคือ มีประชากรโดยเฉลี่ย 573 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร (ซึ่งมีที่ล้นตั้งแต่ 1,178 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตรในเขตบางขุนเทียน จนถึงต่ำสุด 220 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตรในเขตหนองจอก) (ตาราง ข.13)

ค. จำนวนบ้านโดยที่บ้านเลขที่ตามทะเบียนราษฎรนั้น มีอยู่ 339,390 บ้านในเขตเมือง 430,898 บ้านในเขตค่อเมือง และ 80,962 บ้านในเขตชานเมือง (ตาราง ข.14) และเมื่อคำนวณจำนวนคนต่อบ้านแล้ว ปรากฏว่าเขตเมืองมีผู้อยู่อาศัย 7.4 คนต่อบ้าน เขตค่อเมืองมี 5.4 คนต่อบ้าน และเขตชานเมืองมี 6 คนต่อบ้าน (ตาราง ข.15)

ง. เมื่อพิจารณาทางประชากรศาสตร์ เขตเมืองมีอัตราเกิดของประชากรร้อยละ 3.54 เขตค่อเมืองร้อยละ 1.44 และเขตชานเมืองเพียงร้อยละ 5.4 (ตาราง ข.3) ส่วนการตายนั้นสูงสุดในเขตชานเมือง รองลงมาคือเขตค่อเมือง

และต่ำสุดในเขตเมือง กล่าวคือเป็นร้อยละ 0.36, 0.31 และ 0.26 ตามลำดับ (ตาราง ข.5) ในด้านการย้ายถิ่นนั้น อัตราการย้ายเข้าสูงสุดในเขตคือเมือง คือ ร้อยละ 12.22 รองลงมาคือเขตชานเมืองมีร้อยละ 9.45 และต่ำสุดในเขตเมืองมี ร้อยละ 8.16 (ตาราง ข.7) ประชากรย้ายออกจากเขตคือเมืองมากที่สุดถึงร้อยละ 9.29 รองลงมาคือเขตเมืองมีร้อยละ 8.92 และย้ายออกน้อยที่สุดในเขตชานเมือง คือมีร้อยละ 5.57 (ตาราง ข.9) ผลสุทธิของการเกิด การตาย การย้ายเข้าและการย้ายออกนี้ ทำให้อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรเป็นไปในทางเพิ่มขึ้นโดยตลอด ทั้งนี้เขตชานเมืองมีอัตราการเพิ่มประชากรสูงที่สุดคือร้อยละ 4.24 เขตคือเมืองมีอัตราเพิ่มประชากรน้อยกว่าของเขตชานเมืองเพียงเล็กน้อยคือร้อยละ 4.23 ส่วนเขตเมืองนั้นมีประชากรเพิ่มในอัตราเพียงร้อยละ 2.58 เท่านั้น จะเห็นได้ว่าในทุกพื้นที่ทั้ง 3 เขตของกรุงเทพมหานครนี้มีประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าอัตราเพิ่มเฉลี่ยของประเทศ และสูงกว่าเป้าหมายทางประชากรที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ค่อนข้างมาก และอัตราการเพิ่มประชากรที่สูง เช่นนี้จากข้อมูลแสดงว่าเป็นผลของการย้ายถิ่นมากกว่าจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ

จ. ดัชนีอื่น ๆ ที่แสดงความแตกต่างระหว่างเขตทั้งสามในเชิงมหภาค เท่าที่ปรากฏชัด เช่น ในแง่ของจำนวนผู้ประกอบการค้า ในเขตเมืองมีสูงสุดคือ 13,146 ราย รองลงมาคือเขตคือเมืองมี 10,381 ราย และต่ำสุดในเขตชานเมือง 1,655 ราย (ตาราง ข.38) และพื้นที่คมนาคมทางบก ได้แก่ ความยาวของถนน ตรอก และซอย ในเขตเมืองมีอยู่ 49,2580 กิโลเมตร เขตคือเมืองมีมากถึง 75,9768 กิโลเมตร และเขตชานเมืองซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางที่สุดกลับมีเพียง 43,9249 กิโลเมตร เท่านั้น (ตาราง ข.46) เป็นต้น

จากประเด็นหลัก ๆ บางประเด็นที่กล่าวข้างต้นนี้ ทำให้พอจะสรุปกว้าง ๆ ได้ว่า เขตเมือง เขตคือเมือง และเขตชานเมือง มีความแตกต่างกันอย่างสำคัญในหลายด้าน เขตเมืองจะมีปัญหาด้านความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด ในขณะที่เขตชานเมืองประสบปัญหาการขยายตัวของเมืองในอัตราสูงและรวดเร็ว เขตคือเมืองได้ขยาย

ตัวและรับประชากร เพิ่มขึ้นค่อนข้างมากในระยะเวลาที่ผ่านมาแต่คงจะลดลงในอนาคตอันใกล้
เขตเมือง เป็น เขตประกอบธุรกิจและการค้า เป็นสำคัญ ส่วน เขตต่อ เมือง เป็นส่วนของ
ที่อยู่อาศัยและการผลิตทางอุตสาหกรรมอยู่บ้าง แต่ เขตชาน เมืองนั้นส่วนใหญ่ยังเป็น
พื้นที่ทาง เกษครแต่ก็ เริ่มลดน้อยลงสืบ เนื่องจากการขยายตัวของที่อยู่อาศัยและอุตสาหกรรมบาง
ประเภท

ประเด็นที่เป็นสาระสำคัญเหล่านี้จะช่วยให้การอธิบายและนำเสนอข้อมูลปฐมภูมิ
ต่อจากนี้ เป็นไปโดยสะดวก และง่ายแก่การทำความเข้าใจยิ่งขึ้น อย่างไรก็ดี
การแบ่งพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมดออกเป็น 3 เขตคือ เขตเมือง เขตต่อเมือง และเขต-
ชานเมือง ในกรณีนี้คงจำกัดเฉพาะแต่ในการวิจัยนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วข้างต้น
เท่านั้น

4.2 ลักษณะพื้นฐานของหัวหน้าครัวเรือนและผู้สมรส

จากกรอบการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมินั้น ได้พยายามให้ความ
หมายของหัวหน้าครัวเรือนว่าเป็นบุคคลที่เป็นหลักสำคัญเชิง เศรษฐกิจของครัวเรือนมากที่สุด
โดยมีทางเลือกอื่น ๆ อีก 2 กรณี กล่าวคือ ถ้าในครัวเรือนนั้นมีบุคคลที่เป็นหลักสำคัญตั้ง-
กล่าวมากกว่า 1 คนหรือไม่อาจบอกได้เด็ดขาดว่าบุคคลใด เป็นหลักสำคัญมากที่สุด ก็ให้เลือก
สัมภาษณ์บุคคลที่มีอายุมากกว่า และถ้าหากบุคคลที่เป็นหลักสำคัญดังกล่าวนี้ไม่
อยู่หรือให้สัมภาษณ์ไม่ได้ด้วยเหตุใด ๆ จึงให้สัมภาษณ์ผู้สมรส หรือบุคคลที่เป็นหลักสำคัญ
รองลงมาแทน ด้วยกรอบการสัมภาษณ์นี้ทำให้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนตามความหมายหลักได้
ร้อยละ 52.1 และต้องสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นหลักสำคัญรองลงมาร้อยละ 47.9 (ตาราง ก.3)
อัตราการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหลักได้นี้มีว่าสูงมาก เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า การ
สัมภาษณ์ต้องกระทำในช่วงกลางวันถึงค่ำ ซึ่งเป็นช่วงเวลาเวลาที่หัวหน้าครัวเรือนอยู่ในระหว่าง
ทำงานในตลาดแรงงาน อย่างไรก็ดี ก็จำเป็นต้องตั้ง เป็นข้อสังเกตไว้ก่อนด้วยว่า
ในความหมายของหัวหน้า ครัวเรือนที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล
เฉพาะตัวนั้น เป็นความหมายของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งจะถือเสมือนหนึ่ง เป็นหัวหน้าครัวเรือนในความ
หมายที่นิยามไว้

4.2.1 เพศและสถานภาพสมรส

จากหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด 3,306 ราย ร้อยละ 60 โดยประมาณเป็นเพศหญิง และร้อยละ 40 เป็นเพศชาย อัตราส่วนเพศของหัวหน้าครัวเรือนนี้จะสูงที่สุดในเขตเมือง กล่าวคือ เป็นหญิงถึงร้อยละ 62 รองลงมาคือเขตต่อเมืองมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิงร้อยละ 60 ส่วนเขตชานเมืองนั้น หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชายถึงร้อยละ 53 โดยประมาณ (ตาราง ก.7) ลักษณะพื้นฐานของเขตที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในด้านอาชีพทงจะมีส่วนสำคัญในความแตกต่างระหว่างอัตราส่วนเพศเช่นนี้ เฉพาะอย่างยิ่ง เขตชานเมืองนั้นส่วนใหญ่จะมีอาชีพทาง เกษตรหรือ เกี่ยวข้องกับการ เกษตร ซึ่ง อาศัยพื้นที่ประกอบการ เกษตรไม่ห่างจากที่ตั้งของครัวเรือนเท่าใดนัก ส่วนเขตเมืองนั้น เป็นพื้นที่ประกอบการค้าและดำเนินธุรกิจ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเพศหญิงสามารถทำได้ดี จึงปรากฏสัดส่วนของ เพศหญิงค่อนข้างสูง

โดยทั่วไปทั้งกรุง เทพมหานครแล้ว หัวหน้าครัวเรือนสมรสและอยู่กับคู่สมรสถึงร้อยละ 73 อัตราการสมรสจะสูงที่สุดในเขตชานเมืองคือประมาณร้อยละ 78 ของหัวหน้าครัวเรือนได้สมรสและกำลังอยู่กับคู่สมรส ประเด็นที่น่าสนใจ เกิดเป็น พิเศษก็คือ สัดส่วนของคนโสดนั้นสูงที่สุดในเขตเมือง รองลงมาคือเขตต่อเมืองและต่ำสุดในเขตชานเมือง กล่าวคือร้อยละ 16.0, 12.9 และ 7.8 ตามลำดับ ตรงกันข้าม สัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหม้ายกลับสูงที่สุดในเขตชานเมืองคือสูงถึงร้อยละ 10 ในขณะที่เขตต่อเมืองมีอัตราการหย่าร้างสูงที่สุด เมื่อ เปรียบเทียบกับ เขตเมืองและเขตชานเมือง กล่าวคือร้อยละ 2.0 เมื่อเทียบกับ 1.4 และ 1.3 ตามลำดับ นอกจากนี้ หัวหน้าครัวเรือนที่เคยสมรส แต่ได้แยกกันอยู่กับคู่สมรสในปัจจุบันคิดเป็นร้อยละ 9.8 ทั้งในเขตเมืองและเขตต่อเมือง และเป็นร้อยละ 2.5 ในเขตชานเมือง (ตาราง ก.7)

4.2.2 อายุ

สำหรับอายุของหัวหน้าครัวเรือนนั้นมีการกระจายที่มีพิสัยค่อนข้างกว้าง กล่าวคือ

ระหว่าง 15 ปีถึง 27 ปี   อย่างไรก็ตามก็อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนทั้งกรุงเทพฯ-
มหานครตกประมาณ 42.1 ปี   ซึ่งจัดเป็นวัยกลางคนได้   เมื่อพิจารณาแยกตาม
เขตจะพบว่าหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองมีอายุเฉลี่ยน้อยที่สุด รองลงมาคือ เขตต่อเมือง
ส่วนเขตชานเมืองนั้น หัวหน้าครัวเรือนมีอายุเฉลี่ยสูงที่สุด กล่าวคืออายุเฉลี่ยตามเขตเป็น
41.4, 42.2 และ 45.2 ปี ตามลำดับ   จึงอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าใน
เขตเมืองนั้นมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหนุ่มเป็นสาวมากกว่าโดยเปรียบเทียบ และอาจจะเพราะ
เหตุนี้ที่ทำให้สัดส่วนของการเป็นโสดก็สูงที่สุดโดยเปรียบเทียบระหว่างเขตด้วย   นอก-
จากอายุเฉลี่ยแล้ว   รูปแบบการกระจายความถี่ตามช่วงอายุของหัวหน้าครัวเรือน ก็ได้
สะท้อนให้เห็นภาพเดียวกัน   กล่าวคือ ในเขตเมืองนั้นหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มอายุ 30-34 ปี
มีมากที่สุด คือร้อยละ 14.8   ส่วนเขตต่อเมืองนั้นมีความถี่สูงสุดในกลุ่มอายุ
35-39 ปี คือร้อยละ 15.3   และเขตชานเมืองมีความถี่สูงสุดในกลุ่มอายุ 40-44 ปี คือ
ร้อยละ 16.6   (ดูตาราง ก.6)

เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้วจำนวน 2,412 รายนั้น มีคู่สมรสที่มีอายุเฉลี่ย
42.8 ปี   จากหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้วจำนวน 1,180 , 982 และ 250 ราย
ในเขตเมือง   เขตต่อเมือง   และเขตชานเมืองตามลำดับนั้น   อายุเฉลี่ยของคู่สมรสก็สะท้อน
ภาพเช่นเดียวกับของหัวหน้าครัวเรือนกล่าวคือคู่สมรสมีอายุเฉลี่ยสูงที่สุดในเขตชานเมือง
(43.8 ปี)   รองลงมาในเขตต่อเมือง (42.8ปี)   และต่ำที่สุดในเขตเมือง (42.6 ปี)
ข้อมูลเกี่ยวกับการกระจายตามอายุของคู่สมรสได้แสดงไว้ในตาราง ก.14

4.2.3 การศึกษา

ประมาณร้อยละ 13 ของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครไม่เคยเข้ารับ
การศึกษาในโรงเรียน   แม้ว่าข้อมูลนี้จะได้สะท้อนถึงภาวะการอ่านไม่ออกเขียน
ไม่ได้   แต่ก็แสดงถึงระดับการศึกษาของชาวกรุงเทพมหานครว่าไม่สูงนัก   โดยเฉพาะเมื่อ
รวมพิจารณาถึงอีกร้อยละ 41.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดที่มีการศึกษาเพียงระดับประถม
ปีที่ 4 หรือเทียบเท่าเท่านั้น   ยิ่งกว่านั้นถ้ารวมหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาไม่

สูงกว่าระดับประถมปีที่สี่ และผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการศึกษานี้ในโรงเรียนเลยแล้วจะมีอัตราสูงถึงร้อยละ 60.3 (ดูตาราง ก.9) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ค้นพบก็ได้แสดงถึงว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานคร ก็ยังดีกว่าของหัวหน้าครัวเรือนในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย กล่าวคือ มีร้อยละ 7.2 ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 หรือเทียบเท่า ร้อยละ 10 ที่สำเร็จการศึกษาถึงระดับ มศ. 3 หรือเทียบเท่า ร้อยละ 3.6 ที่สำเร็จการศึกษาระดับมศ. 5 หรือเทียบเท่า และมีร้อยละ 5.3 ที่สำเร็จการศึกษาดังแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

เมื่อแยกพิจารณาเปรียบเทียบเป็นรายเขต จะพบข้อมูลที่น่าสนใจกว่าอัตราส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่เคยรับการศึกษาในโรงเรียนเลยนั้นสูงที่สุดในเขตเมืองคือร้อยละ 13.9 รองลงมาในเขตค้อเมืองคือร้อยละ 12.3 และน้อยที่สุดในเขตชานเมืองคือร้อยละ 11.9 นอกจากนั้นในจำนวนหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละเขต ปรากฏว่ามีผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมปีที่ 4 หรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 37.1, 42.6 และ 57.4 ในเขตเมือง เขตค้อเมือง และเขตชานเมือง ตามลำดับ จากข้อมูลแสดงการกระจาย เป็นร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา (ตาราง ก.9) นี้พอจะสรุปได้ว่า แม้ว่าเขตชานเมืองจะมีผู้ไม่เคยรับการศึกษาในโรงเรียนต่ำที่สุดโดยเปรียบเทียบก็ตาม แต่ระดับการศึกษาโดยทั่วไปแล้วก็ไม่สูงมากนักและอาจเรียกได้ว่าต่ำที่สุดในระหว่าง 3 เขตด้วยกัน เพราะมีหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 71 ที่มีการศึกษาเพียงแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 7 หรือต่ำกว่า ในขณะที่ในเขตค้อเมืองมีเพียงร้อยละ 57 และในเขตเมืองมีเพียงร้อยละ 54.9 เท่านั้น ยิ่งกว่านั้นถ้าจะคำนึงถึงการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป หัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีเพียงร้อยละ 3.4 และไม่มีผู้สำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีเลย ในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาถึงระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอกในเขตค้อเมืองมีถึงร้อยละ 0.6 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด ส่วนในเขตเมืองนั้นระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนมีเพียงระดับปริญญาโท และร้อยละ 4.7 ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือโท

สำหรับระดับการศึกษาของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนก็เช่นเดียวกันกับของหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือร้อยละ 12.8 ไม่เคยเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนเลย ในขณะที่คู่สมรสถึงร้อยละ 5.1 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอกในเขตกรุงเทพมหานคร (1)
(ตาราง ก.16)

เมื่อแยกพิจารณาระดับการศึกษาของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนเป็นรายเขต จะพบว่าอัตราการไม่เคยรับการศึกษาในโรงเรียนเลยนั้นยังคงสูงสุดในเขตเมือง รองลงมาคือเขตต่อเมือง และต่ำที่สุดในเขตชานเมือง (ดูตาราง ก.16) แต่กระนั้นก็ตาม คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในเขตชานเมืองก็มีการศึกษาในระดับที่ไม่สูงกว่าประถมศึกษา 4 กล่าวคือ ร้อยละ 69.6 ส่วนในเขตต่อเมืองนั้นมีเพียงร้อยละ 47.1 และในเขตเมืองมีเพียงร้อยละ 44.8 เท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมากที่สุด ในเขตต่อเมือง เช่นเดียวกับของหัวหน้าครัวเรือน รองลงมาคือในเขตเมือง และต่ำสุดคือในเขตชานเมือง กล่าวคือร้อยละ 6.9, 4.3 และ 2.0 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตด้วย เช่นเดียวกันว่าในแง่ของระดับการศึกษาสูงสุดแล้ว เขตต่อเมืองมีคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาถึงระดับปริญญาเอก แต่ในเขตเมืองนั้นมีเพียงระดับปริญญาโท และเขตชานเมืองมีเพียงระดับปริญญาตรี เท่านั้น

4.2.4 อาชีพ

ตาราง ก.10 แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้นร้อยละ 28.7 เป็นแม่บ้าน (2) รองลงมาคืออาชีพค้าขายคือร้อยละ 24.2 คนงานและแรงงานในการผลิตร้อยละ 17 วิชาชีพอิสระร้อยละ 5.1 เสมียนพนักงานร้อยละ 4.9 เกษตรร้อยละ

(1) ทั้งนี้มีข้อสังเกตอยู่ว่าคู่สมรสที่มีทั้งชายและหญิง ดังที่อธิบายไว้ในกรอบการสัมภาษณ์ ในบทที่ 2

(2) ซึ่งรวมทั้งหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นแม่บ้านจริง ๆ และผู้ให้สัมภาษณ์แทนซึ่งมีอาชีพเป็นแม่บ้านไว้ด้วยกัน

4.5 บริการร้อยละ 4.0

เป็นที่น่าสังเกตว่ามีหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีงานทำอยู่

ในขณะที่สัมภาษณ์นั้นถึงร้อยละ 2.3

เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายเขตแล้วจะพบว่า หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองนั้นเป็น
แม่บ้านมากที่สุด รองลงมาคือค้าขาย แรงงานในการผลิต และเสมียนพนักงาน
กล่าวคือคิดเป็นร้อยละ 31.4, 28.6, 15.5 และ 4.7 ตามลำดับ ขณะที่
ที่ในเขตค้อเมืองนั้นหัวหน้าครัวเรือนเป็นแม่บ้านมีมากที่สุดเช่นกัน แต่รองลงมาคืออาชีพทาง
ค้าขาย แรงงานในการผลิต วิชาชีพอิสระ เสมียนพนักงาน และบริการ กล่าวคือ
ร้อยละ 28.2, 22.0, 18.3, 6.6, 5.5 และ 4.5 ตามลำดับ อาชีพหลัก
ทางการเกษตรปรากฏเด่นชัดในหัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมือง คือมีถึง ร้อยละ 32.3
รองลงมาเป็นแรงงานในการผลิต (ร้อยละ 19.2) แม่บ้าน (ร้อยละ 17.2)
ค้าขาย (ร้อยละ 10.7) และวิชาชีพ (ร้อยละ 6.3) ข้อที่น่าสังเกตประการ
หนึ่งก็คือ อัตราการว่างงานในขณะที่สัมภาษณ์นั้นปรากฏว่า เขตค้อเมืองมีหัวหน้าครัวเรือน
ว่างงานถึงร้อยละ 2.6 รองลงมาคือเขตเมืองร้อยละ 2.3 และต่ำที่สุดในเขตชานเมือง
คือร้อยละ 1.6 เท่านั้น

แม้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนในที่นี้จะมิได้แสดงให้เห็นความ
แตกต่างอย่างชัดเจนมากนักในระหว่างเขตทั้ง 3 เขตก็ตาม แต่ก็ได้ชี้ถึงประเด็น
สำคัญ ๆ บางประเด็น เช่น เกษตรกรรมในเขตชานเมือง หรือวิชาชีพอิสระใน
เขตค้อเมืองและชานเมือง ซึ่งพอคาดหมายได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ทำวิชาชีพอิสระเหล่านี้
พักอาศัยในเขตที่อยู่อาศัยซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตค้อเมืองและกำลังเริ่มขยายตัวเข้าสู่เขตชานเมือง
ในรูปของบ้านและที่ดินจัดสรรนั่นเอง

ในบรรดาหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้น ร้อยละ 69.6 มีอาชีพหลัก
เพียงอย่างเดียว ในขณะที่อีกร้อยละ 10.5 มีอาชีพรองอย่างใดอย่างหนึ่งควบคู่ไป
ด้วย ซึ่งถ้าจะพิจารณาเฉพาะอาชีพรองที่เป็นกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบัน (กล่าวคือไม่
รวมการเลี้ยงและการเป็นแม่บ้านด้วยแล้ว) อาจสรุปได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพฯ กรุงเทพมหานคร

ร้อยละ 9.4 มีอาชีพรองที่เป็นกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ (ตาราง ก.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายเขตจะเห็นว่า ร้อยละ 19.8 ของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองมีอาชีพรอง ในขณะที่ร้อยละ 9.9 และ 9.3 ของหัวหน้าครัวเรือนในเขตต่อเมืองและเขตเมืองตามลำดับ เท่านั้นที่มีอาชีพรองข้อมูลเบื้องต้น เช่นนี้อาจช่วยให้เข้าใจได้ว่าผลได้ที่ได้จากอาชีพหลักคงมีความแตกต่างกันในระหว่างเขตทั้งสาม และคงจะค่อนข้างต่ำในเขตชานเมืองซึ่งยังต้องพึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก จึงเป็นผลให้หัวหน้าครัวเรือนต้องดิ้นรนและขวนขวายประกอบอาชีพรองเพื่อหาผลได้เสริมจกที่ ได้รับในอาชีพหลักอีกทางหนึ่งด้วยก็เป็นได้

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับอาชีพหลักและอาชีพรองของกลุ่มสมรสของหัวหน้าครัวเรือน ดังที่แสดงไว้ในตาราง ก.17 และ ก.18 ตามลำดับนั้น ได้แสดงรูปแบบของอาชีพของกลุ่มสมรส ในทำนองเดียวกับของหัวหน้าครัวเรือนเช่นกัน กล่าวคืออาชีพหลักที่สำคัญของกลุ่มสมรสของหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองและเขตต่อเมืองคือแรงงานในการผลิต และค้าขาย ทั้งนี้ถ้าไม่นับรวมการเป็นแม่บ้านไว้ด้วย ส่วนในเขตชานเมืองคงมีอาชีพหลักที่สำคัญในทางการเกษตร และสำหรับอาชีพรองนั้นกลุ่มสมรสของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองถึงร้อยละ 12 ที่มีอาชีพรองเสริมอยู่ด้วย ในขณะที่กลุ่มสมรสในเขตต่อเมืองและเขตเมืองประกอบอาชีพรองเสริมจากอาชีพหลักเพียงร้อยละ 5.5 และ 4.9 ตามลำดับเท่านั้น

4.2.5 ระยะเวลาที่อยู่อาศัย

ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่สืบเนื่องถึงการวิเคราะห์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่น และการขยายตัวของเมือง คือประเด็นที่เกี่ยวกับระยะเวลาที่อยู่อาศัยในครัวเรือนที่มีการสัมภาษณ์ ประมาณเกือบครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร อยู่อาศัยในครัวเรือนปัจจุบันมานานกว่า 10 ปีขึ้นไป ซึ่งค่าเฉลี่ยของระยะเวลาที่อยู่อาศัยนั้นมีค่า 13.7 ปี โดยประมาณ (ตาราง ก.12) ค่าเฉลี่ยของระยะเวลาที่อยู่อาศัยนี้จัดได้ว่าไม่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับอายุของเมืองที่ได้รับการสถาปนามานานถึง 200 ปีเช่นกรุงเทพมหานครนี้ จึงอาจสะท้อนแสดงให้เห็นว่าการย้ายที่อยู่ของชาวกรุงเทพมหานครคงจะมีอยู่ไม่น้อย แม้ว่าจะเป็นการย้ายที่อยู่เพียงระยะใกล้ ๆ และภายในพื้นที่กรุงเทพมหานครเองก็ตาม

เห็นได้ว่าร้อยละ 19 ของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครได้อยู่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันเพียงไม่เกิน 3 ปี และมีมากถึงประมาณร้อยละ 30 ที่อยู่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันเพียงไม่เกิน 5 ปี ทั้งนี้ยังถ้าจะพิจารณาอายุของหัวหน้าครัวเรือนที่ได้แสดงไว้แล้วในตอนต้นประกอบด้วยแล้ว การที่อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนสูงถึง 42 ปี ย่อมแสดงถึงประสพการณ์ในการย้ายที่อยู่อาศัยของชาวกรุงเทพมหานครค่อนข้างมากทีเดียว

อย่างไรก็ดี ข้อมูลแยกเป็นรายเขตได้แสดงให้เห็นรายละเอียดยิ่งขึ้นในประเด็นนี้ว่า ใน 3 เขตด้วยกันแล้ว หัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองอยู่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันมานานที่สุดคือ เฉลี่ยแล้วอยู่ยาวนานถึงประมาณ 19 ปี ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองและเขตต่อเนื่องอยู่ยาวนานเพียง 13.4 และ 12.7 ปีตามลำดับเท่านั้น ข้อมูลในทำนองนี้แม้ว่าจะยังไม่มีการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ แต่ก็พอกล่าวกว้าง ๆ ได้ว่า อาชีพทางเกษตรและการที่การขยายตัวของความเป็นเมืองยังเข้าไม่ถึงนั้น คงมีส่วนให้ประชากรอยู่ติดถิ่นฐานได้นานกว่าโดยเปรียบเทียบ ขณะที่ตัวระยะเวลาที่อยู่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนในเขตต่อเนื่องซึ่งมีระยะเวลาเพียง 12 ปีเศษ ย่อมสะท้อนถึงการตั้งถิ่นฐานใหม่ และสภาพการขยายตัวของความเป็นเมืองที่รุกล้ำพื้นที่เกษตรเดิมในระยะเพียงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาเป็นอย่างดี

ส่วนกลุ่มรสของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้น โดยเฉลี่ยแล้วอยู่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันมานาน 13.9 ปี ใกล้เคียงกับของหัวหน้าครัวเรือน (ดูตาราง ก.19) ประมาณร้อยละ 8 ที่เพิ่งเข้ามาอยู่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันได้ไม่เกิน 1 ปี กลุ่มรสของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมือง ก็เช่นเดียวกับตัวหัวหน้าครัวเรือนเอง กล่าวคืออยู่ในที่อยู่ปัจจุบันมานานที่สุดโดยเฉลี่ยคือกว่า 19 ปี เมื่อเทียบกับกลุ่มรสของหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมือง (ประมาณ 15 ปี) และในเขตต่อเนื่อง (ประมาณ 11 ปีเศษ)

4.2.6 ขนาดครัวเรือน

ข้อมูลจากตาราง ก.13 ชี้ให้เห็นว่าร้อยละ 68 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครเป็นครัวเรือนที่มีสมาชิกอยู่อาศัยตั้งแต่ 5 คน หรือมากกว่านั้นขึ้นไป ครัวเรือน

ที่มีผู้อยู่อาศัยเพียงคนเดียวมีเพียงร้อยละ 1.9 เท่านั้น

ขณะเดียวกันร้อยละ 0.4

เป็นครัวเรือนที่มีสมาชิกทั้งหมดตั้งแต่ 20 คนขึ้นไป

อย่างไรก็ดีโดยเฉลี่ยแล้วขนาด

ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีสมาชิกประมาณ 6 คน

ถ้าจะพิจารณาว่าสมาชิกครัวเรือนที่อยู่อาศัยร่วมกันในครัวเรือนหนึ่ง ๆ ในกรุงเทพมหานครนั้น เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวดอง เป็นญาติกันด้วยหรือไม่ จะพบว่าในแต่ละครัวเรือนนั้นจะมีสมาชิกที่อยู่อาศัยโดยไม่มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติเพียง 0.23 คนเท่านั้น โดยเฉลี่ย (ตาราง ก.20) ผู้อยู่อาศัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาตินี้รวมถึงแต่ผู้อยู่อาศัย ลูกจ้าง คนรับใช้และอื่น ๆ และเป็นสิ่งที่สังเกตได้ว่า ประมาณร้อยละ 89 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้น เป็นครัวเรือนที่ไม่มีผู้อยู่อาศัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติอยู่ด้วย คงมีเพียงร้อยละ 10.6 ของครัวเรือนทั้งหมดที่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ด้วย

ในแง่ของค่าเฉลี่ยแล้ว ครัวเรือนในเขตเมืองมีสมาชิกอยู่อาศัยมากที่สุดคือประมาณ 6.1 คนต่อครัวเรือน รองลงมาคือครัวเรือนในเขตชานเมืองซึ่งมีขนาด 6.03 คนต่อครัวเรือน และขนาดครัวเรือนเล็กที่สุดในเขตต่อเมืองคือ 5.84 คนต่อครัวเรือน (ตาราง ก.19) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าครัวเรือนในเขตเมืองโดยเฉลี่ยแล้วจะมีขนาดใหญ่ที่สุดก็ตาม แต่ก็ยังมีสมาชิกที่อยู่อาศัยในครัวเรือนโดยมิได้มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดด้วย คือมีถึง 0.26 คนต่อครัวเรือน (ตาราง ก.20) ทั้งนี้จากเพียงร้อยละ 11 จากจำนวนครัวเรือนในเขตเมืองทั้งหมดที่มีผู้อยู่อาศัยที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติอาศัยอยู่ด้วย ในขณะที่ครัวเรือนในเขตชานเมืองเกือบทั้งหมด กล่าวคือกว่าร้อยละ 95 ที่สมาชิกครัวเรือนมีเฉพาะแต่ญาติพี่น้องเท่านั้น จำนวนผู้อยู่อาศัยอยู่ด้วยมีเพียง 0.08 คนโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่านั้น ดังนั้นถ้าจะพิจารณาในแง่ของขนาดครัวเรือนเฉพาะสมาชิกที่เกี่ยวข้องกันฉันท์ญาติเท่านั้นแล้ว ครัวเรือนในเขตชานเมืองจะมีขนาดใหญ่ที่สุดโดยเปรียบเทียบ

สิ่งที่น่าสังเกตเพิ่มเติมในแง่ปลีกย่อยกว่านั้นก็คือ ในบรรดาครัวเรือนที่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ด้วยนั้น จำนวนผู้อยู่อาศัยที่มีอายุสูงสุดสุดในครัวเรือนเขตเมืองมีเพียง 7 คน ในขณะที่ของครัวเรือนในเขตต่อเมืองอาจมีถึงกว่า 10 คนขึ้นไป ส่วนเขตชานเมืองนั้น

จำนวนผู้อาศัยที่ยังไม่ญาติส่วนมากมีเพียงคนเดียว นอกจากนั้นก็มีครัวเรือนที่มีผู้อื่นอาศัยอยู่ด้วย 2, 3, 5 และ 6 คนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในแง่มีจึงช่วยให้เห็นภาพของความแตกต่างในด้านความ เป็นอยู่และความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน ระหว่างเขตต่าง ๆ ได้อย่างค่อนข้างชัดเจน

4.2.7 สมาชิกครัวเรือนในวัยแรงงาน

ข้อมูลที่มีความสำคัญในเชิง เศรษฐกิจและประชากรอีกประการหนึ่งคือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน ถ้านิยามความหมายของวัยแรงงานในความหมายกว้าง ๆ ว่าหมายถึงผู้ที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11 ถึง 60 ปีแล้ว จะพบว่า ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครประมาณร้อยละ 1 ที่เป็นครอบครัวที่ไม่มีสมาชิกอยู่ในวัยแรงงานเลย กล่าวคือ เป็นครัวเรือนที่มีแต่เด็กและ/หรือคนชราเท่านั้น อย่างไรก็ตาม โดยเฉลี่ยแล้วแต่ละครัวเรือนในกรุงเทพมหานครก็มีสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงานประมาณ 4.6 คน (ตาราง ก.21) ครัวเรือนในเขตเมืองของกรุงเทพมหานครมีจำนวนสมาชิกในวัยแรงงานมากที่สุดคือประมาณ 4.8 คนต่อหนึ่งครัวเรือน ครัวเรือนที่มีสมาชิกในวัยแรงงานจำนวนน้อยรองลงมาก็คือครัวเรือน เขตห่อเมือง (4.4 คน) และครัวเรือนในเขตชานเมือง ซึ่งมีเพียง 4.3 คนต่อหนึ่งครัวเรือน

การพิจารณาเลยไปถึงสัดส่วนของการเป็นภาระ ซึ่งในทางประชากรศาสตร์ หมายถึงสัดส่วนของประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน จะต้องเลี้ยงดูประชากรที่อยู่นอกวัยแรงงานแล้ว ก็อาจประยุกต์ข้อมูลที่มีอยู่ในแง่ของค่าเฉลี่ยได้ว่า ในแต่ละครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้น สมาชิกครัวเรือนในวัยแรงงาน 1 คนต้องเลี้ยงดูสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด 1,309 คน และเมื่อพิจารณาอัตราการเป็นภาระนี้โดยแยกเป็นรายเขตจะพบว่าอัตราการเป็นภาระในครัวเรือนเขตเมือง เขตห่อเมือง และเขตชานเมืองมีค่าเป็น 1,277, 1,330 และ 1,400 ตามลำดับ ซึ่งหมายถึงว่า ครัวเรือนในเขตชานเมืองนั้นมีสมาชิกครัวเรือนในวัยแรงงานต้องรับภาระหนักมากที่สุดโดยเปรียบเทียบกับครัวเรือนในอีกสองเขตที่เหลือ

4.2.6 สัญชาติและเชื้อชาติ

ประมาณร้อยละ 96 ของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีสัญชาติไทย และอีกประมาณร้อยละ 4 มีสัญชาติจีน (ตาราง ก.22) แต่ในแง่ของเชื้อชาติแล้วหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีเชื้อชาติไทยเพียงร้อยละ 74.1 และเป็นจีนถึงร้อยละ 25.4 หัวหน้าครัวเรือนที่มีสัญชาติและเชื้อชาติอื่นมีอยู่บ้างแต่น้อยมาก กล่าวคือมีสัญชาติอื่น ๆ เพียง 5 ราย และมีเชื้อชาติอื่น ๆ เพียง 17 รายจาก 3,306 ราย

แม้ว่าองค์ประกอบทางด้านสัญชาติและเชื้อชาติจะค่อยความสำคัญลงไปค่อนข้างมากในทางวิชาการในปัจจุบัน โดยถือว่าการเปลี่ยนแปลงสัญชาติ เป็นสิ่งที่อาจกระทำได้ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมาย และเชื้อชาติก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสัญชาติของบิดา และการปรับสภาพ เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่อยู่อาศัย ได้ลดความสำคัญของสัญชาติและเชื้อชาติไปบ้างก็ตาม แต่ข้อมูลจากการสำรวจเมื่อพิจารณาแยกตามเขตทั้ง 3 เขตแล้ว จะพบความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจนจากองค์ประกอบทางด้านสัญชาติและเชื้อชาตินี้ หัวหน้าครัวเรือนสัญชาติไทยมีเพียงร้อยละ 97.3 ในเขตเมืองเมื่อเทียบกับร้อยละ 97.3 และ 99.7 ในเขตต่อเมืองและ เขตชานเมืองตามลำดับ ในทางตรงกันข้ามหัวหน้าครัวเรือนสัญชาติจีน ซึ่งมีสูงถึงร้อยละ 5.6 ในเขตเมือง ก็ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 2.6 และ 0.3 ในเขตต่อเมืองและ เขตชานเมืองตามลำดับ ซึ่งถ้าพิจารณาจากเชื้อชาติแล้วจะยิ่งเห็นได้ชัดเจนว่าหัวหน้าครัวเรือนเชื้อชาติจีนมีสูงถึงร้อยละ 34.5 ในเขตเมือง และกลับมีเพียงร้อยละ 18.6 และ 5.6 ในเขตต่อเมืองและ เขตชานเมืองตามลำดับ ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนสัญชาติไทยซึ่งเป็นองค์ประกอบเพียงร้อยละ 65 ในเขตเมือง กลับมีมากขึ้นในเขตต่อเมืองและ เขตชานเมือง กล่าวคือร้อยละ 80.7 และ 93.8 ตามลำดับ ข้อมูลในทำนองนี้ชี้แนะว่า แม้จะมีประชากรสัญชาติจีนเชื้อชาติจีนอยู่ทั่วไปในกรุงเทพมหานครก็ตาม แต่ก็ปรากฏความหนาแน่นในด้านการอยู่อาศัยในเขตเมืองที่มีความเป็นเมืองสูงกว่า โดยเปรียบเทียบ

ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรส ในด้านสัญชาติและเชื้อชาติ ยังปรากฏชัดจากข้อมูลที่แสดงการกระจาย เป็นร้อยละตามสัญชาติและเชื้อชาติของคู่สมรสของ หัวหน้าครัวเรือนที่แสดงในตาราง ก.23 เมื่อนำมาพิจารณาพร้อมกับของหัวหน้าครัวเรือนใน ตาราง ก.22 คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนใน เขต เมืองมีสัญชาติไทยถึงร้อยละ 90.8 แต่ในเขตต่อเมืองยังมีสูงขึ้น เป็นร้อยละ 95 และในเขตชานเมืองมีเพียงรายชื่อสัญชาติจีน นอกจากนั้นสัญชาติไทยทั้งหมด และสำหรับเชื้อชาติของคู่สมรสที่เป็นไป ในทำนองเดียวกัน จึงพอสรุปได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรสสัญชาติจีนเชื้อชาติจีน นั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญของครัวเรือนในเขตเมือง และจะมีอยู่อาศัยน้อยลงในเขตต่อเมือง และน้อยที่สุดในเขตชานเมือง

4.2.9 ศาสนา

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานคร นับถือศาสนาพุทธ คือมีถึงร้อยละ 94.5 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด รองลงมานับถือศาสนาอิสลามคิดเป็นร้อยละ 3.3 และเป็นคริสตศาสนิกชนร้อยละ 1.8 นอกจากนั้น เป็นผู้ที่นับถือพราหมณ์ร้อยละ 0.1 และไม่นับถือศาสนาใด ๆ ร้อยละ 0.1 เช่นกัน (ตาราง ก.25)

ประเด็นที่น่าสนใจเกิดในเรื่องนี้ก็คือ หัวหน้าครัวเรือนชาวพุทธในเขตเมืองมีถึง ร้อยละ 96.8 แต่คงมีเพียงร้อยละ 93.2 ในเขตต่อเมือง และเหลือเพียงร้อยละ 88.4 ในเขตชานเมือง ศาสนาที่หัวหน้าครัวเรือนนับถือและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในเขตต่อเมืองและทวีความสำคัญยิ่งขึ้นในเขตชานเมืองคือศาสนาอิสลาม กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีร้อยละ 1.2, 4.1 และ 11.0 ในเขตเมือง เขตต่อเมือง และเขตชานเมืองตามลำดับ และเขตชานเมืองนั้นไม่ปรากฏว่ามีหัวหน้าครัวเรือนนับถือศาสนาอื่น ๆ หรือไม่นับถือศาสนาใดเลยนอกจากพุทธ คริสต์ และอิสลาม

4.2.10 สถานที่เกิด

ประเด็นสุดท้ายที่นำมาพิจารณาสำหรับ เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหัวหน้าครัวเรือน ในตอนนี้ คือ สถานที่เกิดหรือภูมิลำเนาเดิม ข้อมูลจากตาราง ก.25 ชี้ให้เห็นว่า หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครในปัจจุบันมีเพียงไม่ถึงครึ่งหนึ่งที่เกิดในกรุงเทพมหานคร ประมาณร้อยละ 50 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด เป็นผู้ที่เกิดจากที่อื่นนอก กรุงเทพมหานคร และแน่นอนว่ามีการย้ายถิ่น เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน ในแง่ที่เป็นที่ ทราบชัดกันโดยทั่วไปแล้วว่าการขยายตัวของกรุงเทพมหานครและการเติบโตของประชากรชาว กรุงเทพฯ ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในอดีตที่ผ่านมา เนื่องมาจากการย้ายถิ่น เข้าสู่กรุงเทพมหานคร เป็นสำคัญ ประมาณร้อยละ 28 ของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร เกิดใน ภาคกลาง ร้อยละ 8.8 เกิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 5.6 เกิดในภาคเหนือ และน้อยที่สุดคือร้อยละ 3.6 เกิดในภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เกิดในต่างประเทศ อยู่ด้วยถึงร้อยละ 4.6

เพื่อขยายความประเด็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และการย้ายถิ่นของประชากร กรุงเทพมหานครให้แน่ชัดขึ้น จะเห็นได้จากตาราง ก.25 นี้เช่นกันว่ามีหัวหน้า ครัวเรือนในเขตเมืองที่เกิดในกรุงเทพมหานคร เป็นสัดส่วนน้อยที่สุดคือมีเพียงร้อยละ 47 โดย ประมาณจากหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 47.3 และ สูงถึงร้อยละ 69 ในเขตอำเภอเมือง และเขตชานเมืองตามลำดับ ข้อมูลส่วนนี้ จึงแสดงย้ำว่าหัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองส่วนใหญ่แล้ว เป็นผู้ที่เกิดในกรุงเทพมหานครนี้เอง ซึ่งยังอาจแนะได้ว่าคงจะมีการย้ายถิ่นน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนในอีก 2 เขตนั้นด้วย ในขณะที่ครัวเรือนในเขตเมืองนั้นกว่าครึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครหลังจากเกิดแล้ว ข้อมูลจากทั้ง 3 เขตตลอดค้ดองกันว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เกิดใน ต่างจังหวัดนั้น เกิดในภาคกลางมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตอยู่ว่า หัวหน้าครัวเรือน ในเขตเมืองนั้น เป็นผู้ที่เกิดในต่างประเทศถึงร้อยละ 6.3 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด

4.3 ลักษณะทางประชากรของกรุงเทพมหานคร

ลักษณะต่าง ๆ ทางประชากรนั้นถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในทางประชากรศาสตร์ ทั้งนี้เพราะลักษณะทางประชากรที่เป็นไปในอดีตและปัจจุบันจะมีผลกระทบต่อถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและองค์ประกอบของประชากรหนึ่ง ๆ ในอนาคต ในขณะที่เป็นที่ทราบและยอมรับกันโดยทั่วไปว่าลักษณะทางประชากรของกรุงเทพมหานครนั้นที่สำคัญคือการย้ายถิ่นและมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรและการขยายตัวของเมือง ประเด็นนี้มิใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นที่ทราบและหยิบยกปัญหานี้มาพิจารณากันตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2500 ผลงานวิจัยชิ้นแรก ๆ ที่ให้ความสำคัญเฉพาะกับปัญหาการย้ายถิ่นของชาวอีสาน เข้าสู่กรุงเทพมหานครก็ได้บรรยายสภาพปัญหาเหล่านี้ไว้ (Meinkoth, 1960) แต่กระนั้นก็ยังมิได้มีการกำหนดนโยบายในเรื่องนี้แน่ชัดด้วยเหตุที่ขาดข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ปัญหานครหลวงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2515, 2516) ก็ได้พิจารณาประเด็นสำคัญนี้อีก และในการวิจัยของสมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย (2518) ก็ได้ศึกษาเน้นถึงนโยบายในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ผลก็คือประชากรกรุงเทพมหานคร เพิ่มขึ้นในอัตราค่อนข้างสูงมาก

นอกจากประเด็นสำคัญดังกล่าวแล้ว ลักษณะทางประชากรด้านอื่น ๆ ยังมีได้เป็นที่ทราบและเข้าใจกันอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงประชากรอย่างรวดเร็ว เพราะการย้ายถิ่นนั่นเองก็ได้ ที่ทำให้โครงสร้างและองค์ประกอบทางประชากรได้เปลี่ยนแปลงตามไปอย่างรวดเร็วและหาทิศทางไม่ได้ เนื่องจากมิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ข้อมูลที่ล้าไปเพียงไม่กี่ปีจึงไม่อาจให้ความหมายถึงลักษณะทางประชากรที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้อย่างแท้จริง

โครงการวิจัยนี้จึงมุ่งรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางประชากรของกรุงเทพมหานครทั้งหมด โดยกำหนดความหมายของลักษณะทางประชากรในการวิจัยนี้ให้ครอบคลุมตลอดทั้งวัฏจักรชีวิตของประชากร กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่ การสมรส การตั้งครรภ์ และการแท้ง การวางแผนครอบครัว การเจริญพันธุ์ การตาย และการย้ายถิ่น ผล

ที่ได้จากการศึกษาในส่วนนี้ นอกจากจะชี้แจงและสนับสนุนข้อค้นพบที่เคยมีมาในอดีตแล้ว ยังแสดงถึงการ เปลี่ยนแปลง ในความรุนแรงของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชากร และให้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง ในแต่ละประเด็นที่พิจารณาอีกด้วย

4.3.1 การสมรส

จากข้อมูลโดยนิตินัย คือทะเบียนราษฎรนั้น แสดงข้อมูลของการจดทะเบียนสมรส ที่เพิ่มขึ้น เป็นรายปี เพียงเล็กน้อย เป็นต้นว่า ในระหว่างปี 2520 ถึง 2522 นั้น อัตราการจดทะเบียนสมรสได้เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1.37 คอปีโดยเฉลี่ยเท่านั้น (ตาราง ข.17) ในขณะที่การจดทะเบียนหย่า ในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงเวลาเดียวกันพุ่งขึ้นสูงถึงร้อยละ 13.86 คอปีโดยเฉลี่ย (ตาราง ข.18) ถึงแม้ว่าข้อมูลมหภาคนี้จะมิได้สะท้อนภาพที่ชัดเจนมากนัก เนื่องจาก การทะเบียนสมรสและหย่าที่กำหนดโดยกฎหมายนั้น อาจบันทึกทะเบียนในท้องที่ใดก็ได้ก็ตาม แต่ข้อมูลนี้ก็ช่วยชี้ประเด็นสำคัญที่ควรวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไป

ดังกล่าวแล้ว ในตอนก่อนว่าหัวหน้าครัวเรือน ในกรุงเทพมหานครนั้น ได้สมรสแล้วถึงร้อยละ 85.9 อัตราส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้วต่อหัวหน้าครัวเรือนโสดเพิ่มสูงขึ้น ในเขตค้อเมือง และยิ่งสูงขึ้นในเขตชานเมือง เมื่อเปรียบเทียบกับในเขตเมือง และได้แสดงด้วยว่า อัตราการหย่าร้างและแยกกันอยู่ซึ่งสูงถึงร้อยละ 5.1 โดยเฉลี่ยนั้น ได้แสดงอัตราสูงสุดในเขตค้อเมือง (ร้อยละ 5.9) และต่ำสุดในเขตชานเมือง (ร้อยละ 3.8)

ในบรรดาหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครที่สมรสแล้วทั้ง 12,342 รายนี้ ประมาณร้อยละ 92 สมรสเพียงครั้งเดียว มีหัวหน้าครัวเรือนเพียงร้อยละ 7 เท่านั้นที่สมรสสองครั้ง ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปมีน้อยมากคือเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น เขตชานเมือง เป็นเขตที่มีหัวหน้าครัวเรือนสมรสตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปมากที่สุดคือร้อยละ 1.6 ของหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้ว 294 ราย เมื่อเทียบกับเขตเมืองและเขตค้อเมืองซึ่งมีเพียงร้อยละ 0.7 และ 1.0 จากหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้ว

1,396 และ 1,152 รายตามลำดับเท่านั้น ค่าเฉลี่ยสำหรับจำนวนครั้งของการสมรสเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้วนั้น มีค่าเท่ากับ 1.105, 1.104 และ 1.099 ในเขตชานเมือง เขตต่อเมืองและเขตเมืองตามลำดับ ข้อมูลในประเด็นนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.26

ตาราง ก.27 แสดงข้อมูลเป็นร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครั้งของการสมรสของคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้ว ซึ่งเห็นได้ว่าคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนนั้นส่วนใหญ่หรือร้อยละ 89.3 สมรสเพียงครั้งเดียว เช่นเดียวกับหัวหน้าครัวเรือน ผู้ที่สมรสสองครั้งมีร้อยละ 6.8 และที่สมรสสามครั้งขึ้นไปเพียงร้อยละ 0.0 เท่านั้น แต่ในแง่ของจำนวนครั้งของการสมรสโดยเฉลี่ย เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายเขตแล้วกลับตรงกันข้ามกับของหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือ 1.1, 1.09 และ 1.059 ในเขตเมือง เขตต่อเมือง และเขตชานเมืองตามลำดับ

หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครโดยทั่วไปนั้นสมรสเมื่ออายุมากพอสมควรแล้ว จะเห็นได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสแล้วนั้นสมรสครั้งแรก (หรือครั้งเดียว) เมื่ออายุต่ำกว่า 20 ปีนั้นมีเพียงร้อยละ 19 โดยประมาณเท่านั้น ร้อยละ 65.1 ที่สมรสครั้งแรกเมื่อมีอายุอยู่ในระหว่าง 20-29 ปี ทำให้อายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครสูงถึง 23.99 ปี ในการพิจารณาแยกตามเขตนั้นจะพบว่าอายุแรกสมรสเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนในเขตต่อเมืองสูงที่สุดคือ 24.19 ปี รองลงมาคือหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองและเขตชานเมืองคือ 23.052 ปีและ 23.059 ปีตามลำดับ จะเห็นได้ว่าความแตกต่างในอายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนในทั้ง 3 เขตนี้แตกต่างกันน้อยมากและผลของความแตกต่าง เช่นนี้คงจะไม่มีผลกระทบต่อความแตกต่างในการเจริญพันธุ์ซึ่งจะได้พิจารณาต่อไป รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามอายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนได้แสดงไว้ในตาราง ก.8

คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร มีอายุแรกสมรสสูงกว่าของหัวหน้าครัวเรือนเล็กน้อย กล่าวคือ 25.01 ปีโดยเฉลี่ย อายุแรกสมรสของ

คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนนี้โดยค่าเฉลี่ยแล้วสูงที่สุดในเขตเมือง และรองลงมาในเขตอำเภอเมือง และเขตชานเมืองคือเป็น 25.27 ปี, 24.99 ปี และ 23.86 ปีตามลำดับ (ตารางก.15)

เมื่อพิจารณาเฉพาะการสมรสครั้งปัจจุบัน (ซึ่งรวมทั้งการสมรสครั้งเดียวด้วย) นั้น หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครโดยเฉลี่ยแล้วสมรสมานานถึง 10.30 ปี ระยะเวลาการสมรสระหว่าง 5-10 ปีมีมากที่สุดคือร้อยละ 17.3 รองลงมาคือ 10-15 ปี ร้อยละ 15.5 15-20 ปีร้อยละ 13.2 1-5 ปีร้อยละ 12.7 25-30 ปีร้อยละ 12 และ 20-25 ปีร้อยละ 11.8 หัวหน้าครัวเรือนที่สมรส นานตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 3.9 เท่านั้น ระยะเวลาของการสมรสครั้ง ปัจจุบันโดยเฉลี่ยนั้นสูงที่สุดในเขตชานเมืองคือ 20.54 ปี รองลงมาคือของหัวหน้าครัว- เรือนในเขตเมือง 18.06 ปี และค่าที่สุดในหมู่หัวหน้าครัวเรือนเขตอำเภอเมืองคือ 18.03 ปี (ดูตารางก.28)

ในประเด็นเรื่องอายุแรกสมรสของชาวกรุงเทพมหานครนี้ แม้ว่าจะต่ำกว่าที่ พบในการวิจัยอื่น ๆ อยู่บ้าง แต่ก็ยังนับได้ว่าค่อนข้างสูงเมื่อคำนึงถึงระยะเวลาของการ สมรสประกอบด้วย กล่าวคือ ข้อค้นพบในที่นี้ยังคงสอดคล้องกับข้อค้นพบในการวิจัยอื่น ๆ ในแง่ที่ว่าในปัจจุบันประชากรเข้าสู่ภาวะสมรสเมื่อมีอายุสูงขึ้นเรื่อย ๆ ข้อมูลจาก กรุงเทพมหานครในครั้งนั้นแสดงให้เห็นว่าโดยค่าเฉลี่ยแล้วเมื่อกว่า 18 ปีที่แล้วเมื่อชาวกรุงเทพมหานคร สมรสนั้นมีอายุกว่า 23 ปีโดยทั่วไป การวิเคราะห์ในรายละเอียดยิ่งขึ้นในเรื่อง นี้จะพิสูจน์ประเด็นนี้ได้เป็นอย่างดี

4.3.2 การตั้งครุฑและการแท้งบุตร

การศึกษาในส่วนนี้ได้จำกัดวงไว้เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิง และเคย สมรสแล้วและอยู่ในวัยเจริญพันธุ์เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความ เป็นไปได้ใน สถานการณ์ชีวิต เรื่องการตั้งครุฑและการแท้งบุตร ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่ศึกษาจึง คงมีเพียง 1,234 ราย โดยแยกเป็นรายเขตได้ว่า ในเขตเมือง 647 ราย เขต-

ต่อเมือง 492 ราย และเขตชานเมือง 95 ราย

สำหรับประสมการณ์ในการตั้งครรภ์นั้น ประมาณร้อยละ 95 ของสตรีที่เคย
สมรสแล้วมีประสมการณ์ในการตั้งครรภ์ ประสมการณ์ในการตั้งครรภ์ของสตรีที่
สมรสแล้วทั้งใน เขตเมือง เขตต่อเมือง และเขตชานเมืองนั้นมีสัดส่วนพอ ๆ กันคือร้อยละ
94.3, 95.5 และ 93.7 ตามลำดับ (ตาราง ก.29)

จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ของสตรีที่เคยตั้งครรภ์เหล่านี้มีตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป
จนถึง 16 ครั้ง จำนวนครัวเรือนที่มีสตรีซึ่งเคยตั้งครรภ์ 2 ครั้งมีมากที่สุดคือร้อยละ
21.4 รองลงมาคือครัวเรือนที่มีสตรีซึ่งเคยตั้งครรภ์ 3 ครั้ง 4 ครั้ง 1 ครั้ง 5 ครั้ง
และ 6 ครั้ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 19.3, 17.5, 13.7, 11.6 และ 7.4 ตามลำดับ
ครัวเรือนที่มีสตรีที่เคยตั้งครรภ์ตั้งแต่ 7 ครั้งขึ้นไปจนถึง 16 ครั้งมีเพียงร้อยละ 0.6 เท่านั้น
โดยเฉลี่ยแล้วสตรีในกรุงเทพมหานครที่สมรสแล้วและเคยตั้งครรภ์จะมีประสมการณ์ตั้งครรภ์

3.69 ครั้ง จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ในบรรดาสตรีที่เคยสมรสแล้วนี้จะแปร
ไปตามเขต กล่าวคือ จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์สูงที่สุดในเขตชานเมืองคือ 4.043 ครั้ง
รองลงมาในเขตเมือง 3.829 ครั้ง และต่ำที่สุดในเขตต่อเมือง 3.452 ครั้ง
เป็นที่น่าสังเกตได้ว่าครัวเรือนในเขตชานเมืองที่มีสตรีซึ่งเคยตั้งครรภ์ตั้งแต่ 7 ครั้งขึ้นไปมีมาก
เป็นประมาณ 2 เท่า เมื่อเทียบกับครัวเรือนที่มีสตรีซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวแต่อาศัยอยู่ในเขตเมือง
กล่าวคือร้อยละ 12.3 เมื่อเทียบกับร้อยละ 6.3 ของครัวเรือนในเขตเมือง ราย
ละ เฉื่อยๆ เกี่ยวกับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นสตรีที่สมรสแล้วและมีอายุตั้งแต่ 15-49 ปี
จำแนกตามจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์มิได้แสดงไว้ในตาราง ก.29

แม้ว่าการตั้งครรภ์จะแสดงถึงความสามารถในการมีบุตร (fecundity)
ในทางประชากรศาสตร์ แต่ก็มิได้สื่อความหมายถึงการเจริญพันธุ์ (fertility) โดยสมบูรณ์
ทั้งนี้เพราะเหตุว่าวัฏจักรชีวิตระหว่างตั้งครรภ์จนถึงการเจริญพันธุ์นั้นอาจมีปัญหาอุปสรรคที่
ทำให้ไม่ปรากฏการเจริญพันธุ์ขึ้นได้คือ 2 ประการ กล่าวคือ การแท้งบุตร และการเกิดไร้
ชีพ (still-births) ในที่นี้การแท้งบุตรจะหมายถึงอุปสรรคที่ทำให้การตั้งครรภ์ต้อง

ยุติลงในระยะเดือนต้น ๆ ของการตั้งครรภ์นั้น ส่วนการเกิดโรชีพจะหมายถึงอุปสรรค
 ที่ทำให้การตั้งครรภ์ต้องยุติลงในระยะเดือนท้าย ๆ ของการตั้งครรภ์รวมถึงการคลอดตามปกติ
 แต่เด็กตายก่อนหรือระหว่างคลอดด้วย สำหรับข้อมูลจุลภาคระดับครัวเรือนของ
 โครงการวิจัยนี้มิได้สอบถามรายละเอียดเรื่องการเกิดโรชีพ เนื่องจากเป็นรายละเอียดใน
 ประวัติการตั้งครรภ์และติดตามไปในประเด็นส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์เกินไป อย่างไรก็ตาม
 กิติ ข้อมูลสถิติของกรม ได้แสดงอัตราการเกิดโรชีพต่อประชากร 1,000 คนไว้ดังที่อ้าง
 ถึงในตาราง ข.16 ในระหว่างปี 2517-2523 จะเห็นได้ว่าในช่วงดังกล่าว
 นั้น อัตราการเกิดโรชีพได้ลดลงมาตลอดอย่างชัดเจน กล่าวคือจาก 10.61 คนต่อ 1,000
 คน ในปี 2517 เหลือเพียง 6.83 คนต่อ 1,000 คนในปี 2523 นอกจากนี้
 อัตราการเกิดโรชีพยังมีแนวโน้มที่คาดว่าจะลดลงต่อไปอีก ทั้งนี้เพราะการพัฒนาและขยาย
 บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่จะเสริมให้สุขภาพอนามัยของมารดาสมบูรณ์ยิ่งขึ้นรวมทั้ง
 ภาวะโภชนาการที่ควรจะมีขึ้นในอนาคต การเกิดโรชีพที่จะเหลืออยู่ในอนาคตจึงควร
 จะเป็นผลจากปัจจัยที่ควบคุมได้ยากมาก เป็นต้นว่าอุบัติเหตุที่เกิดแก่มารดา

ในส่วนของการแท้งบุตรนั้นมีสาระสำคัญอยู่มาก และจากสาเหตุและผลของ
 การแท้งบุตรซึ่งมีนัยที่สำคัญต่างกัน จึงได้แยกพิจารณาการแท้งบุตรออกเป็น 3 ประเภท กล่าว
 คือ การแท้งโดยธรรมชาติ การทำแท้ง และการแท้งด้วยเหตุอื่น ๆ ใน
 แห่งของการแท้งโดยธรรมชาตินั้น หมายถึงการแท้งบุตรที่เกิดขึ้นเองโดยผู้กระทำมิได้มีเจตนาจะ
 ให้เกิดการยุติการตั้งครรภ์ขึ้น ส่วนการทำแท้งซึ่งหมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตาม
 ที่มีเจตนาและเป็นผลให้ยุติการตั้งครรภ์ในระยะต้นของการตั้งครรภ์ และการแท้ง
 ด้วยเหตุอื่น ๆ นั้นเป็นกรณีที่เกิดการยุติการตั้งครรภ์ขึ้นโดยที่มิใช่สาเหตุจาก 2 ประเภทแรก
 โครงการวิจัยนี้ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะค้นหาข้อมูลในประเด็นนี้ เพราะว่ามีสำคัญมากต่อการศึกษา
 ทางประชากร และยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงนโยบายประชากรของชาติโดยตรงอีกด้วย

จากข้อค้นพบในเมืองต้นนี้ สตรีที่สมรสแล้ว อายุในวัยเจริญพันธุ์ และเคยมี
 ประสบการณ์ในการตั้งครรภ์ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร 1,166 รายมีประสบการณ์ในการแท้ง
 ด้วยสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งถึงร้อยละ 24.4 ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่สูงมากถ้าจะพิจารณาในแง่ของ
 การสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างกว้าง ๆ ที่เหลืออีก

ร้อยละ 75.6 ไม่เคยมีประสบการณ์ในการแท้งแต่อย่างใด นอกจากนั้น ในบรรดาสตรีที่เคยมีประสบการณ์ในการแท้งบุตรจำนวน 285 รายนั้น มีร้อยละ 75.4 ที่เคยแท้งบุตรเพียงครั้งเดียว ร้อยละ 17.2 เคยแท้งบุตร 2 ครั้ง และร้อยละ 7.4 ที่เคยแท้งบุตรตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป โดยเฉลี่ยแล้วสตรีที่เคยมีประสบการณ์ในการแท้งบุตรนั้นจะเคยแท้งบุตรถึง 1.353 ครั้ง (ตาราง ก.30)

เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายเขตจะพบว่าสตรีที่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นในเขตต่อเมืองมีประสบการณ์ในการแท้งบุตรสูงที่สุด คือร้อยละ 24.9 เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่มีคุณสมบัติอย่างเดียวกันในเขตเมืองและเขตชานเมือง ซึ่งมีประสบการณ์ในการแท้งบุตรเพียงร้อยละ 24.3 และ 22.5 ตามลำดับเท่านั้น และเมื่อจำแนกจำนวนครั้งของการแท้งบุตรตามเขตทั้งสามเขตแล้ว ปรากฏว่าส่วนใหญ่ของสตรีที่เคยแท้งบุตรในทั้งสามเขตแท้งบุตรเพียงครั้งเดียว กล่าวคือร้อยละ 73.6, 77.8 และ 75.0 ในเขตเมือง เขตต่อเมือง และเขตชานเมืองตามลำดับ ในบรรดาสตรีที่เคยแท้งบุตรนั้น ในเขตชานเมืองมีสตรีที่เคยแท้งบุตรถึง 4 ครั้งหรือมากกว่าถึงร้อยละ 10 ในขณะที่เขตเมืองมีเพียงร้อยละ 4.1 และเขตต่อเมืองมีเพียงร้อยละ 0.8 เท่านั้น (ตาราง ก.30)

สำหรับสาเหตุเฉพาะที่เป็นการแท้งโดยธรรมชาตินั้น จากสตรีทั้งหมดที่เคยแท้งบุตรจำนวน 285 รายนั้น ร้อยละ 78.6 เคยมีการแท้งบุตรโดยธรรมชาติ ส่วนร้อยละ 21.4 ไม่เคยมีการแท้งโดยธรรมชาติ ในจำนวนนี้มีร้อยละ 59 โดยประมาณเป็นการแท้งโดยธรรมชาติเพียงครั้งเดียว ร้อยละ 14 เคยแท้งโดยธรรมชาติ 2 ครั้ง ร้อยละ 3.2 เคยแท้งโดยธรรมชาติ 3 ครั้ง และร้อยละ 2.5 เคยแท้งโดยธรรมชาติ 4 ครั้ง หรือมากกว่าขึ้นไป กล่าวโดยสรุปได้ว่าโดยเฉลี่ยแล้วสตรีที่เคยแท้งบุตรนั้นเป็นการแท้งโดยธรรมชาติประมาณ 1.059 ครั้ง สำหรับผู้ที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร (ตาราง ก.31)

เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายเขต จะพบว่าสตรีที่เคยมีประสบการณ์ในการแท้งนั้น มีการแท้งโดยธรรมชาติ มากที่สุดในเขตชานเมือง เมื่อเทียบกับเขตเมืองและเขตต่อเมือง

กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยของจำนวนครั้งของการแท้งโดยธรรมชาติเป็น 1.381, 1.055 และ 1.0 ครั้งในเขตชานเมือง เขตเมือง และเขตค่อเมืองตามลำดับ และเป็นที่น่าสังเกตว่าในเขตเมืองนั้น ร้อยละ 25 ของสตรีที่เคยแท้งนั้นไม่เคยแท้งโดยธรรมชาติ ในขณะที่ประมาณร้อยละ 6 ที่เคยแท้งตายธรรมชาติถึง 3 ครั้งขึ้นไป ส่วนในเขตค่อเมืองมีเพียงร้อยละ 18.8 ของผู้ที่เคยแท้งที่ไม่ใช่การแท้งโดยธรรมชาติ และจำนวนครั้งของการแท้งตายธรรมชาติที่ปรากฏนั้นก็ไม่เกิน 4 ครั้ง และในเขตชานเมือง สตรีที่เคยแท้งนั้นมีเพียงร้อยละ 10 ที่มีการแท้งโดยธรรมชาติ และจำนวนครั้งของการแท้งโดยธรรมชาติก็ไม่เกินกว่า 4 ครั้ง เช่นเดียวกัน (ตารางก.31)

ตาราง ก.32 ได้เสนอข้อมูลที่เป็นเรื่องสำคัญมากเรื่องหนึ่ง และเป็นประเด็นที่หาข้อมูลประกอบได้น้อยมากในอดีต จากการสอบถาม เรื่องประวัติการทำแท้งนั้นปรากฏว่าร้อยละ 88.7 ของผู้ที่เคยแท้งจำนวน 285 คนนั้นไม่เคยทำแท้ง ขณะเดียวกันมีสตรีที่เคยทำแท้งมาแล้วถึงร้อยละ 11.3 ในจำนวนนี้ส่วนมากทำแท้งมาเพียงครั้งเดียว แต่ก็ปรากฏว่ามีผู้ที่เคยทำแท้งมาแล้วถึง 5 ครั้ง เป็นที่สังเกตว่าจากตัวอย่างครัวเรือนสำหรับเขตชานเมืองนั้นมีสตรีเพียงรายเดียวที่เคยทำแท้งเพียง 1 ครั้ง นอกจากนั้นไม่เคยทำแท้ง แต่ในเขตค่อเมืองนั้น กว่าร้อยละ 9 เป็นผู้ที่เคยทำแท้งเพียงครั้งเดียว และร้อยละ 2.6 เคยทำแท้ง 2-3 ครั้ง ส่วนเขตเมืองนั้นมีการกระจายข้อมูลคล้าย ๆ กันในเขตค่อเมือง ต่างกันก็แต่ว่าผู้ที่ทำแท้งมีประสบการณ์ในการทำแท้งมากกว่าคือสูงถึง 5 ครั้งก็มี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของจำนวนครั้งของการทำแท้งได้แสดงให้เห็นความแตกต่างในเรื่องการทำแท้งในประชากร 3 เขต กล่าวคือ สูงสุดในเขตค่อเมือง รองลงมาเป็นเขตเมืองและต่ำที่สุดในเขตชานเมือง คือเท่ากับ 0.18 ครั้ง 0.168 ครั้ง และ 0.048 ครั้งตามลำดับ

จากข้อมูลในตาราง ก.32 นี้ เมื่อพิจารณาถึงสตรีที่มีประสบการณ์ในการทำแท้งถึงร้อยละ 11.3 ที่เคยทำแท้งแล้ว ก็เท่ากับว่าจากจำนวนสตรีทั้งหมดที่สมรสแล้วและอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ในกรุงเทพมหานครจำนวน 1,234 ราย จะเป็นผู้ที่เคยทำแท้งแล้ว 32 ราย

หรือร้อยละ 2.59 ของสตรีที่มีคุณสมบัติดังกล่าว นั้นเอง

นอกจากการแท้งโดยธรรมชาติและการทำแท้งแล้ว ในจำนวนสตรีที่เคยแท้งนั้น มีร้อยละ 12.3 ที่เคยแท้งด้วยสาเหตุอื่น ๆ นอกจากเหตุดังกล่าว การแท้งจากสาเหตุอื่นนี้ ปรากฏในสตรีที่เคยแท้งในเขตเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ เขตอำเภอเมืองและตำบลดั้งในเขตชานเมือง กล่าวคือมีร้อยละ 14.9, 10.3 และ 5.0 ตามลำดับ (ตาราง ก.33)

สาระสำคัญมากอีกประเด็นหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการแท้งบุตร นอกไปจากความรุนแรงและการปฏิบัติเกี่ยวกับการแท้งบุตร ก็คือทัศนคติที่มีต่อการทำแท้ง โครงการวิจัยนี้ได้พยายามทดสอบทัศนคติของชาวกรุงเทพมหานครทั้งหมดที่มีต่อการทำแท้ง ทั้งนี้โดยการสอบถามความคิดเห็นเชิงทัศนคติสำหรับกรณีต่าง ๆ ที่มีการทำแท้งรวม 9 กรณีด้วยกัน ดังต่อไปนี้คือ

- ก. สตรีที่สมรสแล้ว กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดอยู่ แต่เกิดตั้งครรภ์ขึ้น
- ข. สตรีที่สมรสแล้ว แต่ไม่ได้ใช้วิธีคุมกำเนิด แล้วเกิดตั้งครรภ์ขึ้น
- ค. สตรีที่สมรสแล้ว และตั้งครรภ์ แต่แพทย์มีความเห็นว่าการตั้งครรภ์นั้นอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของสตรีนั้นหรือเด็กในครรภ์
- ง. สตรีที่สมรสแล้ว และตั้งครรภ์ แต่แพทย์ตรวจพบว่าอาจมีปัญหาทางพันธุกรรม เช่น สตรีเป็นลมชัก เบาหวาน อาจทำให้เด็กเกิดปัญหาทางพันธุกรรมนั้นด้วย
- จ. สตรีที่ไม่ได้สมรส แต่เกิดตั้งครรภ์ขึ้น และอาจเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาหรือการประกอบอาชีพ
- ฉ. สตรีที่เพิ่งหย่าขาดหรือแยกกันอยู่กับสามี และทราบภายหลังว่าเกิดตั้งครรภ์ขึ้นกับสามีคนเดิม
- ช. สตรีที่ถูกข่มขืน โดยอาชญากรแล้วเกิดตั้งครรภ์ขึ้น
- ฌ. โสเภณี พาร์ตเนอร์ และหญิงบริการอื่น ๆ เกิดตั้งครรภ์ขึ้น
- ฎ. สตรีวิกลจริต มีปัญหาทางสุขภาพจิต หรืออาจเกิดการไม่สมประกอบ และไม่อาจเลี้ยงดูบุตรเองได้ เกิดตั้งครรภ์ขึ้น

คำตอบที่ได้รับจากหัวหน้าครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานครจะเป็นไปได้ 5 รูปแบบ กล่าวคือ
เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ/แล้วแต่กรณี ไม่ทราบ และไม่ตอบ ผลปรากฏ
ว่าหัวหน้าครัวเรือน ในกรุงเทพมหานครแสดงทัศนคติในเรื่องนี้อย่างเปิดเผย เป็นส่วนมาก ฝัคส่วน
ของการไม่ตอบและการตอบว่าไม่ทราบมีน้อยมาก ขณะที่เกี่ยวกับสัดส่วนของการตอบ
ว่าไม่แน่ใจหรือแล้วแต่กรณีก็ไม่สูงมากนัก ผลการสำรวจได้แสดงไว้ในตาราง ก.38
ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

สำหรับกรณีที่เป็นสตรีที่สมรสแล้ว และ เกิดตั้งครรภ์ขึ้น หัวหน้าครัวเรือน
ชาวกรุงเทพมหานครไม่เห็นด้วยที่จะให้ทำแท้งได้ ไม่ว่าจะสตรีที่ตั้งครรภ์นั้นจะใช้วิธีคุมกำเนิดก่อน
ก่อนหรือไม่ก็ตาม ส่วนที่เห็นด้วยและคิดว่าให้ทำแท้งได้จะเป็นไปในกรณีที่ผลของการ
ตั้งครรภ์นั้นและแพทย์ได้ตรวจพบว่าการตั้งครรภ์นั้นจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของสตรีหรือเด็กใน
ครรภ์ และในกรณีที่เด็กอาจเกิดปัญหาทางพันธุกรรมจากสตรีนั้น เท่านั้น ทัศนคติ
ที่แสดงความไม่เห็นด้วยใน 2 กรณีแรก และที่เห็นด้วยใน 2 กรณีท้ายนี้ เป็นทัศนคติของ
หัวหน้าครัวเรือนกว่าร้อยละ 66 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดขึ้นไป

หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ยังคงเห็นด้วยกับการอนุญาตให้ทำ
แท้งได้ ในกรณีที่สตรีถูกข่มขืนโดยอาชญากรแล้ว เกิดตั้งครรภ์ขึ้น และในกรณีที่ เป็นสตรี
วิกลจริต หรือมีปัญหาทางสุขภาพจิต หรือพิการ ไม่สมประกอบและไม่อาจเลี้ยงบุตรเองได้แล้ว เกิด
ตั้งครรภ์ขึ้น หัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 71.8 และร้อยละ 73.7 ที่เห็นด้วย
ในกรณีที่ทั้งสองตามลำดับ ในขณะที่ส่วนที่ไม่เห็นด้วยมีเพียงร้อยละ 15.5 และ
ร้อยละ 14.0 ตามลำดับเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม กรณีที่สตรีที่มีได้สมรส แต่ เกิดตั้งครรภ์ขึ้น และการตั้งครรภ์นั้น
เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา หรือการประกอบอาชีพ นั้นแม้ว่าจะ เป็นที่ยอมรับว่าน่าจะให้ทำแท้ง
ได้แต่ทัศนคติที่เห็นด้วยกับการทำแท้งในกรณีนี้มีเพียงร้อยละ 43.1 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด
ในขณะที่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยมีถึงร้อยละ 33.7 และสำหรับโสเภณี พาร์ดีเนอร์ หรือ
หญิงบริการอื่น ๆ ที่เกิดตั้งครรภ์ขึ้นนั้น ชาวกรุงเทพมหานครกว่าครึ่ง เล็กน้อยก็ยังอนุโลม

เห็นด้วยให้ทำแท้งได้ (ร้อยละ 51.2) แต่ทว่าสัดส่วนของผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็ค่อนข้างสูง

คือ ร้อยละ 25

และในกรณีสุดท้ายสำหรับสตรีที่เพิ่งหย่าขาดหรือแยกกันอยู่กับสามี และทราบ
ภายหลังว่า เกิดตั้งครรภ์ขึ้นกับสามีคน เดิมนี้ หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ไม่เห็นควร
ให้ทำแท้งได้ถึงร้อยละ 56.3 ในขณะที่เห็นด้วยมีเพียงร้อยละ 18.6 เท่านั้น

โดยสรุปแล้วหัวหน้าครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานครมีทัศนคติที่ค่อนข้างจะจะไม่เห็น
ด้วยกับการอนุญาตให้ทำแท้งได้ ในกรณีของสตรีที่สมรสแล้วและตั้งครรภ์ ไม่ว่าจะสตรีนั้นจะใช้
วิธีคุมกำเนิดหรือไม่ก็ตาม และในกรณีที่ตั้งครรภ์กับสามี เดิม โดย เพิ่งหย่าขาดหรือ
แยกกันอยู่กับสามีคนนั้น นอกจากนั้นแล้วก็คง เห็นด้วยกับการอนุญาตให้ทำแท้งได้
ในกรณีอื่น ๆ ส่วนทัศนคติของหัวหน้าครัวเรือนแยกตาม เขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครแล้วจะพบ
ว่าหัวหน้าครัวเรือนใน เขตชาน เมืองนั้นค่อนข้างจะเป็นอนุรักษนิยม ในประเด็นนี้ เพราะถึงแม้
ว่าส่วนใหญ่จะ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยโดยสอดคล้องกัน ที่เป็นไปในทั้งกรุงเทพมหานคร แต่
สัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยนั้นจะต่ำกว่าความ เห็นงานอง เดียวกันของ
หัวหน้าครัวเรือนใน เขตอื่น ๆ และโดยทั่วไปแล้วยังมีแนวโน้มไปในทางที่ไม่ค่อย เห็นด้วยกับการ
อนุญาตให้ทำแท้งได้เท่าใดนัก ขณะเดียวกันหัวหน้าครัวเรือนใน เขต เมืองดูจะมีทัศนคติที่ก้าว
หน้ามากที่สุด ในประเด็นนี้ เมื่อ เปรียบเทียบกับอีก 2 เขต ทั้งนี้จะสังเกตได้จากสัดส่วนที่แสดง
ความเห็น โหม่ง เอียงไป ในทางที่มีน้ำหนักมากกว่าในอีก 2 เขตที่เหลือ

4.3.3 การคุมกำเนิด

การคุมกำเนิด หรือที่เรียกในความหมายที่กว้างขวางกว่าว่าการวางแผนครอบครัว-
ครัวเรือน เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งทางด้านประชากร ซึ่งจะสื่อความหมายถึงการเจริญ-
พันธุ์และการ เปลี่ยนแปลง ในจำนวนประชากรตามธรรมชาติในอนาคต ในอดีต เมื่อ
ไม่นานมานี้ การคุมกำเนิดยังไม่เป็นที่แพร่หลาย และการกล่าวถึงการคุมกำเนิดยังไม่เป็นที่ยอมรับ
ทั่วไปนักโดยถือกันว่าเป็น เรื่องส่วนตัวอย่างมาก แต่ในปัจจุบัน จากผลการ

ศึกษาริวิจัยหลาย ๆ ครั้งพบว่าการคุมกำเนิดได้เป็นที่ยอมรับและแพร่หลายโดยทั่วไป ทั้งคนคิด
ต่อการคุมกำเนิดซึ่ง เคยมีความสำคัญมากต่อการที่ประชากรจะตัดสินใจใช้หรือไม่ใช้วิธีการคุม-
กำเนิด ในอนาคตจึง เป็นสิ่งที่ค่อยความสำคัญลงไปด้วย การวิจัยครั้งนี้จึง เน้นที่จะรวบรวม
ข้อมูล เกี่ยวกับการคุมกำเนิด เพียง 2 นัย กล่าวคือ ความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด และการ
ปฏิบัติหรือการใช้วิธีคุมกำเนิด

ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีต่าง ๆ นั้น การวิจัยนี้พบว่าครัวเรือน
ชาวกรุงเทพมหานครที่มีสตรีอายุระหว่าง 15-49 ปีซึ่งสมรสแล้ว จำนวนถึงร้อยละ 67.9
เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีใดวิธีหนึ่งอยู่ (1) เขต เมืองและ เขตชานเมืองมี
จำนวนครัวเรือนที่ เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีต่าง ๆ พอ ๆ กันคือประมาณร้อยละ 69
แต่ เขตชานเมืองมีครัวเรือน เพียงร้อยละ 56.0 เท่านั้นที่ เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิด
(ตาราง ก.34) สำหรับครัวเรือนที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดอยู่ในปัจจุบันมีประมาณร้อยละ
50 เขตชานเมือง เป็น เขตที่มีครัวเรือนที่กำลังใช้วิธีคุมกำเนิดน้อยกว่า เขต เมืองและ
เขตชานเมือง เล็กน้อย

สำหรับจำนวนวิธีคุมกำเนิดที่ครัวเรือนซึ่งอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เคยใช้
นั้นปรากฏว่า มีครัวเรือนถึงร้อยละ 82.8 เคยใช้วิธีคุมกำเนิดเพียงวิธีเดียว ครัวเรือน
ที่ เคยใช้วิธีคุมกำเนิดสองวิธีมีร้อยละ 14.7 ส่วนครัวเรือนที่ เคยใช้วิธีคุมกำเนิดตั้ง
แต่ 3 วิธีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 2.5 เท่านั้น เขตชานเมือง เป็น เขตที่มีครัวเรือนซึ่ง
เคยใช้วิธีคุมกำเนิดวิธี เดียวมากที่สุดคือร้อยละ 93.5 ที่เหลืออีกร้อยละ 6 เป็นครัวเรือน
ที่ เคยใช้วิธีคุมกำเนิดสองวิธี (ตาราง ก.34)

(1) มีอยู่ 688 ครัวเรือนที่ เคยใช้วิธีคุมกำเนิด และ 612 ครัวเรือนที่กำลังใช้วิธี
คุมกำเนิด แต่ในจำนวนเหล่านี้จะรวมถึงครัวเรือนที่ เคยใช้ในอดีต และยังทรงใช้อยู่ในปัจจุบัน
ไว้ด้วย

ครัวเรือนซึ่งกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดอยู่ในปัจจุบันถึงร้อยละ 99.2 ใช้วิธีคุมกำเนิดเพียงวิธีเดียว ที่เหลืออีกร้อยละ 0.8 ใช้วิธีคุมกำเนิดสองวิธี เขตเมืองเป็นเขตที่มีครัวเรือนซึ่งกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีเดียวมากที่สุด คือสูงถึงร้อยละ 99.7 เขตชานเมืองเป็นเขตที่มีครัวเรือนซึ่งกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดมากกว่าหนึ่งวิธีสูงที่สุดคือร้อยละ 2.3 รายละเอียดของข้อมูลปรากฏในตาราง ก.34 เช่นกัน

จากการสอบถามครัวเรือนที่มีสตรีที่เคยใช้ หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดเกี่ยวกับจำนวนวิธีคุมกำเนิดวิธีอื่น ๆ ที่รู้จักนอกเหนือจากวิธีที่เคยใช้หรือกำลังใช้อยู่ ทั้งนี้เพื่อทราบถึงความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ปรากฏว่ามีครัวเรือนที่ไม่รู้จักวิธีคุมกำเนิดอื่น ๆ นอกเหนือจากวิธีที่เคยใช้หรือกำลังใช้อยู่ถึงร้อยละ 27.4 ส่วนครัวเรือนที่เหลืออีกร้อยละ 72.6 เป็นครัวเรือนที่รู้จักวิธีคุมกำเนิดอื่น ๆ อีก ครัวเรือนที่รู้จักวิธีคุมกำเนิดอื่น ๆ อีกถึง 2 วิธีมีมากที่สุดคือร้อยละ 20.8 ของครัวเรือนที่มีสตรีที่เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิด รองลงมาคือครัวเรือนที่รู้จักวิธีคุมกำเนิดอื่น ๆ อีก 3 วิธี และเพียงวิธีเดียว กล่าวคือคิดเป็นร้อยละ 10.1 และ 16.3 ของครัวเรือนที่มีสตรีที่เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดตามลำดับ เขตชานเมืองเป็นเขตที่มีความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดดีที่สุดในแง่ที่ว่า มีครัวเรือนที่รู้จักวิธีคุมกำเนิดนอกเหนือจากวิธีที่เคยใช้หรือกำลังใช้มากที่สุด คือประมาณร้อยละ 83.4 โดยมากกว่า เขตเมืองถึงร้อยละ 13.2 รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนที่มีสตรีที่เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดจำแนกตามจำนวนวิธีคุมกำเนิดอื่น ๆ ที่รู้จักนอกเหนือจากวิธีที่เคยใช้หรือกำลังใช้ ได้แสดงไว้ในตาราง ก.35

ในกรุงเทพมหานครมีครัวเรือนที่มีสตรีซึ่งสมรสแล้วและไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดถึงร้อยละ 39.2 ซึ่งไม่รู้จักวิธีคุมกำเนิดเลย ครัวเรือนที่มีสตรีซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวแต่รู้จักวิธีคุมกำเนิด 2 วิธีมีร้อยละ 17.7 รู้จักวิธีคุมกำเนิด 3 วิธีมีร้อยละ 16.6 และรู้จักวิธีคุมกำเนิด 1 และ 4 วิธีมีจำนวนเท่า ๆ กันคือร้อยละ 11.8 ครัวเรือนที่มีสตรีที่รู้จักวิธีคุมกำเนิดตั้งแต่ 5 วิธีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 2.9 เท่านั้น เขตต่อเมืองเป็นเขตที่มีครอบครัวที่มีสตรีซึ่งไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดแต่รู้จักวิธีคุมกำเนิดอยู่มากที่สุด คือประมาณ

ร้อยละ 64 เขตชานเมือง เป็นเขตที่มีครอบครัวที่มีสตรีซึ่งไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด
รู้จักวิธีคุมกำเนิดน้อยที่สุดคือประมาณร้อยละ 54 รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของ
ครัวเรือนจำแนกตามวิธีคุมกำเนิดที่รู้จัก ได้แสดงไว้ในตาราง ก.36

สำหรับความคาดหวังเกี่ยวกับการใช้วิธีคุมกำเนิดในอนาคตของสตรีที่ไม่เคยใช้
วิธีคุมกำเนิดของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ปรากฏว่ามีครัวเรือนเพียง
ร้อยละ 11.8 เท่านั้นที่มีสตรีที่คาดว่าจะใช้วิธีคุมกำเนิดในอนาคต มีครัวเรือน
อีกร้อยละ 3.2 ที่ยังไม่แน่ใจว่าจะใช้ ส่วนที่เหลืออีกถึงร้อยละ 85 ระบุว่าจะไม่ใช้
วิธีคุมกำเนิดอย่างแน่นอน เขตเมืองเป็นเขตที่มีครัวเรือนซึ่งระบุว่าจะไม่ใช้วิธีคุมกำเนิด
มากที่สุดคือประมาณร้อยละ 90 ส่วนเขตคือเมืองและเขตชานเมืองมีครัวเรือนที่คาด
ว่าจะไม่ใช้วิธีคุมกำเนิดพอ ๆ กันคือประมาณร้อยละ 80 (ตาราง ก.37)

จากครัวเรือนที่มีสตรีซึ่งไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิด แต่คาดว่าจะใช้ในอนาคตนั้น
เกือบทั้งหมดประสงค์จะใช้เพียงวิธีเดียวเท่านั้น ทั้งมีครัวเรือนในเขตคือเมืองและ
ในเขตชานเมืองทั้งหมดระบุว่าจะใช้เพียงวิธีเดียวเท่านั้น ขณะที่ในแง่
ของระยะเวลาที่จะเริ่มใช้วิธีคุมกำเนิด ปรากฏว่ามีร้อยละ 6.0 ของครัวเรือนที่คาดว่าจะ
ใช้ในอนาคตนี้ ตั้งใจจะใช้ภายหลังการสมรสโดยทันที ส่วนที่เหลือคาดว่าจะใช้
ภายหลังคลอดบุตรคนที่สองร้อยละ 36.4 หลังคลอดบุตรคนที่สาม ร้อยละ 22.7
หลังคลอดบุตรคนที่สี่ ร้อยละ 19.6 ส่วนครัวเรือนที่คาดว่าจะใช้วิธีคุมกำเนิดหลังจาก
คลอดบุตรคนแรกมีเพียงร้อยละ 11.4 เท่านั้น เขตชานเมืองเป็นเขตที่มี
ครัวเรือนซึ่งจะใช้วิธีคุมกำเนิดภายหลังการคลอดบุตรคนที่ 3 และคนที่ 4 มากที่สุด ในขณะที่
เขตเมืองและเขตคือเมืองมีครัวเรือนที่จะใช้วิธีคุมกำเนิดภายหลังคลอดบุตรคนที่ 2 และคนที่ 3
มากที่สุด รายละเอียดของข้อมูลในประเด็นเหล่านี้ปรากฏในตาราง ก.37

4.3.4 การเจริญพันธุ์

ดัชนีที่ใช้วัดภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรนั้น ในทางวิชาการจะอยู่หลายดัชนี

แต่ในการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกพิจารณา เฉพาะบางดัชนีที่มีความสำคัญค่อนข้างมาก เท่านั้น ทั้งปี การวิจัยนี้ได้แยกประเด็น เกี่ยวกับการเจริญพันธุ์ เป็น 5 ประเด็น กล่าวคือ เกี่ยวกับจำนวนบุตร (และเพศบุตร) จากการสมรสครั้งปัจจุบัน/ล่าสุด เกี่ยวกับจำนวนบุตร (และเพศบุตร) ทั้งหมดที่มี (โดยรวมจากการสมรสทุกครั้งถ้าหากสมรสมากกว่า 1 ครั้ง) เกี่ยวกับจำนวนบุตรที่ตาย และจำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบัน รวมทั้งอายุของบุตรคนโตและคนสุดท้อง เกี่ยวกับความต้องการในเพศบุตร และเกี่ยวกับจำนวนบุตรในอนาคต

ประเด็นแรก เกี่ยวกับจำนวนบุตรทั้งหมดที่มี โดยรวมพิจารณาจากการสมรส ทุกครั้ง ถ้าหากมีการสมรสมากกว่าหนึ่งครั้ง ปรากฏว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือน สมรสแล้วแต่ยังไม่มีบุตรมีร้อยละ 5.2 ที่มีบุตรสองคนมีมากที่สุดคือ ร้อยละ 10.4 รองลงมาคือมีบุตรสามคนร้อยละ 16.0 มีบุตรสี่คนร้อยละ 14.5 มีบุตรคนเดียว ร้อยละ 13.5 มีบุตรห้าคนร้อยละ 10.4 มีบุตรหกคนร้อยละ 7.2 ส่วน ครัวเรือนที่มีบุตรมากกว่า 6 คนมีร้อยละ 14.3 เท่านั้น ครัวเรือนที่มีบุตรมากกว่า 6 คน อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองมากกว่าในเขตอื่น ๆ กล่าวคือมีถึงร้อยละ 22.1 ในขณะที่เขตเมืองและเขตต่อเมืองมีเพียงร้อยละ 14.0 และ 12.4 ตามลำดับเท่านั้น ขนาดครอบครัวเฉลี่ยของกรุงเทพมหานครนั้นมีจำนวนบุตรทั้งหมด 3.78 คนต่อครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ขนาดครอบครัวเฉลี่ยนี้สูงที่สุดในเขตชานเมืองคือ 4.30 คน รองลงมาเป็นเขตเมืองคือ 3.02 คนและต่ำที่สุดในเขตต่อเมืองคือ 3.59 คน (ตาราง ก.42)

เมื่อจำแนกครัวเรือนตามจำนวนบุตรชายและจำนวนบุตรสาวของหัวหน้าครัวเรือน ปรากฏว่า มีครัวเรือนร้อยละ 17.3 และ 21.0 ที่ไม่มีบุตรชายและบุตรสาวเลย สำหรับในแง่ของบุตรชายนั้น ครัวเรือนที่มีบุตรชาย 1 คน มีมากที่สุดคือร้อยละ 28.7 รองลงมาคือมีบุตรชายสองคนร้อยละ 24.6 มีบุตรชายสามคนร้อยละ 14.5 และมีบุตรชายสี่คนร้อยละ 7.2 ส่วนครัวเรือนที่มีบุตรสาว 1 คน ก็มีมากที่สุดเช่นเดียวกับ คือร้อยละ 29.6 รองลงมาทั้งสองคนร้อยละ 21.2 มีสามคนร้อยละ 13.3 และมีสี่คนร้อยละ 6.7 ร้อยละ 1.4 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีบุตรชาย

มากกว่า 6 คน ในขณะที่ร้อยละ 1.3 มีบุตรสาวมากกว่า 6 คน ในแง่ของค่าเฉลี่ยแล้ว คริวเรือนกรุงเทพมหานครมีบุตรชาย 1.94 คน และมีบุตรสาว 1.03 คน สำหรับการกระจายตามเขตต่าง ๆ นั้นจะเห็นได้ว่า ในเขตเมืองโดยเฉลี่ยมีบุตรชาย 1.99 คน และบุตรสาว 1.83 ในเขตค้อเมืองโดยเฉลี่ยมีบุตรชาย 1.63 คนและบุตรสาว 1.76 คน และเขตชานเมืองมีบุตรชาย 2.19 คนและบุตรสาว 2.12 คน รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของคริว เรือนจำแนกตามจำนวนบุตรชายและจำนวนบุตรสาวนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.43 และ ก.44 ตามลำดับ

ถ้าจะพิจารณาในประเด็นที่สอง เกี่ยวกับจำนวนบุตร เฉพาะที่เกิดจากการสมรสครั้งปัจจุบันหรือครั้งล่าสุดเท่านั้น จะปรากฏว่ามีลักษณะการกระจายข้อมูลที่ใกล้เคียงกับจำนวนบุตรทั้งหมด (จากการสมรสทุกครั้ง) อย่างมาก ดังจะเห็นได้จากคริว เรือนที่ไม่มีบุตรเลย มีอยู่ร้อยละ 5.5 คริว เรือนที่มีบุตรสองคนมีมากที่สุดคือร้อยละ 18.8 รองลงมา มีบุตรสามคน ร้อยละ 16.1 เป็นต้น และในแง่ของจำนวนบุตรชายกับจำนวนบุตรสาวก็เช่นเดียวกัน ข้อมูลเหล่านี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.39 , ก.40 และ ก.41 อย่างไรก็ตามก็ปรากฏชัดว่า ถ้าพิจารณาเฉพาะการสมรสครั้งปัจจุบัน/ล่าสุด เท่านั้นแล้ว จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของคริว เรือนกรุงเทพมหานครจะเป็น 3.68 คน และสูงที่สุดยังคงเป็นคริว เรือนในเขตชานเมือง รองลงมา เป็นเขตเมือง และเขตค้อเมืองโดยลำดับ ในจำนวนนี้จะเป็นจำนวนบุตรชาย 1.89 คน และบุตรสาว 1.79 คนโดยเฉลี่ย ในขั้นนี้จึงเห็นได้ว่าครอบครัวชาวกรุงเทพมหานครนั้นไม่ได้มีขนาดใหญ่เท่าใดนัก ในแง่ของจำนวนบุตร แต่ละครอบครัวโดยทั่วไปแล้วจะมีบุตรชายและบุตรสาว

จากแนวความคิดในด้านประชากรศาสตร์นั้น เชื่อกันว่าการเจริญพันธุ์และการตายมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตายของทารกและเด็ก ซึ่งเคยอยู่ในอัตราสูงมากในประเทศด้อยพัฒนา และมีผลกระทบต่อความคาดหวังของพ่อแม่เกี่ยวกับจำนวนบุตรที่มี ที่จะเหลือรอดชีวิตจนถึงวัยที่ให้อรรถประโยชน์ต่อพ่อแม่ทั้งในด้านรายได้ การผลิตของครอบครัวและหลักประกันยามชราของพ่อแม่ (ที่เชื่อกันว่าทดแทนการประกันสังคม) จึง

ปรากฏผลให้พ่อแม่มีภาวะเจริญพันธุ์สูง เพื่อให้ได้จำนวนบุตรที่เหลืรอดชีพได้เท่ากับที่ตนคาดหวัง การวิจัยนี้จึงได้พิจารณาถึงประเด็นนี้ โดยแยกดัชนีจำนวนบุตรที่เหลืรอดชีพ คือจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน กับดัชนีจำนวนบุตรที่ตายไปแล้ว โดยให้อายุของบุตรคนโตและบุตรคนสุดท้อง เป็นดัชนีกำกับกับการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตามดัชนีเหล่านี้จะเป็นเพียงข้อเสนอผลของข้อมูลเบื้องต้น เท่านั้น

จากผลเบื้องต้นนี้จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนใน เขตกรุงเทพมหานครที่สมรสแล้วแต่ไม่มีบุตรเลยในปัจจุบันถึงร้อยละ 5.5 ที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่หนึ่งคนมีร้อยละ 14.1 มีสองคนร้อยละ 18.8 มีสามคนร้อยละ 16.8 มีสี่คนร้อยละ 14.3 มีห้าคนร้อยละ 11.0 และมีหกคนร้อยละ 7.3 ครัวเรือนที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่า 6 คนมีอยู่ร้อยละ 12.2 และเฉพาะที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่มากกว่าสิบคนมีร้อยละ 2.4 ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนในกรุงเทพมหานครจะมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเพียงครัวเรือนละ 3.595 คน เท่านั้น (เมื่อเปรียบเทียบับจำนวนบุตรทั้งหมดจากการสมรสทุกครั้ง เฉลี่ยครัวเรือนละ 3.777 คน และจำนวนบุตรจากการสมรสครั้งปัจจุบัน เฉลี่ยครัวเรือนละ 3.683 คน ส่วนแตกต่างที่เกิดขึ้นนั้นคือจำนวนบุตรที่ตายไปแล้วในช่วงเวลาตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันนั่นเอง) จำนวนครัวเรือนที่มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันมากกว่า 6 คนนั้นอาศัยอยู่ในเขตชานเมืองมากที่สุด คือคิดเป็นร้อยละ 19.1 ของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองทั้งหมด เมื่อเทียบกับเขตเมืองและเขตต่อเมืองที่มีเพียงร้อยละ 12.3 และ 10.2 ตามลำดับเท่านั้น รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนจำแนกจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันได้แสดงไว้ในตาราง ก.45

เพื่อย้ำประเด็นดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่ตาย ปรากฏว่า ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครถึงร้อยละ 90.1 ไม่เคยมีบุตรที่เสียชีวิตแล้ว มีครัวเรือนที่มีบุตรเสียชีวิตแล้วคนเดียวอยู่ร้อยละ 6.3 ที่มีบุตรเสียชีวิตแล้วสองคนร้อยละ 1.7 สามคนร้อยละ 0.9 สี่คนร้อยละ 0.6 และที่มีบุตรเสียชีวิตตั้งแต่ห้าคนขึ้นไปมีร้อยละ 0.4 เฉลี่ยแล้วครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีประสบการณ์กับการตายของบุตรน้อยมาก กล่าวคือเพียง 0.171 คนต่อครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ได้แสดงข้อมูลไว้ในย่อหน้าก่อน

นอกจากนั้น เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายเขตจะพบว่า เขตชานเมืองเป็นเขตที่มีจำนวนครัวเรือนที่มีบุตรเสียชีวิตมากที่สุด คือมีถึงร้อยละ 15.6 หรือเฉลี่ยแล้ว 0.291 คนต่อครัวเรือน ในขณะที่เขตค้อมีเมืองมีจำนวนบุตรเสียชีวิตรองลงมาคือ 0.159 คนต่อครัวเรือน และน้อยที่สุดในเขตเมืองคือ 0.155 คนต่อครัวเรือน ข้อมูลรายละเอียดในประเด็นนี้ปรากฏในตาราง ก.46

ใบแง่ของอายุของบุตรคนโต ปรากฏว่าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีบุตรคนโตที่มีลักษณะของอายุกว้างขวางมาก แม้ว่ากว่าครึ่งหนึ่งจะมีบุตรคนโตอายุไม่เกิน 19 ปีก็ตาม (กล่าวคือครัวเรือนร้อยละ 56.8 มีบุตรคนโตอายุไม่เกิน 19 ปี) ครัวเรือนที่มีบุตรคนโตอายุต่ำกว่า 1 ขวมนั้นเพียงร้อยละ 2.7 ส่วนใหญ่แล้วครัวเรือนประมาณร้อยละ 15.3 มีบุตรคนโตอายุอยู่ระหว่าง 10-14 ปี รองลงมาคือร้อยละ 14.1, 13.3, 12.7, 12.3 และ 11.4 ที่มีบุตรคนโตอายุระหว่าง 5-9, 15-19, 20-24 และ 25-29 ตามลำดับ ครัวเรือนที่มีบุตรคนโตอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไปมีร้อยละ 17.7 (ดูตาราง ก.47)

สำหรับอายุของบุตรคนสุดท้องนั้น (ในกรณีที่มีไม่นับรวมครัวเรือนที่มีบุตรเพียงคนเดียว โดยถือกรณีที่มีบุตรคนเดียวนั้นเป็นอายุของบุตรคนโตไว้ในตาราง ก.47 เรียบร้อยแล้ว) ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครกว่าครึ่งหนึ่งมีบุตรคนสุดท้องอายุไม่เกิน 9 ปี คือมีถึงร้อยละ 51.1 ครัวเรือนที่มีบุตรคนสุดท้องอายุต่ำกว่า 1 ขวมนั้นเพียงร้อยละ 7.6 ครัวเรือนที่มีบุตรคนสุดท้องอายุระหว่าง 1-4 ปี และระหว่าง 5-9 ปีมีพอ ๆ กันคือร้อยละ 22.2 และ 21.3 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนที่มีบุตรคนสุดท้องอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 2.9 เท่านั้น รายละเอียดเกี่ยวกับอายุของบุตรคนสุดท้องนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.48

อีกประเด็นหนึ่งซึ่งเคยเป็นที่สนใจและถกเถียงกันมากก็คือ ความต้องการต่อเพศของบุตร และได้มีการพิสูจน์กันหลายครั้งทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทของประเทศไทย แต่ก็ไม่ปรากฏความต้องการบุตรในเพศใดเพศหนึ่ง เป็นการเฉพาะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเลย

ในกรณีของกรุงเทพมหานครครั้งนี้ โครงการวิจัยได้ตั้งคำถาม เกี่ยวกับความต้องการต่อเพศของ บุตรคนโต ซึ่งปรากฏผลค่อนข้างชัดเจนว่า ผู้ที่สมรสแล้วถึงร้อยละ 51.1 ต้องการมีบุตรคนโต เป็นผู้ชาย คร่าว เรือนที่ต้องการบุตรคนโตเป็นหญิงมีร้อยละ 17.1 ส่วนคร่าว เรือน อีกประมาณร้อยละ 31 ไม่สนใจในเพศของบุตรคนโต กล่าวคือ เพศใดก็ได้ (ตาราง ก.49) เมื่อแยกพิจารณาเป็นราย เขตจะพบว่า เขตบาง เมืองมีคร่าว เรือนที่ประสงค์จะให้บุตรคนโต เป็นชาย มากที่สุดคือถึงร้อยละ 53.4 คร่าว เรือนใน เขตค้อ เมืองต้องการบุตรคนโต เป็นหญิงมาก ที่สุดคือร้อยละ 18.4 และคร่าว เรือนใน เขต เมืองไม่แพ้ระกับ เพศของบุตรคนโตมาก ที่สุด คือร้อยละ 33

ประเด็นสุดท้ายในด้านการเจริญพันธุ์ที่โครงการวิจัยนี้ เน้นหนักไว้ก็คือ จำนวนบุตร ในอุดมคติ ทั้งนี้เพราะ เหตุว่า โดยปกติแล้วการวัดการ เจริญพันธุ์ด้วยจำนวนบุตร เกิด รอดจะมีลักษณะ เป็นการ เจริญพันธุ์ปัจจุบัน ซึ่งยังไม่สะท้อนโดยสมบูรณ์ถึงขนาดครอบครัวที่ ต้อง การจะมีที่แท้จริง และ เชื่อกันว่าส่วน เกินระหว่างจำนวนบุตรในอุดมคติ ที่ เกินกว่า จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่คือ การ เจริญพันธุ์ที่อาจติดตามมาในอนาคตอันใกล้

จำนวนบุตรในอุดมคติของชาวกรุงเทพมหานครนี้ (ตาราง ก.50) อยู่ในนิสัย 2-4 คน เป็นส่วนมาก กล่าวคือ เป็นอุดมคติของคร่าว เรือนประมาณร้อยละ 88 ที่ต้องการ มีบุตรสามคนมีมากที่สุดคือร้อยละ 37.9 รองลงมาคือมีสองคนร้อยละ 20.9 และที่ ต้องการมีสี่คนมีร้อยละ 20.9 ครอบครัวที่ต้องการมีบุตรตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปมีร้อยละ 0.6 ในขณะที่ร้อยละ 2.4 ของคร่าว เรือนทั้งหมดไม่สนใจว่าจะมีกี่คนก็ได้ โดย เฉลี่ยแล้วบุตรในอุดมคติของชาวกรุงเทพมหานครมีจำนวน 3.047 คน และถ้าหากแยก พิจารณาตามเขตแล้วจะพบว่า เขตบาง เมืองแสดงจำนวนบุตรในอุดมคติไว้สูงที่สุดคือ 3.136 คน รองลงมาคือ เขต เมือง 3.095 คน และต่ำที่สุดคือ เขตค้อ เมือง 2.966 คน อย่างไรก็ตามก็เป็นที่น่าสนใจ เกิดได้ว่าคร่าว เรือนชาวกรุงเทพมหานครนั้นคิดถึงจำนวนบุตรในอุดมคติ ค่อนข้างจะต่ำกว่าจำนวนบุตรที่ตนมี เป็นต้นว่า โดยทั่วไปทั้งกรุงเทพมหานคร จำนวนบุตรจาก การสมรสครั้งปัจจุบันซึ่งเฉลี่ยแล้วถึง 3.683 คนต่อคร่าว เรือนนั้น แสดงว่าคร่าว เรือนมีบุตร เกิน

กว่าจำนวนในอุดมคติถึง 0.636 คน และนับได้ว่าเป็นความแตกต่างค่อนข้างมาก

นอกจากนั้นเมื่อสอบถามถึงเพศของบุตรในอุดมคติ ก็ปรากฏว่าครัวเรือนถึงร้อยละ 47.6 คิดว่าในอุดมคตินั้นควรมีบุตรชาย 2 คน ส่วนครัวเรือนที่คิดว่าควรมีบุตรชายเพียงคนเดียวมีอยู่ร้อยละ 36.1 และที่แสดงถึงบุตรชายในอุดมคติตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปมีประมาณร้อยละ 5.7 ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับจำนวนบุตรสาวในอุดมคติแล้วจะพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่กล่าวคือถึงร้อยละ 55.5 เห็นว่าในอุดมคตินั้นครัวเรือนควรมีบุตรสาวเพียงคนเดียว รองลงมาคือร้อยละ 30.4 เห็นว่าควรมีบุตรสาวถึง 2 คนในอุดมคติที่มี ซึ่งถ้าพิจารณาจากค่าเฉลี่ยจะเห็นได้ว่าชาวกรุงเทพมหานครนั้นมองถึงครอบครัวในอุดมคติที่ประกอบด้วยบุตรชายมากกว่าบุตรสาวเล็กน้อย กล่าวคือมีบุตรชาย 1.68 คน และมีบุตรสาว 1.42 คน ทั้งนี้ครัวเรือนในเขตชานเมืองให้ความสำคัญต่อบุตรชายมากที่สุด กล่าวคือ จำนวนบุตรชายในอุดมคติสูงถึง 1.72 คน เมื่อเทียบกับจำนวนบุตรชายในอุดมคติของครัวเรือนเขตเมืองและเขตต่อเมืองซึ่งปรากฏเพียง 1.71 และ 1.64 คนตามลำดับ แต่สำหรับจำนวนบุตรสาวในอุดมคตินั้น ครัวเรือนในเขตเมืองระบุจำนวนไว้มากที่สุดคือ 1.46 คน ในขณะที่ครัวเรือนในเขตชานเมืองและในเขตต่อเมืองเห็นว่าจำนวนบุตรสาวในอุดมคติควรมีเพียง 1.41 และ 1.37 คน ตามลำดับเท่านั้น รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามจำนวนบุตรชายในอุดมคติและจำนวนบุตรสาวในอุดมคตินั้นได้แสดงไว้ในตาราง ก.51 และ ก.52 ตามลำดับ

4.3.5 การตาย

การตายนั้นเป็นการระวางประชากรที่เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติอีกประการหนึ่งนอกจากการเจริญพันธุ์ อย่างไรก็ตามการตายนี้นักจะถือกันว่ามีผลสำคัญค่อนข้างน้อยโดยเปรียบเทียบ เพราะเหตุที่การตายในปัจจุบันอยู่ในอัตราที่ต่ำมากอันเป็นผลจากการขยายตัวทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทางการแพทย์และสาธารณสุข ข้อมูลจากทะเบียนราษฎรของกทม. เองได้แสดงให้เห็นว่าการตายได้ลดลงตลอดมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ซึ่งล่าสุดเมื่อปลายปี 2524 มีอัตราการตายของคนกรุงเทพมหานครเพียง

ร้อยละ ๐.๒๙ เท่านั้น (ตาราง ข.๕) ทั้งนี้แม้ว่าอัตราตายจะยังแตกต่างกันอยู่บ้างในทั้ง ๓ เขต กล่าวคือ อัตราตายเป็นร้อยละ ๐.๒๖, ๐.๓๑ และ ๐.๓๖ ในเขตเมือง เขตคูเมือง และเขตชานเมืองตามลำดับก็ตาม

ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจของโครงการวิจัยนี้ในระดับครัวเรือนก็สะท้อนภาพเช่นเดียวกับที่ปรากฏในข้อมูลมหภาค กล่าวคือในรอบปีระหว่าง ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๔ จนถึง ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ปรากฏว่าครัวเรือนร้อยละ ๑๖ ไม่มีสมาชิกเสียชีวิตเลย มีครัวเรือนเพียงร้อยละ ๓.๑ เท่านั้นที่มีสมาชิก ๑ คนของครัวเรือนเสียชีวิตในรอบปีที่ผ่านมา สำหรับครอบครัวที่มีสมาชิกเสียชีวิตมากกว่า ๑ คนมีไปในรอบปีที่ผ่านมาเล็กน้อยมากคือร้อยละ ๐.๑ เท่านั้น ครัวเรือนในเขตเมืองมีสมาชิกที่เสียชีวิตในรอบปีที่ผ่านมามากที่สุดคือร้อยละ ๔.๐ รองลงมาได้แก่เขตชานเมืองและเขตคูเมือง ซึ่งเท่ากับร้อยละ ๓.๔ และ ๓.๑ ตามลำดับ โดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมี สมาชิกเสียชีวิตในรอบปีที่ผ่านมาเพียง ๐.๐๔๓ คน โดยที่เขตเมืองมีสมาชิกครัวเรือนเสียชีวิตมากที่สุดถึงประมาณ ๐.๐๕๓ คน และรองลงไปเขตชานเมืองและเขตคูเมือง คือ ๐.๐๓๔ และ ๐.๐๓๑ คนต่อครัวเรือนตามลำดับ รายละเอียดของข้อมูลนี้ปรากฏในตาราง ก.๕๓

๔.๓.๖ การย้ายถิ่น

ประเด็นสำคัญประเด็นสุดท้ายทางด้านประชากรคือการย้ายถิ่น การย้ายถิ่นนี้ เชื่อกันว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลกระทบต่ออัตราการขยายตัวของกรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็ว ในอัตราสูงถึงที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น ในทางประชากรศาสตร์นั้นให้ความสนใจกับประเด็นเรื่องการย้ายถิ่นโดยอาศัยดัชนีจำนวนมากเช่นกัน ในโครงการวิจัยนี้ได้กำหนดประเด็นหลัก ๆ เกี่ยวกับการย้ายถิ่นไว้เป็น ๓ ประเด็น กล่าวคือ การย้ายถิ่นในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา การย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือน และรายละเอียดเกี่ยวกับที่อยู่สุดท้ายก่อนที่จะย้ายเข้ามาในกรุงเทพมหานคร

ในประเด็นแรกเกี่ยวกับการย้ายถิ่นในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมาของหัวหน้าครัวเรือน กล่าวคือในระหว่าง ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๐ จนถึง ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๕ นั้น ปรากฏว่า หัวหน้า

ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ประมาณสามในสี่ ไม่เคยย้ายที่อยู่อาศัยไปจากที่อยู่ปัจจุบันเลย แต่มีครัวเรือนที่ผลิตอีกประมาณหนึ่งในสี่ เคยย้ายที่อยู่ในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมาจากหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองปัจจุบัน มีการย้ายที่อยู่ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตต่อเมืองเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 5 และร้อยละ 6 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนครั้งของการย้ายถิ่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาจากหัวหน้าครัวเรือนที่เคยย้ายถิ่นมาแล้ว ปรากฏว่ามีหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ ๑๒.๖ ที่ย้ายถิ่นเพียงครั้งเดียว อีกร้อยละ 12.9 ย้ายถิ่นสองครั้ง และที่ย้ายถิ่นมากกว่า 2 ครั้งมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้น ในจำนวนนี้มีครัวเรือนร้อยละ ๑.๓ ที่มีการย้ายถิ่นตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไป โดยเฉพาะแล้ว หัวหน้าครัวเรือนที่เคยย้ายถิ่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาจากจะย้ายถิ่นประมาณ 1.23 ครั้ง หัวหน้าครัวเรือนเขตต่อเมืองย้ายถิ่นมากที่สุดถึง 1.243 ครั้ง โดยเฉพาะ รองลงมาคือหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองและเขตต่อเมืองซึ่งเท่า ๆ กันคือ 1.21 ครั้ง โดยเฉพาะ รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามประเภทและจำนวนครั้งของการย้ายถิ่นในรอบ 5 ปีได้แสดงไว้ในตาราง ก.54

การย้ายถิ่นของหัวหน้าครัวเรือนเกือบทั้งหมด เป็นการย้ายถิ่นภายในประเทศ กล่าวคือ สถานที่อยู่สุดท้ายก่อนย้ายเข้ามาที่อยู่ที่ปัจจุบันในประเทศไทย เสียร้อยละ ๑5.๖ ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ ๓ เป็นสถานที่อยู่ในต่างประเทศ โดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองที่เคยย้ายถิ่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมานั้น ไม่มีการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเลย รายละเอียดของข้อมูลได้แสดงไว้ในตาราง ก.5๖

การย้ายถิ่นของหัวหน้าครัวเรือนที่ระบุไว้ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมานั้น ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 69.4 เป็นการย้ายระหว่างเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครเอง หัวหน้าครัวเรือนที่ย้ายเข้ามาจากต่างจังหวัดมีเพียงร้อยละ 26.2 เท่านั้น เขตในกรุงเทพมหานครที่มีการย้ายมาตามลำดับคือ พระโขนง หนองจอก ธนบุรี บางกอกน้อย ดุสิต ยานนาวา บางกะปิ และบางเขน ร้อยละของครัวเรือนที่ย้ายมาจากเขตดังกล่าวคือ 7.6, 6.7, 6.4, 4.7, 4.2, 3.9, และ 3.8 ตามลำดับ

เขตที่มีกาชย้ายของหัวหน้าครัวเรือนน้อยคือเขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ได้แก่หนองแขม คลิ่งชัน ราษฎร์บูรณะ หนองจอก มีนบุรี และลาดกระบัง สำหรับจังหวัดอื่น ๆ ที่หัวหน้าครัวเรือนย้ายมามากที่สุดคือสมุทรปราการ และเชียงใหม่ กล่าวคือ มีหัวหน้าครัวเรือนที่ย้ายมาจากจังหวัดดังกล่าวถึงร้อยละ 1.5 รองลงมาคือนครราชสีมา อุตุยา ชลบุรี สุพรรณบุรี และร้อยเอ็ด ซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนย้ายมาร้อยละ 1.4, 1.1 0.9, 0.9 และ 0.9 ตามลำดับ จังหวัดที่มีการย้ายมาของหัวหน้าครัวเรือนน้อยที่สุดคือ ตราด ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม สระบุรี สิงห์บุรี นุรีรัมย์ สกลนคร น่าน เพชรบูรณ์ แพร่ สุโขทัย พุมพร พราจิวาส พังงา พัทลุง ภูเก็ต กล่าวคือ มีการย้ายมาเพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น รายละเอียดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นดังกล่าวนี้แสดงไว้ในตาราง ก.56 และ ก.57

สำหรับระยะเวลาที่อยู่อาศัยในสถานที่สุดท้ายก่อนย้ายเข้ามาในที่อยู่ปัจจุบันในกรุงเทพมหานครนั้น ปรากฏว่าประมาณหนึ่งในสี่ของครัวเรือนที่ย้ายถิ่น ได้อาศัยอยู่ในสถานที่สุดท้ายมากกว่า 10 ปีขึ้นไป รองลงมาได้แก่ระยะเวลาต่ำกว่า 1 ปี ซึ่งมีร้อยละ 22.1 ระยะเวลา 1-2 ปีร้อยละ 14.2 ระยะเวลา 2-3 ปีร้อยละ 12.0 และระยะเวลา 3-4 ปีร้อยละ 9.9 สำหรับครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองปัจจุบันซึ่งเคยมีการย้ายถิ่น และอาศัยอยู่ในสถานที่สุดท้ายก่อนย้าย เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 34.8 ซึ่งเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตต่อเมืองที่มีจำนวนเพียงร้อยละ 22.5 และ 24.3 แล้วจะมีจำนวนสูงกว่ากันมาก รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามระยะเวลาที่อยู่ในสถานที่สุดท้ายก่อนย้ายได้แสดงไว้ในตาราง ก.59

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่มีการย้ายที่อยู่ครั้งสุดท้ายก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในสถานที่ปัจจุบัน ปรากฏว่า เป็นครัวเรือนที่ย้ายไปเพื่อหางานทำถึงร้อยละ 15.5 ย้ายไปทำงานตามคำสั่งของนายจ้างร้อยละ 4.0 และมีการย้ายไปเรียนหนังสือร้อยละ 2.6 อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นการย้ายด้วยเหตุผลอย่างอื่น (ดูตาราง ก.60) และในการย้ายครั้งสุดท้ายนี้ส่วนใหญ่คิดว่า เป็นการย้ายอย่างถาวร กล่าวคือ ร้อยละ 56.3 ของ

ครัวเรือนทั้งหมดที่มีการย้ายถิ่น นอกนั้นร้อยละ 39.9 คิดว่าเป็นการย้ายเพียงชั่วคราว (และคงจะหมายถึงการย้ายถิ่นใหม่อีกในอนาคต) ครัวเรือนในเขตชานเมืองมีการย้ายถิ่นแบบถาวรมากที่สุดคือร้อยละ 74.2 เขตเมืองและเขตค่อเมืองมีการย้ายถิ่นแบบถาวรพอ ๆ กันคือประมาณร้อยละ 55 ข้อมูลในทำนองนี้คงจะช่วยบอกแนวทางได้ว่าครัวเรือนในเขตชานเมืองมีแนวโน้มที่จะตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร เป็นส่วนมาก ตรงข้ามกับครัวเรือนในเขตเมืองและเขตค่อเมืองซึ่งเกือบครึ่งหนึ่งยังคิดว่าเป็นการอยู่อาศัยเพียงชั่วคราวเท่านั้น (ดูตาราง ก.60)

ในการย้ายถิ่นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะมาอยู่ในสถานที่ปัจจุบันนี้ มีหัวหน้าครัวเรือนถึงหนึ่งในสี่ที่ไม่มีสมาชิกครัวเรือนติดตามมาด้วย หัวหน้าครัวเรือนที่มีสมาชิกครัวเรือนย้ายตามมาด้วย 3 คน 1 คน 2 คน 4 คน และ 5 คน มีประมาณร้อยละ 16.2, 14.7, 13.3, 10.2 และ 9.0 ตามลำดับ ร้อยละ 11 ของหัวหน้าครัวเรือนที่เคยย้ายทั้งหมดมีสมาชิกครัวเรือนย้ายตามมาด้วยกว่า 5 คนในการย้ายครั้งสุดท้าย ถ้าจะพิจารณาในแง่ของค่าเฉลี่ยแล้วจะเห็นได้ว่า หัวหน้าครัวเรือนที่เคยย้ายถิ่นในเขตค่อเมืองเป็นผู้ที่มีสมาชิกครัวเรือนย้ายติดตามมาด้วยมากที่สุดคือถึง 3.627 คนในการย้ายครั้งสุดท้าย รองลงมาคือหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมือง และเขตชานเมือง ซึ่งมีผู้ติดตามมาด้วย 3.076 และ 2.818 คนในการย้ายครั้งสุดท้ายตามลำดับ รายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกครัวเรือนที่ย้ายตามหัวหน้าครัวเรือนในการย้ายในครั้งสุดท้ายนี้แสดงไว้ในตาราง ก.61

และในประเด็นสุดท้ายที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นคือการย้ายถิ่นของสมาชิกครัวเรือนในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา คือตั้งแต่ 15 มีนาคม 2524 ถึง 15 มีนาคม 2525 ปรากฏว่าประมาณร้อยละ 89 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่นในรอบปีที่ผ่านมา มีครัวเรือนอยู่ร้อยละ 7.4 ที่มีสมาชิกอพยพย้ายถิ่น 1 คนในรอบปีที่แล้ว นอกนั้นอีกร้อยละ 3.1 ของครัวเรือนมีสมาชิกเคยย้ายถิ่นในรอบปีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนในกรุงเทพมหานครจะมีสมาชิกย้ายถิ่นในรอบปีที่ผ่านมาเพียง 0.156 คนต่อครัวเรือน จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ย้ายถิ่นในรอบปี

ที่ผ่านมาจะสูงที่สุดใน เขตต่อเมือง รองลงมาใน เขตเมืองและต่ำที่สุดใน เขตชานเมือง กล่าวคือ มีค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิกที่ย้ายถิ่น 0.183, 0.139 และ 0.129 คนต่อครัวเรือนตามลำดับ รายละเอียดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นในรอบปีที่ผ่านมาของสมาชิกครัวเรือนนั้นปรากฏอยู่ในตาราง ก.55

4.4 สภาวะทางสังคมของกรุงเทพมหานคร

สภาพทางสังคมของกรุงเทพมหานครที่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปนั้นมักจะเป็นในแง่ของมหภาคโดยอาศัยข้อมูลสถิติจากแหล่งต่าง ๆ ประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพทางสังคมนั้นก็อยู่มาก การศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิในโครงการวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องจำกัดวงอยู่เฉพาะภายในขอบเขตของปัจจัยสำคัญ ๆ ทางสังคมซึ่งยังไม่เป็นที่ทราบชัดกันโดยทั่วไป โดยเฉพาะสำหรับในระดับครัวเรือน โดยเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อในบางเรื่องซึ่งในปัจจุบันมีข้อถกเถียงกันอยู่มากกว่าความทันสมัยและพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วควบคู่กับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครนั้นมีผลให้ประเพณีและความเชื่อในบางเรื่องเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากด้วย กล่าวโดยย่อได้ว่าโครงการวิจัยนี้มุ่งประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสังคมของครัวเรือนกรุงเทพมหานครไว้เป็น 12 ประเด็นหลัก ๆ กล่าวคือ ประเด็นทางโภชนาการ และสุขภาพ การรักษาพยาบาล การออกกำลังกาย และพักผ่อน งานอดิเรก ศาสนาและประเพณีปฏิบัติ องค์กรทางสังคม นันทนาการทางเมือง การเปิดรับสื่อ ประเภทของสื่อ การเลือกสื่อ อาชญากรรม และการเดินทางในชีวิตประจำวัน ข้อสังเกตสำคัญที่ต้องจำไว้ในที่นี้ก่อนที่จะรายงานข้อมูลเบื้องต้นตามประเด็นหลัก ๆ ดังกล่าวก็คือข้อมูลนี้เป็นข้อมูลระดับครัวเรือน ดังนั้นแม้ว่าจะยังมีอีกหลาย ๆ ปัจจัยที่มีความสำคัญในเชิงมหภาค แต่ปัจจัยเหล่านั้นก็อาจมิได้ให้ความหมายที่เหมาะสมในเชิงจุลภาคเลยหรือให้ความหมายน้อยมาก จึงมิได้นำเข้ามาพิจารณาด้วยในที่นี้

4.4.1 โภชนาการและสุขภาพในครัวเรือน

โภชนาการและสุขภาพในครัวเรือนในที่นี้จะรวมความถึงประเด็นที่เกี่ยวกับ น้ำดื่ม น้ำใช้ แสงสว่าง อาหาร และการกำจัดของเสียในครัวเรือน สุขอนามัยของประชากรขึ้นอยู่กับความสะอาดของน้ำดื่มและน้ำใช้เป็นอย่างมากทีเดียว ความสะอาดของน้ำดื่ม น้ำใช้ขึ้นอยู่กับพิจารณาได้จากแหล่งน้ำที่นำมาใช้ ซึ่งโดยปกติอาจจำแนกแหล่งน้ำได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ น้ำที่ผัดกระทำซึ่งเรียกว่าน้ำประปา กับน้ำตามธรรมชาติ เช่น น้ำบาดาล น้ำจากแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น น้ำประปานั้นอาจเรียกได้ว่าได้รับ การจัดการทำให้ปราศจากเชื้อโรคด้วยกรรมวิธีหลาย ๆ อย่าง โดยส่งผ่านระบบท่อไปยังผู้ใช้ ทั้งนี้ในกรณีของ กรุงเทพมหานครนั้นมีทั้งประปาที่เข้าถึงครัวเรือนโดยตรง เป็นการส่วนตัวและประปาที่เป็นสาธารณะ น้ำบาดาลหรือน้ำบ่อก็เช่นเดียวกันที่ยังใช้กันทั้งที่เป็นส่วนตัวของครัวเรือนและที่เป็นการสาธารณะ ส่วนน้ำฝนได้เป็นแหล่งน้ำดื่มที่สำคัญของประชากรไทยมาตั้งแต่อดีต และน้ำจากแม่น้ำลำคลองนั้นชาวกรุงเทพมหานครเคยได้ใช้เป็นแหล่งน้ำสำคัญตลอดมาจนถึงในระยะหลัง ๆ เมื่อมีมลภาวะทางน้ำสูงขึ้น นอกจากนั้นก็อาจเป็นน้ำจากแหล่งอื่น ๆ รวมไปถึงน้ำบรจจุวคซึ่งผ่านกรรมวิธีการผลิตทางอุตสาหกรรมและนับได้ว่าเป็นผลผลิตค่อนข้างใหม่ที่เกี่ยวกับน้ำในปัจจุบัน

การสำรวจของโครงการวิจัยนี้พบว่าแหล่งน้ำดื่มที่สำคัญมากที่สุดของชาวกรุงเทพมหานครในปัจจุบันนี้คือ น้ำประปาในบ้าน มีครัวเรือนถึงร้อยละ 67.5 ที่อาศัยน้ำดื่มจากน้ำประปาที่ผ่านระบบท่อเข้าถึงบ้าน ส่วนน้ำฝนนั้นเป็นแหล่งน้ำดื่มที่มีความสำคัญลดลงไปมาก กล่าวคือเพียงร้อยละ 12.7 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครที่ยังใช้น้ำฝนดื่มอยู่ รองลงไปเป็นน้ำจากแหล่งอื่นซึ่งรวมถึงน้ำบรจจุวค และน้ำประปาสาธารณะนอกบ้าน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำดื่มของครัวเรือนร้อยละ 5.6 และ 4.7 ตามลำดับ ส่วนหนึ่งของครัวเรือนคือร้อยละ 6 โดยประมาณที่อาศัยน้ำดื่มจากแหล่งต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 แหล่งขึ้นไป (ดูตาราง ก.62)

เมื่อพิจารณาเป็นรายเขตจะพบว่าน้ำประปาในบ้านนั้นเป็นหลักสำคัญอย่างยิ่งสำหรับน้ำดื่มของครัวเรือนในเขตเมือง กล่าวคือประมาณร้อยละ 83 ของครัวเรือนเขตเมืองใช้น้ำประปา

เป็นน้ำดื่ม ความสำคัญของน้ำประปาที่ใช้ดื่มลดลงในเขตต่อเมือง และมีความสำคัญ
น้อยลงไปมากในเขตชานเมือง กล่าวคือมีครัวเรือนเพียงร้อยละ 59.6 และ 19.7 ตาม
ลำดับ เท่านั้นที่ดื่มน้ำฝน ครัวเรือนในเขตต่อเมืองยังคงดื่มน้ำฝนอยู่ไม่น้อย เพราะมี
ถึงร้อยละ 16.4 ของครัวเรือนทั้งหมด ส่วนสำหรับเขตชานเมืองนั้นยังพึ่งน้ำฝน เป็น
น้ำดื่มถึงร้อยละ 52.7 ของครัวเรือนทั้งหมด จะเห็นได้ว่ามีผู้ใช้ น้ำบาดาลสำหรับดื่ม
นั้นค่อนข้างน้อยในทุกเขต ที่จะยังใช้ดื่มอยู่มากโดยเปรียบเทียบคือครัวเรือนในเขตต่อเมือง
และที่น้ำสังเอดอย่างมากก็คือครัวเรือนในเขตเมืองนั้นยังมีอีกบางส่วน (แม้ว่าจะน้อยมากก็ตาม)
ที่ยังดื่มน้ำจากแม่น้ำลำคลองอยู่ รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนเกี่ยวกับ
แหล่งน้ำดื่มได้แสดงไว้ในตาราง ก.62

สำหรับน้ำใช้นั้นเป็นน้ำประปาถึงร้อยละ 81.9 ของครัวเรือนทั้งหมด ใน
จำนวนนี้เกือบทั้งหมดเป็นน้ำประปาที่ผ่านระบบท่อเข้าถึงบ้าน และที่เหลือเป็นน้ำประปาสาธารณะ
น้ำจากแม่น้ำลำคลองยังคงถูกนำมาใช้อยู่บ้างแต่ก็เพียงร้อยละ 8.6 ของครัวเรือนทั้งหมดเท่านั้น
สำหรับเขตเมืองนั้นพึ่งน้ำประปาสำหรับนำมาใช้ถึงร้อยละ 92 ที่นำมาใช้ในบ้าน และอีกร้อยละ
3.9 เป็นประปาสาธารณะ ในขณะที่เขตต่อเมืองใช้น้ำประปากันเพียงร้อยละ 77.3 ของ
ครัวเรือนทั้งหมด โดยใช้น้ำแม่น้ำลำคลองอีกร้อยละ 8.5 น้ำบาดาลหรือน้ำบ่อร้อยละ
12.2 และร้อยละ 1.6 ใช้จากกว่า 2 แหล่งขึ้นไป เขตชานเมืองนั้นเป็น
อีกลักษณะหนึ่งที่เกิดจะตรงกันข้าม ก็เกือบครึ่งหนึ่ง (คือร้อยละ 47) ที่ใช้น้ำจาก
แม่น้ำลำคลอง คงมีที่ใช้น้ำประปาเพียงร้อยละ 27.3 น้ำบาดาลอีกร้อยละ 14.7
โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าครัวเรือนในเขตเมืองนั้นเกือบทั้งหมดต้องอาศัยน้ำประปา น้ำประปา
ยังคงเป็นหลักสำคัญของครัวเรือนในเขตต่อเมือง แต่ก็มีน้ำจากแม่น้ำลำคลองและน้ำบาดาลมา
ช่วยเสริม ส่วนเขตชานเมืองนั้นอาศัยน้ำจากแม่น้ำลำคลองเป็นหลัก และก็มีน้ำประปา
น้ำบาดาลและน้ำบ่อเป็นแหล่งเสริม ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งน้ำใช้นี้ได้แสดงไว้ใน
ตาราง ก.63 อย่างไรก็ตามข้อมูลระดับครัวเรือนที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำดื่มและน้ำใช้ในที่นี้
มิได้เป็นผลสะท้อนจากการเลือกใช้ของครัวเรือนโดยสมบูรณ์ เพราะเหตุที่การประปาและ/
หรือบาดาลนั้นยังไม่อาจจัดบริการให้ทั่วทุกพื้นที่ในกรุงเทพมหานครได้ กล่าวคือพื้นที่เขตต่อเมือง

บางส่วนและพื้นที่ เขตชาน เมือง เกือบทั้งหมดยังไม่มีการประปาใช้ ดังนั้นข้อมูลนี้จึงมิได้สะท้อนถึงการเลือกใช้น้ำได้ทั้งหมด

ประเด็นถัดมาที่เกี่ยวกับสุขอนามัยด้วย เช่นกันคือแหล่งแสงสว่างที่ใช้ในครัวเรือน ชาวกรุงเทพมหานคร เกือบทั้งหมดอาศัยแสงสว่างจากไฟฟ้า คือร้อยละ 99 ของครัวเรือนทั้งหมด ส่วนแสงสว่างจากแหล่งอื่น ๆ อันได้แก่ตะเกียงน้ำมัน ตะเกียงเจ้าพายุหรือตะเกียงสูญลม เทียนไข หรืออื่น ๆ นั้นมิใช่กันเพียงร้อยละ 1 ของครัวเรือนทั้งหมดเท่านั้น ร้อยละ 99.6 ของครัวเรือน เขตเมืองอาศัยแสงสว่างจากไฟฟ้า จากข้อมูลนี้พบเพียง 3 รายที่ใช้ตะเกียงน้ำมัน และอื่น ๆ อีก 3 รายเท่านั้น ส่วนครัวเรือนในเขตต่อเมืองนั้นมิใช่ไฟฟ้าให้แสงสว่าง เกือบทั้งหมดคือร้อยละ 90.8 แม้แต่ครัวเรือนในเขตชานเมืองก็ตาม อย่างไรก็ตามก็ครัวเรือนอีกร้อยละ 3.1 ในเขตชานเมืองยังคงใช้ตะเกียงน้ำมันอยู่แต่ก็ไม่ปรากฏว่าอาศัยแสงสว่างจากแหล่งอื่น ๆ อีกด้วยเลย รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามแหล่งแสงสว่างที่ใช้ในครัวเรือนนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.64

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับโภชนาการของชาวกรุงเทพมหานครที่สนใจในที่นี้ เป็นเรื่องของอาหาร ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่าในปัจจุบันนั้นอาหารสำเร็จรูปทวีความสำคัญและเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น โครงการวิจัยนี้จึงได้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งอาหารแต่ละมือที่ชาวกรุงเทพมหานครรับประทาน ข้อมูลเหล่านี้ปรากฏในตาราง ก.65 ก.66 และ ก.67 สำหรับอาหารมือเช้า มือกลางวัน และมือเย็นตามลำดับ

ข้อมูลที่ได้บอกกล่าวไว้ว่าชาวกรุงเทพมหานครนั้นยังนิยมทำอาหารรับประทานเองอยู่ไม่น้อย อาหารมือเย็นเป็นมือที่ทำเองมากที่สุด ในจำนวนนี้รับประทานอาหารที่ทำเองอย่าง เดียวถึงร้อยละ 94 โดยประมาณ และที่ทำเองด้วยกับซื้อสำเร็จรูปมาเสริมด้วยอีกร้อยละ 8.3 ถัดมาคืออาหารมือเช้าซึ่งรับประทานอาหารที่ทำเองอย่าง เดี่ยวร้อยละ 70.9 กับอีกร้อยละ 9.5 ที่ทำเองและซื้อสำเร็จรูปมาเสริมด้วย อาหารมือกลางวันนั้น เป็นมือที่ทำเองน้อยที่สุด กล่าวคือมีเพียงร้อยละ 60.4 ที่ทำอาหารทานเองและ

ร้อยละ 11.4 ที่ทำเองด้วยและซื้อสำเร็จรูปด้วย สำหรับอาหารสำเร็จรูปนั้นนิยมมากที่สุดในวัน ร่องลงมาเป็นมือเช้า ส่วนมือเย็นใช้อาหารสำเร็จรูปค่อนข้างน้อย กล่าวคือเพียงร้อยละ 6.8 ของครัวเรือนที่รับประทานอาหารเช้าสำเร็จรูปอย่างเดียว เมื่อเทียบกับร้อยละ 23.9 และ 11.6 สำหรับมือกลางวันและมือเช้าตามลำดับ เป็นที่น่าสนใจ เควว่าชาวกรุงเทพมหานครนั้นไม่รับประทานอาหารเช้ากันถึงร้อยละ 7 ของครัวเรือนทั้งหมด และที่ไม่ได้รับประทานอาหารเช้ากลางวันร้อยละ 3.5 กับไม่รับประทานมือเย็นร้อยละ 0.3 ของครัวเรือนทั้งหมด

ถ้าพิจารณา เป็นรายเขตจะ เห็นได้ว่าครัวเรือน เขตยาน เมืองทำอาหาร เข้าทานเองมากที่สุด (ร้อยละ 87.5) ร่องลงมาเป็นครัวเรือน เขตต่อเมือง (ร้อยละ 70.5) และครัวเรือน เขตเมือง (ร้อยละ 60.1) ขณะที่เดียวกันอาหารสำเร็จรูปก็เข้าใช้กันมากที่สุด ใน เขตเมือง ร่องลงไป ใน เขตต่อเมืองและน้อยที่สุดใน เขตยาน เมือง ผู้ที่รับประทานอาหารเช้าเข้านั้น เป็นพวกที่อยู่ใน เขตต่อเมืองมากที่สุด กล่าวคือร้อยละ 9 เขตเมืองมีครัวเรือนที่ไม่รับประทานอาหารเช้า เพียงร้อยละ 3.3 และเขตยาน เมืองร้อยละ 3.5 เท่านั้น

อาหารมือกลางวันนั้นก็ยังมีชมทำเองอยู่ในทุกเขต แต่สัดส่วนของการซื้อสำเร็จรูปและที่ซื้ออาหารสำเร็จรูปมาเสริมจากที่ทำเองก็มีไม่น้อย เขตเมืองมีครัวเรือนที่พึ่งอาหารสำเร็จรูปในวันมือกลางวันมากที่สุด (ร้อยละ 37.9) เขตต่อเมืองเป็นรองลงมา (ร้อยละ 36.6) และเขตยาน เมืองพึ่งอาหารสำเร็จรูปในวันมือกลางวันน้อยที่สุด คือเพียงร้อยละ 15.4 เท่านั้น สัดส่วนของครัวเรือน เขตต่อเมืองที่ไม่รับประทานอาหารเช้ากลางวันยังคงสูงที่สุดคือร้อยละ 4.6 เมื่อเทียบกับร้อยละ 3.4 และ 2.6 ในเขตยาน เมืองและ เขตเมืองตามลำดับ

ส่วนอาหารมือ เย็นนั้น เป็นมือที่คนส่วนใหญ่ในทุกเขตทำรับประทานเอง ครัวเรือน ในเขตยาน เมืองทำอาหาร เย็นรับประทานเองมากที่สุด คือร้อยละ 95 ครัวเรือน เขตต่อเมืองทำอาหาร เย็นรับประทานเองร้อยละ 83 และในเขตเมืองร้อยละ 82.3 สำหรับอาหารสำเร็จรูปมือ เย็นนั้นแม้ว่าจะมีไม่มากแต่ก็ปรากฏว่าสูงที่สุดใน เขตเมืองคือร้อยละ

7.5 รองลงมาในเขตต่อเมืองและเขตชานเมืองคือร้อยละ 7 และร้อยละ 2.2 ตามลำดับ
ครัวเรือน เขตต่อเมืองร้อยละ 0.0 ไม่รับประทานอาหารเย็น ในขณะที่ในเขตเมืองมีเพียงร้อยละ
0.2 และไม่มีเลยที่ไม่รับประทานอาหารเย็นในเขตชานเมือง

ในประเด็นเกี่ยวกับการสุขาภิบาลนั้นที่ค่อนข้างสำคัญมากคือการกำจัดของเสียใน
ครัวเรือน ซึ่งจัดได้เป็น 2 ส่วน กล่าวคือ ขยะมูลฝอยกับสิ่งปฏิกูลอื่น และน้ำเสีย ข้อมูลมหภาค
สำหรับขยะมูลฝอยในกรุงเทพมหานครนั้นแสดงปริมาณขยะมากถึง 230,647 ตูณาศักดิ์เมตรต่อเดือน
ซึ่งแปรผันตามเขตการปกครองโดยมีพิสัยตั้งแต่ปริมาณขยะสูงสุดในเขตดุสิต 33,463 ตูณาศักดิ์เมตร
ต่อเดือน จนถึงต่ำสุด 371 ตูณาศักดิ์เมตรต่อเดือนในเขตหนองจอก⁽¹⁾ และปริมาณขยะนี้เป็น
ที่ทราบกันว่าบริการของกทม. เองรับภาระขนทิ้งได้ไม่หมด จึงเป็นที่น่าสนใจว่าขยะมูลฝอยเหล่านี้
ครัวเรือนได้กำจัดไปด้วยวิธีใด

ข้อมูลจากการสำรวจที่แสดงในตาราง ก.60 แสดงว่าครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร
เพียงร้อยละ 71 โดยประมาณเท่านั้นที่กำจัดขยะมูลฝอยโดยใช้บริการของกทม. รองลงมาคือร้อยละ
13.4 ของครัวเรือนทั้งหมดกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการเผา นอกจากนี้ร้อยละ 8.1 ทิ้งขยะ
ไว้ในที่รกร้าง ร้อยละ 2.5 ใช้บริการของเอกชนขนขยะมูลฝอยไม่ทิ้ง ร้อยละ 2.0 ทิ้งลงแม่น้ำ
ลำคลอง ร้อยละ 1.3 ใช้วิธีฝัง และร้อยละ 3.3 ใช้วิธีอื่น ๆ

การกำจัดขยะมูลฝอยของครัวเรือนในเขตเมืองนั้นอาศัยบริการของกทม. เป็นหลัก
กล่าวคือร้อยละ 85.3 ของครัวเรือนในเขตเมืองใช้บริการของกทม. กำจัดขยะ รองลงมาคือ
ร้อยละ 3.9 ใช้วิธีเผาทิ้ง ร้อยละ 3.6 ใช้บริการขนขยะของเอกชน และร้อยละ 31 ทิ้งไว้
ในที่รกร้าง ส่วนครัวเรือนในเขตต่อเมืองนั้นใช้บริการของกทม. ในการกำจัดขยะเป็นส่วน
มากเช่นกันแต่น้อยกว่าในเขตเมือง คือมีเพียงร้อยละ 65 เท่านั้น วิธีการที่เป็นรองแต่ใช้กัน
มากกว่าในเขตเมืองคือการเผา (ร้อยละ 15.7) และร้อยละ 9.4 ใช้วิธีทิ้งไว้ในที่รกร้าง
สำหรับครัวเรือนในเขตชานเมืองนั้นใช้บริการของกทม. เพียงร้อยละ 19.4 ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ

(1) สถิติรายปี กรุงเทพมหานคร 2523 งานศูนย์ข้อมูล สำนักนโยบายและแผนกทม.

บริการกำจัดขยะมูลฝอยของกทม. ไปไม่ถึงพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตชานเมืองนี้ การเผาทำลาย เป็นวิธีหลักในการกำจัดขยะของครัวเรือนเขตชานเมือง คือร้อยละ 53.3 ใช้วิธีนี้ ร้อยละ 8.8 ใช้วิธีทิ้งไว้ในที่รกร้าง และร้อยละ 5.3 ใช้วิธีฝัง

ประเด็นที่มีความสำคัญในการกำจัดขยะมูลฝอยของครัวเรือนก็คือ การทิ้งขยะมูลฝอยไว้ในที่รกร้าง วิธีกำจัดขยะ วิธีนี้ใช้มากที่สุดที่เขตต่อเมือง รองลงมาในเขตชานเมือง และน้อยที่สุดในเขตเมือง และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การกำจัดขยะมูลฝอย โดยการทิ้งลงในแม่น้ำลำคลอง มีถึงร้อยละ 6.3 ของครัวเรือนเขตชานเมืองที่กำจัดขยะด้วยวิธีนี้ และร้อยละ 1.7 ของครัวเรือนเขตต่อเมืองก็ใช้วิธีนี้ แม้แต่ครัวเรือนในเขตเมืองก็กำจัดขยะมูลฝอยด้วยการทิ้งลงในแม่น้ำลำคลองถึงร้อยละ 1.4

ข้อมูลในตาราง ก.๑๑ จะแสดงถึงวิธีการกำจัดน้ำเสียของครัวเรือนของกรุงเทพมหานคร จะพบว่าครัวเรือนอาศัยบริการของ กทม. ในการกำจัดน้ำเสียน้อยกว่าที่พึ่งบริการในการกำจัดขยะมูลฝอยเสียอีก เพียงร้อยละ 6๑.๘ ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร เท่านั้นที่กำจัดน้ำเสีย โดยไว้ที่ระบายน้ำเชื่อมต่อกับที่ระบายน้ำของ กทม. รองลงมาซึ่งสูงถึงร้อยละ 1๘.2 กำจัดน้ำเสียโดยการปล่อยลงแม่น้ำลำคลอง ร้อยละ ๑3.๑ ปล่อยให้ซึมลงดินไปเอง ร้อยละ 5 ปล่อยให้ไหลลงสู่สาธารณะหรือที่รกร้าง มีเพียงร้อยละ ๑ เท่านั้นที่ไปบ่อ เภระระกำจัดน้ำเสีย

ในเขตเมืองเองนั้น เห็นว่าร้อยละ 75.1 ของครัวเรือนเท่านั้นที่กำจัดน้ำเสียโดยระบายลงท่อของกทม. มีมากถึงร้อยละ 12.5 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ปล่อยน้ำเสีกลงแม่น้ำลำคลอง และร้อยละ 7.2 ปล่อยให้ซึมลงดินไปเอง ครัวเรือนในเขตต่อเมืองพึ่งพาที่ระบายน้ำของกทม. ในการกำจัดน้ำเสียน้อยลงไปอีกโดยเปรียบเทียบ กล่าวคือมีเพียงร้อยละ 54 ของครัวเรือนเท่านั้นที่ใช้วิธีนี้ การปล่อยน้ำเสีกลงแม่น้ำลำคลองมีมากขึ้นถึงร้อยละ 1๘.๑ และการปล่อยให้ซึมลงดินไปเองก็เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 16.1 การกำจัดน้ำเสียโดยทิ้งลงที่สาธารณะหรือที่รกร้าง

ก็ใช้กันไม่น้อยถึงร้อยละ 7.4 อย่างไรก็ตามสำหรับครัวเรือนในเขตชานเมือง แล้วส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 44.5 กำจัดน้ำเสียโดยการปล่อยลงแม่น้ำลำคลอง ร้อยละ 31.9 ใช้วิธีธรรมชาติคือปล่อยให้ซึมลงดินไปเอง มีเพียงร้อยละ 13.8 ที่กำจัดน้ำเสีย โดยอาศัยท่อระบายน้ำของ กทม.

4.4.2 การรักษาพยาบาล

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของชาวกรุงเทพมหานครนั้น ประเภทของโรคที่เจ็บป่วยกันมาก ได้แสดงเป็นข้อมูลมหภาคไว้ โดยอาศัยรายงานการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ เมื่อปี 2519 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยแสดงในตาราง ข.21 ส่วนสถานที่รักษาพยาบาลได้แสดงในตาราง ข.20 ว่าในกรุงเทพมหานครมีโรงพยาบาลถึง 64 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขของ กทม. อีก 46 แห่ง กระจายอยู่ในทุกเขต ดังนั้นประเด็นในระดับครัวเรือนที่น่าสนใจที่เหลืออยู่คือการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น ก็จะเลือกใช้วิธีรักษาเอง หรือไม่ก็ให้ผู้อื่นรักษาให้ เช่น โรงพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข หรือคลินิกเอกชน เป็นต้น การเลือกรักษาขึ้นขึ้นอยู่กับอาการป่วย และความสะดวกในการไปรับการรักษาเป็นสำคัญ การวิจัยนี้จึงมุ่งความสนใจที่เหตุผลในการรักษาพยาบาลเอง รวมทั้งแหล่งความรู้ที่ได้ในการรักษาพยาบาลเอง และประเภทของยาที่ใช้ในกรณีการรักษาพยาบาลเอง และเหตุผลในการให้ผู้อื่นรักษา รวมทั้งประเภทของผู้รักษาพยาบาลในกรณีที่ให้ผู้อื่นรักษาพยาบาลให้

ในกรณีที่มีการเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วรักษาพยาบาลเองนั้น ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครต่างมีเหตุผลเหมือน ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นในเขตเมือง เขตต่อเมือง หรือเขตชานเมือง โดยทั่วไปแล้วร้อยละ 77.6 เห็นว่าที่รักษาพยาบาลเองนั้นก็เพราะ อาการป่วยไม่รุนแรง มีครัวเรือนอยู่ประมาณร้อยละ 3 ที่รักษาตัวเองเพราะคิดว่าเสียเงินค่ารักษาน้อย และร้อยละ 1.3 เป็นเพราะไม่มีเวลาไปให้ผู้อื่นรักษาให้ (ดูตาราง ก.71)

ส่วนแหล่งความรู้ที่นำมาใช้ในการรักษาพยาบาลเองนั้นส่วนใหญ่มากที่สุด คือประมาณร้อยละ 43 ได้มาจากคำแนะนำของร้านขายยา รองลงมาคือร้อยละ 24.7 ได้มา-

จากประสบการณ์ในการรักษาพยาบาลของสมาชิกในครัวเรือนเอง ร้อยละ 7.3 ได้มาจากคำแนะนำของเพื่อนหรือญาติ และร้อยละ 1.4 ได้มาจากหนังสือหรือวารสาร และถึงแม้ว่ารูปแบบของแหล่งความรู้ที่นำมาใช้ในการรักษาพยาบาล เองนั้นจะคล้าย ๆ กันในทั้งสามเขต แต่ก็ปรากฏว่าครัวเรือนในเขตชานเมืองได้รับคำแนะนำจากร้านขายยามากที่สุด คือ ร้อยละ 47.7 รองลงมาคือครัวเรือนในเขตเมืองและในเขตค่อเมือง ซึ่งเท่ากับร้อยละ 43.6 และ 41.9 ตามลำดับ รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งความรู้ในการรักษาพยาบาลนี้แสดงไว้ในตาราง ก.70

สำหรับยาที่ใช้ในการรักษาพยาบาลเองนั้น ประมาณร้อยละ 79 ใช้ยาแผนปัจจุบัน ส่วนยาแผนโบราณมีใช้อยู่บ้างเพียงร้อยละ 5.4 เท่านั้น ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองซึ่งเป็นเขตพาณิชย์และมีคนจีนอาศัยอยู่มากใช้ยาแผนโบราณมากที่สุด คือ ร้อยละ 6.6 ส่วนเขตชานเมืองซึ่งมีเนื้อที่ทำการเกษตรมากกว่าเขตอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบใช้ยาแผนโบราณเพียงร้อยละ 3.5 เท่านั้น (ดูตาราง ก.70)

ในกรณีที่เจ็บไข้ได้ป่วยแล้วให้ผู้อื่นรักษานั้น ส่วนใหญ่คือร้อยละ 54.7 ให้เหตุผลว่า เพราะสะดวกในการไปรับการรักษาพยาบาล ร้อยละ 11.2 เห็นว่าค่ารักษาถูกร้อยละ 9 เป็นเพราะรักษาเก่ง และอีกร้อยละ 8.2 เป็นเพราะรู้จักกับตัวผู้รักษา เหตุผลในการให้ผู้อื่นรักษาพยาบาลให้นี้ค่อนข้างสอดคล้องกันหมดในทั้งสามเขตของกรุงเทพมหานคร ดังที่แสดงไว้ในตาราง ก.71

ส่วนผู้ที่ให้การรักษาพยาบาลนั้น ปรากฏในตาราง ก.72 ว่า ครัวเรือนร้อยละ 45.9 ไปรับการรักษาจากคลินิกเอกชน ร้อยละ 34.5 ไปโรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 7.5 ใช้บริการของโรงพยาบาลเอกชน ร้อยละ 6.3 ไปสถานีอนามัย ส่วนที่ไปรับการรักษาจากแพทย์แผนโบราณมีเพียงร้อยละ 0.2 และจากพระมีเพียงรายเดียวเท่านั้น รูปแบบของการให้ผู้อื่นรักษาให้ในเขตเมืองและเขตค่อเมืองค่อนข้างจะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ นิยมไปคลินิกเอกชน เป็นลำดับแรก และไปโรงพยาบาลของรัฐรองลงมา ส่วนในเขตชานเมืองนั้นแม้ว่าจะไปรับการรักษาจากคลินิกเอกชนและโรงพยาบาลของรัฐเช่นกัน แต่ก็มิ

เพียงร้อยละ 36.4 และ 30.1 ของครัวเรือนทั้งหมดเท่านั้น และสูงถึงร้อยละ 25.7 ที่
ใช้บริการของสถานีอนามัยหรือศูนย์บริการสาธารณสุขของกทม. การให้แพทย์แผน
โบราณรักษาได้นั้น เป็นที่นิยมกระทำกันน้อยมาก ในทุกเขต

4.4.3 การออกกำลังกายและการพักผ่อน

สาระสำคัญอีกด้านหนึ่งคือการออกกำลังกายและการพักผ่อน สภาพทางสังคม
และการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอาชีพและลักษณะของงานในกรุงเทพมหานครอาจ เปลี่ยนไปมาก
และสุขภาพอนามัยกลายเป็น เรื่องสำคัญยิ่ง ในแง่ของคุณภาพชีวิตของประชากรกรุงเทพมหานคร
จากภาวศึกษาค้นคว้าพบว่าชาวกรุงเทพมหานคร เกือบครึ่งล้านคือประมาณร้อยละ 45 ไม่ได้ออกกำลังกาย
เลย และในส่วนของออกกำลังกายนั้น เป็นผู้ที่ออกกำลังกายเป็นประจำ เพียงครึ่งเดียว
โดยประมาณ ที่เหลือเป็น เพียงออกกำลังกายเป็นครั้งคราวเท่านั้น (ดูตาราง ก.74)
เขตชานเมือง เป็น เขตที่มีผู้ไม่ออกกำลังกายมากที่สุดคือร้อยละ 49.2 ของครัวเรือนทั้งหมด ส่วน
เขตค่อเมืองเป็น เขตที่มีผู้ออกกำลังกายมากที่สุด กล่าวคือสูงถึงร้อยละ 56.4 แต่ในส่วนของผู้ที่
ออกกำลังกายโดยสม่ำเสมอเป็นประจำนั้น ครัวเรือนในเขตชานเมืองมีมากที่สุด (ถึงร้อยละ 34.2)
รองลงมา เป็นครัวเรือนในเขตค่อเมือง (ร้อยละ 29.5) และต่ำที่สุดในเขตเมือง (ร้อยละ 25.2)

สำหรับผู้ที่ออกกำลังกายคือ 1,828 รายทั้งกรุงเทพมหานคร (รวมถึง 915 ราย
ในเขตเมือง 746 รายในเขตค่อเมือง และ 162 รายในเขตชานเมือง) นั้น ได้ใช้
เวลาออกกำลังกายถึงกว่า 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีอยู่เพียงประมาณร้อยละ 28 นอกใน
อีกประมาณร้อยละ 60 ใช้เวลาออกกำลังกายน้อยกว่านั้น โดยเฉพาะแล้วชาวกรุงเทพ
มหานครใช้เวลาออกกำลังกายประมาณ 6.95 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ครัวเรือนในเขต
ชานเมืองใช้เวลาออกกำลังกายมากที่สุด กล่าวคือมากถึง 8.42 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รองลง
มาเป็นครัวเรือนเขตค่อเมืองและเขตเมือง กล่าวคือ 7.36 และ 6.45 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
ตามลำดับ รายละเอียดเกี่ยวกับ เวลาที่ใช้ในการออกกำลังกายนี้แสดงไว้ในตาราง ก.77

ในบรรดาชาวกรุงเทพมหานครที่ออกกำลังกายทั้งที่เป็นการประจำสม่ำเสมอและที่
เป็นเพียงครั้งคราวนั้น ร้อยละ 32.9 ใช้วิธีเดินหรือวิ่ง ครัวเรือนในเขตเมืองใช้วิธี

เดินหรือวิ่งนี้มากที่สุดคือร้อยละ 35.6 ส่วนครัวเรือนในเขตอำเภอเมืองและชานเมืองใช้วิธีเดินหรือวิ่งนี้พอ ๆ กันคือประมาณร้อยละ 30 (ดูตาราง ก.74)

อีกวิธีหนึ่งที่ใช้ออกกำลังกายด้วย คือการเล่นกีฬา ร้อยละ 31.3 ของครัวเรือนที่ออกกำลังกายได้ใช้วิธี เล่นกายบริหาร การเล่นกายบริหารนี้นิยมมากที่สุดในบรรดาครัวเรือนเขตเมือง คือมีถึงร้อยละ 34.3 รองลงมาในเขตอำเภอเมืองร้อยละ 30.7 และน้อยที่สุดในเขตชานเมือง เพียงแค่ร้อยละ 16.7 เท่านั้น (ดูตาราง ก.74)

สำหรับการออกกำลังกายที่เป็นกีฬาในร่มอย่างอื่น มีเพียงร้อยละ 7.6 ของผู้ที่ออกกำลังกายเท่านั้นที่ใช้กีฬาในร่ม การเล่นกีฬาในร่ม เป็นที่นิยมที่สุดของครัวเรือนในเขตเมือง (ร้อยละ 8.9) เมื่อเทียบกับครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง (ร้อยละ 6.8) และครัวเรือนในเขตชานเมือง (ร้อยละ 4.3) และในบรรดาผู้ที่เล่นกีฬาในร่มนี้ กีฬาแบดมินตัน เป็นที่นิยมมากที่สุด ถึงร้อยละ 56.1 รองลงมาเป็นการกระโดดเชือก ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 18 บิงปอง ร้อยละ 13.7 มวยหรือยูโดร้อยละ 2.2 และตีปจกรยาน ร้อยละ 1.4 รายละเอียดเกี่ยวกับการเล่นกีฬาในร่มได้แสดงไว้ในตาราง ก.75

การเล่นกีฬากลางแจ้งนั้นเป็นที่นิยมมากกว่ากีฬาในร่มโดยเปรียบเทียบร้อยละ 11 ของครัวเรือนที่ออกกำลังกาย ใช้วิธี เล่นกีฬากลางแจ้ง ในจำนวนนี้ก็พบว่าว่ายน้ำเป็นที่นิยมมากที่สุดคือร้อยละ 25.8 รองลงมาได้แก่ฟุตบอลหรือรักบี้ มีร้อยละ 24.4 เทนนิส ร้อยละ 17.4 จักรยานร้อยละ 7.9 กอล์ฟร้อยละ 7.5 ม้าสเกตบอลหรือวอลเลย์บอลหรือแฮนด์บอลร้อยละ 7.0 ครัวเรือนในเขตเมือง เล่นกีฬากลางแจ้งมากที่สุด (ร้อยละ 12.2) เมื่อเทียบกับครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง (ร้อยละ 10.9) และเขตชานเมือง (เพียงร้อยละ 4.9) รายละเอียดเกี่ยวกับการเล่นกีฬากลางแจ้งนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.76

ในประเด็นที่เกี่ยวกับการพักผ่อนนั้น โดยทั่วไปแล้วคนปกติจะใช้เวลาประมาณหนึ่งในสามของเวลาทั้งหมดเพื่อการพักผ่อน การพักผ่อนนี้อาจทำได้หลายรูปแบบ อาทิ

นอนหลับ นอนพัก นิ่งพัก หรือทำกิจกรรมอื่น ในงานวิจัยนี้จะมุ่งประเด็นไปที่
การนอนหลับตามปกติ การพักผ่อน โดยเฉพาะ เวลาพักผ่อน เฉลี่ยและสถานที่ที่ใช้พักผ่อนนอกบ้าน

สำหรับการนอนหลับของชาวกรุงเทพมหานครนั้น ข้อมูลจากตาราง ก.78 นี้
ให้เห็นว่า ชาวกรุงเทพมหานครใช้เวลาอนหลับปกติโดยเฉลี่ยประมาณ 7.22 ชั่วโมงต่อวัน
อย่างไรก็ดีชาวกรุงเทพมหานครส่วนมากก็ใช้เวลาอนหลับประมาณ 6-7 ชั่วโมง ชาวกรุงเทพมหานครในเขตชานเมืองใช้เวลาอนหลับน้อยที่สุดคือ 6.64 ชั่วโมงต่อวัน และข้อมูลที่มีการกระจายน้อยกว่าซึ่งให้ความหมายได้ว่าครัวเรือนในเขตชานเมืองนั้นต่าง เข้านอนและตื่นนอนในเวลาใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนเขตเมืองและเขตต่อเมือง โดยเฉพาะชาวกรุงเทพมหานครในเขตต่อเมืองใช้เวลาอนหลับปกติมากที่สุดคือวันละ 7.324 ชั่วโมง ในขณะที่ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองใช้เวลาอนหลับเพียง 7.182 ชั่วโมงต่อวัน

ตามที่คนปกติทั่วไปใช้เวลาประมาณ 1 ใน 3 ในการพักผ่อน ข้อมูลในตาราง ก.79 กลับแสดงให้เห็นว่าชาวกรุงเทพมหานครนั้นพักผ่อนน้อยมาก เวลาที่ใช้พักผ่อนนอกจากการนอนหลับของชาวกรุงเทพมหานครนั้นมีเพียง 2 ชั่วโมงเศษ ๆ ต่อวัน เท่านั้น ร้อยละ 10 ของครัวเรือนทั้งหมดไม่เคยได้พักผ่อนเลยในแต่ละวัน ในขณะที่ร้อยละ 3.1 ได้พักผ่อนกว่า 7 ชั่วโมงขึ้นไปต่อวัน และร้อยละ 7.1 มีเวลาพักผ่อนที่ไม่แน่นอนแต่ก็ได้พักไปเรื่อย ๆ ตลอดวัน ครัวเรือนในเขตต่อเมืองใช้เวลาพักผ่อนมากที่สุดในแต่ละวันคือถึง 2.148 ชั่วโมงโดยเฉลี่ย ในขณะที่ครัวเรือนเขตเมืองมีเวลาพักผ่อนเฉลี่ยเพียง 2.105 ชั่วโมง และน้อยกว่านั้นมากในเขตชานเมือง ซึ่งมีเวลาพักผ่อนเพียง 1.618 ชั่วโมงเท่านั้นต่อวัน

สำหรับการพักผ่อนนอกบ้านนั้น การสำรวจได้สอบถามถึงสถานที่ที่ใช้พักผ่อนนอกบ้าน ปრაกฏคำตอบในตาราง ก.80 ว่า กว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครไม่เคยไปพักผ่อนนอกบ้านเลย คือมีถึงร้อยละ 52 มีร้อยละ 12 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ไปพักผ่อนชายทะเล ร้อยละ 7.4 ไปพักผ่อนยังที่อื่น ๆ ในต่างจังหวัดที่ไม่ใช่ชายทะเล ร้อยละ 4.8 ใช้สวนสาธารณะเป็นที่พักผ่อน ร้อยละ 7.5 ไปพักผ่อนมากกว่า 1 แห่ง และร้อยละ 15.4 ไปที่อื่น ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในความแตกต่างระหว่าง

เขตทั้งสามในกรณีนี้ก็คือ คริว เรือนใน เขตชาน เมืองไม้ เคยไปพักผ่อนนอกบ้าน เล่มมากที่สุด กล่าว
คือมีถึงร้อยละ ๘๑.๖ ของคริว เรือนทั้งหมด ในขณะที่คริว เรือน เขตต่อ เมืองและ เขต
เมืองซีทีไม้ เคยไปพักผ่อนนอกบ้าน เล่ม เป็นร้อยละ ๕๒.๗ และ ๔๘.๐ ตามลำดับ เท่านั้น

4.4.4 งานอดิเรก

การที่ชาวกรุงเทพมหานครจำนวน เกือบครึ่งหนึ่ง ไม้ เคยไปพักผ่อนนอกบ้าน เล่มนั้น
ทำให้น่าสนใจมากขึ้นว่าคริว เรือนในกรุงเทพมหานครมีงานอดิเรก เพื่อพักผ่อนหย่อนใจในบ้าน หรือ
ไม้และอย่างไร งานอดิเรกที่น่าสนใจมากในกรณีนี้คือการ เลี้ยงสัตว์และการปลูกต้นไม้
ความนิยมของชาวกรุงเทพมหานครมีอยู่มากในสองเรื่องนี้ ดังจะ เห็นได้จากข้อมูลในตาราง ก.๐๑
ซึ่งแสดงว่า ร้อยละ ๔๘.๒ ของคริว เรือนในกรุงเทพมหานครมีการ เลี้ยงสัตว์ เป็นงานอดิเรก ใน
ขณะที่การปลูกต้นไม้ เป็นงานอดิเรก เป็นที่นิยมสูงสุด เพราะมีถึงร้อยละ ๘๑.๗ ของคริว เรือนทั้งหมด
ที่ปลูกต้นไม้ เป็นงานอดิเรก สิ่งที่สะท้อนให้ เห็นชัด เจนอีกแง่หนึ่งก็คือการที่คริว เรือน
ใน เขตชาน เมืองไม้ เคยไปพักผ่อนนอกบ้านมากที่สุด โดย เปรียบ เทียบนั้น ทำให้คริว เรือนในเขต
ชาน เมือง เลี้ยงสัตว์และปลูกต้นไม้ เป็นงานอดิเรกอยู่กับบ้านมากที่สุด โดย เปรียบ เทียบด้วย
จะ เห็นได้ว่าคริว เรือนใน เขตชาน เมือง เลี้ยงสัตว์ เป็นงานอดิเรกมากถึงร้อยละ ๗๓.๗ เมื่อเทียบ
กับร้อยละ ๕๒.๙ และเพียงร้อยละ ๓๑.๕ ในเขตต่อ เมืองและ เขต เมืองตามลำดับ และ
คริว เรือนใน เขตชาน เมืองปลูกต้นไม้ เป็นงานอดิเรกมากถึงร้อยละ ๘๓.๑ เมื่อเทียบกับร้อยละ
๘๓.๒ และ ๗๘.๓ ในเขตต่อ เมืองและใน เขต เมืองตามลำดับ

ในบรรดาสัตว์เลี้ยง เป็นงานอดิเรกของชาวกรุงเทพมหานครนั้น มีทั้งสุนัข แมว
ไก่ นก ปลา และอื่น ๆ สำหรับสุนัขนั้นมี เลี้ยงในคริว เรือนส่วนใหญ่ กล่าวคือ ร้อยละ
๕๖.๗ ในจำนวนคริว เรือนที่เลี้ยงสุนัขนั้นส่วนใหญ่คือร้อยละ ๒๕.๗ เลี้ยงเพียงตัวเดียว แต่
ก็ปรากฏว่ามี เลี้ยงกันมากถึงขนาดเกินกว่า ๑๐ ตัวขึ้นไป อย่างไรก็ตามก็ตีประมาณครึ่งหนึ่งของ
คริว เรือนทั้งหมดที่ เลี้ยงสุนัขจะ เลี้ยงไว้ไม่ เกิน ๔ ตัวเท่านั้น คริว เรือน เขตชาน เมือง
นิยมเลี้ยงสุนัขมากกว่าคริว เรือนใน เขตต่อ เมืองและใน เขต เมืองโดย เปรียบ เทียบ (ดูตาราง ก.๐๒)

ตรงกันข้ามกับการเลี้ยงสุนัข คราวเรือนในกรุงเทพมหานคร เลี้ยงแมวเป็นงาน
อดิเรกเพียงไม่ถึงครึ่งหนึ่ง มีเพียงร้อยละ 45.6 ของครัวเรือนทั้งหมด เท่านั้นที่เลี้ยงแมว
และส่วนใหญ่ก็เลี้ยงเพียงตัวเดียว คือร้อยละ 22.3 ของครัวเรือนทั้งหมด อย่างไรก็ตาม
เป็นที่สังเกตได้ว่าครัวเรือนในเขตเมืองนิยมเลี้ยงแมวมากกว่าครัวเรือนในเขตต่อเมืองและในเขต
ชานเมือง กล่าวคือ มีร้อยละ 48.6 ของครัวเรือนเขตเมืองที่เลี้ยงแมวเมื่อเทียบกับร้อยละ 43.4
ทั้งในเขตต่อเมืองและในเขตชานเมือง (ดูตาราง ก.63)

สำหรับสัตว์อื่น ๆ ที่เลี้ยงและน่าสนใจนั้น ปรากฏในตาราง ก.64 ดังนี้มีร้อยละ
17.1 ของครัวเรือนกรุงเทพมหานคร เลี้ยงไก่เป็นงานอดิเรก ส่วนการเลี้ยงนกมีอยู่
ร้อยละ 19.1 และการเลี้ยงปลา มีอยู่ร้อยละ 15.3 เมื่อพิจารณาแยกตามเขต
จะพบว่าครัวเรือนเขตชานเมืองนิยมเลี้ยงไก่มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนในอีกสองเขต
ในขณะที่ครัวเรือนในเขตเมืองเลี้ยงนกและปลามากที่สุด รองลงมาเป็นเขตต่อเมืองและน้อย
ที่สุดในเขตชานเมือง สำหรับการเลี้ยงไก่โดยเฉพาะนั้น ครัวเรือนในเขตชานเมือง
มีเลี้ยงกันมากถึงร้อยละ 46 ของครัวเรือนทั้งหมดในเขตชานเมือง

ในด้านการปลูกต้นไม้เป็นงานอดิเรกนั้น ดังกล่าวแล้วว่าเป็นที่นิยมกันมากในหมู่
ชาวกรุงเทพมหานคร โดยมีถึงร้อยละ 81.7 ของครัวเรือนทั้งหมด เมื่อพิจารณา
เปรียบเทียบระหว่างต้นไม้ประเภทต่าง ๆ อันได้แก่ ไม้ดอก ไม้ใบ ไม้ผล พืชสวนครัว
กล้วยไม้ และว่านและบอน แล้ว จะพบได้จากตาราง ก.65 ไม้ใบเป็นที่นิยมสูงสุดเพราะ
มีปลูกกันมากถึงร้อยละ 70.2 ของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือว่านและบอน มีอยู่ร้อยละ
61.2 ไม้ดอก มีอยู่ร้อยละ 58.8 ไม้ผล มีร้อยละ 44.6 พืชสวนครัวมีร้อยละ
26.1 และกล้วยไม้มีร้อยละ 18.1

ไม้ดอกนั้นนิยมปลูกกันมากที่สุดในเขตต่อเมือง รองลงมาในเขตเมืองและน้อย
ที่สุดในเขตชานเมือง ส่วนไม้ใบนั้นปลูกมากพอ ๆ กันทั้งในเขตเมืองและเขตต่อเมือง
แต่ปลูกน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบในเขตชานเมือง ไม้ผลซึ่งต้องอาศัยพื้นที่ปลูกเพราะ
มักจะเป็นไม้ต้นใหญ่นั้นปลูกมากที่สุดในเขตชานเมือง รองลงมาในเขตต่อเมืองและเขตเมือง

คามลำดับ พืชสวนครัวนั้นแม้จะไม่ต้องอาศัยพื้นที่มากและอาจปลูกในภาชนะใด ๆ ก็ได้
 นั้น กลับไม่เป็นที่นิยมกันนักทั้งใน เขตเมืองและ เขตต่อเมือง เมื่อเทียบกับใน เขตชานเมือง
 กล้ายไม้ไม้ได้ปลูกกัน เท่าใดนักโดยทั่วไป แต่ถ้าจะ เปรียบเทียบแล้วก็จะ เห็นว่ามากที่สุด ในเขตต่อ
 เมือง รองลงไป ในเขตชานเมือง และน้อยที่สุดใน เขตเมือง ส่วนว่านและบอน
 นั้นนิยมกันมากในทั้งสามเขต แต่ก็สูงสุด ในเขตต่อเมือง รองลงมา ในเขตชานเมืองและน้อยที่สุด
 ในเขตเมือง รายละเอียดเกี่ยวกับชนิดของต้นไม้ที่ปลูกนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.85

4.4.5 ศาสนาและประเพณี

ประเด็นเรื่องศาสนา และประเพณี นี้ เป็นปัจจัยทางสังคมที่มีความสำคัญมากอีก
 ปัจจัยหนึ่ง โดยเฉพาะในความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานครที่ทำให้ เชื่อกันว่าประ-
 ชากรในกรุงเทพมหานครได้คลี่คลายความศรัทธาในศาสนาด้วยลงไป และประจวบที่ประเพณีไม่
 ในทางที่เป็นสมัยใหม่มากขึ้น อย่างไรก็ตามแนวคิดในประเด็น เหล่านี้ยัง เป็น เรื่อง
 ของคุณค่าและการตัดสินใจทางค่านิยมอยู่มาก การวิจัยในโครงการนี้จึงประสงค์เพียง
 แต่เก็บรวบรวมข้อมูลไว้ในขั้นนี้ โดยที่ไม่อาจบอกถึงความถูกต้องเหมาะสมใด ๆ ได้
 ประเด็นที่จะนำมา เสนอในที่นี้จะแยกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ ศาสนา และประเพณีปฏิบัติ
 สำหรับส่วนของประเพณีปฏิบัตินั้นได้พิจารณา เน้นหนักถึงประเพณี 2 ประการ กล่าวคือ ประเพณี
 ปฏิบัติ เกี่ยวกับการบวชและประเพณีปฏิบัติ เกี่ยวกับการสมรสเท่านั้น

ในส่วนที่เกี่ยวกับศาสนานั้น แม้ว่าจะได้นำเสนอไว้ในตอนต้นแล้วว่า ครัวเรือน
 ในกรุงเทพมหานครส่วนมาก (หรือ เกือบทั้งหมด) นับถือศาสนาพุทธ แต่ในที่นี้จะมุ่งไป
 ถึงศาสนาและการปฏิบัติทางศาสนาโดยทั่วไป ซึ่งน่าจะอธิบายได้กับทุก ๆ ศาสนาที่นับถือ จะมี
 ข้อยกเว้นก็ เฉพาะแต่ในประเด็นย่อยที่ เกี่ยวกับการปฏิบัติทางศาสนาซึ่งการปฏิบัติบางอย่างอาจ
 เป็น เรื่องเฉพาะของศาสนาหนึ่ง ๆ เท่านั้น ส่วนแรกที่จะนำมาพิจารณาคือการ
 ตัดสินใจในการนับถือศาสนา และแหล่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจนับถือศาสนานั้น ๆ แล้ว
 จึงจะพิจารณาถึงความสม่ำเสมอในการปฏิบัติทางศาสนา และความ เห็น เกี่ยวกับสิ่งที่
 ควรปฏิบัติในการ เป็นศาสนิกชนที่ดี ซึ่งในสองประเด็นย่อยหลังนี้คงจะ ขาดขั้นและให้ เห็น

ถึงความเคร่งครัดในการนับถือศาสนาของชาวกรุงเทพมหานครได้บ้าง

เรื่องแรกที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนับถือศาสนานั้น ปรากฏว่าหัวหน้าครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานครเกือบทั้งหมด คือมีถึงร้อยละ 96.4 ที่ตัดสินใจนับถือศาสนาตามบรรพบุรุษของตน หัวหน้าครัวเรือนที่ตัดสินใจด้วยตนเองในการเลือกนับถือศาสนามีอยู่เพียงร้อยละ 3.4 ของทั้งหมดเท่านั้น ความเชื่อตามบรรพบุรุษในการตัดสินใจนับถือศาสนานั้นมีสูงที่สุดในบรรดาหัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมือง คือมีถึงร้อยละ 98.1 เมื่อเทียบกับร้อยละ 96.9 ในเขตต่อเมือง และร้อยละ 95.6 ในเขตเมือง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ หัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองมีความเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจนับถือศาสนาน้อยกว่าในเขตต่อเมืองและในเขตเมือง โดยเปรียบเทียบ (ดูตาราง ก.86)

ในกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่ตัดสินใจเองในการนับถือศาสนานั้น ได้รับอิทธิพลในการตัดสินใจจากแหล่งต่าง ๆ กัน แหล่งที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน ร้อยละ 16.6 ที่ตัดสินใจเองได้รับอิทธิพลจากสถาบันการศึกษา รองลงมา เป็นอิทธิพลของกลุ่มสมรสซึ่งมีอยู่ร้อยละ 7.9 จากเพื่อนบ้านใกล้เคียงร้อยละ 4.4 จากเพื่อนที่ใกล้ชิด ร้อยละ 3.5 จากสื่อมวลชนร้อยละ 1.8 และมีอยู่ 1 รายที่ได้รับอิทธิพลจากการที่มีประสบการณ์ในต่างประเทศ นอกนั้นมีถึงร้อยละ 64.9 ที่ระบุว่าได้รับอิทธิพลจากแหล่งอื่น นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ข้างต้นสำหรับอิทธิพลในการตัดสินใจที่มาจากกลุ่มสมรสนั้น ดูจะมีอิทธิพลค่อนข้างมากในหมู่ครัวเรือนในเขตต่อเมือง ทั้งโดยเปรียบเทียบกับครัวเรือนในเขตเมือง

ในการพิจารณาถึงความสม่ำเสมอในการปฏิบัติทางศาสนานั้น การวิจัยนี้ได้แยกการปฏิบัติทางศาสนาที่สำคัญ ๆ เป็น 5 ประการด้วยกัน กล่าวคือ การไปทำบุญที่วัด การสวดมนต์ การทำละหมาด และการทำพิธีมิชซาในโบสถ์ การปฏิบัติ 2 ประการแรกจะหมายถึงพุทธศาสนิกชนโดยตรง ส่วนการสวดมนต์นั้นน่าจะเป็นการปฏิบัติในทุกศาสนา การทำละหมาดเป็นของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามโดยเฉพาะ และการทำพิธีมิชซาในโบสถ์ก็จะหมายถึงคริสต์ศาสนิกชนโดยเฉพาะเช่นกัน ผลการสำรวจในเรื่องนี้ แสดงไว้ในตาราง ก.84 ซึ่งปรากฏว่าครัวเรือนจำนวน 9,125 ครัวเรือนไม่เข้าของการ

ไปทำบุญที่วัดนั้นมีเพียงร้อยละ 31.9 เท่านั้นที่ไปทำบุญที่วัดอย่างสม่ำเสมอ ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 61.4 ทำบุญที่วัดเพียงเป็นครั้งคราว และร้อยละ 7.2 ไม่เคยไปทำบุญที่ วัดเลย คราว เรือนที่ เขต เมืองและ เขตต่อ เมืองถือปฏิบัติคล้าย ๆ กัน กล่าวคือส่วนใหญ่แล้ว เคยไป ทำบุญที่วัดเพียงครั้งคราว เท่านั้น ตรงกันข้ามกับครัวเรือน เขตชานเมืองที่ใหญ่ที่สุด ถึงร้อยละ 59.6 ที่คงไปทำบุญที่วัดอย่างสม่ำเสมอ และมีน้อยมากคือเพียงร้อยละ 2.1 ที่ไม่เคยไปทำ- บุญที่วัดเลย สำหรับการศึกษานั้นก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.4 เคยศึกษามาแต่ไม่สม่ำเสมอ ที่ศึกษามาอย่างสม่ำเสมอมี เพียงร้อยละ 35.3 และมีอีกร้อยละ 6 ที่ไม่เคยศึกษามาเลย การปฏิบัติใน การศึกษานี้ในเขตต่าง ๆ ก็เป็นไปในรูปแบบเดียวกับการไปทำบุญที่วัด กล่าวคือ ครัวเรือน เขตเมืองและเขตต่อเมืองกว่าครึ่ง คือประมาณร้อยละ 60 เคยศึกษามาแต่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งตรงข้ามกับครัวเรือนในเขตชานเมืองที่มีถึงร้อยละ 56 ศึกษามาอย่างสม่ำเสมอ เพียง ร้อยละ 41 ที่ศึกษามาเป็นครั้งคราว และร้อยละ 2.9 ที่ไม่เคยศึกษามาเลย

สำหรับการสวดมนต์ซึ่งปฏิบัติได้ในทุก ๆ ศาสนานั้น ปรากฏจาก 3,299 ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครว่าส่วนใหญ่แล้วสวดมนต์สม่ำเสมอ คือมีถึงร้อยละ 40.5 ของ ครัวเรือนทั้งหมด ร้อยละ 32.5 สวดมนต์เช่นกันแต่ไม่สม่ำเสมอ แต่ก็มี มากถึงร้อยละ 23.7 ที่ไม่เคยสวดมนต์เลย สัดส่วนของผู้ที่สวดมนต์โดยสม่ำเสมอ นั้นมีมากที่สุด ในเขตชานเมือง คือร้อยละ 48.9 รองลงมา เป็น เขตต่อ เมืองมี- ร้อยละ 43.9 และน้อยที่สุดในเขตเมืองคือร้อยละ 36.1

สำหรับครัวเรือน 109 ครัวเรือนที่เป็นอิสลามิกชนนั้น พบว่าเพียงร้อยละ 70.6 เท่านั้นที่ทำพิธีละหมาดโดยสม่ำเสมอ อีกร้อยละ 29.4 ปฏิบัติแต่ไม่ สม่ำเสมอ โดยจะสังเกตได้ว่าไม่มีผู้ที่ไม่เคยทำละหมาดอยู่เลย เขตต่อเมือง เป็นเขตที่มีสัดส่วนของอิสลามิกชนที่ทำพิธีละหมาดอย่างสม่ำเสมอที่สุดคือเพียงร้อยละ 64.8 เมื่อเทียบกับร้อยละ 75 ในเขตเมือง และร้อยละ 77.1 ในเขตชานเมือง

ส่วนการทำพิธีมิชซาในโบสถ์ของคริสตศาสนิกชน 70 รายนั้น ส่วนใหญ่
ปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ แต่ก็คิดเป็นเพียงร้อยละ 57.2 เท่านั้น ร้อยละ 27.1
ปฏิบัติแต่ไม่สม่ำเสมอ และอีกร้อยละ 7.1 ไม่เคยไปทำพิธีมิชซาในโบสถ์เลย

ประเด็นสุดท้ายที่เกี่ยวกับ การปฏิบัติทางศาสนานี้ การวิจัยนี้ได้ให้ความ
สนใจกับความคิดเห็นของชาวกรุงเทพมหานคร ในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปฏิบัติในการเป็น
ศาสนิกชนที่ดี ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ๆ ก็ตาม ซึ่งข้อความนี้จะให้คำตอบที่ชี้แนะถึง
อุดมการณ์ของสังคมซึ่งเป็นส่วนที่ศาสนาจะเข้ามาับทบาทได้มาก คำตอบที่ได้รับ ได้
แสดงไว้ในตาราง ก.๑๑ ซึ่งปรากฏว่า ครีวเรือนในกรุงเทพมหานครร้อยละ 24.4
เห็นว่าศาสนิกชนที่ดีควรจะสวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญและให้ทาน ร้อยละ 22.5
เห็นว่าควรจะยึดหลักธรรม ถือศีล และไม่ทำบาป ร้อยละ 20.3 เห็นว่าควร
จะซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ร้อยละ 7.5 เห็นว่าควร
เป็นผู้ที่มีสันติ ซื่อสัตย์ สงบใจ และเป็นตัวของตัวเอง ร้อยละ 6.2 เห็นว่า
ศาสนิกชนที่ดีควรจะปฏิบัติตามคำสอน และเป็นสาวกของศาสดา ร้อยละ 6.0 เห็นว่า
ควรเป็นผู้มีความเชื่อเพื่อพ่อแม่ ปู่เมตตา มีศีลจะ และเสียสละ และมีเพียงร้อยละ
2.5 เท่านั้นที่เห็นว่าศาสนิกชนที่ดีควรไปฟังเทศน์ ไปวัด ทาเงินเข้าวัด และร่วมทำบุญของวัด
ความเห็นในรูปแบบนี้ปรากฏค่อนข้างชัดในรูปแบบเดียวกันหมดทั้งในเขตเมือง เขตชานเมืองและ -
ในเขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร จากคำตอบที่ได้มีพอจะเห็นได้ว่าชาว -
กรุงเทพมหานครส่วนมาก มีความเห็นว่าการเป็นศาสนิกชนที่ดีควรปฏิบัติตนไปในทางที่มุ่งอยู่กับ
การทำตัวเองให้ดี แล้วจะบังเกิดผลดีแก่สังคม เช่น การทำบุญให้ทาน ความซื่อสัตย์สุจริต
และการถือศีล ไม่ทำบาป เป็นต้น และเป็นอันมากที่เห็นว่าศาสนิกชนที่ดีควร -
ปฏิบัติในทางวัตถุธรรม ซึ่งในที่นี้หมายถึงการไปวัด การทาเงินเข้าวัด และการร่วมทำบุญของ
วัด เป็นต้น

จากถาวรที่ครัวเรือนกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนชาวพุทธ การวิจัย
นี้จึงให้ความสำคัญกับประเพณีปฏิบัติที่สำคัญของพุทธศาสนาคือ การบวช หรือประเพณีปฏิบัติเกี่ยว-

กับการบวช   เดิมนั้นการบวช เป็นการ เปิดโอกาสให้ได้มีการศึกษาเล่าเรียนทั้งในด้านการ
 โลกและทางธรรม   แต่เมื่อระบบการศึกษาในโรงเรียนได้พัฒนาขึ้นมากและ เข้ามาแทนที่
 บทบาทของวัดในการศึกษาทางโลก   การบวชจึง เน้นถึงโอกาสในการฝึกปฏิบัติทางศีลธรรม-
 จรรยา มากกว่า ประเพณีปฏิบัติ เกี่ยวกับการบวชนั้น   ยังแบ่งไว้ซึ่งค่านิยมอีกบางประการ เช่น
 ค่านิยมในการชวช   ค่านิยมในการบวชนฤทธชาย   การบวชก่อนสมรส   การเลือก-
 วัดที่บวช   การจัดเลี้ยงและการ เชิญแขก   เป็นต้น   อย่างไรก็ตาม   การสำรวจใน
 เรื่องนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาของคำถาม   จึงได้จำกัดวง เฉพาะผู้ที่ตอบที่เป็น เพศชาย และ
 นับถือศาสนาพุทธเท่านั้น   ผู้ที่มีคุณสมบัติ เช่นนี้ในตัวอย่างที่ศึกษามีอยู่ 1,252 ราย   แยกเป็น
 เขตเมือง 608 ราย   เขตต่อเมือง 489 ราย   และเขตชานเมือง 155 ราย

      ประ เด็นแรกในเรื่องนี้คือการบวช   ปรากฏว่าครัวเรือนถึงร้อยละ 51 ที่
 มีคุณสมบัติดังกล่าวได้บวชมาแล้ว   อีกร้อยละ 43.6 ยังไม่ได้บวช   ส่วนใหญ่
 ของหัวหน้าครัวเรือนใน เขตเมืองยังไม่ได้บวช (ร้อยละ 57.6)   ส่วนหัวหน้าครัวเรือน-
 เขตต่อเมืองได้บวชแล้วถึงร้อยละ 54.4   และมากถึงร้อยละ 76.1   ในเขต-
 ชานเมือง   (ตาราง ก.89)

      สำหรับ เหตุผลที่บวช   สำหรับผู้ที่บวชแล้ว   คำตอบที่ได้ส่วนใหญ่   ก็ร้อยละ
 67.8 เป็นการทำดาบประเพณี   ร้อยละ 8.9 บวชเพื่อให้ได้เรียนรู้อรรถนะ
 ประมวลร้อยละ 22   บวชด้วย เหตุผลอื่น ๆ   ครัวเรือน เขตชาน เมืองเน้นถึง
 การบวชตามประเพณีมากที่สุด   กล่าวคือหัวหน้าครัวเรือนเขตชาน เมืองร้อยละ 77.1
 บวชโดยถือว่าทำตามประเพณี   เมื่อเทียบกับร้อยละ 68.2   ในเขตต่อเมือง   และร้อยละ
 61.9   ในเขตเมือง   (ดูตาราง ก.89)

      ชายชาวพุทธในกรุง เทพมหานครส่วนมากยัง เห็นว่าควรบวชก่อนสมรส   กล่าวคือ
 ร้อยละ 55.4 ของหัวหน้าครัวเรือนชายชาวพุทธในกรุง เทพมหานคร เห็น เช่นนั้น   อีก-
 ร้อยละ 42.3 เห็นว่าไม่จำเป็น   ความคิด เห็นเรื่องบวชก่อนสมรสนี้   มีมาก
 ที่สุดในเขตชานเมือง   คือ มีมากถึงร้อยละ 71.6   เมื่อเทียบกับร้อยละ 54   ในเขตต่อเมือง-

และร้อยละ 52.3 ในเขตเมือง รายละเอียดเกี่ยวกับความเห็น เรื่องการบวชก่อนสมรสที่
แสดงไว้ในตาราง ก.90

ในแง่ของการสืบทอดประเพณี หัวหน้าครัวเรือนชายชาวพุทธในกรุงเทพมหานครที่มีบุตรชายเพียงร้อยละ 23 โดยประมาณที่มีบุตรชายบวชแล้ว อีกร้อยละ
76.6 ยังไม่มีบุตรชายที่เคยมบวช สัดส่วนของครัวเรือนที่มีบุตรชายบวชแล้วนี้มีสูง
ที่สุดในเขตชานเมือง และรองลงมาในเขตค่อเมือง และเขตเมืองตามลำดับ เหตุผล
ในการบวชสำหรับกรณีที่มีบุตรชายบวชแล้วนั้น ที่สำคัญที่สุดก็คือการปฏิบัติตามประเพณี
ร้อยละ 56.3 ของทั้งหมดให้เหตุผลว่าบุตรชายบวชตามประเพณี อีกร้อยละ 15
เป็นการบวชเพื่อให้ได้เขียนรัฐธรรมนูญ และก็นับเดียวกับเหตุผลที่ตนเองบวช หัวหน้า
ครัวเรือนในเขตชานเมืองให้น้ำหนักของเหตุผลในการบวชบุตรชายว่าเป็นไปตามประเพณีมากที่สุด
คือมากถึงร้อยละ 69.2 เมื่อเทียบกับร้อยละ 54.4 ในเขตค่อเมือง และร้อยละ
49.3 ในเขตเมือง รายละเอียดในเรื่องนี้ปรากฏในตาราง ก.91

ในแง่ของความรู้สึกที่อยากให้บุตรชายของตนบวช ส่วนมากคือร้อยละ 25.9
อยากให้บุตรชายทุกคนที่ตนมีนั้นได้บวช ความรู้สึกนี้มีมากที่สุดในเขตชานเมือง คือ
มีถึงร้อยละ 90.4 ที่อยากให้บุตรชายทุกคนบวช ร้อยละ 6.3 ของ
หัวหน้าครัวเรือนชายชาวพุทธ เห็นว่าเพียงบุตรชายบางคนได้บวชก็พอแล้ว อีกร้อยละ
2.9 เห็นว่าเพียงบุตรชายคนใดได้บวชก็พอแล้ว ส่วนเหตุผลที่อยากให้บุตรชาย
ได้บวช (ที่คนก็ตาม) ก็ยังคงเน้นอยู่ที่การบวชเพื่อปฏิบัติตามประเพณี โดยเฉพาะเพื่อทดแทน
บุญคุณของพ่อแม่ ซึ่งมีถึงร้อยละ 58.7 ที่ตอบเช่นนั้น รองลงมาอีกร้อยละ 17 ที่อยากให้
บุตรชายบวช เพื่อให้ได้เขียนรัฐธรรมนูญและนำมาปฏิบัติ ความอยากให้บุตรชาย
บวช เพื่อทำตามประเพณีนี้มีสูงที่สุดในหมู่หัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองอีกอย่างเคย
รายละเอียดเกี่ยวกับร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามความอยากให้บุตรชายบวชและเหตุผลในการ
บวชนี้ ได้แสดงไว้ในตาราง ก.92

ในการบวชนั้น เป็นที่ถือปฏิบัติด้วย เช่นกันในการ เลือกวัดที่จะบวช ปรากฏว่า
 หัวหน้าครัวเรือนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวร้อยละ 61.2 ได้เลือกวัดที่บวชบุตรชาย เพียงร้อยละ
 38.3 ที่ไม่ได้เลือกวัดที่บวช ส่วนเหตุผลในการ เลือกวัดที่ได้เลือกไปนั้นก็เพราะอยู่-
 ใกล้บ้านเป็นสำคัญ (ร้อยละ 53.1) เหตุที่เลือกวัดเพราะรู้จักพระที่วัดนั้น หรือ-
 เพราะมีพระคู่สวดที่วัดนั้น มีเพียงร้อยละ 23 นอกจากนี้เลือกวัดที่บวชเพราะเคยทำ-
 บุญที่วัดนั้นเป็นประจำ และเพราะมีอุปัชฌาย์ที่วัดนั้น มีเท่า ๆ กันคือร้อยละ 3.2 อีกร้อยละ
 1.6 เลือกวัดนั้น เพราะวัดนั้น เป็นวัดธรรมยุติกนิกาย รายละเอียดได้แสดงไว้ใน
 ตาราง ก.๑๑

สำหรับประเพณีปฏิบัติ เกี่ยวกับพิธีการบวชนั้น ส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 62.6
 จัดพิธีทำขวัญนาค แทนนาค และเลี้ยงแขกเดิมที่ เพียงร้อยละ 28.1 ที่ไม่มี-
 พิธีการใด ๆ และร้อยละ 8.8 จัดให้มีพิธีการบ้างเล็กน้อยและทำอย่างประหยัด
 ส่วนในการเชิญแขกมาร่วมพิธี นั้นร้อยละ 64.1 เชิญทั้งญาติสนิท เพื่อนของตนเองและเพื่อน
 ของบุตรร้อยละ 13.6 เชิญเฉพาะญาติสนิทกับเพื่อนของตนเอง ร้อยละ 12.6 เชิญ-
 เฉพาะญาติสนิทอย่างเดียว และร้อยละ 1.9 ที่เชิญเฉพาะเพื่อนของบุตรเท่านั้น
 ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีการและการเชิญแขกที่แสดงในตาราง ก.๑4 นี้ชี้ให้เห็นค่อนข้างชัดเจนว่า
 ชาวกรุงเทพมหานครยังมีนิยมพิธีการใหญ่โตและ เต็มที่อยู่มาก แม้แต่การเชิญแขกมาร่วมพิธีการ
 ก็เชิญเต็มที่เช่นกัน

ในการนี้ของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังไม่มีบุตรชายบวชเลยนั้น การวิจัยนี้ก็ได้ออบ-
 ถายเกี่ยวกับประเพณีปฏิบัติในการบวชด้วยเช่นกัน และพบว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.7)
 ก็อยากให้มีบุตรชายทุกคนได้บวช ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62.4) คิดไว้แล้วที่จะบวชบุตรชาย
 กล่าวคือได้คิดและเตรียมการไว้ในใจแล้ว (ดูตาราง ก.๑5) อย่างไรก็ตาม
 แม้ว่าจะคิดและเตรียมการบวชบุตรชายไว้ ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ไปถึงวัดที่จะบวช (ร้อยละ 54.9)
 ส่วนผู้ไปไม่ถึงวัดที่จะบวชบุตรชายที่คิดเตรียมการไว้แล้ว ก็เพราะเหตุผลว่าวัดนั้นอยู่ไกลบ้าน เป็นสำคัญ
 (ร้อยละ 57.7) รองลงมาที่เลือกวัดนั้นก็เพราะรู้จักพระที่วัดนั้น หรือรู้จักพระคู่สวดที่วัดนั้น
 (ร้อยละ 12.8) (ดูตาราง ก.๑6) ส่วนความคิดหรือการเตรียมการ-

เรื่องพิธีการบวชนั้น ร้อยละ 26 ยังไม่ได้คิดเอาไว้ ส่วนมาร้อยละ 38.6 คิดไว้เพียง แต่ให้บุตรชายโกนหัว เข้าวัดโดยไม่มีพิธีใด ๆ และร้อยละ 27.4 คิดว่าเมื่อบุตรชายบวชจะ จัดพิธีทำขวัญภาค หน้าภาค และเลี้ยงแขกให้เต็มที่ และในการเชิญแขกมาร่วมการบวช บุตรชายที่จะมีขึ้นนั้น ส่วนใหญ่คือร้อยละ 34.2 ก็จะใช้แขกทั้งญาติสนิท เพื่อนของตนเองและ เพื่อนของบุตร เพียงร้อยละ 19.1 ที่คิดจะใช้เฉพาะญาติสนิท และร้อยละ 17.4 ที่จะใช้ เฉพาะญาติสนิทและ เพื่อนของตนเอง มีอยู่ร้อยละ 28.6 ที่ยังไม่ได้คิดเตรียมการใด ๆ เกี่ยวกับแขกที่จะ เชิญมา ในพิธีบวชบุตรชายที่จะมีขึ้น (ดูตาราง ก.๑7)

ประเพณีปฏิบัติอีกประเพณีหนึ่งที่มีการวิจัยนี้ให้ความสนใจและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยตรงคือประเพณีปฏิบัติ เกี่ยวกับการสมรส ประเด็นที่เน้น เฉพาะเป็นพิเศษในเรื่องเกี่ยวกับการสมรสนี้มีอยู่ 5 ประเด็นด้วยกันกล่าวคือ การเลือกคู่สมรส เหตุผลในการเลือกคู่สมรส ในกรณีที่เลือกเอง ประเพณีปฏิบัติ เกี่ยวกับการอยู่อาศัยหลังการสมรส พิธีการในการสมรส รวมทั้งการเชิญแขกมาร่วมพิธีการนั้น อย่างไรก็ตาม ดังที่วิเคราะห์ไว้ใน ตอนต้นแล้วว่าหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้นมีอยู่ร้อยละ 8 ที่สมรสมากกว่า 1 ครั้ง อีกทั้งสถานะภาพสมรสในปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือนก็มีทั้งที่สมรส หม้าย หย่าร้าง และแยกกันอยู่ การวิจัยนี้จึงนิยามในความหมายกว้างเกี่ยวกับประเพณีปฏิบัติในการสมรสนี้ให้ครอบคลุมถึงหัวหน้าครัวเรือนที่สมรสหรือ เคยสมรสแล้ว และมุ่งประเด็น เฉพาะการสมรสครั้ง ปัจจุบัน (ในการสมรสครั้งเดียว หรือหลายครั้ง และยังคงอยู่กับคู่สมรสสันต์สามีภรรยา) หรือการสมรสครั้งล่าสุด (ในกรณี หม้าย หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่) หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในข่ายมีคุณสมบัติ ดังนี้ จึงมี 2,842 ราย โดยแยกเป็นเขตเมือง 1,896 ราย เขตต่อเมือง 1,152 ราย และ เขตชานเมือง 294 ราย

ในการเลือกคู่สมรสนั้น หัวหน้าครัวเรือนประมาณสามในสี่ที่เลือกคู่สมรสเองที่ เหลือ อีกประมาณหนึ่งในสี่นั้นอยู่กับคู่ของหัวหน้าครัวเรือน เป็นผู้จัดหาให้ การเลือกคู่สมรสโดยผู้ใหญ่จัดหาให้มีมากใน เขตเมืองที่เป็น เขตพาณิชย์และมีคนจีนอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ (ดูรายละเอียดในตาราง ก.๑8)

ในกรณีที่เลือกคู่สมรสด้วยตนเองนั้น ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 63.1 ตอบว่าเลือก เพราะรักกัน ชอบกัน เข้าใจกัน หรือถูกพระด่ากัน ร้อยละ 16.8 ตอบว่าเลือก เพราะ

คู่สมรสเป็นคนดี หรือขยันทำมาหากิน การเลือกคู่สมรสเพราะความสนิทกัน เป็น-
 เพื่อนกันหรือใกล้ชิดกัน มีอยู่ร้อยละ 7.7 ส่วนที่ตอบว่าเลือกคู่สมรสเพราะสวย
 หรือหล่อมีอยู่เพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุผลในการเลือก
 คู่สมรสนี้ ปรากฏอยู่ในตาราง ก.98

ในการสมรสครั้งปัจจุบันหรือครั้งล่าสุดของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร-
 นั้น ส่วนมากมีพิธีการที่มีการเลี้ยงฉลองเจียมๆ ไม่ใหญ่โต ถึงร้อยละ 45.7 และที่-
 ไม่มีการเลี้ยงฉลองเลยมีถึงร้อยละ 31.5 ส่วนที่มีการเลี้ยงฉลองใหญ่โตนั้น
 มีอยู่เพียงร้อยละ 21.6 หัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองได้จัดพิธีการ
 สมรสโดยไม่มีการเลี้ยงฉลองถึงร้อยละ 41.2 ซึ่งค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับใน เขตเมืองและ
 เขตต่อเมือง และสำหรับการเชิญแขกมาร่วมพิธีการสมรสนั้น ปรากฏว่าหนึ่งในสี่ไม่มีการเชิญ
 แขกมาร่วมพิธีกว่าครึ่งหนึ่งที่เชิญทั้งญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายและเพื่อน ของทั้งคู่สมรส
 ครัวเรือนในเขตชานเมืองจัดพิธีการสมรสโดยไม่เชิญแขกสูงที่สุด ถึงร้อยละ 31 เมื่อเทียบ
 กับร้อยละ 24.7 ในเขตเมือง และร้อยละ 23.7 ในเขตต่อเมือง

สำหรับการอยู่อาศัยภายหลังการสมรสในหมู่ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้นกว่า-
 ครึ่ง คือร้อยละ 53.1 อยู่กันเองตามลำพัง ที่อาศัยอยู่กับบ้านพ่อแม่ฝ่ายสามี มีร้อยละ
 30.2 อาศัยอยู่กับบ้านพ่อแม่ฝ่ายภรรยา มีร้อยละ 9.9 คู่สมรสในเขต-
 ชานเมืองปัจจุบัน อาศัยอยู่บ้านพ่อแม่ฝ่ายภรรยาหลังการสมรสถึงร้อยละ 19.4 แต่อยู่กันเอง
 ตามลำพังหลังการสมรสเพียงร้อยละ 44.2 เท่านั้น รายละเอียดปรากฏใน-
 ตาราง ก.99

4.4.6 การเป็นสมาชิกองค์กรทางสังคม

การอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญควรแก่การพิจารณาในด้าน
 สภาวะทางสังคมของกรุงเทพมหานคร การพัฒนาและความทันสมัยที่เป็นไปอย่าง
 รวดเร็วนั้นคงจะมีผลกระทบต่อบุคคลที่รวมกันอยู่ในสังคม และ เชื่อกันว่าความ เป็นปัจเจกชน
 แต่ละคนนั้นคงจะอยู่รอดได้ยากในสังคม เมืองที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว เช่นนี้ แต่ขณะ เดียว-

กันก็ไม่เชื่อว่าการร่วมกันอยู่ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งจะ เป็นไปอย่างแน่นแฟ้น กล่าวคือ ความสัมพันธ์ในระหว่างสมาชิกของสังคมคงจะ เป็นไปเพียงหลวม ๆ องค์การทางศาสนา ซึ่งเคยมีบทบาทมากที่สุดในประวัติศาสตร์ ก็ได้เสื่อมถอยความสำคัญลง ดังที่ได้พบจากข้อมูล ในตอนก่อน องค์การทางสังคมอื่น ๆ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและใน เชิงการเมืองน่าจะทวีบทบาท- ยิ่งขึ้น การวิจัยนี้จึงกำหนดที่จะทำความเข้าใจบทบาทและหน้าที่และการมีส่วนร่วม ในองค์การทาง- สังคมบางลักษณะ กล่าวคือ สหกรณ์ สมาคม สโมสร มูลนิธิ และพรรคการเมือง รายละเอียดของข้อมูลทั้งหมดในประเด็นนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.101 ถึง ก.105 สำหรับการ เป็นสมาชิกสหกรณ์ สมาคม สโมสร มูลนิธิ และพรรคการเมือง ตามลำดับ

สำหรับการเข้า เป็นสมาชิกขององค์การทางสังคมทั้ง 5 องค์การที่กำหนดไว้- ศึกษาครั้งนี้ได้ พบว่าอัตราการมีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ 14.6, 11.8, 2.6, 2.7 และ 0.5 สำหรับการเข้าร่วมในสหกรณ์ สมาคม สโมสร มูลนิธิ และพรรคการเมืองตาม- ลำดับ ดังที่จะสามารถเขียนแสดงเป็นตารางสรุปได้ดังนี้

องค์การทางสังคม	จำนวนที่เป็นสมาชิก	อัตราการเข้าร่วม*
สหกรณ์	484	14.6
สมาคม	381	11.8
สโมสร	86	2.6
มูลนิธิ	90	2.7
พรรคการเมือง	17	0.5

* หมายถึงจำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสมาชิกจากจำนวนหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดคือ 100

จะเห็นได้ว่าหัวหน้าครัว เรือน เป็นสมาชิกสหกรณ์มากที่สุด สหกรณ์ในที่นี้รวมความถึง สหกรณ์ทุกประเภท ทั้งสหกรณ์ผู้บริโภค สหกรณ์ผู้ผลิต และสหกรณ์ออมทรัพย์ รองลงมาคือ การเข้า เป็นสมาชิกสมาคมต่าง ๆ มูลนิธิและสโมสรมีอัตราการ เข้าร่วมเป็นสมาชิก พอดี ๆ กัน ส่วนพรรคการเมืองนั้นได้ข้มความสนใจไม่มากนัก

ในบรรดาหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์นั้น ส่วนใหญ่คือร้อยละ

83 เป็นสมาชิกของสหกรณ์แห่งเดียว ร้อยละ 11.4 เป็นสมาชิกถึง 2 สหกรณ์ และ ร้อยละ 2.3 เป็นสมาชิกตั้งแต่ 3 สหกรณ์ขึ้นไป หัวหน้าครัวเรือนเขตชานเมืองมีสัดส่วนการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์มากที่สุด และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสหกรณ์แห่งเดียวเช่นกัน รองลงมาคือหัวหน้าครัวเรือนเขตในเมือง ซึ่งในจำนวนนี้มีถึงร้อยละ 13 ที่เป็นสมาชิก 2 สหกรณ์ในขณะเดียวกัน ที่มีส่วนร่วมในงานสหกรณ์น้อยที่สุดโดยเปรียบเทียบคือหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมือง ซึ่งมีเพียงร้อยละ 12.1 ของทั้งหมดเท่านั้นเอง

ในการเป็นสมาชิกสหกรณ์นั้น กว่าครึ่งเป็นสมาชิกมานานที่สุดไม่เกิน 5 ปี (มีอยู่ร้อยละ 56.8) ร้อยละ 29.3 เป็นสมาชิกมานานระหว่าง 6-10 ปี นอกนั้นมีสมาชิกมานานกว่า 10 ปี ซึ่งมีสูงจนถึงกว่า 26 ปีขึ้นไป เกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกสามัญ (ร้อยละ 96.7) แต่ที่มีส่วนเป็น ผู้ก่อตั้งมีอยู่ร้อยละ 0.2 และเป็นกรรมการบริหารสหกรณ์แห่งใดแห่งหนึ่ง ร้อยละ 1.2 ครัวเรือนเขตชานเมืองจะมิพบบาทในฐานะผู้ก่อตั้งหรือกรรมการบริหารสหกรณ์มากที่สุดโดยเปรียบเทียบ

สำหรับการเป็นสมาชิกสมาคมนี้ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.9) เป็นสมาชิกของสมาคมเดียว เข้าร่วมกิจกรรมโดยเป็นสมาชิกมาในระยะไม่เกิน 10 ปี ส่วนมาก (ร้อยละ 73 โดยประมาณ) และส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 88 เป็นสมาชิกสามัญ แต่ก็มิพบบาทหน้าที่อื่นอยู่ด้วย กล่าวคือ ร้อยละ 8.2 เป็นกรรมการบริหาร ร้อยละ 1.9 เป็นผู้ก่อตั้งสมาคม ร้อยละ 0.5 เป็นอาสาสมัครของสมาคม และร้อยละ 1 เป็นหน้าที่อื่น ๆ ในสมาคม

สำหรับผู้ที่ เป็นสมาชิกสโมสรและมูลนิธิต่าง ๆ นั้น ก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่ เป็นสมาชิกสโมสร หรือมูลนิธิเพียงแห่งเดียว เป็นสมาชิกมานานไม่เกิน 10 ปี และเข้าร่วมกิจกรรมของสโมสร หรือมูลนิธิในฐานะสมาชิกสามัญ ในแง่ของสโมสร มีหัวหน้าครัวเรือน เข้าร่วมเป็นกรรมการบริหารอยู่ร้อยละ 3.5 ของหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นสมาชิกสโมสรทั้งหมด ส่วนมูลนิธินั้น นอกจากจะเป็นสมาชิกสามัญแล้ว ยังมีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นกรรมการบริหารถึงร้อยละ 10 และเป็นอาสาสมัครของมูลนิธิอีกร้อยละ 1.1 นอกจากนั้นช่วยทำหน้าที่อื่น ๆ ในมูลนิธิอีกร้อยละ 2.2

การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น แม้ว่าจะมีหัวหน้าครัวเรือนส่วนน้อยมาก-
ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองค่านี้นี้ แต่ก็เป็นที่น่าสนใจว่า เกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกของ
พรรคการเมืองเดียว มีเพียงรายเดียวที่เคยเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมาทั้งหมดถึง 7
พรรค หรือกลุ่มการเมือง ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่เกิน 10 ปี
แต่ก็มี 1 รายที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองมานานกว่า 26 ปี และทั้งหมดเป็นสมาชิก
สามัญของพรรคการเมืองโดยไม่มีตำแหน่งบริหารใด ๆ ในพรรคการเมืองนั้น ๆ

4.4.7 บทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

บทบาททางการเมืองของประชากรในระบบประชาธิปไตยนั้น โดยทั่วไปแล้ว
จะทำได้หลายรูปแบบตั้งแต่การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยเหลือเสียงเลือกตั้ง การ-
เป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือการสมัครรับเลือกตั้ง เป็นอาทิ การวิจัยนี้นอกจาก
ความสนใจเรื่องการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในฐานะที่พรรคการเมืองเป็นองค์กรทางสังคม-
แล้ว ในแง่ของบทบาทและส่วนร่วมทางการเมืองยังสนใจเพิ่มเติมถึงการไปลงคะแนนเสียง และ
การช่วยเหลือเสียงเลือกตั้งด้วย ผลการสำรวจข้อมูลในประเด็นนี้ได้แสดงไว้ในตาราง
ก.106 ซึ่งอาจสรุปแสดงอัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดังนี้

<u>การมีส่วนร่วมทางการเมือง</u>	<u>จำนวน</u>	<u>ร้อยละของการมีส่วนร่วมทางการเมือง*</u>
- การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	1,615	48.9
- การช่วยเหลือเสียงเลือกตั้ง	338	10.2
- การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	17	0.5

* จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้นต่อหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด 100 คน

จะเห็นได้ว่า สำหรับการที่เคยมีส่วนในการช่วยเหลือเสียงเลือกตั้ง (ไม่ว่าจะ
เป็นการเลือกตั้งครั้งใดก็ตาม) นั้น มีหัวหน้าครัวเรือนเพียงร้อยละ 10.2 ที่เคยช่วยหา
เสียงในจำนวนนี้ หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองเคยช่วยเหลือเสียงเลือกตั้งมีมากที่สุด เมื่อเทียบกับ
กับหัวหน้าครัวเรือนเขตชานเมือง และเขตเมือง ซึ่งมีน้อยลงตามลำดับ

หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครประมาณเกือบครึ่งหนึ่งที่ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งที่ผ่านมานี้ คือมีประมาณร้อยละ 49 ซึ่งชัดเจนว่า- หัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองได้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งที่แล้วมากที่สุด โดยเปรียบเทียบคือร้อยละ 70.2 เมื่อเทียบกับที่มีเพียงร้อยละ 51.1 ในเขตต่อเมือง และร้อยละ 42.9 ในเขตเมือง

สำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่ได้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเมื่อคราวที่แล้ว เหตุผลส่วนใหญ่ คือร้อยละ 15.4 เลือกผู้สมัคร (คนที่เลือกไปนั้น) เพราะเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนพอใจ รองลงมาร้อยละ 12.5 เลือกผู้สมัครคนนั้น เพราะเป็นคนเสียสละทำงานให้ส่วนรวม ร้อยละ 11.9 เลือกเพราะเห็นว่าผู้สมัครคนนั้นสามารถจะทำหน้าที่ได้ ร้อยละ 6.9 เลือกเพราะผู้สมัครคนนั้นเป็นคนซื่อสัตย์ นอกจากนั้นเลือกผู้สมัครคนนั้น เพราะเป็นเพื่อนบ้านกัน หรือเพราะการศึกษาดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 2.5 และ 1.6 การเลือกผู้สมัคร เพราะเหตุที่เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้นค่อนข้างปรากฏชัดในเขตเมืองและเขตต่อเมือง แต่จะค่อยลงในเขตชานเมือง เพราะเหตุผลส่วนใหญ่ที่ให้นี้หัวหน้าครัวเรือนเขตชานเมืองเลือกผู้สมัครคนนั้น เพราะเห็นว่า เป็นคนเสียสละทำงานให้ส่วนรวมมากกว่าที่จะคำนึงถึงการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง (รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.107)

ส่วนในการที่ไม่ได้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งที่ผ่านมานั้น นอกจากเหตุผลข้างต้นที่อ้างถึงที่รวมแล้วถึงร้อยละ 56.8 แล้ว สักมาคือร้อยละ 21 ให้เหตุผลว่าไม่ไปเลือกตั้งเพราะไม่มีสิทธิตามกฎหมาย รองลงมาคือร้อยละ 13 ให้เหตุผลว่าไม่สนใจการเลือกตั้ง และร้อยละ 4.7 ให้เหตุผลว่าพิจารณาแล้วไม่เห็นมีผู้สมัครคนใดดีหรือเหมาะสมเลย สักส่วนของผู้ที่ให้เหตุผลว่าไม่มีสิทธิตามกฎหมายเลือกตั้งที่มีสูงที่สุดในเขตเมือง (ร้อยละ 23.5) เมื่อเทียบกับร้อยละ 18.3 ในเขตต่อเมือง และร้อยละ 13.8 ในเขตชานเมือง การไม่มีสิทธิตามกฎหมายเลือกตั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดเรื่องอายุส่วนหนึ่ง (เพราะหัวหน้าครัวเรือนจำนวนหนึ่งอายุต่ำกว่าอายุที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามกฎหมาย) หรืออาจจะเพราะการโอนย้ายภูมิลำเนา แต่-

เพียงพุดินัยและยังไม่ได้ขอแก้ไขทางนิตินัย หรืออาจจะเพราะกรณีเกี่ยวกับเรื่องสัญญาสิทธิ เป็นที่ถกเถียงกันในปัจจุบันก็ได้

4.4.8 การเปิดรับสื่อ

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่าระบบการคมนาคมสื่อสารของประเทศ โดยเฉพาะใน กรุงเทพมหานคร นั้น ได้ก้าวหน้า และขยายตัวอย่างรวดเร็วมากในทุกด้าน รวมทั้งด้านสื่อมวลชน เทคโนโลยีใหม่ ๆ ช่วยให้การส่งสื่อและรับสื่อ เป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว เมื่อสื่อมวลชนทั้งหลายสามารถส่งถึงผู้รับ ในทุกส่วนของกรุงเทพมหานครได้ใน เวลาที่ไม่แตกต่างกันมากนักหรือแม้แต่พร้อมกันทั้งกรุงเทพมหานคร ประเด็นที่ควรแก่การสนใจอย่างมากคือการเปิดรับสื่อของชาวกรุงเทพมหานครเอง การเปิดรับสื่อในการวิจัยนี้จะรวมถึงประเภทของสื่อ และการเฟื่องสื่อเข้ามาพิจารณาด้วย

สื่อมวลชนที่นำมาพิจารณาในการวิจัยนี้มีจำนวน 5 สื่อ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และภาพยนตร์ จากผลเบื้องต้นของการสำรวจการเปิดรับสื่อมวลชนของหัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ดังที่แสดงไว้ในตาราง ก.109 ปรากฏว่าสำหรับการทั้งวิทยุ นั้น หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 82.7 รับฟังรายการวิทยุ ในจำนวนนี้เขตชานเมือง เป็นเขตที่รับฟังรายการวิทยุมากที่สุด คือร้อยละ 86.2 เมื่อเทียบกับร้อยละ 83.3 และ 81.6 ในเขตคอกเมืองและ เขตเมืองดามลำดับ

หัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 90.7 ดูโทรทัศน์ หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมือง มีสัดส่วนการดูโทรทัศน์มากที่สุด ถึงร้อยละ 92 รองลงไปคือเขตคอกเมืองมีร้อยละ 89.9 และเขตชานเมืองมีร้อยละ 86.5

สำหรับการอ่านหนังสือพิมพ์ นั้น หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานคร ได้อ่าน คือมีถึงร้อยละ 72.9 และหนังสือพิมพ์ก็เช่นเดียวกันคืออ่านกันมากที่สุด ในเขตเมืองเมื่อเทียบกับในเขตคอกเมืองและ เขตชานเมือง

นิตยสารไม่ได้ เป็นที่นิยมมากนัก

มีหัวหน้าครัวเรือนไม่ถึงครึ่งหนึ่ง

กล่าวคือเพียงร้อยละ 36.4 ที่อ่านนิตยสาร

สัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านนิตยสาร

นั้นยังคงสูงสุดในเขต เมืองและลดลงใน เขตต่อเมือง และน้อยที่สุดใน เขตชาน เมือง เช่นเดียวกัน

ในด้านการดูภาพยนตร์ตามโรง

การสำรวจพบว่าหัวหน้าครัวเรือนในกรุง เทพ-

มหานครร้อยละ 45.5 ดูภาพยนตร์

ในเขต เมืองมีผู้ไปชมภาพยนตร์ตาม โรงมากที่สุด

คือร้อยละ 52.1

และ เขตชาน เมืองมีผู้ไปชมภาพยนตร์ตาม โรงน้อยที่สุดคือเพียงร้อยละ

26.6

อนึ่ง เป็นที่น่าสัง เกตว่า แม้ผู้ที่อยู่เขตชาน เมืองจะไปชมภาพยนตร์ตาม โรงน้อย

แต่จากการเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ได้รับรายละเอียดเพิ่มเติมว่า มีผู้ชมภาพยนตร์กลางแปลง-

จากบริษัทโฆษณา หรือชายผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภค หรือในโอกาสงานมหรสพอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย

จากข้อมูลในส่วนนี้ จึงแสดงให้เห็นว่าในบรรดาสื่อมวลชนทั้ง 5 ชนิดนั้น

นิตยสารเป็นสื่อที่มีการเปิดรับน้อยที่สุดคือร้อยละ 36.4

ในขณะที่สื่อที่มีการ เปิดรับมาก-

ที่สุดคือ โทรทัศน์ คือมีถึงร้อยละ 90.7

อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกพิจารณา-

ความราย เขตแล้วจะพบว่าวิทยุเป็นเพียงสื่อชนิดเดียวที่มีการ เปิดรับมากที่สุดใน เขตชาน เมือง

ชื่ออื่น ๆ นอกจากวิทยุแล้วจะมีการเปิดรับมากที่สุดในเขต เมือง รองลงไป ในเขตต่อเมือง

และน้อยที่สุดใน เขตชาน เมืองโดยเปรียบเทียบ

เกี่ยวกับระยะเวลาที่รับฟังสื่อชนิดต่าง ๆ ของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าหัวหน้า-

ครัวเรือนร้อยละ 19.1 รับฟังวิทยุประมาณวันละ 30 นาทีกับ 1 ชั่วโมง รองลงมา

คือร้อยละ 9.9 รับฟังวิทยุประมาณวันละ 1-2 ชั่วโมง และเมื่อวิเคราะห์จุด-

กรรมของหัวหน้าครัวเรือนในเขต เมือง เขตต่อเมือง และเขตชาน เมืองจะเห็นว่าไปในทาง

เดียวกัน คือส่วนใหญ่จะฟังวิทยุประมาณ 30 นาทีถึง 2 ชั่วโมง รายละเอียด

เกี่ยวกับข้อมูลในเรื่องนี้แสดงไว้ในตาราง ก.110

สำหรับระยะเวลาที่ดูโทรทัศน์ของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าส่วนใหญ่คือร้อยละ

19.6 ดูโทรทัศน์วันละประมาณ 1-2 ชั่วโมง

รองลงมาคือผู้ที่ดูโทรทัศน์วันละ

30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง ซึ่งมีประมาณร้อยละ 15.4

และถ้าหากจะมีผู้ชม-

โทรทัศน์มากกว่า 1-2 ชั่วโมงก็ไม่ได้ใช้เวลาแตกต่างกันมากนักคือประมาณ 2-3 ชั่วโมง
ซึ่งมีประมาณร้อยละ 12 ทั้งนี้อาจกล่าวกว้าง ๆ ได้ว่าโดยทั่วไปแล้วมีประมาณร้อยละ
47 ที่ชมโทรทัศน์ในระหว่าง 30 นาทีถึง 3 ชั่วโมง (ดู ตาราง ก.111)

จากตาราง ก.112 จะเห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 34.1 ใช้เวลาอ่าน-
หนังสือพิมพ์ประมาณวันละ 30 นาที ส่วนร้อยละ 9.6 ใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์ประมาณ
30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง แสดงว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานคร-
ใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์วันละไม่เกินหนึ่งชั่วโมง หัวหน้าครัวเรือนใน เขต เมืองใช้-
เวลาอ่านหนังสือพิมพ์ต่อวันนานที่สุด เมื่อเทียบกับใน เขต คือ เมืองและใน เขตชานเมือง

ในการอ่านนิตยสารนั้น หัวหน้าครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานคร เป็น กว่าครึ่งหนึ่ง-
ของผู้ที่อ่านนิตยสาร ใช้เวลาอ่านไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ กล่าวคือมีถึงร้อยละ 52.6
ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดที่อ่านนิตยสาร (ตาราง ก.113)

ในรอบปีที่ผ่านมานั้น หัวหน้าครัวเรือนส่วนมากไม่ได้ดูภาพยนตร์ตามโรงเลข คือ
มีถึงร้อยละ 55.1 ของทั้งหมด ในจำนวนนี้หัวหน้าครัวเรือนเขตชานเมืองไม่ได้ดู-
ภาพยนตร์ตามโรงเป็นสัดส่วนสูงที่สุด คือมากถึงร้อยละ 74 รองลงมาคือ เขต คือ เมือง
ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 60.4 และในเขตเมืองซึ่งมีเพียงร้อยละ 47.2 สำหรับผู้ที่
ดูภาพยนตร์ตามโรงนั้นส่วนใหญ่แล้วคือร้อยละ 31.5 ดูภาพยนตร์นาน ๆ ครั้ง ที่ดูถึง
เดือนละครั้งนั้นมีเพียงร้อยละ 6.6 แต่ก็มีผู้ที่ดูเดือนละ 2-3 ครั้งถึงสัปดาห์ละครั้ง-
มากถึงร้อยละ 5.4 ของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมด และยังมีหัวหน้าครัวเรือนที่ดูภาพยนตร์-
มากกว่าสัปดาห์ละครั้งในรอบปีที่ผ่านมา ถึงร้อยละ 0.9 รายละเอียดเกี่ยวกับ
ร้อยละของครัวเรือน จำแนกตามระยะเวลาที่ดูภาพยนตร์ตามโรงนี้แสดงไว้ในตาราง ก.114

นอกจากนั้นการสำรวจยังได้ครอบคลุมถึงประเภทของเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ ที่-
หัวหน้าครัวเรือนเปิดรับ ปรากฏว่า ส่วนใหญ่ในทั้งสามเขตรวมทั้งวิทยุรายการ
ประเภทข่าว สาร สารนิเทศและบันเทิง กล่าวคือมีถึงร้อยละ 27.3 ในกรุงเทพมหานคร-
รายการทางวิทยุ ที่มีผู้ฟังน้อย คือรายการประเภทกีฬาและ เกมต์ ซึ่งมีเพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น

(ตาราง ก.115) ในด้านโทรทัศน์นั้น ประเภทรายการที่มีผู้ชมมากที่สุด คือ รายการประเภท ข่าว สารนิเทศ และบันเทิง เช่นกัน กล่าวคือมีผู้ชมมากถึงร้อยละ 24.9 ถ้าเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนในสาม เขตของกรุงเทพมหานครแล้วจะพบว่า หัวหน้าครัวเรือนในเขตชานเมืองรับชมรายการประเภทข่าวและสารนิเทศ มากกว่า ครัวเรือนในเขตเมืองและเขตต่อเนื่องโดยเปรียบเทียบแล้วถึงกว่าสองเท่า ในทำนองตรงข้ามหัวหน้าครัวเรือนของเขตเมืองและเขตต่อเนื่องรับชมรายการบันเทิงมากเป็นเกือบสองเท่าของผู้ที่อยู่ในเขตชานเมือง

(ตาราง ก.116) และสำหรับหนังสือพิมพ์นั้น ร้อยละ 32.8 ของผู้อ่านอ่านเนื้อหาประเภทข่าวและสารนิเทศที่รองลงมาคือ ข่าว และสารนิเทศ ความถี่ไปกับคอลัมน์ความรู้ ซึ่งขี้อยู่ร้อยละ 9.7 และมีถึงร้อยละ 18.7 ที่อ่านเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ 6 ประเภทขึ้นไปซึ่งคงจะอ่านครอบคลุมเนื้อหาแทบทุกประเภทในหนังสือพิมพ์นั้นเอง (ตาราง ก.117)

ประเด็นถัดมา นอกจากที่ได้ศึกษาถึงประเภทรายการในแต่ละสื่อที่รับมากที่สุดดังกล่าวแล้ว การวิจัยนี้ยังได้รวบรวมข้อมูลถึงประเภทรายการในสื่อแต่ละอย่างที่ว่าหัวหน้าครัวเรือนให้ความสนใจมากที่สุด ปรากฏผลดังแสดงไว้ในตาราง ก.118 ถึงตาราง ก.122 ตามลำดับประเภทของสื่อ กล่าวคือ

ก. รายการทางวิทยุ หัวหน้าครัวเรือนให้ความสนใจกับรายการประเภทข่าวและสารนิเทศมากที่สุด (ร้อยละ 39.9) รองลงมาเป็นประเภทเนื้อหาและบันเทิง (ร้อยละ 33) เป็นการฟังไปเรื่อย ๆ ไม่เฉพาะเจาะจงร้อยละ 17.1 และรายการประเภทความรู้ ร้อยละ 7.6 ครัวเรือนในเขตชานเมืองให้ความสนใจกับรายการประเภทข่าวและสารนิเทศมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ ในขณะที่ครัวเรือนในเขตเมืองสนใจมากที่สุดในการ์ประเภทความรู้

ข. รายการทางโทรทัศน์ หัวหน้าครัวเรือนให้ความสนใจมากที่สุดกับรายการประเภทบันเทิง (รวมถึง ภาพยนตร์ ละคร และตลกขำ) (ร้อยละ 50.8) รองลงมาเป็นรายการประเภทข่าวและสารนิเทศ (ร้อยละ 28.2) ประเภทกีฬาและเกมส์ (ร้อยละ 5.8) และประเภทความรู้ (ร้อยละ 3.6) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเขตทั้งสามจะพบว่าความสนใจหลักต่างกัน กล่าวคือ รายการประเภทข่าวและสารนิเทศ อยู่ในความสนใจของครัวเรือนเขตชานเมืองมากที่สุด ในขณะที่รายการประเภทบันเทิง-

เป็นที่สนใจของครัวเรือน เขตเมืองมากที่สุด ส่วนเขตคือเมืองนั้นคงจะดูไปเรื่อย ๆ ไม่เฉพาะเจาะจงมากที่สุด

ค. เนื้อหาในหนังสือพิมพ์ หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครให้ความสนใจกับเนื้อหาประเภทข่าวและสารนิเทศมากที่สุด (ร้อยละ 42.7) รองลงมาคือประเภทความรู้ (ร้อยละ 16.8) ประเภทบันเทิง (ร้อยละ 3) ประเภทกีฬาและเกมส์ (ร้อยละ 2.6) แต่ที่สนใจอ่านตั้งแต่ไม่มีถึงร้อยละ 19.6 และที่อ่านไปเรื่อย ๆ ไม่เฉพาะเจาะจงร้อยละ 5.4 เมื่อเปรียบเทียบสามเขตก็จะพบรูปแบบความสนใจ เช่นเดียวกับที่พบในรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ กล่าวคือ เนื้อหาประเภทข่าวและสารนิเทศ เป็นจุดสนใจสูงสุดในครัวเรือน เขตชานเมือง ส่วนเนื้อหาประเภทบันเทิงนั้น เป็นที่สนใจมากที่สุดในเขตเมือง ส่วนครัวเรือน เขตคือเมืองนั้นอ่านตั้งแต่ไม่มีมากที่สุด โดยเปรียบเทียบ

ง. ประเภทของนิตยสาร ปรากฏว่านิตยสารที่หัวหน้าครัวเรือนชาวกรุงเทพมหานครสนใจมากที่สุดเป็นนิตยสารสำหรับผู้หญิง (ร้อยละ 31.6) รองลงไปเป็นนิตยสารประเภทสารคดี-นิยาย (ร้อยละ 20.6) ประเภททีวี-ภาพยนตร์ (ร้อยละ 6.3) ประเภทการบ้านการเมือง (ร้อยละ 3.7) และประเภทสุขภาพ (ร้อยละ 3) นิตยสารที่ได้รับความสนใจน้อย ได้แก่ นิตยสารประเภทบันเทิงและประเภทที่เกี่ยวกับบ้าน และวิศวกรรม และถ้าแยกเปรียบเทียบระหว่างเขตแล้วจะพบว่า นิตยสารประเภทสำหรับผู้หญิงนั้น เป็นที่สนใจมากที่สุดในเขตเมือง ส่วน สารคดี-นิยายนั้น เป็นประเภทที่ได้รับความสนใจมากที่สุดในเขตคือเมือง และเขตชานเมืองสนใจประเภทการบ้านการเมืองมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ

จ. เกี่ยวกับภาพยนตร์ ภาพยนตร์ไทยได้รับความนิยมสูงสุดคือร้อยละ 19.9 รองลงมาเป็นภาพยนตร์จีน (ร้อยละ 12.9) ภาพยนตร์ตะวันตก (ร้อยละ 11.6) นอกนั้นนิยมค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะภาพยนตร์อินเดียและภาพยนตร์ญี่ปุ่น และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเขต จะพบว่าภาพยนตร์นั้น เป็นที่นิยมในเขตชานเมืองมากกว่าในเขตอื่น ๆ ส่วนภาพยนตร์จีน และตะวันตก นั้น นิยมมากในเขตเมืองโดยเปรียบเทียบ เมื่อนำข้อมูลในตาราง ก.123 เข้ามาพิจารณาด้วยจะพบว่า ครัวเรือนส่วนมากนิยมภาพยนตร์ประเภทชีวิตโศก ตลก และผจญภัยโดดเด่น มากพอ ๆ กัน และถ้ารวม 3 ประเภทนี้แล้ว

จะเห็นได้ว่าเป็นที่นิยมมากกว่าครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนที่ชมภาพยนตร์ในกรุงเทพฯ กล่าวคือ
มีถึงร้อยละ 53.38 ส่วนภาพยนตร์ประเภทที่ได้รับความนิยมน้อยคือประเภทประวัติ-
บุคคลสำคัญและการ์ตูน ซึ่งได้กำหนดไว้ในรายการอื่น ๆ ในตาราง ก.123

สาระสำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจคือการเลือกใช้สื่อของชาวกรุงเทพมหานคร
ข้อมูลที่ค้นพบและแสดงไว้ในตาราง ก.124 จะแสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ
ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

ก. สื่อสำหรับข่าวการเมืองภายในประเทศ เมื่อต้องการทราบข่าว-
การเมืองภายในประเทศ หัวหน้าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครใช้โทรทัศน์มากที่สุด (ร้อยละ 43.7)
รองลงมาเป็นวิทยุ (ร้อยละ 30.1) และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 19.3) และ
ถ้าเปรียบเทียบระหว่างเขตแล้ว เขตคือเมืองใช้โทรทัศน์มากที่สุด ในขณะที่เขตชานเมือง
อาศัยวิทยุและเขตเมืองอาศัยหนังสือพิมพ์มากที่สุดโดยเปรียบเทียบ

ข. สื่อสำหรับข่าวการเมืองในต่างประเทศ โทรทัศน์ยังมีความสำคัญ-
มากที่สุดในเรื่องนี้ (ร้อยละ 60.1) วิทยุเป็นรองแต่ก็ลดลงไป (ร้อยละ 15.9)
และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 10.7) และถ้าเปรียบเทียบระหว่างเขตก็-
ยังคงพบรูปแบบเดิม คือเขตคือเมืองใช้โทรทัศน์มากที่สุด เขตชานเมืองใช้วิทยุมากที่สุด
และเขตเมืองใช้หนังสือพิมพ์มากที่สุด

ค. สื่อสำหรับการวิเคราะห์ อภิปรายข่าวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ
โทรทัศน์ถูกเลือกใช้มากเป็นลำดับแรก (ร้อยละ 38.7) รองลงไปเป็นวิทยุ
(ร้อยละ 16.5) และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 15.0) ในประเด็นนี้ทั้งวิทยุ
และโทรทัศน์จะ เป็นที่เลือกใช้สูงที่สุดในเขตชานเมืองโดยเปรียบเทียบ ในขณะที่เขต
คือเมืองใช้หนังสือพิมพ์มากที่สุด

ง. สื่อสำหรับการศึกษา จะสังเกตได้ว่ามีผู้ไม่ตอบคำถามนี้เกือบครึ่ง-
หนึ่งของทั้งหมด ซึ่งอาจจะสื่อความหมายว่าไม่สนใจในเรื่องนี้ก็ได้ อย่างไรก็ตามสำหรับ-
การศึกษาแล้ว โทรทัศน์ก็ยัง เป็นสื่อที่ถูกเลือกใช้เป็นลำดับแรกแม้ว่าจะน้อยลง
(ร้อยละ 22.2) แต่หนังสือพิมพ์กลับได้รับความนิยมสูงขึ้นและเป็นลำดับรอง (ร้อยละ 14.0)
ส่วนวิทยุอันดับสาม (ร้อยละ 11.8) ในด้านการศึกษา

จ. สื่อสำหรับ เรื่องศาสนาและวัฒนธรรม โทรทัศน์ยังคงถูกเลือกใช้
เป็นลำดับแรก (ร้อยละ 26.4) รองลงมาเป็นวิทยุ (ร้อยละ 21.5) และ-
หนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 8.9)

ฉ. สื่อสำหรับ เรื่องเกษตรกรรม-เลี้ยงสัตว์ โทรทัศน์ถูกเลือกใช้เป็น
ลำดับแรกเช่นเคย มีถึงร้อยละ 30.8 ในขณะที่วิทยุ ถูกเลือกใช้เพียงร้อยละ 2.0
และหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 6.1 เท่านั้น ทั้งโทรทัศน์และวิทยุถูกเลือกใช้ใน
เรื่องการเกษตรและเลี้ยงสัตว์นี้มากที่สุด ในเขตชานเมือง เมื่อเปรียบเทียบกับอีกสองเขตที่เหลือ

ช. สื่อสำหรับ เรื่องธุรกิจ-อุตสาหกรรม สื่อที่ถูกเลือกใช้มาก
คือ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 22.2, 15.5 และ 6.4
ตามลำดับ

ซ. สื่อสำหรับ เรื่องอาหารการกินและสุขภาพอนามัย โทรทัศน์เป็นที่
นิยมใช้เป็นลำดับแรกอย่างเคย (คือร้อยละ 34.4) และวิทยุกับหนังสือพิมพ์ได้-
รับการเลือกใช้เท่า ๆ กันในการนี้คือร้อยละ 10.5 และ 10.2 ตามลำดับ

ค. สื่อสำหรับ เรื่องกีฬา โทรทัศน์ ได้รับเลือกใช้เช่นเคยในสัดส่วน
ที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับประเภทรายการอื่น ๆ (อาจจะเพราะเป็นที่สนใจกันมากก็ได้)
รองลงไปในเรื่องกีฬาเป็น หนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 9.6) และวิทยุ (ร้อยละ 4.7)

ง. สื่อในการให้ได้รับความบันเทิงมากที่สุด โทรทัศน์ ถูกเลือก-
เป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงสูงสุดถึงร้อยละ 56.7 วิทยุเป็นรองลงมาคือร้อยละ 18.4
และหนังสือพิมพ์ร้อยละ 6.4 ในการนี้ปรากฏว่าภาพยนตร์และนิตยสาร ซึ่งถูกเลือก-
ใช้เป็นสื่อ น้อยมากในประเภทรายการอื่น ๆ แต่เพื่อความบันเทิงแล้ว ครั้ว เรือน เลือกภาพยนตร์
ถึงร้อยละ 4.8 และเลือกนิตยสารร้อยละ 3.0 และโดยเปรียบเทียบ
ครั้ว เรือน ในเขตชานเมือง เลือกโทรทัศน์และวิทยุ เพื่อให้ความบันเทิงมากที่สุด เมื่อเทียบกับ
ครั้ว เรือน ในเขตเมืองและในเขตต่อเมือง ส่วนผู้ที่อยู่ในเขตเมือง เลือกใช้-
หนังสือพิมพ์ และภาพยนตร์เป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงสูงสุด ในขณะที่ครั้ว เรือน เขตต่อ-
เมืองเลือกอ่านนิตยสารเพื่อความบันเทิงมากที่สุด และมีสัดส่วนมากที่สุดที่เห็นว่า ถ้าจะให้-
มีความบันเทิงมากที่สุดแล้วต้องไม่ทำสักอย่าง กล่าวคือ ไม่ฟังวิทยุ ไม่ดูโทรทัศน์ ไม่อ่าน-
หนังสือพิมพ์ ไม่อ่านนิตยสารและไม่ชมภาพยนตร์

โดยสรุปรวมความแล้วจะเห็นได้ค่อนข้างชัดเจนว่าในวิสัยวิคิดของคนกรุงเทพมหานครนั้น ไม่ว่าจะต้องการทราบหรือรับรายการประเภทใดก็ตาม จะเลือกใช้โทรศัพท์เป็นสื่อแรกและมากที่สุด รอง ๆ ลงมาจะเป็นวิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของรายการ คือถ้าเป็นรายการประเภทการศึกษา ธุรกิจ อุตสาหกรรม และกีฬา แล้วครัวเรือนจะเลือกอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่า แต่ถ้าเป็นรายการประเภทอื่น ครัวเรือนก็จะเลือกฟังวิทยุมากกว่า

4.4.9 อาชีพการกรมและความปลอดภัย

อุบัติเหตุเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของเมือง จะเห็นได้จากการรายงานข่าวของสื่อมวลชน และสถิติทางการที่สอดคล้องกันว่า จำนวนอุบัติเหตุได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น เฉพาะ อุบัติเหตุจากการจราจรทางบก ในกรุงเทพมหานคร ได้เพิ่มขึ้นจาก 3,884 ราย ในปี 2519 มาเป็น 11,408 รายในปี 2524 และมูลค่าทรัพย์สินที่เสียหายมีมากถึง 39 ล้านบาทโดยประมาณ (ตาราง ข.23) หรือจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2520 ที่ปรากฏผู้ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครมีถึง 28,620 (ตาราง ข.22) ข้อมูลเหล่านี้อาจสะท้อนถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชาวกรุงเทพมหานครอยู่บ้าง แต่ในอีกส่วนหนึ่งคือปัญหาอาชญากรรม ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่เจ้าทุกข์ได้แจ้งความและเป็นเหตุให้ยากที่จะทราบถึงจำนวนอาชญากรรม ประเภทและความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง แต่อย่างน้อยๆ การขยายจำนวนสถานีตำรวจ และตู้ยามตำรวจขึ้นไปถึง 69 สถานี และ 100 ตู้ยาม (ตาราง ข.27) ในระยะหลังนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าจำนวนคดีอาชญากรรมต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว โครงการวิจัยนี้ได้จับประเด็นนี้เป็นจุดสนใจหลักอีกประเด็นหนึ่ง แต่ก็ประสบความยากลำบากในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทนี้ในลักษณะข้อมูลปฐมภูมิ เป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องเลือกเฉพาะบางแง่มุมในเรื่องอาชญากรรมทั้งหมดขึ้นมาศึกษาเท่านั้น

ประเด็นที่เลือกมาศึกษาเฉพาะ น่าจะถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมที่มีน้ำหนักน้อย-
ที่สุด แต่ก็เพื่อให้ได้รับคำตอบจากหัวหน้าครัวเรือนมากที่สุดในขณะที่เดียวกัน ที่สนใจ
ในที่นี้เกี่ยวกับการถูกขโมยขึ้นบ้าน โดยถือว่าอาชญากรรมประเภทนี้ ผู้กระทำความผิดประสงค์
ต่อทรัพย์สินเพียงอย่างเดียว โดยมีได้มุ่งประสงค์ต่อชีวิตหรือการบาดเจ็บต่อเจ้าทรัพย์สินด้วย
ผลการศึกษา แสดงไว้ในตาราง ก. 125 เป็น 4 หัวข้อ กล่าวคือ การถูกขโมย
ขึ้นบ้านและจำนวนครั้ง จำนวนครั้งที่แจ้งตำรวจ และจำนวนครั้งที่ได้รับทรัพย์สินคืน

ปรากฏว่าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครถึงร้อยละ 13.2 ที่ได้ผ่านประสบการณ์
ถูกขโมยขึ้นบ้านมาแล้ว ในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนในเขตค่อมืองมากที่สุด ถึงร้อยละ
14.1 รองลงมาเป็นครัวเรือนในเขตเมืองซึ่งน้อยกว่าเล็กน้อย ร้อยละ 13.1
และน้อยที่สุดในเขตชานเมืองคือร้อยละ 10

ในจำนวนครัวเรือนที่ถูกขโมยขึ้นบ้านนี้ ส่วนใหญ่คือร้อยละ 69.8 เคย-
ถูกขโมยขึ้นบ้านเพียงครั้งเดียว ร้อยละ 19.2 เคยถูกขโมยขึ้นบ้าน 2 ครั้ง
นอกจากนั้นเคยถูกขโมยขึ้นบ้านถึง 3 ครั้งหรือมากกว่า และมีถึงร้อยละ 3
ที่เคยถูกขโมยขึ้นบ้านกว่า 7 ครั้งมาแล้ว ครัวเรือนในเขตเมืองมีประสบการณ์
ที่เคยถูกขโมยขึ้นบ้านหลาย ๆ ครั้งมากกว่าครัวเรือนในเขตค่อมืองและในเขตชานเมืองโดย
เปรียบเทียบ

จากการที่ถูกขโมยขึ้นบ้านนั้น ครัวเรือนกว่าครึ่งหนึ่งไม่ได้แจ้งความค่อ-
เจ้าหน้าที่ตำรวจ คือมีครัวเรือนถึงร้อยละ 56.5 ที่ไม่ได้แจ้งความ ร้อยละ 33
แจ้งความเพียงครั้งเดียว และที่แจ้งความแล้วมากกว่า 7 ครั้งมีอยู่เพียงรายเดียว
ครัวเรือนในเขตชานเมืองไม่ได้แจ้งความมากที่สุดในขณะที่ครัวเรือนเขตเมืองแจ้งความครั้ง-
เดียวมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ

ครัวเรือนที่ถูกขโมยขึ้นบ้านนั้น ร้อยละ 5.7 แจ้งว่าไม่ได้สูญเสียทรัพย์สิน
ใด ๆ ในขณะที่ร้อยละ 76.4 ของผู้ที่ถูกขโมยทรัพย์สินไปนั้นไม่เคยได้รับของคืน-
เลยสักครั้งเดียว (ไม่ว่าจะแจ้งความกี่ครั้ง และถูกขโมยขึ้นบ้านกี่ครั้งก็ตาม) ร้อยละ
4.1 ได้รับของคืน 1 ครั้ง เพียงร้อยละ 0.7 เท่านั้นที่ได้รับของคืน 2-3 ครั้ง

4.4.10 การเดินทางในชีวิตประจำวัน

ประเด็นทางสังคมประเด็นสุดท้ายที่เป็นจุดสนใจในโครงการวิจัยนี้คือ เรื่องของการเดินทางในชีวิตประจำวัน ในปัจจุบันการใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานครคงไม่อาจหลีกเลี่ยงการเดินทางได้ เพราะเหตุที่เมืองได้ขยายไปตามแนวราบค่อนข้างกว้างขวางใน พื้นที่ 1,566.737 ตารางกิโลเมตร ดังนั้นเพื่อให้ความรู้เรื่องการเดินทางนี้สื่อความหมายและเป็นประโยชน์มากขึ้น จึงได้จำกัดไว้เฉพาะที่หมายถึงการเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจ เป็นประจำวัน เท่านั้น ด้วยเหตุนี้หัวหน้าครัวเรือนที่ตอบข้อสอบถามนี้จึงเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพเชิง เศรษฐกิจ เท่านั้น

ในจำนวน หัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพนี้ ประมาณครึ่งต่อครึ่งที่เดินทางและไม่เดินทางในการประกอบธุรกิจประจำวัน กล่าวคือประมาณร้อยละ 49.7 ที่ต้องเดินทางและร้อยละ 49.9 ที่ไม่ต้องเดินทาง (ซึ่งหมายถึงการประกอบอาชีพในครัวเรือนที่อยู่อาศัยหรือใกล้เคียงกับที่อยู่อาศัย) ครัวเรือนเขตเมือง ไม่ต้องเดินทางประกอบธุรกิจมากที่สุดและเป็นส่วนใหญ่ด้วย คือร้อยละ 43.4 ส่วนครัวเรือนเขตชานเมืองนั้นต้องเดินทางเป็นจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 51.7 (ตาราง ก.126)

ในจำนวนผู้ที่ต้องเดินทางนั้น แน่นอนว่าใช้รถประจำทางเป็นส่วนมากกล่าวคือ เดินทาง โดยรถประจำทางธรรมดาร้อยละ 26.4 และโดยรถประจำทางปรับอากาศร้อยละ 1.4 จำนวนพอ ๆ กันที่เดินทางไปประกอบธุรกิจด้วยการเดินคือ ร้อยละ 26.2 รองลงมาจากนั้น คือร้อยละ 13.4 ใช้รถยนต์ส่วนตัวของตัวเอง ร้อยละ 4.4 ใช้รถจักรยานยนต์ ร้อยละ 2.8 ใช้รถสวัสดิการของบริษัทหรือหน่วยงานที่ทำงานด้วยร้อยละ 2.5 ใช้รถจักรยาน ร้อยละ 1.9 ใช้รถสองแถว (รถเมล์เล็ก) ร้อยละ 1.5 ใช้เรือ ร้อยละ 1.4 ใช้รถสามล้อเครื่องหรือรถสี่ล้อเล็ก ร้อยละ 1.6 ใช้รถของบุคคลอื่น (อาศัย) หรือรถของบุคคลในครัวเรือน และร้อยละ 0.4 ใช้รถแท็กซี่ มีคนขับรถในกรุงเทพมหานครที่ต้องใช้พาหนะ 2 วิธีขึ้นไปในการเดินทางถึงร้อยละ 13.8

เขตชานเมืองมีคนขับรถที่ไปประกอบธุรกิจด้วยการเดินมากที่สุด และด้วยพาหนะมากกว่า 2 วิธีมากที่สุด โดยเปรียบเทียบ การใช้รถยนต์ของตนเองมีมากเท่า ๆ กันทั้งในเขตเมือง และ เขตชานเมือง ร้อยละ 14.6 (ตาราง ก.127)

สำหรับระยะทางที่ต้องเดินทางเฉลี่ยต่อวันนั้นจะพบว่า ส่วนมากแล้วไม่ไกลเลย คือไม่เกิน 5 กิโลเมตร ซึ่งมีถึงร้อยละ 30.3 ร้อยละ 15 แจ้งว่าต้องเดินทางในระหว่าง 6-10 กิโลเมตรต่อวัน ร้อยละ 12.2 เดินทาง 16-20 กิโลเมตรต่อวันร้อยละ 15.9 ที่ต้องเดินทางระหว่าง 21-50 กิโลเมตรต่อวัน และร้อยละ 5.2 ที่ต้องเดินทางตั้งแต่ 50 กิโลเมตรขึ้นไปในแต่ละวัน หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองเดินทางในการประกอบธุรกิจอื่นที่สุด ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนเขตชานเมืองต้องเดินทางไกลที่สุด โดยเปรียบเทียบ รายละเอียดเกี่ยวกับระยะทางในการเดินทางนี้ แสดงไว้ในตาราง ก.128

สำหรับระยะเวลาเดินทางที่ใช้ขึ้น อาจแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงเวลาที่มีการจราจรแออัด กับช่วงเวลาที่มีการจราจรไม่แออัด ในช่วงเวลาที่มีการจราจรแออัดครัวเรือนร้อยละ 44.9 ใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง โดยเฉพาะที่ใช้เวลาเดินทางเพียง 15 นาทีหรือน้อยกว่านั้นมีอยู่ร้อยละ 13.7 แต่ก็มีถึงร้อยละ 3.9 ที่ต้องใช้เวลาดำเนินการในช่วงการจราจรแออัดถึงกว่า 3 ชั่วโมงขึ้นไป (ตาราง ก.129) ส่วนในช่วงเวลาที่มีการจราจรไม่แออัดนั้น มีครัวเรือนมากถึงร้อยละ 61.3 ที่ใช้เวลาเดินทางไม่เกิน 1 ชั่วโมง และในจำนวนนี้มีร้อยละ 19 ที่ใช้เวลาไม่เกิน 15 นาที ส่วนผู้ที่ต้องใช้เวลาดำเนินการถึง 3 ชั่วโมงหรือกว่านั้นขึ้นไปลดลงเหลือเพียงร้อยละ 1.4 เท่านั้น (ตาราง ก.130)

เมื่อกล่าวถึงการเดินทางไปประกอบธุรกิจประจำวันแล้ว และพบว่ามีครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ถึงร้อยละ 13.4 ในจำนวนผู้ที่เดินทางทั้งหมดที่ใช้รถยนต์ส่วนตัวของตัวเอง จึงน่าสนใจที่จะย้อนกลับมาพิจารณาว่าการมีรถยนต์ส่วนตัวนั้นมีมากน้อยเพียงใด ปรากฏว่าร้อยละ 18.8 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีรถยนต์ส่วนตัวในจำนวนนี้ ครัวเรือนเขตเมืองและเขตค่อมเมืองมีรถยนต์มากพอ ๆ กันคือร้อยละ 20 โดยประมาณ ยิ่งกว่านั้นสำหรับผู้ที่มีการรถยนต์ส่วนตัวแล้ว ส่วนใหญ่คือร้อยละ 20.2 มีเพียงคันเดียว แต่อีกร้อยละ 79.8 มีมากกว่า 1 คัน กล่าวคือ ร้อยละ 13.5 มี 2 คัน ร้อยละ 4.5 มี 3 คัน ร้อยละ 1.1 มี 4 คัน และมีอยู่ร้อยละ 0.7 ที่มีรถยนต์ตั้งแต่ 5 คันขึ้นไป ครัวเรือนในเขตค่อมเมืองเป็นผู้มีรถยนต์ 2-3 และ 4 คันมากที่สุด โดยเปรียบเทียบ คือมีถึงร้อยละ 26.7 เมื่อเทียบกับร้อยละ 16.2 ในเขตเมือง และเพียงร้อยละ 6.2 ในเขตชานเมือง

4.5 สภาวะทาง เศรษฐกิจของครัวเรือน ในกรุงเทพมหานคร

การดำเนินงานชีวิตของประชากรขึ้นอยู่กับฐานะทาง เศรษฐกิจของคนและครัวเรือน เป็นสำคัญ ส่วนการที่จะมีฐานะทาง เศรษฐกิจประการใดขึ้นอยู่กับการทำงาน ลักษณะของงานที่ทำและค่าตอบแทนที่ได้รับ ตลอดจนพฤติกรรมการทำงาน นอกจากนั้นยังจะขึ้นอยู่กับรายได้จากแหล่งอื่น ๆ และของสมาชิกในครัวเรือนที่นำมารวมกัน เป็นรายได้ของครอบครัว พฤติกรรมการจ่ายเงินสำหรับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ส่วนสุทธิระหว่างรายได้และรายจ่ายกล่าวคือ การมีเงิน เหลือฝากหรือใช้กู้ และการมีหนี้สิน การจ้างคนช่วยงาน และสินทรัพย์ที่มี

ข้อมูลมหภาคจากการสำรวจแรงงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงว่าประชากร กรุงเทพมหานครที่อยู่ในกำลังแรงงานนั้น เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ขณะเดียวกันก็เป็นผลให้อัตราการว่างงานเพิ่มสูงขึ้นด้วย เพราะเหตุที่การขยายตัวของระบบ เศรษฐกิจไม่อาจสร้างงานเพิ่มขึ้นทันกับจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้นนั้น ประกอบกับเกิดภาวะเงินเฟ้อซึ่งได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่จากราคาผลผลิตปิโตรเลียมจากต่างประเทศที่สั่งเข้า เป็นต้นว่าอัตราการไม่มีงานทำเพิ่มจากร้อยละ 0.92 ในปี 2514 ขึ้นเป็นร้อยละ 2.52 ในปี 2521 (ตาราง ข.19) อย่างไรก็ตาม การวัดอัตราการว่างงานหรือวัดการมีงานทำของประชากรนี้ยังแตกต่างกันไปตามวิธีการวัด และเป็นที่ยกเถียงกันอยู่มาก ซึ่งถ้าหากจะกลับมาพิจารณาพฤติกรรมการทำงานและการมีงานทำของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครโดยตรงก็อาจช่วยให้เข้าใจลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดียิ่งขึ้น

ข้อมูลมหภาค เช่นกับที่ให้รายละเอียดกว้าง ๆ ในเบื้องต้นได้ว่า ผลิตภัณฑ์ประชาชาติของกรุงเทพมหานครนั้นเพิ่มขึ้นในอัตราค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับทั้งประเทศ และรายได้ประชาชาติต่อคนในราคาตลาดเป็นประมาณ 30,161 บาทในปี 2522 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้านั้นถึงกว่าร้อยละ 20 ทั้งนี้ยังไม่ได้ถ่วงน้ำหนักดัชนีราคาที่เพิ่มขึ้นถึงกว่าร้อยละ 19 ในระหว่างปี 2521 ถึง 2522 ไว้ด้วย (ตาราง ข.28) ผลิตภัณฑ์โรงงานเป็นผลผลิตสำคัญของกรุงเทพมหานคร รองลงมาก็เป็นผลผลิตจากการค้าส่งและค้าปลีก การธนาคาร ประกันภัยและซื้อขายหลักทรัพย์ การบริการการขนส่งคมนาคม และการก่อสร้าง

ผลผลิตทาง เกษตรของกรุง เทพมหานครคิดได้ เป็นเพียงร้อยละ 0.87 ของผลผลิตทั้งรายภาคของ
กรุง เทพมหานคร เท่านั้น (ตาราง ข.29)

รายได้ของชาวกรุง เทพมหานครนั้น เมื่อปี 2516-2519 เพียงร้อยละ 87.5
เป็นรายได้ที่เป็นตัว เงิน ซึ่งประกอบด้วยค่าจ้างค่าแรง เงินเดือน โบนัส กำไรจากธุรกิจ
ส่วนตัว และอื่น ๆ ส่วนที่เป็นรายได้ที่ไม่ เป็นตัว เงินโดยรวมประเมินค่า เข้าบ้านที่เจ้า
ของอยู่เองด้วยแล้วมีถึงร้อยละ 12.5 (ตาราง ข.34) ส่วนค่าใช้จ่ายนั้น
ชาวกรุง เทพมหานครใช้ เป็นค่าอาหารร้อยละ 46 โดยประมาณเมื่อปี 2516-2519 รองลงมา
เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยถึงร้อยละ 16.8 (ตาราง ข.35)

ด้วยข้อมูลมหภาคที่ใช้ เป็นแนวทาง เหนือนี้เอง การวิจัยนี้จึงกำหนดประเด็น ในการ
ศึกษาพฤติกรรมทาง เศรษฐกิจในครัว เรือนในกรุง เทพมหานคร ซึ่งเป็นระดับจุลภาคใช้ เป็น 7
ประเด็น กล่าวคือ การทำงานและรายได้ รายได้อื่น รายจ่าย เงินใต้โต๊ะ หนี้สิน การ
จ้างลูกจ้างและการถือครองและกรรมสิทธิ์ที่ดิน

4.5.1 การทำงานและรายได้

ข้อมูลจากการสำรวจ ในโครงการนี้ที่ เกี่ยวกับการอาชีพนั้น ได้บรรยายไว้แล้วในตอนต้น
ของรายงานในฐานะที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของครัว เรือน ซึ่งจากกล่าวรวม ๆ ได้ว่าในบรรดา
หัวหน้าครัว เรือนในกรุง เทพมหานครทั้งหมดนั้นร้อยละ 97.7 เป็นผู้ที่มีงานทำ คงมีเพียงร้อย
ละ 2.3 ที่ไม่มีงานทำในวันที่สัมภาษณ์ ในบรรดาผู้ที่ไม่มีงานทำนั้น เรียกได้ว่าเป็นผู้ที่
มีอาชีพหลัก เก่ง เศรษฐกิจถึงร้อยละ 89.5 และในจำนวนผู้ที่มีอาชีพหลักนี้ยังมีการทำอาชีพรอง
อยู่ด้วยถึงร้อยละ 10.5 ของทั้งหมด ประเด็นที่น่าสนใจในรายละเอียดคือไปที่เกี่ยวข้อง
กับการทำงานและรายได้ก็คือ สถานภาพของการทำงานทั้งในอาชีพหลักและอาชีพรอง เวลา
ที่ใช้ในการทำงานทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง การยอมรับกลับเข้าทำงาน การใช้
ที่อยู่อาศัยประกอบธุรกิจและค่าตอบแทนที่ได้จากทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง

สำหรับสถานภาพของการทำงานนั้น ปรากฏว่าในบรรดาผู้ที่มิงานทำนั้นส่วนมาก เป็นเจ้าของกิจการของตนเอง คือมีถึงร้อยละ 32 ทำงานส่วนตัวร้อยละ 23.1 รองลงมาเป็นผู้ที่เป็นลูกจ้างในธุรกิจเอกชน ร้อยละ 19.5 และเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของ รัฐบาลซึ่งมีร้อยละ 11.4 นอกนั้น เป็นลูกจ้างหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นหุ้นส่วน ของกิจการ และอื่น ๆ ส่วนผู้ที่ทำงานได้ครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนมีอยู่ ร้อยละ 1.9 เมื่อแยกพิจารณาสถานภาพการทำงานตาม เขตจะพบว่าใน เขต เมืองนั้นส่วนมากจะ เป็นเจ้าของกิจการ เอง รองลงมา เป็นผู้ที่ทำงานส่วนตัว และเป็นลูกจ้างในธุรกิจเอกชน เขตต่อ เมืองก็ เช่นกันคือ เป็น เจ้าของกิจการ เป็นส่วนมาก แต่รอง ๆ ลงมาเป็นลูกจ้างในธุรกิจ เอกชนมากกว่าผู้ที่ทำงานส่วนตัว แต่ในเขตชานเมืองนั้น ส่วนมากทำงานส่วนตัว (ซึ่ง หมายความว่า การทำอาชีพทางการ เกษตร) รองลงมาก็ เป็น เจ้าของกิจการ และเป็นลูกจ้างใน ธุรกิจ เอกชนตามลำดับ ครัวเรือน เขต เมืองจะมีสัดส่วนของผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการ สูงที่สุดเมื่อ เปรียบเทียบกับ เขตต่อ เมืองและเขตชาน เมือง คือร้อยละ 35.5, 29.6 และ 25.9 ตามลำดับ ครัวเรือน เขตต่อ เมืองจะมีสัดส่วนของผู้ที่เป็นลูกจ้างในธุรกิจ เอามากที่สุด และเขตชาน เมือง เป็นผู้ทำงานส่วนตัวมากที่สุดโดย เปรียบเทียบกับ เขตอื่น ๆ (ดูตาราง ก.134)

ส่วนสถานภาพในการทำอาชีพรองนั้น ข้อมูลได้แสดงไว้ในตาราง ก.140 กล่าวคือ ส่วนมากแล้วอาชีพรองจะเป็นงานส่วนตัว (ร้อยละ 22) ถัดมาเป็นเจ้าของกิจการ (ร้อยละ 14.4) และเป็นลูกจ้างเอกชน (ร้อยละ 6.2) ที่น่าสังเกตก็คือ มีผู้ที่ยึด อาชีพข้าราชการ หรือลูกจ้างของรัฐบาลเป็นอาชีพรองถึงร้อยละ 2.7 และถือการ เป็น ลูกจ้างหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นอาชีพรองถึงร้อยละ 0.7⁽¹⁾ ในอาชีพรองนี้

(1) การวินิจฉัยเรื่องอาชีพหลักและอาชีพรองนี้ มิได้กำหนดเกณฑ์ตายตัว ในโครงการวิจัยว่าจะใช้เกณฑ์รายได้ หรือชั่วโมงทำงานหรืออื่น ๆ แต่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ตอบวินิจฉัย ด้วยตนเองว่าตน เองนับถือว่าอาชีพใด เป็นอาชีพหลักและอาชีพใด เป็นอาชีพรอง ความที่ค้นพบ ในตอนนี้จึงสะท้อนถึงความ เห็นและพฤติกรรมในการปฏิบัติราชการและการ เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ได้ดีว่ามีความสำคัญต่อตัวผู้ตอบน้อยกว่าอีกอาชีพหนึ่งที่ประกอบอยู่นั้น โดย เปรียบ เทียบ

ครัวเรือน เขตคือเมือง เป็นเจ้าของกิจการมากที่สุด เมื่อเทียบกับอีกสองเขต ส่วนครัวเรือน
เขตชานเมือง เป็นลูกจ้างในธุรกิจเอกชนและทำงานส่วนตัวมากที่สุด เมื่อเทียบกับครัวเรือนในเขต
เมืองและเขตคือเมือง

ในด้านเวลาที่ใช้ในการทำงานในอาชีพหลักนั้น ปรากฏในตาราง ก.132 ว่า
กว่าครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 58.8 ใช้เวลาในอาชีพหลักไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งมีร้อย
ละ 11.2 ที่ใช้เวลาทำงานเพียงไม่เกิน 5 ชั่วโมงต่อวัน แต่ก็มิถึงร้อยละ 16.7 ที่
แจ้งว่าใช้เวลาทำงานตั้งแต่ 12 ชั่วโมงขึ้นไปต่อวัน อย่างไรก็ตาม โดยเฉลี่ยแล้วชั่วโมง
ทำงานในอาชีพหลักจะตกอยู่ประมาณ 8.5 ชั่วโมงต่อวัน โดยเปรียบเทียบแล้ว
ครัวเรือนเขตเมืองจะทำงานมากชั่วโมงที่สุดคือ 8.7 ชั่วโมงต่อวัน เขตคือเมือง
จะเป็นรองคือทำเพียง 8.6 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนเขตชานเมืองนั้นทำงานเพียงร้อยละ 7.8
ชั่วโมง

ส่วนเวลาที่ใช้ในอาชีพรองที่แสดงไว้ในตาราง ก.133 นั้นจะเห็นได้ว่าการว่าง
หนึ่ง คือร้อยละ 62.9 ไม่สามารถระบุได้แน่ชัด เนื่องจากงานที่ทำในอาชีพรองนั้นมีลักษณะไม่
เป็นการประจำและไม่สามารถประเมินเป็นชั่วโมงต่อวันได้ อย่างไรก็ตามก็มิข้อนูลก
หมอบอกได้ว่าร้อยละ 20.9 ของผู้ที่มีอาชีพรองนั้น ใช้เวลากับอาชีพรองประมาณวันละไม่เกิน
5 ชั่วโมง ในขณะที่อีกร้อยละ 16.2 ใช้เวลากับอาชีพรองมากกว่า 5 ชั่วโมงต่อวัน

เมื่อคำนึงถึงหน่วยวันทำงานคือสัปดาห์ด้วยแล้ว จะเห็นได้ว่าโดยเฉลี่ยชาวกรุงเทพมหานคร
มหานครที่ทำอาชีพหลัก จะใช้เวลากับอาชีพหลักนี้ประมาณ 6.24 วันต่อสัปดาห์ (ซึ่งเรียกได้ว่า
เกือบจะทุกวัน) ส่วนใหญ่คือร้อยละ 46.9 ทำงานในอาชีพหลัก 7 วันต่อสัปดาห์ ซึ่ง
คงเป็นเช่นนั้น เพราะส่วนใหญ่ก็มีอาชีพหลักในทางที่เป็นเจ้าของกิจการและทำงานส่วนตัวซึ่งมักจะ
ไม่กำหนดวันหยุดงานที่แน่นอนอยู่แล้ว ในจำนวนนี้ หัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองเป็น
ผู้ทำงานมากวันที่สุดคือสัปดาห์คือ 6.283 วัน เมื่อเทียบกับ 6.211 และ 6.093 วันต่อสัปดาห์
ของหัวหน้าครัวเรือนเขตชานเมืองและเขตคือเมืองตามลำดับ ซึ่งเท่ากับว่าหัวหน้า
ครัวเรือนในเขตเมืองนั้นนอกจากจะทำงานอาชีพหลักมากชั่วโมงที่สุดต่อวันแล้วยังทำงานมากวัน

ที่สูงสุดในแต่ละสัปดาห์โดย เปรียบเทียบอีกด้วย รายละเอียด เกี่ยวกับวันทำงานต่อ สัปดาห์ของอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือนนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.1๓๑

ส่วนวันทำงานในอาชีพรองนั้นก็เช่นเดียวกับชั่วโมงทำงานของอาชีพรอง กล่าวคือ ร้อยละ 62.9 ไม่อาจกำหนดได้แน่ชัดว่าวันที่ใช้ในอาชีพรองในแต่ละสัปดาห์นั้น เป็นเท่าใดแน่ เพราะลักษณะของอาชีพรองที่ทำนั้นมักจะทำไปเรื่อย ๆ หรือเท่าที่จะทำได้ดังกล่าวแล้ว (ดูตาราง ก.13๑)

ในประเด็นที่เป็นที่สงสัยกันอยู่มากกว่า ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครจำนวนไม่น้อย ใช้ครัวเรือนที่อยู่อาศัยเป็นสถานที่ประกอบธุรกิจด้วย ดังที่เห็นกันอยู่มากก็คือการขายของชำ การค้าปลีก และอาหาร ข้อมูลชุดนี้ก็ได้แสดงในบางส่วนก่อนหน้าที่ว่า หัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ ๑๑.7 ไม่ต้องอาศัยการเดินทางเลยในการประกอบธุรกิจประจำวัน ดังนั้น เมื่อได้สอบถามถึงการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือนและของคู่สมรสแล้ว จึงได้หาข้อมูลเสริมในประเด็นนี้ด้วย และปรากฏในตาราง ก.๑๖7 ว่า ครัวเรือนใน กรุงเทพมหานครมากถึงร้อยละ 42.5 ที่อาศัยครัวเรือนที่อยู่อาศัยประกอบธุรกิจไปด้วย และเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง เขตทั้งสามจะพบว่า สำหรับครัวเรือนใน เขต เมืองนั้นกว่าครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 50.๘ ที่ใช้ครัวเรือนอยู่อาศัยประกอบธุรกิจด้วย รองลงไปเป็น เขต ต่อเมืองซึ่งใช้ที่อยู่อาศัยประกอบธุรกิจถึงร้อยละ ๓๑.๕ และสุดท้าย เขตชานเมือง ซึ่งมีเพียงร้อยละ 22.๑ เท่านั้น

และในส่วนของการทำงานนั้น ถ้าพิจารณาปริมาณของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้ว การมีงานทำจะรวมถึงผู้ที่อยู่ในระหว่างการรอบรรจุกลับเข้าทำงานในวันที่มีการสัมภาษณ์ด้วย และด้วยเหตุนี้ การสำรวจจึงรวมสอบถามประเด็นนี้ด้วย แต่ก็พบว่ามีเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในระหว่างการรอบรรจุกลับเข้าทำงาน อัตรานี้จะมีสูงที่สุดในเขตชานเมืองคือร้อยละ 1.8 รองลงมาในเขตเมืองร้อยละ 1.๑ และค่าที่ต่ำสุดในเขตชานเมืองร้อยละ 0.6 (ดูตาราง ก.14๑)

ในส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งเกี่ยวกับรายได้นั้น โครงการวิจัยได้กำหนดแนว
 ทางของข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ออกเป็น 5 ประการด้วยกัน กล่าวคือ รายได้จากอาชีพหลักของ
 หัวหน้าครัวเรือน รายได้จากอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือน รายได้อื่นของหัวหน้าครัว-
 เรือน รายได้ของกลุ่มสมรส และรายได้ของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน แม้ว่า
 ข้อมูลระดับจุลภาคเกี่ยวกับรายได้ี้ จะเป็นที่ทราบและเข้าใจกันในวงวิชาการว่าเป็นข้อมูลที่เก็บ
 รวบรวมได้ยากมาก เพราะเป็นประเด็นละเอียดอ่อน และเป็นเรื่องส่วนตัวมาก ๆ ยิ่งกว่า
 นั้นข้อมูลที่ได้อาจเชื่อถือได้ไม่สมบูรณ์ โครงการวิจัยจึงได้พยายามอย่างยิ่งที่จะใช้
 วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงข้อเท็จจริงที่สุดและน่าเชื่อ
 ถือได้มากที่สุด ซึ่งผลที่ได้ปรากฏดังต่อไปนี้

ก. รายได้จากอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ในประเด็นนี้ เมื่อสอบถาม
 ตามถึงการมีผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพหลัก ปรากฏว่าร้อยละ 2 ตอบว่าไม่ได้รับค่าตอบแทน
 ใด ๆ ในจำนวนนี้ส่วนมากอยู่ในเขตเมือง แต่ในเขตชานเมืองนั้นไม่ปรากฏผู้ที่ทำอาชีพหลัก
 โดยไม่มีค่าตอบแทนเลย (ดูตาราง ก.135) และเมื่อสอบถามรายละเอียดของ
 รายได้ที่ได้รับจากอาชีพหลัก ปรากฏในตาราง ก.136 ซึ่งอาจสรุปดังนี้

(หน่วย เป็นร้อยละ)

รายได้จากอาชีพหลัก(บาท)	กรุงเทพมหานคร	เขตเมือง	เขตชานเมือง	เขตชานเมือง
ไม่เกิน 2,000 บาท	29.1	26.7	20.0	42.6
2,001 - 4,000	30.2	30.0	30.2	30.8
4,001 - 6,000	13.1	14.0	13.0	8.9
6,001 - 8,000	5.0	4.6	6.1	2.8
มากกว่า 8,000 บาท	11.8	12.1	12.5	9.2
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	10.8	12.6	10.2	5.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

ประมาณร้อยละ 30 มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 2,000 บาท   แต่ว่ามีถึงเกือบร้อยละ 60
 ที่มีรายได้ถึง 4,000 บาทต่อเดือน   ในขณะที่ประมาณร้อยละ 12 มีรายได้เกินกว่าเดือน
 ละ 8,000 บาท   เขตชานเมืองจะอยู่ในกลุ่มผู้มีรายได้ค่ามากที่สุด คือมีถึงร้อยละ 42.6 ที่
 มีรายได้ไม่เกิน 2,000 บาทต่อเดือน   อย่างไรก็ตามโดยเฉลี่ยแล้ว รายได้ของหัวหน้า
 ครวเรือนจากอาชีพหลักนั้นจะตกประมาณ 4,900 บาท   ซึ่งแปรผันไปตามเขตต่าง ๆ กล่าวคือ
 เขตเมืองจะมีรายได้จากอาชีพหลักประมาณ 5,300 บาท   เขตดอเมืองเดือนละ 4,800 บาท
 และเขตชานเมืองประมาณเดือนละ 3,700 บาท

ข. รายได้จากอาชีพรองของหัวหน้าครัวเรือน   มีเพียงร้อยละ 49.0
 เท่านั้นที่ยอมรับว่ามีผลตอบแทนจากอาชีพรอง   แต่ก็ยังมีมากถึงร้อยละ 46.1 ที่ไม่ยอมรับ
 ข้อถามนี้ และเพียงร้อยละ 2.1 ที่ตอบว่าไม่มีผลตอบแทนใด ๆ จากอาชีพรอง   และ
 ปรากฏว่าอัตราการตอบรับนั้นต่ำสุดในเขตเมืองสำหรับคำถามประเด็นนี้ (ดูตาราง ก.141)
 และในส่วนของค่าตอบแทนจากอาชีพรองเฉพาะที่เป็นตัวเงิน ได้พบว่าในบรรดาผู้ที่ตอบจำนวน
 เพียง 76 รายจากผู้มีอาชีพรองทั้งหมด 291 รายนั้น ส่วนใหญ่มีรายได้จากอาชีพรองไม่มากนัก
 ค่าเฉลี่ยที่ได้รับคิดเป็นประมาณ 3,700 บาทต่อเดือน

ค. รายได้อื่นของหัวหน้าครัวเรือนนอกจากรายได้จากอาชีพหลักและอาชีพรองแล้ว
 ปรากฏข้อมูลในตาราง ก.159 และตาราง ก.160   ร้อยละ 86.7 ไม่มีรายได้อื่นอีกใน
 ขณะที่เพียงร้อยละ 12.7 ตอบว่ายังมีรายได้จากแหล่งอื่นอีก   รายได้อื่นนี้ปรากฏ
 ในครัวเรือนเขตชานเมืองมากที่สุดคือร้อยละ 12.5   เมื่อเทียบกับครัวเรือนเขตดอเมืองและ
 เขตเมืองซึ่งมีเพียงร้อยละ 12.0 และ 12.2 ตามลำดับ   และสำหรับรายได้ที่ได้อื่น
 รับจากแหล่งอื่นนี้ประมาณร้อยละ 70.3 ของผู้ที่มีรายได้จากแหล่งอื่นมีเพียงไม่เกิน 3,000 บาท
 ต่อเดือน

ง. รายได้ของคู่สมรส   ข้อมูลที่แสดงในตาราง ก.155 และ ก.156
 ปรากฏว่าร้อยละ 76.5 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีคู่สมรสที่มีรายได้   ส่วน
 ของการมีรายได้ของคู่สมรสใกล้เคียงกัน ในทั้งสามเขต   กล่าวคือร้อยละ 77.1, 76.2

และ 74.4 ในเขตเมือง เขตต่อเมือง และเขตชานเมืองตามลำดับ รายได้
 ของคู่สมรสที่ปรากฏในร้อยละ 5.6 มีรายได้ไม่เกิน 1,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 39.4
 มีรายได้ในระหว่าง 1,001 ถึง 3,000 บาทต่อเดือน และมีประมาณร้อยละ 1.5 ที่คู่
 สมรสมีรายได้ตั้งแต่ 20,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน ในขณะที่ร้อยละ 17.3 ได้นำรายได้
 มาคิดรวมอยู่ในรายได้ของหัวหน้าครัวเรือนแล้ว ครัวเรือนเขตชานเมืองมีรายได้ของคู่
 สมรสกระจุกตัวมากที่สุดและทั้งหมดมีรายได้ไม่เกินเดือนละ 10,000 บาทเท่านั้น เฉลี่ย
 แล้วคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้นั้นมีรายได้ประมาณ 5,400 บาทต่อเดือน รายได้
 เฉลี่ยต่อเดือนของคู่สมรสมีมากที่สุด ในเขตเมือง และลดทอนลงไป ในเขตต่อเมืองและชานเมือง
 เมือง กล่าวคือ ประมาณเดือนละ 5,600 บาท 5,100 บาท และ 2,800 บาทตามลำดับ

จ. รายได้ของสมาชิกอื่น ๆ ในครัวเรือน ร้อยละ 55.2 ของครัวเรือน
 ทั้งหมดในกรุงเทพมหานครมีสมาชิกที่มีรายได้ และร้อยละ 39.6 ไม่มีรายได้ ครัวเรือน
 ที่มีสมาชิกอื่น ๆ มีรายได้เห็น มีมากที่สุด ในเขตเมือง (ร้อยละ 57.1) รองลงไป ในเขต
 ชานเมือง (ร้อยละ 56.7) และต่ำที่สุดในเขตต่อเมือง (ร้อยละ 52.5) เมื่อ
 พิจารณาถึงจำนวนรายได้ด้วยเงินของสมาชิกครัวเรือน นอกจากร้อยละ 7.7 ที่นำมาพิจารณา
 ไว้ในรายได้ของหัวหน้าครัวเรือนแล้ว จะเห็นว่า ร้อยละ 20.2 มีรายได้ไม่เกิน 2,000 บาท
 ต่อเดือน อีกร้อยละ 20 มีรายได้ระหว่าง 2,001 ถึง 4,000 บาทต่อเดือน เฉลี่ย
 แล้วสมาชิกครัวเรือนที่มีรายได้จะมีรายได้ประมาณเดือนละ 7,500 บาท รายได้
 เฉลี่ยต่อเดือนของสมาชิกครัวเรือนทุกคนรวมกันนี้สูงที่สุดในเขตต่อเมือง รองลงมา ในเขตเมือง
 และต่ำที่สุดในเขตชานเมือง กล่าวคือประมาณ 9,700 บาท 7,000 บาท และ 4,200 บาท
 ตามลำดับ รายละเอียดเกี่ยวกับการมีรายได้และจำนวนรายได้ของสมาชิกครัวเรือนนี้
 แสดงไว้ในตาราง ก.157 และ ก.158

4.5.2 รายจ่ายในครัวเรือน

ในส่วนของการใช้จ่ายต่าง ๆ ในครัวเรือนนี้ นอกจากการจ่ายรวมทั้งหมดของ
 ครัวเรือนแล้วยังมีรายละเอียดแยกตามประเภทของการใช้จ่ายอีกด้วย ประเภทของการจ่าย

ที่สำคัญ ๆ และนำมาพิจารณาไว้ในที่นี้คือ ค่าอาหาร ค่าวัสดุหุงต้ม ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าโทรศัพท์ ค่าเช่าบ้าน ค่าวัสดุเชื้อเพลิง รายจ่ายเกี่ยวกับการเดินทาง รายจ่ายค่าผ่อนส่งทรัพย์สิน และรายจ่ายอื่น ๆ ที่เหลือ รายงานการวิจัยนี้จะได้แยกเป็นประเด็น ๆ พิจารณาดังต่อไปนี้

ก. รายจ่ายทั้งหมดต่อเดือน (ตาราง ก.144) ร้อยละ 37.6 มีราย-

จ่ายทั้งหมดต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาท อีกร้อยละ 34.0 มีรายจ่ายระหว่าง 3,000 - 6,000 บาท หมายความว่า กว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างในกรุงเทพมหานครใช้จ่ายต่อเดือนไม่เกิน 6,000 บาท นอกจากนั้นครัวเรือนที่ใช้จ่ายเดือนละไม่เกิน 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.3 และร้อยละ 36.4 ในเขตเมืองและเขตค่อมืองแต่ในเขตชานเมืองนั้น ครัวเรือนที่ใช้จ่ายไม่เกินเดือนละ 3,000 บาท กลับสูงถึงร้อยละ 50.6 ถ้าถือระดับการใช้จ่ายของครัวเรือนเป็นดัชนีวัดมาตรฐานการครองชีพของประชาชน บ่งชี้แสดงว่าครัวเรือนในเขตชานเมืองมีระดับการครองชีพที่ต่ำกว่าเขตเมืองและเขตค่อมือง ถ้าพิจารณาให้ละเอียดลงไปแล้ว ครัวเรือนในเขตชานเมืองประมาณร้อยละ 21.9 มีรายจ่ายต่อเดือนระหว่าง 1,000-2,000 บาท ร้อยละ 12.5 ใช้จ่ายไม่เกินเดือนละ 1,000 บาท

ในช่วงรายจ่ายต่อเดือนระหว่าง 3,000-6,000 บาทนั้นปรากฏว่ามีครัวเรือนเพียงร้อยละ 24.8 ในเขตชานเมืองเท่านั้น ในขณะที่ในเขตเมืองและเขตค่อมืองมีสูงกว่าคือ ร้อยละ 35.9 และ 33.9 ตามลำดับ

ครัวเรือนที่มีรายจ่ายต่อเดือนระหว่าง 6,000-9,000 บาท มีร้อยละ 7.3 ถ้าแยกตามเขตแล้วปรากฏว่า เขตเมืองและเขตค่อมืองมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือประมาณร้อยละ 8 ในขณะที่เขตชานเมืองมีครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 2.9 เท่านั้นที่มีรายจ่ายสูงขนาดนี้ ส่วนครัวเรือนที่มีรายจ่ายสูงเกิน 9,000 บาทต่อเดือนนั้นพบว่ามีเบาบางคือร้อยละ 0.9 เท่านั้น มีอยู่ประมาณร้อยละ 0.4 ที่ใช้จ่ายเกินเดือนละ 50,000 บาทขึ้นไป

(หน่วยเป็นร้อยละ)

รายจ่ายทั้งหมดต่อเดือน(บาท)	กรุงเทพมหานคร	เขตเมือง	เขตต่อเมือง	เขตชานเมือง
ไม่เกิน 3,000 บาท	37.6	34.3	36.4	58.6
3,001-6,000	34.0	35.9	33.9	24.6
6,001-9,000	7.3	7.9	7.5	2.9
9,001-12,500	6.2	6.5	6.4	2.8
12,501-20,000	2.7	3.0	2.9	0.3
มากกว่า 20,000 บาท	0.9	1.4	0.9	0.6
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	11.3	11.0	12.0	10.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

ข. รายจ่ายค่าอาหารต่อเดือน (ตาราง ก.145) รายจ่ายค่าอาหาร

ต่อเดือนของครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างปรากฏว่าครัวเรือนร้อยละ 14.3 จ่ายค่าอาหารไม่เกิน 1,000 บาท ร้อยละของครัวเรือนที่จ่ายค่าอาหารในเขตเมืองและเขตต่อเมืองใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 12.1 และ 13.6 แต่ในเขตชานเมืองมีครัวเรือนถึงร้อยละ 29.2 ที่ใช้จ่ายค่าอาหารไม่เกิน 1,000 บาท ในช่วงการใช้จ่ายค่าอาหารระหว่าง 1,000-2,000 บาทนั้น คิดเป็นร้อยละ 33 ของครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง ในเขตเมืองคิดเป็นร้อยละ 31.9 ในเขตต่อเมืองร้อยละ 32.7 และในเขตชานเมืองร้อยละ 39.2 โดยสรุปครัวเรือนในเขตชานเมืองคิดเป็นร้อยละ 68.4 ที่ใช้จ่ายค่าอาหารไม่เกินเดือนละ 2,000 บาทที่น่าสนใจมากคือ ครัวเรือนในกรุงเทพฯ ที่ตกเป็นตัวอย่างประมาณกว่าร้อยละ 20 ใช้จ่ายค่าอาหารระหว่าง 2,750-3,000 บาททั้งในเขตเมืองและเขตต่อเมือง แต่เขตชานเมืองที่จ่ายค่าอาหารในช่วง 2,750-3,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 16.6 ครัวเรือนที่จ่ายค่าอาหารต่อเดือนสูงมากกว่านี้คือ 3,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 3 ของครัวเรือนทั้งหมดในกรุงเทพมหานครแล้วประมาณร้อยละ 18 แยกเป็นเขตเมืองร้อยละ 21.1 เขตต่อเมืองร้อยละ 16.5 และเขตชานเมืองร้อยละ 8.5 เท่านั้น

(หน่วย เป็นร้อยละ)

ค่าอาหารต่อเดือน (บาท)	กรุงเทพมหานคร	เขต เมือง	เขตต่อเมือง	เขตชานเมือง
ไม่เกิน 1,000 บาท	14.3	12.1	13.8	29.2
1,001-2,000	33.0	31.9	32.7	39.2
2,001-3,000	30.0	30.3	31.4	21.3
3,001-4,000	8.5	8.2	8.2	5.7
4,001-5,000	4.9	6.3	4.0	1.9
มากกว่า 5,000 บาท	4.6	5.6	4.3	0.9
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	4.7	4.6	5.6	1.6
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

ค. รายจ่ายค่าวัสดุหุงต้มต่อเดือน (ตาราง ก.146) จากครัวเรือน

ตัวอย่าง เจาพบว่าเกือบร้อยละ 80 ใช้จ่ายค่าวัสดุหุงต้มไม่เกิน 200 บาทต่อเดือน และประมาณ ร้อยละ 86.1 ของครัวเรือนตัวอย่างใช้จ่ายค่าวัสดุหุงต้มไม่เกิน 300 บาทต่อเดือน ในเขต เมืองเกินร้อยละ 73.5 ใช้จ่ายเพื่อการมีไม่เกิน 200 บาท ในขณะที่เขตต่อเมืองคิดเป็นร้อยละ 78.1 ที่ใช้จ่ายค่าวัสดุหุงต้มไม่เกิน 200 บาท ในเขตชานเมืองคิดเป็นร้อยละ 90.5 ที่จ่าย ไม่เกิน 200 บาท

ง. รายจ่ายค่าไฟฟ้าต่อเดือน (ตาราง ก.147) ในด้านรายจ่ายค่ากระแส

ไฟฟ้าต่อเดือนนั้น ปรากฏว่าร้อยละ 72.4 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดใช้จ่ายค่ากระแสไฟฟ้า ต่อเดือนไม่เกิน 400 บาท ในเขตเมือง และเขตชานเมืองกลุ่มผู้ใช้จ่ายค่ากระแสไฟฟ้าไม่เกิน เดือนละ 400 บาท คิดเป็นร้อยละ 67.1 ร้อยละ 74.8 และร้อยละ 88.8 ตามลำดับ ส่วนในกลุ่มผู้ใช้จ่ายค่ากระแสไฟฟ้าระหว่าง 400 - 1,000 บาท ในเขตเมืองคิดเป็นร้อยละ 19.5 ในเขตต่อเมืองคิดเป็นร้อยละ 13.5 และในเขตชานเมืองร้อยละ 6.2 เท่านั้น และรวมทุกเขตคิดเป็นร้อยละ 15.9

(หน่วยเป็นร้อยละ)

<u>ค่าไฟฟ้าต่อเดือน (บาท)</u>	<u>กรุงเทพมหานคร</u>	<u>เขตเมือง</u>	<u>เขตต่อเมือง</u>	<u>เขตชานเมือง</u>
ไม่เกิน 400 บาท	72.4	67.1	74.6	86.8
401 - 1,000	15.9	19.5	13.5	6.2
1,001 - 2,000	4.2	4.0	4.5	0.5
มากกว่า 2,000 บาท	1.9	2.6	1.6	0.9
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	5.6	6.0	5.6	3.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

จ. รายจ่ายค่าน้ำประปาต่อเดือน (ตาราง ก.148) สำหรับรายจ่าย

ค่าน้ำประปานั้น ปรากฏว่ากว่าร้อยละ 85 เสียค่าน้ำประปาไม่เกิน 200 บาทต่อเดือนสำหรับครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด ร้อยละ 83.4 ในเขตเมือง ร้อยละ 85.2 ในเขตต่อเมือง และร้อยละ 95 ในเขตชานเมือง และจากการสำรวจในเขตชานเมืองพบว่าประมาณร้อยละ 66.5 ไม่มีรายจ่ายค่าน้ำประปา ส่วนครัวเรือนที่จ่ายค่าน้ำประปาประมาณ 200-300 บาทต่อเดือนนั้นอยู่ระหว่างร้อยละ 4 - 5 ของครัวเรือนตัวอย่างในเขตเมืองและเขตต่อเมือง

ฉ. รายจ่ายค่าโทรศัพท์ต่อเดือน (ตาราง ก.149) ร้อยละ 71.4

ของครัวเรือนตัวอย่างไม่มีรายจ่ายค่าโทรศัพท์ และเมื่อแยกตามเขตปรากฏว่า กลุ่มที่ไม่มีรายจ่ายค่าโทรศัพท์มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 69.4 ในเขตเมือง ร้อยละ 75.7 ในเขตต่อเมือง และร้อยละ 95.3 ในเขตชานเมือง ถ้าเราตัดครัวเรือนที่ไม่มีรายจ่ายค่าโทรศัพท์ออก เราจะพบว่าในจำนวนครัวเรือนที่จ่ายค่าโทรศัพท์นั้นอย่างน้อยร้อยละ 50 จ่ายค่าโทรศัพท์ไม่เกิน 200 บาท อีกประมาณร้อยละ 25 จ่ายค่าโทรศัพท์ระหว่าง 200 - 400 บาท (ดูตารางสรุป)

(หน่วยเป็นร้อยละ)

<u>รายจ่ายค่าโทรศัพท์(บาท)</u>	<u>กรุงเทพมหานคร</u>	<u>เขตเมือง</u>	<u>เขตต่อเมือง</u>	<u>เขตชานเมือง</u>
ไม่เกิน 200 บาท	50.5	49.1	52.3	66.6
201-400	24.8	24.6	25.2	20.0
401-600	8.0	7.7	8.7	6.7
601-800	2.9	3.3	2.2	-
เกิน 800 บาท	6.6	6.9	6.2	6.7
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	7.2	8.4	5.4	-
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

ข. รายจ่ายค่าเช่าบ้านต่อเดือน (ตาราง ก.150)

ครัวเรือนตัวอย่าง

ประมาณร้อยละ 55 ไม่มีรายจ่ายค่าเช่าบ้าน ในเขตเมืองนั้นก็มีครัวเรือนที่ไม่ได้จ่ายค่าเช่าบ้าน ร้อยละ 43.5 และสูงขึ้นเป็นร้อยละ 61.4 และร้อยละ 67.8 ในเขตต่อเมืองและเขต ชานเมืองตามลำดับ ในบรรดาครัวเรือนที่ต้องจ่ายค่าเช่าบ้านปรากฏว่ากว่าร้อยละ 50 จ่าย ค่าเช่าบ้านต่อเดือนไม่เกิน 300 บาท

(หน่วยเป็นร้อยละ)

<u>รายจ่ายค่าเช่าบ้าน(บาท)</u>	<u>กรุงเทพมหานคร</u>	<u>เขตเมือง</u>	<u>เขตต่อเมือง</u>	<u>เขตชานเมือง</u>
ไม่เกิน 300 บาท	64.5	59.5	47.6	48.7
301 - 600	12.6	12.6	12.7	12.8
601 - 900	6.7	5.7	6.4	7.7
901 - 1,500	9.0	7.3	12.0	10.3
มากกว่า 1,500 บาท	5.1	5.0	5.5	2.6
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	12.1	10.9	13.9	17.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

ข. รายจ่ายค่าน้ำมันรถและแก๊สรถต่อเดือน (ตาราง ก.151) จากข้อมูล
ครัวเรือนตัวอย่างเราพบว่าประมาณเกือบร้อยละ 70 ในทุกเขตไม่มีรายจ่ายค่าน้ำมันรถและแก๊ส
รถ ในบรรดาผู้มีรายจ่ายในส่วนนี้ทั้งหมดปรากฏว่าประมาณกว่าร้อยละ 20 ต้องจ่ายค่าน้ำมัน
รถและค่าแก๊สมากกว่า 2,000 บาท

(หน่วยเป็นร้อยละ)

<u>รายจ่ายค่าน้ำมันรถ(บาท)</u>	<u>กรุงเทพมหานคร</u>	<u>เขตเมือง</u>	<u>เขตคอเมือง</u>	<u>เขตชานเมือง</u>
ไม่เกิน 200 บาท	8.9	7.7	9.4	13.5
201 - 500	12.0	10.1	11.8	24.0
501 - 1,000	17.5	19.5	16.1	12.5
1,001 - 1,500	8.1	9.4	6.0	10.4
1,501 - 2,000	8.2	8.4	8.3	6.3
มากกว่า 2,000 บาท	22.0	20.4	24.0	22.9
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	23.3	24.5	24.4	10.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

ในบรรดากลุ่มผู้จ่ายค่าน้ำมันรถและแก๊สรถไม่เกิน 200 บาทนั้นมีอัตราส่วนคิดเป็นร้อยละ 8.9
ในเขตกรุงเทพมหานคร และร้อยละ 7.7 ในเขตเมือง ร้อยละ 9.4 ในเขตคอเมือง
และร้อยละ 13.5 ในเขตชานเมือง และในทุกเขตปรากฏว่ามีครัวเรือนเกือบร้อยละ 40
ต้องจ่ายค่าน้ำมันรถแก๊สเกิน 1,000 บาทต่อเดือน

ค. รายจ่ายเกี่ยวกับการเดินทางต่อเดือน (ตาราง ก.152) เกือบ
ร้อยละ 60 ของครัวเรือนตัวอย่างในกรุงเทพมหานครไม่มีรายจ่ายเกี่ยวกับการเดินทาง อีก
ประมาณร้อยละ 30 มีรายจ่ายในการเดินทาง และในจำนวนครัวเรือนที่มีรายจ่ายในส่วนนี้
เราพบว่าร้อยละ 30 จ่ายค่าเดินทางไม่เกินเดือนละ 200 บาท อีกร้อยละ 20 จ่ายค่าเดิน
ทางระหว่าง 200 - 500 บาท จะสังเกตได้ว่าอัตราส่วนคิดเป็นร้อยละของครัวเรือนที่จ่าย

ค่าเดินทางระหว่าง 500-1,000 บาทต่อเดือน ค่อนข้างเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.5 ในเขตเมือง เป็นร้อยละ 15.1 ในเขตต๋อเมือง และร้อยละ 29.9 ในเขตชานเมือง ปรากฏว่า หัวหน้าครัวเรือนที่สงวนท่าทีในการตอบคำถามข้อนี้มีอัตราส่วนร้อยละลดน้อยลงอย่างมากคือ จากร้อยละ 33.1 ในเขตเมืองลดลงเป็นร้อยละ 23.9 ในเขตต๋อเมือง และร้อยละ 10.2 ในเขตชานเมือง

(หน่วยเป็นร้อยละ)

รายจ่ายเกี่ยวกับการเดินทาง(บาท)	กทท.	เขตเมือง	เขตต๋อเมือง	เขตชานเมือง
ไม่เกิน 200 บาท	29.0	29.2	31.0	27.2
201 - 500	20.4	18.9	20.0	26.5
501 - 1,000	14.4	11.5	15.1	25.9
1001 - 2000	5.6	5.0	6.2	6.6
เกิน 2,000 บาท	2.7	2.3	3.0	3.4
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	27.1	33.1	23.9	10.2
รวมทุกกลุ่ม	100.0	100.0	100.0	100.0

๑. รายจ่ายค่าผ่อนส่งทรัพย์สินค่อเดือน (ตาราง ก.153) จากครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างเกือบร้อยละ 70 ไม่มีรายจ่ายค่าผ่อนส่งทรัพย์สินค่อเดือน ถ้าแยกตามเขตแล้ว ก็ยังปรากฏว่าอัตราส่วนคิดเป็นร้อยละของครัวเรือนที่ไม่มีรายจ่ายในส่วนนี้ใกล้เคียงกันคือระหว่างร้อยละ 67-70 โดยประมาณ ในกลุ่มผู้มีรายจ่ายค่าผ่อนส่งทรัพย์สินค่อเดือนปรากฏว่าอัตราส่วนคิดเป็นร้อยละของครัวเรือนที่ไม่ยอมให้ข้อมูลเฉพาะในส่วนนี้สูงมาก คือเกือบร้อยละ 60 ในเขตกรุงเทพมหานคร ในบรรดาผู้มีรายจ่ายค่าผ่อนส่งทรัพย์สินที่ยอมให้ข้อมูลปรากฏว่ากว่าร้อยละ 25 จ่ายค่าผ่อนส่งทรัพย์สินค่อเดือนระหว่าง 500-1,000 บาท และประมาณร้อยละ 30 จ่ายค่าผ่อนส่งทรัพย์สินไม่เกินเดือนละ 500 บาท

(หน่วยเป็นร้อยละ)

<u>รายการค่าผ่อนส่ง(บาท)</u>	<u>กทม.</u>	<u>เขตเมือง</u>	<u>เขตต่อเมือง</u>	<u>เขตชานเมือง</u>
ไม่เกิน 200 บาท	3.3	3.3	2.6	5.6
201 - 500	9.4	8.4	11.3	6.5
501 - 1,000	10.8	10.7	11.6	8.4
1,001 - 1,500	5.4	4.1	5.9	9.4
1,501 - 2,000	3.2	1.8	4.7	3.7
2,001 - 3,000	3.5	3.3	4.2	1.9
3,001 - 5,000	4.1	3.7	5.2	1.9
มากกว่า 5,000 บาท	3.2	3.5	2.8	2.8
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	57.2	61.2	51.7	59.8
รวมทุกกลุ่ม	100.0	100.0	100.0	100.0

ฎ. รายจ่ายอื่น ๆ ต่อเดือนโดยประมาณ (ตาราง ก.154) จากการ

สำรวจได้พบว่าประมาณร้อยละ 62 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครไม่มีรายจ่ายอื่นใดนอก
จากที่ได้ระบุไว้แล้วข้างต้น ส่วนครัวเรือนที่มีรายจ่ายอย่างอื่นนี้พบว่าประมาณร้อยละ
52.2 มีรายจ่ายอื่น ๆ อีกไม่เกิน 500 บาทต่อเดือน และอีกประมาณร้อยละ 20 ที่มีราย
จ่ายอื่น ๆ อีกในระหว่าง 500 - 1,000 บาทต่อเดือน

โดยสรุปเกี่ยวกับรายจ่ายของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร และแยกเป็นราย เขต
แล้ว จะสามารถอธิบายถึงโครงสร้างการใช้จ่ายของครัวเรือนได้ดังตารางสรุปต่อไปนี้

(หน่วย เป็นร้อยละ)

ประเภทรายจ่าย	กรุงเทพมหานคร	เขตเมือง	เขตต่อเมือง	เขตชานเมือง
ค่าอาหาร	50.1	51.0	47.5	49.0
ค่าวัสดุหุงต้ม	3.5	3.8	3.1	2.3
ค่าไฟฟ้า	3.4	9.2	7.2	8.4
ค่าน้ำประปา	0.6	1.9	2.3	2.8
ค่าโทรศัพท์	1.9	2.5	1.3	0.3
ค่าเช่าบ้าน	4.0	4.7	3.6	1.1
ค่าน้ำมันรถ/แก๊สรถ	10.1	9.6	10.3	11.0
ค่าเดินทาง	4.1	3.8	3.8	7.0
ค่าผ่อนส่งทรัพย์สิน	3.3	6.3	10.6	7.5
รายจ่ายอื่น	9.0	7.2	10.3	15.6
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

จะเห็นได้ว่าครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้น ใช้จ่ายประมาณร้อยละ 50 เป็นค่าอาหาร รองลงมาคือค่าน้ำมันรถหรือแก๊สรถร้อยละ 10.1 ค่าไฟฟ้าร้อยละ 3.4 และค่าผ่อนส่งทรัพย์สินร้อยละ 3.3 นอกนั้นก็ยังมีอีกหลายค่าคือค่าเดินทางร้อยละ 4.1 ค่าเช่าบ้านร้อยละ 4.0 ค่าวัสดุหุงต้มร้อยละ 3.5 ค่าโทรศัพท์ร้อยละ 1.9 ส่วนค่าน้ำประปานั้นเพียงร้อยละ 0.6 เมื่อแยกพิจารณาโครงสร้างรายจ่ายของครัวเรือนตามเขตแล้วจะพบว่า ครัวเรือนเขตเมืองมีสัดส่วนรายจ่ายเกี่ยวกับอาหารและการเตรียมอาหาร (ค่าอาหารและวัสดุหุงต้ม) สูงที่สุดคือร้อยละ 54.8 เมื่อเทียบกับร้อยละ 50.6 และ 51.3 ในเขตต่อเมืองและเขตชานเมืองตามลำดับ ครัวเรือนเขตต่อเมืองใช้จ่ายเกี่ยวกับบ้านและผ่อนส่งทรัพย์สิน (ส่วนใหญ่คือบ้านและที่ดิน) มากที่สุดคือร้อยละ 15.2 เมื่อเทียบกับร้อยละ 11 ในเขตเมืองและร้อยละ 8.6 ในเขตชานเมือง ส่วนครัวเรือนเขตชานเมืองใช้จ่ายในการเดินทาง

และค่าน้ำมันรถมากที่สุดถึงร้อยละ 18 เมื่อเทียบกับร้อยละ 14.1 และ 13.4 ในเขตต่อเมือง และ เขต เมืองตามลำดับ รายจ่ายอื่นก็เช่น เดียวกันคือสูงสุดใน เขตชาน เมือง รองลงมา ในเขตต่อเมือง และค่าที่สุดในเขตเมือง ส่วนรายจ่ายสำคัญเกี่ยวกับสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์) นั้น ถ้ารวมแล้วครัวเรือนเขตเมืองจะรับภาระมากที่สุด (ร้อยละ 13.6) รองลงมาในเขตชานเมือง (ร้อยละ 11.5) และเขตต่อเมือง (ร้อยละ 10.8) แต่ถ้าแยกพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า ครัวเรือนเขตเมืองมีสัดส่วนรายจ่ายค่าไฟฟ้าและโทรศัพท์ที่สูงที่สุด ส่วน ครัวเรือนเขตชานเมืองมีสัดส่วนรายจ่ายค่าน้ำประปาสูงที่สุดโดยเปรียบเทียบ

4.5.3 การมีเงินฝากและให้กู้

การมีเงินออม เงินฝาก หรือเงินให้กู้ยืมโดยไม่มีหนี้สินหรือจำนวนเงินออม เงินฝาก เงินให้กู้ สูงกว่าจำนวนหนี้สินจะสะท้อนให้เห็นถึงสถานะสภาพทาง เศรษฐกิจของบุคคล หรือครัวเรือนนั้น ๆ จากตาราง ก.161 การสำรวจและสัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 3,306 ครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่าร้อยละ 64.4 ของครัวเรือน ไม่มีเงินฝาก หรือเงินให้กู้ และร้อยละ 35.3 มีเงินฝากหรือเงินให้กู้ หรืออีกนัยหนึ่งอยู่ในฐานะ เป็นเจ้าหนี้

จากการจำแนกครัวเรือนตามเขต ผลปรากฏว่าในเขตเมืองร้อยละ 35.4 ของ ครัวเรือนมีเงินฝากหรือเงินให้กู้ ซึ่งสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของครัวเรือนทั้งหมดเพียงร้อยละ 0.1 ส่วน ในเขตต่อเมือง อัตราครัวเรือนที่มีเงินฝากหรือให้กู้มีร้อยละ 36.9 ซึ่งสูงกว่าอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.6 และในเขตชานเมืองอัตราครัวเรือนที่มีเงินฝากหรือให้กู้ค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ 27.6 ต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยถึงร้อยละ 7.7 โดยการเปรียบเทียบการมีเงินฝากของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร จะเห็นได้ชัดว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองมีโอกาสที่จะมีเงินฝากหรือมีความสามารถในการออมต่ำกว่าครัวเรือนในเขตเมืองและเขตต่อเมือง ทั้งนี้อาจจะมิใช่เหตุผลสืบเนื่อง มาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ครัวเรือนในเขตชานเมืองยังมีกิจกรรมส่วนใหญ่ผูกพันอยู่กับการผลิต หรือการรับจ้างทำงานในภาคเกษตร ซึ่งอัตราผลตอบแทนโดยเฉลี่ยต่ำกว่าภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรม ดังนั้นความสามารถในการออมหรือมีเงินฝากจึงต่ำกว่าเขตเมืองและเขตต่อเมือง

4.5.4 การมีหนี้สินค้างชำระ

ตาราง ก.162 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินค้างชำระ ปรากฏว่าร้อยละ 32.2 ของครัวเรือนที่ทำการสำรวจอยู่ในสถานะมีหนี้สินค้างชำระ การมีหนี้สินค้างชำระมีความหมายครอบคลุมถึงการกู้เงินมาใช้ การเล่นเกมซึ่งประมูลแล้ว การผ่อนส่งทรัพย์สิน เป็นต้น อัตราครัวเรือนที่มีหนี้สินค้างชำระในเขตเมืองร้อยละ 30.6 ซึ่งต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.6 และยังต่ำกว่าอัตราครัวเรือนที่มีหนี้สินในเขตอำเภอเมือง และเขตชานเมือง ทั้งนี้สาเหตุที่สำคัญอันหนึ่งก็คือ ระดับรายได้ของครัวเรือนในเขตเมืองค่อนข้างสูงและสูงกว่าระดับรายได้ของครัวเรือนในเขตอำเภอเมืองและเขตชานเมืองโดยเปรียบเทียบ ดังนั้นความจำเป็นที่จะผลักดันให้กู้ยืมหรือก่อหนี้สินจึงน้อยกว่า ในเขตอำเภอเมือง และเขตชานเมือง อัตราครัวเรือนที่มีหนี้สินค้างชำระสูงขึ้นไปเป็นร้อยละ 33.1 และร้อยละ 36.4 ซึ่งสูงกว่าอัตราเฉลี่ยถึงร้อยละ 0.9 และร้อยละ 4.2 ตามลำดับ ครัวเรือนที่อาศัยในเขตที่ห่างจากเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะมีระดับรายได้สุทธิติดค่าลงจึงมีแนวโน้มหรือโอกาสที่จะก่อหนี้สินมากขึ้นตามลำดับ ครัวเรือนในเขตชานเมืองจึงมีอัตราการทำหนี้สินสูงสุด

กิจกรรมที่นำเงินกู้ยืมมาใช้หรือสาเหตุของการก่อหนี้สินอาจจะจำแนกได้ดังนี้

- ก. เพื่อนำมาริเริ่มลงทุนในกิจการ
- ข. เพื่อนำมาใช้ในกิจการที่กำลังประกอบอยู่
- ค. เพื่อซื้อ,เช่า,เช่าซื้อ ที่ดินหรือบ้านหรือปลูกบ้าน
- ง. เพื่อใช้ส่วนตัว หรือใช้ในครอบครัว
- จ. เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว
- ฉ. เพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น เช่น ค่ารักษาพยาบาล เมื่อเจ็บป่วย, ค่าเล่าเรียนบุตร
- ช. เพื่อผ่อนส่งทรัพย์สิน
- ซ. อื่น ๆ

เนื่องจากโอกาสในการริเริ่มลงทุนในกิจการต่าง ๆ ในเขตเมืองมีมากกว่าเขตอำเภอเมืองและเขตชานเมือง ดังนั้นอัตราครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการลงทุนในเขตเมืองจึง

สูงกว่า กล่าวคือร้อยละ 3.7, 2.5 และ 1.7 ในเขตเมือง เขตค้อมเมือง และเขต
ชานเมือง ส่วนการกู้ยืมเพื่อนำมาใช้ในกิจการที่กำลังประกอบอยู่นั้น ปรากฏว่า
อัตราครัวเรือนที่กู้ยืมในเขตชานเมืองสูงสุดถึงร้อยละ 51.8 ทั้งนี้อาจจะสืบเนื่องมาจาก
กิจกรรมด้านเกษตรยังมีมากและผลตอบแทนต่ำไม่เพียงพอที่จะหมุนเวียนลงทุนจึงต้องกู้ยืมเพื่อ
ดำเนินกิจการต่อไปในที่ดินที่มีจำนวนจำกัดในเขตเมือง และเขตค้อมเมือง อัตราครัวเรือนที่กู้ยืม
เพื่อใช้ในกิจการที่ประกอบอยู่นี้เพียงร้อยละ 29.9 และ 20.8 ตามลำดับ

การกู้เพื่อซื้อ เช่า เชิงที่ดินหรือบ้านหรือปลูกบ้าน อัตราครัวเรือนที่กู้ในเขต
เมืองร้อยละ 12.4 เขตค้อมเมืองร้อยละ 21.0 และเขตชานเมืองร้อยละ 11.2 ใน
เขตเมืองอุปทานของที่ดินมีน้อยมาก พื้นที่เขตเมืองมีเพียง 105.96 ตารางกิโลเมตร หรือเพียง
ร้อยละ 6.7 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนั้นที่ดินและบ้านในเขตเมืองจึงมีราคาสูงมาก
โอกาสที่จะกู้ยืมเพื่อซื้อ เช่า เชิง ที่ดินหรือบ้านจึงมีน้อยมาก ตรงกันข้าม เขตค้อมเมืองมีพื้นที่ถึง
619.19 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 39.5 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากอุปทาน
ของที่ดินมีมากกว่าราคาที่ดินโดยเฉลี่ยจึงต่ำกว่าราคาที่ดินในเขตเมือง ดังนั้นโอกาสที่จะกู้ยืมเพื่อ
ซื้อ เช่า เชิงที่ดินหรือบ้านจึงมีมากกว่า ส่วนเขตชานเมืองถึงแม้พื้นที่จะมีถึง 843.59
ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 53.8 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร แต่พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะสำหรับ
การเกษตรซึ่งให้ผลตอบแทนในอัตราต่ำ จึงไม่ค่อยที่จะกู้ยืมเพื่อ ซื้อ เช่า หรือ เชิงที่ดินในเขต
ชานเมือง ยกเว้นกรณีซื้อ เพื่อสะสมเก็งกำไร ซึ่งประมวลกฎหมายที่ดินฉบับแก้ไขเพิ่มเติม
เมื่อจำนวนน้อย ดังนั้นอัตราครัวเรือนที่กู้ยืมเพื่อซื้อ เช่า หรือ เชิงที่ดินหรือบ้านในเขตชานเมือง
จึงต่ำกว่าในเขตเมืองและเขตค้อมเมือง

การกู้ยืม เพื่อใช้ส่วนตัวหรือใช้ในครอบครัว อัตราครัวเรือนที่กู้ยืมในเขตเมือง
สูงสุด คือร้อยละ 36.1 เขตค้อมเมือง ร้อยละ 34.9 และในเขตชานเมืองร้อยละ 26.7
ซึ่งเป็นอัตราต่ำสุด อัตราทั้งสามสอดคล้องกับอัตราค่าครองชีพที่สูงที่สุดในเขตเมืองและ
ต่ำสุดในเขตชานเมือง

รายจ่าย เพื่อการท่องเที่ยว เป็นรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และการกู้ยืม เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว เช่น ประมูลแบริ ม่อนชำระบริษัทยาเที่ยว ฯลฯ โอกาสที่จะเกิดขึ้นมีน้อยมากและมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในเขตเมืองซึ่งผลการสำรวจมีเพียงร้อยละ 0.8 ของครัวเรือนในเขตเมืองเท่านั้น

ในเขตเมืองและเขตค่อเมือง บริการด้านรักษาพยาบาลจัดโดยภาคเอกชนถึงแม้ค่าบริการจะค่อนข้างสูงแต่บริการรวดเร็วและสะดวกกว่าจึงเป็นที่นิยมของประชาชน บริการด้านการศึกษาที่มีลักษณะ เช่นเดียวกัน จึงให้บริการไม่เพียงพอภาคเอกชนจึงร่วมให้บริการและคิดค่าบริการในอัตราสูงกว่าซึ่งก็ยังเป็นที่นิยมของประชาชน แต่ภาคเอกชนจะเลือกตัดสินใจลงทุนผลิตบริการด้านรักษาพยาบาลหรือบริการด้านการศึกษาเฉพาะในเขตเมือง และเขตค่อเมือง ซึ่งประชากรค่อนข้างหนาแน่น อุปสงค์สำหรับบริการมีมาก ประชาชนมีอำนาจในการซื้อสูง จึงจะคุ้มกับการลงทุนจากการสำรวจปรากฏว่า ในเขตเมือง และเขตค่อเมือง อัตราครัวเรือนที่กู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็นเช่น ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ค่าเล่าเรียนบุตร จึงสูงกว่าในเขตชานเมือง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่พึ่งบริการของรัฐ เนื่องจากภาคเอกชนไม่สนใจที่จะลงทุนในเขตชานเมือง บริการด้านรักษาพยาบาลและการศึกษาจัดโดยรัฐ ค่าบริการจะอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก จึงไม่มีผลกระทบต่อครัวเรือนในเขตชานเมืองต้องเดือดร้อน กู้ยืมมากนัก อัตราครัวเรือนที่กู้ยืมจึงมีเพียงร้อยละ 2.6 ส่วนในเขตเมือง และเขตค่อเมืองอัตราสูงถึงร้อยละ 6.1 และร้อยละ 6.2 ตามลำดับ

อัตราครัวเรือนที่กู้ยืมเพื่อผ่อนส่งทรัพย์สินในเขตเมือง เขตค่อเมือง เขตชานเมือง ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ เขตเมืองร้อยละ 5.9 เขตค่อเมืองร้อยละ 8.2 และเขตชานเมืองร้อยละ 6.0 ทั้งนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากครัวเรือนในสามเขตมีรสนิยมและแบบแผนการบริโภคคล้ายกัน เช่น นิยมซื้อ วิทยุ โทรทัศน์ ยานพาหนะ หรือทรัพย์สินอื่นโดยระบบเงินผ่อน

4.6.5 การจ้างลูกจ้างในครัวเรือน

ตาราง ก.163 แสดงผลการสัมภาษณ์ครัวเรือนจำนวน 3,306 ครัวเรือนเกี่ยวกับการจ้างลูกจ้างในครัวเรือน ปรากฏว่า 556 ครัวเรือน หรือร้อยละ 16.8 มีการจ้าง

ลูกจ้าง ส่วน 2,732 คนหรือร้อยละ 82.6 ไม่มีการจ้างลูกจ้าง เมื่อจำแนกข้อมูลตามเขตจะเห็นได้ชัดว่า เขตเมืองมีอัตราการจ้างลูกจ้างสูงสุดคือ ร้อยละ 19.9 ของครัวเรือนทั้งหมดในเขตเมือง ครัวเรือนที่มีการจ้างลูกจ้างจะลดลงเหลือเพียงร้อยละ 15.1 ในเขตต่อเมือง และร้อยละ 7.8 ในเขตชานเมือง

ประเภทลูกจ้างที่ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครจ้างแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ลูกจ้างประเภทประจำ ซึ่งอาศัยอยู่กับนายจ้าง และลูกจ้างประเภท ไป-กลับ ซึ่งมีได้อาศัยอยู่กับนายจ้าง ส่วนลักษณะงานที่ลูกจ้างทำนั้นแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

- (1) ลูกจ้างทำงานบ้าน
- (2) ลูกจ้างที่ช่วยประกอบธุรกิจ
- (3) ลูกจ้างที่ทำงานบ้านและช่วยประกอบธุรกิจด้วย

ก. ตาราง ก.164 แสดงการจ้างลูกจ้างประเภทประจำไว้ทำงานบ้านร้อยละ 9.4 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร จ้างลูกจ้างประจำไว้ทำงานบ้าน ส่วนร้อยละ 80.9 ไม่มีการจ้างลูกจ้างในลักษณะดังกล่าว เฉพาะกรณี 310 ครัวเรือนที่มีการจ้างลูกจ้างประจำไว้ทำงานบ้าน ร้อยละ 77.7 จ้างลูกจ้างไว้เพียง 1 คนต่อ 1 ครัวเรือน ร้อยละ 12.9 จ้างไว้ 2 คน ร้อยละ 5.5 จ้างไว้ 3 คน ร้อยละ 1.9 จ้างไว้ 4 คน และร้อยละ 2 จ้างไว้ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ถ้าจำแนกข้อมูลตามเขตปรากฏว่า เขตเมืองมีการจ้างลูกจ้างประจำไว้ทำงานบ้านมากกว่าเขตต่อเมืองและเขตชานเมือง ในเขตเมืองมีครัวเรือนร้อยละ 10.6 ที่มีการจ้างงานลักษณะนี้ และเป็นการจ้างครัวเรือนละ 1 คน ร้อยละ 76.3 2 คน ร้อยละ 15.2 ส่วนที่เหลือจ้างมากกว่าครัวเรือนละ 2 คน เพียงร้อยละ 9.6 ในเขตต่อเมืองการจ้างลูกจ้างประจำไว้ทำงานบ้าน มีเพียง ร้อยละ 9.5 ซึ่งน้อยกว่าเขตเมือง จากครัวเรือนที่มีการจ้างงานลักษณะนี้ร้อยละ 79.4 จ้างไว้เพียงครัวเรือนละ 1 คน ร้อยละ 9.5 จ้างไว้ครัวเรือนละ 2 คน ร้อยละ 11.1 จ้างไว้มากกว่าครัวเรือนละ 2 คน ในเขตชานเมืองเพียงร้อยละ 2.2 เท่านั้นที่มีการจ้างลูกจ้างลักษณะนี้โดยที่ร้อยละ 85.7 ของครัวเรือนที่มีการจ้างจะจ้างไว้ครัวเรือนละ 1 คน ส่วนที่เหลือร้อยละ 14.3 จ้างไว้ครัวเรือนละ 2 คน

ข. ตาราง ก.165 แสดงการจ้างลูกจ้างประเภท ไป-กลับ ไร่ทำงานบ้าน การจ้างลูกจ้างในลักษณะนี้ไม่ค่อยเป็นที่นิยมในกรุงเทพมหานคร อัตราครัวเรือนที่จ้างจึง เป็นอัตราที่ต่ำ คือเพียงร้อยละ 1.2 จาก 3,306 ครัวเรือนตัวอย่าง สำหรับครัวเรือน ที่มีการจ้างนั้นร้อยละ 53.8 จ้างไว้ครัวเรือนละ 1 คน ร้อยละ 10.3 จ้างไว้ครัวเรือน ละ 2 คน ร้อยละ 7.7 จ้างไว้มากกว่าครัวเรือนละ 2 คน และร้อยละ 28.2 จ้างไว้ แต่ไม่ระบุจำนวนถ้าจำแนกข้อมูลตามเขต เขตเมืองมีการจ้างลูกจ้างลักษณะนี้เพียงร้อยละ 1.5 ของครัวเรือนทั้งหมด และร้อยละ 44.0 ของครัวเรือนที่จ้างจะจ้างไว้ครัวเรือนละ 1 คน ร้อยละ 16.0 ครัวเรือนละ 2 คน ร้อยละ 12.0 มากกว่าครัวเรือนละ 2 คน ส่วน อีกร้อยละ 28.0 มีการจ้างแต่ไม่ระบุจำนวน ในเขตชานเมืองเน้น ปรากฏเพียง ครัวเรือนเดียวที่มีการจ้างลูกจ้างไป-กลับไร่ทำงานบ้าน และจ้างไว้เพียง 1 คนเท่านั้น

ค. สำหรับการจ้างลูกจ้างประจำไร่ช่วยประกอบธุรกิจดังที่แสดงข้อมูลในตาราง ก.166 นั้นปรากฏว่า มีการจ้างลูกจ้างในลักษณะดังกล่าวเพียงร้อยละ 2.5. ในกรณี ที่มีการจ้างนั้นมีร้อยละ 37.4ที่จ้างไว้ครัวเรือนละ 1 คน ร้อยละ 14.5 จ้างไว้ครัวเรือน ละ 2 คน ร้อยละ 13.3 จ้างไว้ครัวเรือนละ 3 คน, ร้อยละ 9.6 จ้างไว้ครัวเรือนละ 4 คน ส่วนที่เหลือร้อยละ 25.2 จ้างไว้ครัวเรือนละ 5 คนหรือมากกว่า ถ้า จำแนกข้อมูลตามเขต ครัวเรือนที่มีการจ้างลูกจ้างประเภทนี้ในเขตเมืองมีร้อยละ 2.7 เขตต่อเมืองร้อยละ 2.2 และเขตชานเมืองร้อยละ 3.1

ง. การจ้างลูกจ้างไป-กลับไร่ช่วยประกอบธุรกิจ (ตาราง ก.167)

ประชาชนในกรุงเทพมหานครนิยมจ้างลูกจ้างประเภท ไป-กลับ มากกว่าประเภทประจำร้อยละ 4.5 ของครัวเรือนทั้งหมด มีการจ้างลูกจ้าง ไป-กลับ ไร่ช่วยประกอบธุรกิจ ซึ่งจ้างไว้ 1 คน ร้อยละ 31.3, 2 คนร้อยละ 25.1, 3 คนร้อยละ 14.3, 4 คนร้อยละ 9.5 ส่วนที่เหลือจ้างไว้ 5 คนหรือมากกว่า ถ้าจำแนกข้อมูลตามเขตปรากฏว่าอัตรา ครัวเรือนในเขตเมืองจ้างลูกจ้างประเภทนี้สูงสุด คือร้อยละ 5.3 ส่วนเขตต่อเมืองร้อยละ 3.6 เขตชานเมืองร้อยละ 3.5 ในเขตเมืองร้อยละ 31.5 จ้างไว้ครัวเรือนละ 1 คน

ร้อยละ 29.3 จ้างไว้ 2 คน, ร้อยละ 11.2 จ้างไว้ 3 คน และร้อยละ 11.2 จ้างไว้ 4 คน ในเขตค่อเมืองร้อยละ 27.8 จ้างไว้ 1 คน, ร้อยละ 19.2 จ้างไว้ 2 คน ร้อยละ 17.0 จ้างไว้ 3 คน ในเขตชานเมือง ร้อยละ 45.4 จ้างไว้ 1 คน, ร้อยละ 18.2 จ้างไว้ 2 คน, และร้อยละ 27.3 จ้างไว้ 3 คน

จ. ในการจ้างลูกจ้างประจำและลูกจ้าง ไป-กลับ ที่จ้างไว้ทั้งทำงานบ้าน และช่วยประกอบธุรกิจด้วยนั้น ข้อมูลจากตาราง ก.168 และ ก.169 ปรากฏว่าอัตราครัวเรือนที่มีการจ้างค่อนข้างต่ำ กล่าวคือเพียงร้อยละ 1.7 มีการจ้างประเภทประจำ และร้อยละ 0.6 มีการจ้างประเภท ไป-กลับ สำหรับประเภทประจำร้อยละ 44.8 จ้างไว้ 1 คน ร้อยละ 27.6 จ้างไว้ 2 คน และร้อยละ 10.3 จ้างไว้ 3 คน ส่วนที่เหลือจ้างไว้ระหว่าง 4-10 คน ถ้าจำแนกตามเขตจะพบว่าเขตเมืองร้อยละ 2.5 มีการจ้างลูกจ้างประจำไว้ทำงานบ้านและช่วยประกอบธุรกิจด้วย ซึ่งร้อยละ 42.9 จ้างไว้เพียง 1 คน และร้อยละ 33.3 จ้างไว้ 2 คน ในเขตค่อเมืองมีเพียงร้อยละ 1 ของครัวเรือนที่มีการจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะจ้างไว้เพียงคนเดียว เขตชานเมืองก็เช่นเดียวกันคือเพียงร้อยละ 1 มีการจ้าง และร้อยละ 66.7 ของครัวเรือนที่จ้างจะจ้างไว้เพียง 1 คน ส่วนลูกจ้างประเภท ไป-กลับ จากร้อยละ 0.6 ของครัวเรือนทั้งหมดมีการจ้างร้อยละ 42.1 จ้างไว้เพียง 1 คน และร้อยละ 26.3 จ้างไว้ 2 คน แต่ถ้าจำแนกตามเขต อัตราครัวเรือนที่จ้างลูกจ้าง ไป-กลับไว้ทำงานทั้งสองลักษณะ ค่อนข้างต่ำ กล่าวคือร้อยละ 0.7, 0.6 และ 0.3 สำหรับเขตเมือง เขตค่อเมือง และเขตชานเมืองตามลำดับและส่วนใหญ่จะจ้างไว้เพียง 1 หรือ 2 คนเท่านั้น

4.5.8 การถือครองบ้านและที่ดิน

จากข้อมูลในตาราง ข.13 จะเห็นได้ว่าพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมดประมาณ 1,566 ตารางกิโลเมตรนั้น เมื่อแบ่งเป็นพื้นที่ 3 เขตแล้ว แต่ละเขตจะมีพื้นที่แตกต่างกันมาก เขตเมืองหรือเขตชั้นในมีพื้นที่เพียง 105.96 ตารางกิโลเมตร หรือเพียงร้อยละ 6.7 ของพื้นที่ทั้งกรุงเทพมหานคร และเนื่องจากอุปทานของที่ดินในเขตเมืองมีน้อย ราคา

ที่ดินและสิ่งก่อสร้างจึงสูงมากโดย เปรียบเทียบ ส่วน เขตค้อ เมืองหรือ เขตชั้นกลางมี
 ที่นที่ 619.19 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 39.5 ของกรุงเทพมหานคร และ
 เขตชานเมืองหรือ เขตชั้นนอกมีพื้นที่มากถึง 843.59 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 53.8 ของ
 พื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่ของ เขตชานเมืองถูกใช้ในทาง เกษตร และ
 เนื่องจากอุปทานของที่ดินมีมากประกอบด้วย สาธารณูปโภค และคมนาคมยังไม่สะดวก ราคา
 ที่ดินจึงไม่สูงนัก และประชากรก็ยังสามารถหोजจะเป็นเจ้าของที่ดินได้มากโดย เปรียบเทียบ

การสำรวจครั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการถือครองบ้านและที่ดินของครัวเรือนใน
 กรุงเทพมหานครนั้น ได้แยกประเด็น เป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ดังนี้คือ

- ลักษณะการถือครองบ้านที่อยู่อาศัยปัจจุบัน
- ลักษณะและขนาดการถือครองที่ดินที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน
- ลักษณะและขนาดการถือครองที่ดินอื่นในกรุงเทพมหานคร
- การใช้ที่ดินอื่นในกรุงเทพมหานคร และ
- การถือครองที่ดินในต่างจังหวัด

ก. การถือครองบ้านที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน ข้อมูลจากการสำรวจดังที่แสดงในตาราง
 ก.170 แสดงว่าร้อยละ 45.8 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร เป็น เจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่ใน
 ปัจจุบันในขณะที่สำรวจ นอกจากนั้นร้อยละ 5.2 อยู่ในฐานะเช่าชื่อ ร้อยละ 38.4
 เช่าบ้านนั้นอาศัยอยู่ และร้อยละ 10.4 เป็นผู้ที่อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า เมื่อ
 แยกพิจารณา เป็นราย เขตจะพบว่าครัว เรือน เขตชาน เมือง เป็น เจ้าของบ้านที่อาศัย ในปัจจุบัน
 มากที่สุด กล่าวคือมีถึงร้อยละ 61.5 โดยเปรียบเทียบกับร้อยละ 51.1 ในเขตค้อเมืองและ
 เพียงร้อยละ 34.8 ในเขตเมือง ครัวเรือน เขตเมือง เป็นกลุ่มที่ เช่าบ้านที่อยู่
 ปัจจุบันมากที่สุดคือมีถึงร้อยละ 48.5 รองลงมา เป็นครัว เรือน เขตค้อเมืองและ เขตชาน เมือง
 คือร้อยละ 32.3 และ 10.7 ตามลำดับ ส่วนครัว เรือนที่บ้านที่อยู่อาศัย โดย
 ไม่เสียค่าเช่ามีพอ ๆ กันทั้งใน เขตเมืองและ เขตค้อเมืองคือประมาณร้อยละ 11

ข. การถือครองที่ดินที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน รายละเอียดของข้อมูลในเรื่องนี้ได้แสดงไว้ในตาราง ก.171 ซึ่งปรากฏว่า ในแง่ของการถือครองที่ดินที่อยู่ปัจจุบันนั้น ร้อยละ 91.8 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ถือครองที่ดินที่ดั่งบ้านอยู่ปัจจุบันนี้ มีเพียงร้อยละ 8 ที่ไม่มีที่ดินถือครอง อย่างไรก็ตาม เมืองมีครัวเรือนที่ถือครองที่ดินที่อยู่ปัจจุบันมากที่สุดคือร้อยละ 97.2 รองลงมาในเขตคือเมือง ร้อยละ 94.9 และต่ำที่สุดในเขตเมืองร้อยละ 88.3

ในกรณีที่ดินที่ถือครองที่ดินที่ดั่งบ้านอยู่ปัจจุบัน มีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นด้วย ส่วนมากคือร้อยละ 50.5 เป็นการถือครองที่ดินโดยการเช่า ร้อยละ 16.9 ถือครองโดยไม่เสียค่าเช่า และร้อยละ 4.5 เป็นการเช่าชื่อ กรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือการเป็นเจ้าของนั้นพบมากที่สุด ในเขตชานเมือง กล่าวคือมากถึงร้อยละ 45.8 ของครัวเรือน เขตชานเมือง เป็นเจ้าของที่ดินที่ดั่งบ้านอยู่ปัจจุบัน รองลงมาเป็นร้อยละ 30 ในเขตคือเมือง และน้อยที่สุดในเขตเมืองเป็นร้อยละ 22.6 ในทางตรงกันข้าม ครัวเรือนในเขตเมือง เป็นกลุ่มที่เช่าที่ดินมากที่สุดคือมากถึงร้อยละ 57.7 รองลงไป ในเขตคือเมือง และต่ำที่สุดในเขตชานเมืองคือร้อยละ 45.6 และ 35.6 ตามลำดับ ส่วน เขตคือเมืองนี้เป็นครัวเรือนที่เช่าชื่อที่ดินและไคอยู่โดยไม่เสียค่าเช่าที่ดินมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ (ดูตาราง ก.171)

สำหรับที่ดินที่ถือครองไม่ว่าจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นหรือไม่นั้น ปรากฏในตาราง ก.171 เช่นกันว่า ส่วนใหญ่แล้วคือร้อยละ 76.6 ถือครองที่ดินไม่เกิน 50 ตารางวา อีก ร้อยละ 9.5 ถือครองที่ดินระหว่าง 50 ถึง 100 ตารางวา ร้อยละ 4.7 ถือครองที่ดิน 101-200 ตารางวา และมีอยู่ร้อยละ 2.8 ที่ถือครองที่ดินระหว่างครึ่งไร่ถึงหนึ่งไร่ และก็มีร้อยละ 1.1 ของครัวเรือนที่ถือครองที่ดินตั้งแต่ 20 ไร่ขึ้นไป เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่าง เขตจะเห็นความแตกต่างในขนาดที่ดินถือครองอย่างชัดเจน ในระหว่าง เขตเมือง เขตคือเมืองและ เขตชานเมือง เขตเมืองมีการถือครองที่ดินขนาดเล็กกว่ามาก โดยมีขนาดไม่เกิน 50 ตารางวามากที่สุดถึงร้อยละ 87.1 ในขณะที่เขตชานเมืองมีเพียงร้อยละ 44.2 เท่านั้น เขตชานเมืองประกอบด้วยครัวเรือนที่ถือครองที่ดินขนาดตั้งแต่ 1 ไร่ขึ้นไป

มากที่สุด (ในฐานะที่เป็นพื้นที่เกษตร) คือร้อยละ 16.3 รองลงมาในเขตต่อเมืองซึ่งมีอยู่ ร้อยละ 3.9 และปรากฏเล็กน้อยในเขตเมืองคือร้อยละ 0.9

ค. การถือครองที่ดินอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานคร นอกจากการถือครองที่ดิน แปลงที่ปลูกอาคารอยู่อาศัยในปัจจุบันแล้ว ครัวเรือนก็อาจถือครองที่ดินแปลงอื่น ๆ ได้อีก ในกรุงเทพมหานครด้วยกัน ข้อมูลจากตาราง ก.172 แสดงว่า มีถึงร้อยละ 14.7 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครที่มีที่ดินอื่นอีกนอกจากแปลงที่ปลูกอาคารอยู่อาศัยในปัจจุบันนั้น ครัวเรือนเขตชานเมืองมีที่ดินอื่นมากที่สุด คือมีถึงร้อยละ 29.5 เมื่อเทียบกับร้อยละ 14.4 ในเขตต่อเมือง และร้อยละ 12.1 ในเขตเมือง และสำหรับขนาดที่ดินอื่น ที่ถือครองนั้น ส่วนใหญ่คือร้อยละ 44.6 ถือครองไว้ไม่เกิน 100 ตารางวา ในการ ถือครองที่ดินอื่นแปลงเล็กไม่เกิน 100 ตารางวานี้เป็นครัวเรือนเขตเมืองมากที่สุดคือร้อยละ 59.2 รองลงมาคือร้อยละ 45.5 ในเขตต่อเมือง และเพียงร้อยละ 11.7 ในเขตชานเมือง ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครนั้นมีที่ดินอื่นถือครองมากกว่า 5 ไร่ขึ้นไป ถึงร้อยละ 18.3 ซึ่ง ส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนเขตชานเมืองคือร้อยละ 56.5 เมื่อเทียบกับครัวเรือนเขตต่อเมือง (ร้อยละ 15.7) และครัวเรือนเขตเมือง (ร้อยละ 3.0)

ข้อมูลที่แสดงในตาราง ก.173 ก.174 ก.175 และ ก.176 แสดง ถึงรายละเอียดของการถือครองที่ดินแปลงอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานคร ในกรณีที่เป็น เจ้าของที่ดิน เข้าซื้อที่ดิน เข้าที่ดิน และการใช้ที่ดินโดยไม่เสียค่าเช่า ในการนิรรมสิทธิ์หรือ เป็นเจ้าของที่ดินแปลงอื่นนั้นมีเพียงร้อยละ 12 ของครัวเรือนทั้งหมด และส่วนใหญ่ก็เป็น ครัวเรือนเขตชานเมืองมากที่สุด รองลงมาในเขตต่อเมือง และต่ำสุดในเขตเมือง กว่าครึ่ง หนึ่งใน เป็นเจ้าของที่ดินอื่นไม่เกิน 150 ตารางวาในกรุงเทพมหานครคือมีถึงร้อยละ 53.8 ในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนเขตเมืองมากที่สุดคือร้อยละ 67.2 รองลงมาร้อยละ 52.9 ใน เขตต่อเมือง และเพียงร้อยละ 21.6 ในเขตชานเมือง ครัวเรือนเขตชานเมือง โดยเฉพาะพื้นที่มีการมสิทธิ์ในที่ดินแปลงอื่นมีที่ดินขนาดระหว่าง 2 ไร่ครึ่งถึง ๕ ไร่มากที่สุด (ร้อยละ 10.9) กว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 59.8) ของครัวเรือนเขตชานเมืองมีการมสิทธิ์ที่ดิน

แปลงอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานครถึง 4 ไร่ขึ้นไป และที่สูงที่สุดคือกว่า 20 ไร่ขึ้นไปมีอยู่ร้อยละ 1.5

การเข้าซื้อที่ดินแปลงอื่นในกรุงเทพมหานครนั้นมีผู้น้อยมากเพียงร้อยละ 1.3 ของครัวเรือนทั้งหมดเท่านั้น และส่วนใหญ่ที่เข้าซื้อเพียงไม่เกิน 50 ตารางวา (ร้อยละ 47.7) หรือไม่เกิน 100 ตารางวา (ร้อยละ 77.2) ครัวเรือนที่เข้าที่ดินแปลงอื่น ๆ อีกในกรุงเทพมหานครก็มีผู้น้อยเช่นกันคือมีเพียงร้อยละ 1.5 ซึ่งก็เป็นครัวเรือนเขตชานเมืองเป็นส่วนใหญ่ ขนาดที่ดินที่เข้านั้นจะมี 3 ลักษณะ คือเล็กน้อยไม่เกิน 50 ตารางวา (ร้อยละ 14.3) ขนาด 8-12 ไร่ (ร้อยละ 22.5) และ 25 ไร่ขึ้นไป (ร้อยละ 22.4) และสำหรับการใช้ที่ดินแปลงอื่นที่ออกไปจากแปลงที่อยู่ปัจจุบัน ทั้งนี้โดยไม่เสียค่าเช่านั้นมีเพียงร้อยละ 0.1 ซึ่งแทบจะเรียกได้ว่าไม่มีเลย

ง. การใช้ที่ดินอื่นในกรุงเทพมหานคร

กองผังเมือง สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร ได้เสนอแนวนโยบายการใช้ที่ดินในกรุงเทพมหานคร ในช่วงปี 2525-2529 (ชติตถภากร วีรพลิน, 2524) หน้า 47-48, 68-69 และ 80) โดยแบ่งพื้นที่ออกได้เป็นย่านหรือโซนต่าง ๆ ดังนี้

- (ก) ย่านอยู่อาศัย ประมาณ 202,500 ไร่ แยกเป็น 37,400 ไร่ ในเขตเมือง 164,000 ไร่ ในเขตต่อเมืองและ 31,000 ไร่ ในเขตชานเมือง
- (ข) ย่านพาณิชยกรรม ประกอบด้วย ย่านธุรกิจ พาณิชยกรรมกลางเมือง ศูนย์กลางชุมชน
- (ค) ย่านอุตสาหกรรม ประกอบด้วย นิคมอุตสาหกรรม เขตอุตสาหกรรม ศูนย์อุตสาหกรรม-บริการ ศูนย์อุตสาหกรรมการเกษตร และ
- (ง) ย่านเกษตรกรรม ประมาณ 0.52 - 0.54 ล้านไร่ (อัตราเพิ่มเท่ากับ 2.8) โดยการกำหนดพื้นที่สีเขียว (Green Belt) ประมาณ 301,850 ไร่ ล้อมรอบเขตเมืองกรุงเทพมหานคร เพื่อหยุดการแผ่ขยายตัวของเขตเมือง เข้าไปสู่เขตเกษตรของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล นอกจากนี้ยังสามารถใช้ เป็นพื้นที่รับน้ำหลากระบายสู่คลองสายหลัก เพื่อป้องกันน้ำท่วมโดยระบายน้ำลงสู่ทะเลโดยเร็วที่สุดและยังสามารถใช้ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ประกอบอาชีพเกษตร-เพาะปลูกและประมงน้ำจืด ที่นั้ดังกล่าว เป็นเขตห้ามปลูกสร้าง ขยายต่อเติมอาคาร

การวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสนใจกับการใช้ที่ดินอื่นในกรุงเทพมหานคร เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ใช้ในทางธุรกิจ ทางการเกษตร อุตสาหกรรม หรือให้ผู้อื่นใช้โดยไม่คิดค่าเช่า หรือทิ้งไว้ว่างเปล่า หรือใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ

ตาราง ก.177 แสดงการใช้ที่ดินอื่นในกรุงเทพมหานครในทางธุรกิจ ผลปรากฏว่ามีเพียงร้อยละ 1.4 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ใช้ที่ดินในลักษณะดังกล่าว ซึ่งจัดเป็นครัวเรือนเขตเมืองร้อยละ 1.6 เขตค้อมืองร้อยละ 1.5 และเขตชานเมืองร้อยละ 0.9 ส่วนขนาดที่ดินที่ใช้ในทางธุรกิจนั้น ในเขตเมืองและเขตค้อมืองครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้ที่ดินเพื่อการเป็นขนาดแปลงละ 1-50 ตารางวา จนถึง 600 ตารางวา ในขณะที่ครัวเรือนเขตชานเมืองใช้ที่ดินแปลงใหญ่กว่าที่มีขนาดระหว่าง 2 ไร่ครึ่ง ถึง 50 ไร่

ตาราง ก.178 แสดงการใช้ที่ดินอื่นในกรุงเทพในทางการเกษตร ซึ่งมีเพียงร้อยละ 4.1 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ใช้ที่ดินอื่นเพื่อการนี้ และส่วนมากที่สุดเป็นครัวเรือนในเขตชานเมืองคือร้อยละ 22 เมื่อเทียบกับร้อยละ 4.1 ในเขตค้อมืองและร้อยละ 0.8 ในเขตเมือง ขนาดที่ดินที่ใช้ก็กระจายตั้งแต่ขนาดเล็กไม่เกิน 50 ตารางวาไปจนถึง 50 ไร่

ตาราง ก.179 แสดงถึงการใช้ที่ดินอื่นในทางอุตสาหกรรม ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีกรณีที่มีการใช้ที่ดินอื่น ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อการนี้เลย

ตาราง ก.180 แสดงถึงการให้ผู้อื่นใช้ที่ดินอื่นที่คนมีในกรุงเทพมหานครโดยไม่คิดค่าเช่า ปรากฏว่ามีเพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้น กว่าครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 56.0 ให้ผู้อื่นใช้ที่ดินที่มีขนาดไม่เกิน 100 ตารางวา และอีกร้อยละ 21.6 ให้ใช้ที่ดินระหว่าง 101 ถึง 200 ตารางวา นอกนั้นมากกว่า 200 ตารางวาขึ้นไป

ตาราง ก.181 แสดงถึงที่ดินอื่นในกรุงเทพมหานครที่ทิ้งไว้ว่างเปล่าและยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ ปรากฏว่ามีครัวเรือนถึงร้อยละ 6.4 ที่มีที่ดินเช่นนั้น และในจำนวนนี้เป็นครัวเรือนเขตค้อมืองมากที่สุด ที่ดินนี้ทิ้งไว้ว่างเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์ใด ๆ มีร้อยละ 57.7 ที่ไม่เกิน 100 ตารางวา อีกร้อยละ 22.0 เป็นที่ดินระหว่าง 101 ถึง

200 ตารางวา ร้อยละ 10.3 ขนาด 201 ตารางวาถึง 1 ไร่ และร้อยละ 10 มีที่ดินที่ตั้งไว้ว่างเปล่าตั้งแต่ 1 ไร่ขึ้นไป ในจำนวนนี้มีผู้ร้อยละ 1.5 ที่เป็นที่ดินขนาด 10 ไร่ขึ้นไป

และตาราง ก.102 แสดงถึงการไว้ที่ดินอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานครเพื่อทำกิจกรรมอย่างอื่น ปรากฏว่ามีเพียงร้อยละ 1.9 ที่ทำเช่นนั้น เกือบครึ่งหนึ่งคือ ร้อยละ 45.3 เป็นที่ดินขนาดไม่เกิน 50 ตารางวา ร้อยละ 28.1 เป็นที่ดินขนาดระหว่าง 51 ถึง 100 ตารางวา และร้อยละ 18.8 เป็นที่ดินขนาดระหว่าง 201 ตารางวาถึง 1 ไร่

จ. การถือครองที่ดินในต่างจังหวัด ในประเด็นนี้ จุดสนใจอยู่ที่ว่านอกจากที่ดินถือครองในเขตกรุงเทพมหานครแล้ว ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครก็อาจถือครองที่ดินในต่างจังหวัดได้อีกด้วย ซึ่งก็ปรากฏในตาราง ก.103 ว่ามีครัวเรือนร้อยละ 13.8 ที่มีที่ดินถือครองในต่างจังหวัด ครัวเรือนเขตต่อเมืองถือครองที่ดินในต่างจังหวัดมากที่สุดคือร้อยละ 15.2 รองลงมาเป็นครัวเรือนเขตเมือง คือร้อยละ 13.6 และน้อยที่สุดในครัวเรือนเขตชานเมืองคือร้อยละ 8.8 เท่านั้น ส่วนขนาดของที่ดินที่ถือครองในต่างจังหวัดนั้น มีตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึง 50 ไร่ขึ้นไป ที่สำคัญ ๆ ก็คือ ร้อยละ 34 ถือครองที่ดินในต่างจังหวัดที่มีขนาดไม่เกิน 1 ไร่ ร้อยละ 14.3 ถือครองขนาด 5 ถึง 10 ไร่ ร้อยละ 9 ถือครอง 15 ถึง 20 ไร่ และร้อยละ 17.1 ถือครองที่ดินในต่างจังหวัดขนาด 25 ไร่ขึ้นไป

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๘. บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้ตัวอย่างครัวเรือนขนาด ๑,๑๐๘ ครัวเรือน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเก็บรวบรวมด้วยวิธีสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม ในช่วงเวลา ของเดือน มีนาคม และ เมษายน ๒๕๒๕ ปรากฏผลการสำรวจ เป็นที่น่าพอใจ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแบ่งเป็น ๔ ประเด็นใหญ่ ๆ อันได้แก่ข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะทางประชากรในครัวเรือน ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมของครัวเรือน และข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ในการนำเสนอข้อค้นพบเบื้องต้นนี้ นอกจากนำเสนอข้อมูลประเด็นต่าง ๆ ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครแล้ว ยังได้แยกเสนอเป็นาระกลุ่มของเขตรวม ๑ กลุ่ม คือ เขตเมือง เขตชานเมือง และเขต ชานเมืองอีกด้วย

สำหรับข้อค้นพบสำคัญ ๆ เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ๆ ไม่น่าปรากฏว่าผู้ที่สัมภาษณ์ เป็นหัวหน้าครัวเรือนหญิงมากกว่าชาย เล็กน้อย ส่วนใหญ่สมรสแล้วและยังอยู่กินกับสามี อายุ เฉลี่ยประมาณ ๔๒ ปี การศึกษาส่วนใหญ่ไม่เกินประถมศึกษาหรือเทียบเท่า อาชีพที่ประ- กอบมากที่สุด คือการค้าขาย เป็นคนงานและแรงงานในการผลิต วิชาชีพอิสระ เสมียน พนักงานและแม่บ้าน มีประมาณร้อยละ ๑๐ ที่มีอาชีพรองเสริมอาชีพหลักด้วย อยู่อาศัยใน กรุงเทพมหานครประมาณ ๑๖ ปีเศษโดยเฉลี่ยโดยที่ส่วนใหญ่อยู่มาเกินกว่า ๑๐ ปีขึ้นไป ขนาดครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ ๘ คน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นคนยื่นให้ใช้ญาติเฉลี่ย ๐.๒๓ คน คิด เป็นสมาชิกในวัยแรงงานเฉลี่ย ๔.๖ คนต่อครัวเรือน ทำให้อัตราการเป็นภาระในครัวเรือนมี ประมาณ ๑.๓๐๑ เกือบทั้งหมดมีสัญชาติไทยแต่เพียงร้อยละ ๗.๔ เท่านั้นที่มีเชื้อชาติไทย ด้วย และส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน หัวหน้าครัวเรือนเหล่านี้ประมาณครึ่งหนึ่งไม่ใช่ ผู้ที่เกิดในกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนมากแล้ว เป็นผู้ที่เกิดในภาคกลางนอกกรุงเทพมหานคร

ลักษณะทางประชากรที่สำคัญ ๆ นั้นพบว่า ส่วนใหญ่สูบบุหรี่แล้วเพียงครั้งเดียว และ
 คู่สมรสที่สูบบุหรี่ครั้งเดียวเป็นส่วนมากเช่นกัน แต่ก็มีร้อยละ 8 ที่สูบบุหรี่ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป
 เมื่อสูบบุหรี่ครั้งแรกนั้นเมื่ออายุเฉลี่ยประมาณ 24 ปี โดยสูบบุหรี่มาแล้วเฉลี่ยประมาณ 18 ปี เฉพาะ
 ผู้ที่เป็นสตรีมีร้อยละ 95 มีประสบการณ์ในการตั้งครรถ์มาแล้ว โดยเฉลี่ย 3.69 ครั้ง ใน
 จำนวนนี้ร้อยละ 24.4 มีประสบการณ์ในการแท้งบุตรซึ่งปรากฏค่าเฉลี่ย 1.353 ครั้ง ในบรรดา
 สตรีที่เคยแท้งบุตรนี้ ร้อยละ 78.6 เคยมีการแท้งบุตรตามธรรมชาติ ร้อยละ 11.3 เคยทำแท้ง
 และมีร้อยละ 12.3 ที่เคยแท้งด้วยเหตุอื่น เฉลี่ยแล้วผู้ที่เคยแท้งบุตรจะมีการแท้งตามธรรม-
 ชาติ 1.059 ครั้ง ทำแท้ง 0.164 ครั้ง และแท้งด้วยเหตุอื่น 0.151 ครั้ง ในแง่ของ
 ทัศนคติต่อการทำแท้ง ส่วนใหญ่จะไม่เห็นกับการอนุญาตให้ทำแท้งได้ในกรณีของสตรีที่สูบบุหรี่แล้วและ
 ตั้งครรถ์ไม่ว่าจะใช้วิธีคุมกำเนิดหรือไม่ก็ตาม หรือแม้แต่เกิดการตั้งครรถ์กับสามีเดิมโดยตั้งใจ
 ชาติหรือแยกกันอยู่กับสามีคนนั้น แต่ก็เห็นด้วยในการทำแท้งในกรณีอื่น ๆ เช่นการตั้งครรถ์ของสตรี
 ที่ยังไม่ได้อบรม หรือกรณีที่การตั้งครรถ์อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพชีวิตของมารดาและเด็กอย่างไร
 ก็ตาม ในทางปฏิบัติสตรีในวัยเจริญพันธุ์ถึงร้อยละ 68 โดยประมาณ เคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิด
 วิธีใดวิธีหนึ่ง ความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดค่อนข้างดี เพราะส่วนใหญ่รู้จักหลายวิธีและเลือกริธีที่
 เหมาะสมสำหรับผู้ที่ ไม่เคยใช้และไม่ได้กำลังใช้ ยังมีอีกร้อยละ 7 โดยประมาณที่จะใช้ในอนาคต
 โดยส่วนมากจะใช้หลังจากคลอดบุตรคนที่สอง ในแง่ของการเจริญพันธุ์ ปรากฏว่า
 จำนวนบุตรเฉลี่ย 3.78 คนต่อครอบครัว เป็นบุตรชาย 1.94 คน และบุตรสาว 1.83 คน
 ในจำนวนนี้เป็นบุตรที่เกิดจากการสมรสมีปัจจุบันเพียง 3.68 คน (ชาย 1.80 คนและหญิง
 1.79 คน) และมีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเฉลี่ย 3.6 คน โดยมีบุตรเสียชีวิตแล้วเฉลี่ย 0.17
 คน อย่างไรก็ตามจำนวนบุตรในอุดมคติของชาวกรุงเทพมหานครมีเพียง 3.047 คน
 เท่านั้นโดยเป็นบุตรชาย 1.6 คน และบุตรสาว 1.4 คน โดยประมาณ

เกี่ยวกับการตายในครัวเรือนนั้น ในรอบปีที่ผ่านมามีครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร
 มีผู้เสียชีวิตเฉลี่ย 0.043 คนเท่านั้น ส่วนการย้ายถิ่นเป็นไปอย่างกว้างขวาง
 หนึ่งในสี่เคยย้ายถิ่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาซึ่งย้ายโดยเฉลี่ย 1.23 ครั้ง และเกือบทั้งหมดย้าย
 ภายในประเทศ กว่าครึ่งหนึ่งเป็นการย้ายภายในกรุงเทพมหานครเอง ก่อนย้าย

ครึ่งสุดท้ายนี้ได้อยู่ในที่เดิมมานานพอสมควร สาเหตุที่ย้ายครึ่งสุดท้ายนี้ส่วนมากเพื่อหางานทำ หรือเพราะเหตุอื่น ๆ กว่าครึ่งคิดว่าการย้ายครึ่งสุดท้ายนี้จะเป็นการย้ายอย่างถาวร แต่ อีกร้อยละ 40 คาดว่าจะย้ายถิ่นต่อไปอีกในไม่ช้า ทั้งนี้ในการย้ายครึ่งสุดท้ายนี้มีสมาชิกติดตามมาด้วยอีกกว่า 3 คน

ลักษณะทางสังคม ของกรุงเทพมหานครนั้นได้ค้นพบประเด็นสำคัญ ๆ หลายประเด็น กล่าวคือ ในแง่สุขภาพ ส่วนใหญ่ดื่มและใช้น้ำประปาจากในบ้าน น้ำฝนยังใช้ดื่มกันไม่น้อย และน้ำแม่น้ำลำคลองก็ยังใช้กันอยู่มาก ส่วนใหญ่แม้จะมีไฟฟ้าใช้ แต่ก็ยังมีบาง ส่วนที่ต้องอาศัยตะเกียงและอื่น ๆ บางส่วนยังต้องกำจัดขยะมูลฝอยโดยทิ้งไว้ในที่สาธารณะ หรือที่รกร้าง และกำจัดน้ำเสียด้วยวิธีเดียวกัน โดยเฉพาะการทิ้งลงแม่น้ำลำคลอง อาหาร สำเร็จรูปมีความสำคัญมากขึ้น ในขณะที่ส่วนหนึ่งรับประทานอาหารบางมื้อ ส่วนเมื่อ มีการเจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าอาการไม่รุนแรงก็จะรักษาเองโดยส่วนมากได้คำแนะนำจากร้านขายยา และประสบการณ์ของสมาชิกในครัวเรือนเอง ยาที่ใช้ส่วนมากเป็นยาแผนปัจจุบัน แต่เมื่อ ต้องไปให้ผู้อื่นรักษา ส่วนมากจะไปที่คลินิกเอกชนและโรงพยาบาลเอกชน เพราะเหตุผลสำคัญ คือ สดวกในการไปรับการรักษาพยาบาล

ชาวกรุงเทพมหานครเกือบครึ่งหนึ่งไม่เคยออกกำลังกายเลย สำหรับผู้ที่ได้ออกกำลังกายนั้นเฉลี่ยประมาณวันละ 1 ชั่วโมง ประมาณร้อยละ 33 ใช้วิธีเดินหรือวิ่ง ร้อยละ 31 เล่นกาสบริหาร กีฬาในร่มมีเพียงร้อยละ 7.6 และที่นิยมกันมากคือแบดมินตัน กับกระโดดเชือก ร้อยละ 11 เล่นกีฬากลางแจ้งซึ่งที่เล่นกันมากคือว่ายน้ำ และฟุตบอล ชาวกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ชอบเทลิทัศน์ 7.22 ชั่วโมงต่อวันและพักผ่อนอีก 2 ชั่วโมงเศษ ๆ ต่อวัน ส่วนหนึ่งไม่มีเวลา ได้หยุดพักผ่อน กว่าครึ่งหนึ่งไม่เคยได้ออกไปพักผ่อนนอกบ้านเลย แต่ถ้าได้ไปส่วนมากจะไปต่างจังหวัดโดยเฉพาะชายทะเล งานอดิเรกสำคัญของชาวกรุงเทพมหานครคือการเลี้ยงสัตว์และปลูกต้นไม้ กว่าครึ่งหนึ่งเลี้ยงสุนัข ซึ่งส่วนใหญ่ ยี่ไม่เกิน 2 ตัว เกือบครึ่งหนึ่งเลี้ยงแมวและส่วนมากเลี้ยงตัวเดียว ร้อยละ 17 เลี้ยงไก่ ร้อยละ 19 เลี้ยงนก และร้อยละ 16

เลี้ยงปลา ครัว เรือนในกรุงเทพมหานครถึงร้อยละ 62 ปลุกต้นไม้เป็นงานอดิเรก
ไม้ใบ เป็นที่นิยมที่สุดในร้อยละ 70 ของครัว เรือน ร้อยละ 61 ปลุกว่าน/บอน ร้อยละ 59
ปลุกไม้ดอก ร้อยละ 44 ปลุกไม้ผล ร้อยละ 26 ปลุกพืชสวนครัว และเพียงร้อยละ
18 เล่นกล้ายไม้

ส่วนประเพณีปฏิบัติทางศาสนาของชาวกรุงเทพมหานครนั้น ปรากฏว่า เกือบทั้งหมด
นับถือศาสนาตามบรรพบุรุษของตน เพียงร้อยละ 3.4 ที่ตัดสินใจเลือกเอง โดยส่วนมาก
จะได้รับอิทธิพลจากโรงเรียนหรือสถานศึกษาและจากกลุ่มสมรส มีเพียงร้อยละ 31 ที่
ไปทำบุญที่วัดสม่ำเสมอ ร้อยละ 35 ดักบาตรสม่ำเสมอ ร้อยละ 40 สวดมนต์
สม่ำเสมอ ส่วนอิสลามิกชนมีเพียงร้อยละ 70 ที่ทำละหมาดสม่ำเสมอ และคริสต-
ศาสนิกชนร้อยละ 57 ทำพิธีมิชซาในโบสถ์อย่างสม่ำเสมอ นอกนั้นปฏิบัติทางศาสนาบ้าง
หรือไม่ทำเลย สำหรับความคิดเห็นในทางปฏิบัติ คนส่วนมากเห็นว่าการ เป็นศาสนิก-
ชนที่ดีควรจะสวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญให้ทาน ยึดหลักธรรม ถือศีลและไม่ทำบาป แต่
ก็มีบางส่วนที่คิดว่าต้องช่วยเหลือทางการเงินเข้าวัด ในส่วนการปฏิบัติทางศาสนาพุทธที่สำคัญนั้นพบว่า
ร้อยละ 51 ของผู้ที่มิชอบสมบัติได้เคยบวชมาแล้ว ส่วนมากก็เป็นการบวชเพื่อทำตามประเพณี
กว่าครึ่งหนึ่งยังเห็นว่าควรบวชก่อนสมรสมีร้อยละ 23 ของครัว เรือนทั้งหมดที่มีบุตรชายบวชแล้ว
และมีไม่มากนักที่อยากให้บุตรชุกคนได้บวช ซึ่งในจำนวนนั้นส่วนใหญ่คำนึงถึงประเพณีที่ต้องปฏิบัติ
ตาม ร้อยละ 61 เป็นผู้ที่เลือกวัดที่บวชบุตรชาย และในพิธีบวชนั้นร้อยละ 62
จัดพิธีทำขวัญภาค แห่นาคและเลี้ยงแขกเลี้ยงที่

ประเพณีปฏิบัติอีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับการสมรส แม้ว่าชาวกรุงเทพมหานคร
ถึงสามในสี่จะเลือกคู่สมรสเอง แต่อีกหนึ่งในสี่นั้นผู้ใหญ่เป็นผู้จัดหาให้ ในกรณี
ที่เลือกเองนั้นส่วนใหญ่อาศัยความรัก ความชอบ ความเข้าใจและถูกชะตากัน ที่เลือก
เพราะความเป็นเพื่อนหรือใกล้ชิดกัน และเพราะความสวย/หล่อ มีน้อย ในพิธี
การสมรสมีเพียงร้อยละ 21 ที่เชิญและเลี้ยงแขกใหญ่โต นอกนั้นทำพิธีเรียบง่าย ๆ หรือไม่มีพิธี
เลย เมื่อสมรสแล้วกว่าครึ่งหนึ่งแยกไปอยู่ตามลำพัง ประมาณร้อยละ 40

ที่อาศัยพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ต่อไป

ในแง่ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ปรากฏว่ามีร้อยละ 14.6 ร่วมในสหกรณ์ ร้อยละ 11.6 ร่วมในสมาคม ร้อยละ 2.6 ร่วมกิจกรรมของสโมสร ร้อยละ 2.7 ร่วมกิจกรรมของมูลนิธิ และร้อยละ 0.5 เท่านั้นที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง ส่วนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองนั้น จะเห็นได้จาก ร้อยละ 49 ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคราวที่แล้ว ในขณะที่ร้อยละ 10 ช่วยหาเสียงเลือกตั้งคราวที่แล้วด้วย ในรายละเอียดของความคิดเห็นในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคราวที่แล้ว ร้อยละ 16 เลือกพรรคการเมือง ร้อยละ 12.5 เลือกผู้สมัครเพราะคิดว่าทำงานให้ส่วนรวม นอกนั้นเป็นเหตุผลอื่น ๆ ส่วนพวกที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส่วนมากอ้างว่าไม่มีสิทธิตามกฎหมาย ร้อยละ 13 ไม่สนใจการเลือกตั้ง และร้อยละ 5 ไม่พบผู้สมัครที่ดีพอหรือเหมาะสม

ในแง่ของการเปิดรับสื่อของชาวกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่าร้อยละ 62.7 รับฟังรายการวิทยุ ร้อยละ 90.7 ดูโทรทัศน์ ร้อยละ 72.9 อ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 96.4 อ่านนิตยสาร และร้อยละ 45.5 ดูภาพยนตร์ตามโรง ส่วนมากใช้เวลาฟังวิทยุไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน ดูโทรทัศน์ไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน อ่านหนังสือพิมพ์วันละ 30 นาที อ่านนิตยสารไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และส่วนมากดูภาพยนตร์นาน ๆ ครั้ง ผู้ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือพิมพ์นั้นส่วนใหญ่สนใจรายการประเภทข่าว สารนิเทศ และบันเทิง ส่วนนิตยสารที่ได้รับความสนใจมากที่สุด เป็นนิตยสารเกี่ยวกับผู้หญิง และภาพยนตร์ไทยได้รับความสนใจมากที่สุดโดยเปรียบเทียบ เมื่อพิจารณาถึงการเลือกสื่อ สำหรับรายการแต่ละประเภท ผลปรากฏว่าในทั้งหมด 10 ประเภท รายการนั้น โทรทัศน์ได้รับเลือกเป็นสื่อสำคัญทั้งหมด รองลงมา เป็นวิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของรายการ

ที่เกี่ยวกับความพลอดกัณย์นั้น ร้อยละ 13 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร เคยถูกขโมยขึ้นบ้านมาแล้ว ส่วนมากถูกขโมยขึ้นครั้งเดียว แต่ว่าร้อยละ 36 ถูกขโมยขึ้นบ้านไม่

น้อยกว่า 2 ครั้ง ซึ่งมีร้อยละ 3 ที่ถูกขโมยขึ้นบ้านไม่น้อยกว่า 7 ครั้ง เมื่อถูก
ขโมยขึ้นเกินกว่าครึ่งหนึ่งไม่ได้แจ้งความ ส่วนใหญ่ที่แจ้งความก็แจ้งเพียงครั้งเดียว มี
เพียงร้อยละ 5 ที่ไม่มีการสูญเสียทรัพย์สิน ส่วนร้อยละ 76 ที่เสียหายแล้วไม่เคยได้รับ
ของกลับคืนม แยกเลย

ร้อยละ 49 ต้องเดินทางทำธุรกิจประจำวัน ในการเดินทางนั้นส่วนใหญ่ใช้รถ
ประจำทางพอ ๆ กับเดิน ส่วนมากอยู่ในระยะไม่เกิน 5 กิโลเมตร หรือ 5-10 กิโลเมตร
ซึ่งในช่วงเวลาที่มีการจราจรแออัดจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง และ
ในช่วงเวลาที่มีการจราจรไม่แออัดจะใช้เวลาน้อยกว่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าร้อยละ
13.4 ใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง ซึ่งพบว่าร้อยละ 19 ของครัวเรือนกรุงเทพมหานคร
มีรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่จะมีรถยนต์มากกว่า 1 คัน

ลักษณะทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย
ลักษณะทางอาชีพ และการทำงาน รายได้ รายจ่าย การจ้างลูกจ้าง และการถือครอง
ที่ดิน ซึ่งข้อค้นพบแสดงว่า ในบรรดาผู้ที่ทำงานนั้นส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกิจการของตนเอง
หรือทำงานส่วนตัวก็มักเป็นลูกจ้างในธุรกิจเอกชน ใช้เวลาทำงานในอาชีพหลักเฉลี่ย
แล้ว 8.5 ชั่วโมงต่อวัน และ 6.5 วันต่อสัปดาห์ ส่วนอาชีพรองนั้นใช้เวลาไม่แน่นอน
เป็นส่วนมาก ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครร้อยละ 42 ใช้บ้านที่อยู่อาศัยประกอบ
ธุรกิจไปด้วย

รายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ยประมาณ 4,900 บาทต่อเดือน ส่วนรายได้จาก
อาชีพรอง (ถ้ามี) เฉลี่ยประมาณ 3,700 บาทต่อเดือน ร้อยละ 12.7 มีรายได้
จากแหล่งอื่นอีก ในจำนวนนี้ร้อยละ 70 มีรายได้อีกไม่เกินเดือนละ 3,000 บาท
คู่สมรสส่วนใหญ่ก็มีรายได้ด้วย ซึ่งเฉลี่ยคู่สมรสที่มีรายได้จะตกประมาณ 5,400 บาทต่อเดือน
และสมาชิกอื่น ๆ ในครัวเรือนร้อยละ 55 มีรายได้ซึ่งรายได้จากสมาชิกครัวเรือนนี้เฉลี่ยเดือน
ละ 7,500 บาท

ส่วนรายจ่ายในครัวเรือนนั้นมีโครงสร้างที่เป็นค่าอาหารประมาณครึ่งหนึ่ง ร้อยละ 10 เป็นค่าน้ำมันรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 8.4 ค่าไฟฟ้า ร้อยละ 8.3 ก่อนส่งทรัพย์สิน ร้อยละ 4.1 ค่าเดินทาง ร้อยละ 4 ค่าเช่าบ้าน ร้อยละ 3.5 ค่าวัสดุหุงต้ม ร้อยละ 1.9 ค่าโทรศัพท์ และร้อยละ 0.6 ค่าน้ำประปา กับรายจ่ายเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ร้อยละ 9

ร้อยละ 32 ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีหนี้สินค้างชำระ หนี้สินที่มีนั้น เป็นหนี้สินจากการกู้ยืมมา เพื่อใช้ส่วนตัวหรือใช้ในครอบครัวมากที่สุด รองลงมา เป็นหนี้สินที่กู้มาใช้ในกิจการหรือธุรกิจที่ประกอบอยู่ ชื่อ เช่า หรือเช่าที่ดินหรือบ้าน ก่อนส่งทรัพย์สิน ใช้ยามจำเป็นหรือเมื่อเจ็บป่วยและเป็นค่าเล่าเรียนของบุตร ลงทุน และไปเที่ยว เรียงตามลำดับของการนำเงินกู้ยืมมาใช้ ในขณะเดียวกัน ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครก็มีอีกส่วนหนึ่งคือร้อยละ 35.3 ที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย และเก็บออมเป็นเงินฝากหรือให้กู้ยืมได้

สำหรับการถือครองบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันนั้น เพียงร้อยละ 45.8 ที่มีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของ ที่เหลือเป็นการเช่าชื่อ เช่า หรืออยู่โดยไม่เสียค่าเช่า ส่วนที่ดินที่อยู่อาศัยปัจจุบัน เป็นกรรมสิทธิ์เพียงร้อยละ 28 ร้อยละ 50 เป็นการเช่าที่ดิน ร้อยละ 4.6 เช่าชื่อ และร้อยละ 16.9 ได้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า ที่ดินที่อยู่ปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่เกิน 50 ตารางวา มีร้อยละ 14.7 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ถือครองที่ดินอื่น ๆ อีกในกรุงเทพมหานคร นอกจากแปลงที่อยู่อาศัยปัจจุบันนี้ และส่วนมากก็ไม่เกิน 100 ตารางวา ในจำนวนนี้ที่เป็นกรรมสิทธิ์แท้จริงมีเพียงร้อยละ 12 ที่ดินแปลงอื่น ๆ ที่มีส่วนมากจะทิ้งไว้ว่างเปล่า ทำการเกษตร ทำธุรกิจ และอย่างอื่น ๆ เรียงตามลำดับ นอกจากนี้ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครถึงร้อยละ 14 ที่มีที่ดินถือครองในต่างจังหวัดอยู่อีกด้วย

ผลการศึกษาพิจารณาแยกตามเขตนั้น เป็นรายละเอียดลงไปอีก และปรากฏผลการศึกษาเปรียบเทียบดังที่อธิบายไว้ในบทที่ 4 ของรายงานฉบับนี้แล้ว ซึ่งจะเห็นความแตก-

ต่างในแง่มุมต่าง ๆ ในระหว่างเขตเมือง เขตต่อเมือง และเขตชานเมืองได้เป็นอย่างดี
 อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาที่รายงานนี้เป็นเพียงผลเบื้องต้น ส่วนผลการวิเคราะห์ที่
 สูงต่อไปนั้นจะ เป็นการวิเคราะห์เฉพาะประเด็นและเจาะลึกเป็นเรื่อง ๆ ไป ซึ่งจะได้ดำเนินการ
 การต่อไป

อย่างไรก็ดี ข้อสังเกตสำคัญมากในการอ่านผลการศึกษานี้หรือข้อมูลชุดนี้ จำเป็น
 ต้องอาศัยความระมัดระวังมากพอสมควร ทั้งนี้ เพราะข้อมูลนี้เป็นข้อมูลปฐมภูมิและเป็นข้อมูล
 จุลภาคในระดับครัวเรือน การแปลความหมาย เฉพาะประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยปราศจาก
 ความเข้าใจในวิธีการเลือกตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและการประมวลผลข้อมูลอย่างดีพอแล้ว
 ก็อาจให้ผลที่มีอคติและ เบี่ยงได้ แต่ก็เป็นที่หวังได้ว่าความถูกต้องและน่าเชื่อถือ
 ของข้อมูลชุดนี้ซึ่งที่ปรากฏในข้อค้นพบเบื้องต้นที่เสนอมานั้น จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อ
 การศึกษาและการทำความเข้าใจในลักษณะ องค์ประกอบ โครงสร้าง และปัญหา ในครัว-
 เรือนชาวกรุงเทพมหานครต่อ ๆ ไป

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม
(เฉพาะบางเรื่อง)

กรุงเทพมหานคร, งานศูนย์ข้อมูล กทม. กนท. 1 สนพ. ข้อมูล กทม. ฉบับย่อ พ.ศ. 2523.

กรุงเทพมหานคร, รายงานกิจการเขตลาดกระบัง ประจำปี 2524.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานการสัมมนาเรื่อง ปัญหานครหลวง (26-28 มีนาคม 2515).

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2516.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สัมมนาทางวิชาการเรื่อง รมณขบริหารนครหลวง (26-28 มีนาคม 2517).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมทางประชากร, จดหมายข่าวประชากร, 1-23

(กันยายน 2512 - มีนาคม 2524). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512-2524.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันประชากรศาสตร์, ประชากรประเทศไทย 31 ธันวาคม

2522. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ฟ้าอักษร.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันประชากรศาสตร์, ประชากรประเทศไทย 31 ธันวาคม

2523. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ไพรเฟสชั่นแนล พิมพ์ซิง.

ชลิตภากร วีรผลิน และคณะ, รายงานการวิจัย การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา-

กรุงเทพมหานคร และปริมณฑลในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529.

ปนัดดา ศรีไธธีทอง, "บทบาทของรัฐบาลค้ำอาคารสงเคราะห์ในกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี 2508-2518." วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ธันวาคม 2519.

ไพฑูริย์ ช่างเรียน. การเก็บประชากร และการขยายตัวของเมืองในเขตจังหวัดพระนคร-ธนบุรี. รายงานการวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2512.

มชาติไทย. กระทรวง. กองการทะเบียน กรมการปกครอง. ประมวลสถิติ ประจำปี 2523. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

มหาวิทยาลัยมหิดล, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. ประชากรและการพัฒนา (ตั้งแต่ ธันวาคม 2523 - มีนาคม 2525). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2523-2524.

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน, กระทรวง. กองควบคุมและพลังงาน สำนักงานพลังงานแห่งชาติ. ข้อเสนอแนะการประหยัดไฟฟ้า. กรุงเทพฯ : กองควบคุมและพลังงาน สำนักงานพลังงานแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน, 2524.

วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน, กระทรวง. กองควบคุมและส่งเสริมพลังงาน สำนักงานพลังงานแห่งชาติ. รายงานการสำรวจ การใช้พลังงานในครัวเรือนในชนบทปี 2523.

สมศักดิ์ ชูโต และคณะ. ประเทศไทยในทศวรรษ 1980 : ปัญหาสำคัญ อุปสรรค และแนวโน้ม. กรุงเทพฯ : บริษัท ประสานศิลป์การพิมพ์ จำกัด, 2524.

สุรินทร์ เศรษฐมานิต. วิกฤตการณ์พลังงานในประเทศไทย. (เสนอในการประชุมวิชาการ เรื่อง "พลังงาน" จัดขึ้นเนื่องในวันสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 25-26 มีนาคม 2523).

สำนักนายกรัฐมนตรียุติ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจ เกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ 2519.

สำนักนายกรัฐมนตรียุติ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจ เกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ 2520.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ
2521.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2519
กรุงเทพมหานคร.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจเคหะ พ.ศ. 2519. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2521.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจเกี่ยวกับอนามัยและสวัสดิการ
2517.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ข่าวสารสถิติ (ตั้งแต่มีนาคม - กรกฎาคม
2524).

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญจาก สัมมนาการเกษตร
2521. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2524.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. วิวัฒนาการของงานสถิติในประเทศไทย พ.ศ.
2525. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2525.

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญของประเทศไทย
พ.ศ. 2525.

สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, งานศูนย์ข้อมูลฯ สำนักงานเลขาธิการ. สถิติรายปี
กรุงเทพมหานคร 2523.

สมาคมสังคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, หน่วยวิจัย. การเดินโตของเขตชุมชนในภาคกรุงเทพ-
มหานคร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2519.

Bowne, Litchfield Whiting and others. "Population." in Bangkok

Thonburi City Planning Project, Bangkok : November, 1959.

Bowne, Litchfield Whiting and others. "Historical Growth." in Bangkok-

Thonburi City Planning Project, Bangkok : September, 1959.

Bowne, Litchfield Whiting and others. "Traffic Volumns & Characteristics."

in Bangkok-Thonburi City Planning Project, Bangkok : April, 1960.

Bowne, Litchfield Whiting and others. "Maps & Boundaries." in Bangkok-

Thonburi City Planning Project, Bangkok : March, 1960.

Bowne, Litchfield Whiting and others. "Education." in Bangkok-

Thonburi City Planning Project, Bangkok: April, 1960.

Bowne, Litchfield Whiting and others. "Land Use." in Bangkok-Thonburi

City Planning Project, Bangkok : January, 1960.

Goldstein, Sidney. "The Demography of Bangkok : A Case Study of Dif-

ferentials between Big City and Rural Populations." Bangkok :

Institution of Population Studies Chulalongkorn University

(Research Report No. 7), 1972. (Mimeographed)

Meinboth, Marian R. "Migration in Thailand with Particular Reference

to the Northeast." Economic and Business Bulletin,

14 (June 1962) : 3-45

Office of the Prime Minister, National Statistical Office. Statistical

Handbook of Thailand 1980.

Sternstein, Larry. "Greater Bangkok Metropolitan Area Population Growth and Movement 1956-1960." Bangkok : Institution of Population Studies Chulalongkorn University (Research Report No. 3). (Mimeographed).

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกี่ยวกับคณาจารย์ผู้วิจัย
(เรียงตามลำดับอักษรชื่อ)

รองศาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กีระนันทน์

รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
M.A. (Economics & Demography) (U. of Hawaii)
A.M., Ph.D. (Economics) (Duke University)
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อธิการรองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีร์เวyth์ ประมวลรัฐการ

รัฐศาสตรบัณฑิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
M.A., Ph.D. (Anthropology) (U. of Washington)
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ประพนธ์ เศวตน์นันทน์

รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
M.A. (Economics) (U. of the Philippines)
Post-graduate Diploma (Regional Development Planning)
(Institute of Social Studies, Den Haag)
Research Diploma (Agricultural Cooperatives)
(Agricultural University of Norway)
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โปศาด เต็กอทัย

B.A. (Economics) (Poona University, India)

Certificate in Marketing (UCLA)

M.S. (Economics) (Kansas State College)

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. สรชัย ใพิลาบุตร

วิทยาศาสตร์บัณฑิต (คณิตศาสตร์) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

M.S. (Statistics) (Iowa State University)

Ph.D. (Statistics) (Oklahoma State University)

ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี และ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา กิระนันท์

พาณิชยศาสตร์บัณฑิต (สถิติ) (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

A.M., Ph.D. (Statistics) (Harvard University)

หัวหน้าภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. อรวรรณ บิลันต์ไธวาท

อักษรศาสตรบัณฑิต (English and French) (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (English) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

M.A., Ph.D. (Communication Arts) (University of

Wisconsin, Madison)

ภาควิชาวาริชิตวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์

อธิการรองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร. อุทพร ทองไทย

ศาสตรบัณฑิต (ประถมศึกษา) (เกียรตินิยม) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยการศึกษา) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

Ph.D. (สถิติและวัดผลการศึกษา) (UCLA)

รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รหัสครัวเรือน

1

โครงการสำรวจสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร และพฤติกรรมการใช้พลังงานในครัวเรือนของชาวกรุงเทพมหานคร

เลข ..... แขวง .....
 ED# ..... BLK# .....
 หรือหมู่บ้านที่ ..... ชื่อหมู่บ้าน .....

6	<input type="text"/>	<input type="text"/>
7	<input type="text"/>	<input type="text"/>
10	<input type="text"/>	<input type="text"/>
13	<input type="text"/>	<input type="text"/>

บ้านเลขที่ ..... ซอย ..... ถนน .....
 โทรศัพท์ ..... เขต/ปริมณฑล/กทม. ....
 ชื่อและนามสกุลหัวหน้าครัวเรือน (นท., นว., นวสว.) .....
 ชื่อและนามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์ (นท., นว., นวสว.) .....
 ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน .....

บ้านเลขที่

- เป็นบ้านที่เช่าคนละไฟ
- เป็นบ้านที่ซื้อคนละไฟ
- เป็นบ้านที่ซื้อคนละไฟใหม่

16

หัวหน้าครัวเรือน

- เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่เช่าคนละไฟ
- เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่ซื้อคนละไฟใหม่
  - หัวหน้าครัวเรือนที่เช่าคนละไฟไม่อยู่/สัมภาษณ์ไม่ได้
  - ไม่มีหัวหน้าครัวเรือนที่เช่าคนละไฟในบ้านเลขที่นั้น
  - เป็นบ้านที่ซื้อคนละไฟ

17

ผู้ให้สัมภาษณ์

- เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่เช่าคนละไฟ
- เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่ซื้อคนละไฟใหม่
- เป็นผู้สมรส/บุคคลสำคัญจากหัวหน้าครัวเรือน

18

ครัวเรือนนี้ได้รับสัมภาษณ์โดยแบบสอบถามพิเศษด้วย

19

ประชากรเป้าหมาย

ประชากรที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจ ได้แก่ ครั้วเรือนส่วนบุคคลอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครไม่รวมถึงครั้วเรือนสถาบัน ครั้วเรือนพิเศษ ครั้วเรือนทูตและชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ชั่วคราว

ครั้วเรือนส่วนบุคคล หมายถึงครั้วเรือนที่ประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่กินอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันฉันทนญาติพี่น้อง หรือบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ฉันทนญาติพี่น้องกันเลย แต่มาอยู่ร่วมกันด้วยความสมัครใจและมีจำนวนไม่เกิน 5 คน ครั้วเรือนส่วนบุคคลนี้จะอาศัยอยู่ในบ้านประเภทใดก็ได้ เช่น โรงเรือน ห้องแถว เรือนแพ เป็นต้น ครั้วเรือนส่วนบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ครั้วเรือนคนเดียว ได้แก่ ครั้วเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลคนเดียวอาจมีฐานะเป็นเจ้าของ ผู้เช่า ผู้อาศัย หรือผู้รับจ้างเฝ้าบ้าน โดยไม่เกี่ยวข้องเป็นสมาชิกของครั้วเรือนอื่นใดที่อยู่ในบ้านเดียวกันนั้น

ข. ครั้วเรือนหลายคน ได้แก่ ครั้วเรือนที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกันและใช้สิ่งอุปโภค บริโภค อันจำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน บุคคลเหล่านี้จะเกี่ยวข้องเป็นญาติหรือไม่เป็นญาติกันก็ได้

ครั้วเรือนสถาบัน หมายถึงครั้วเรือนที่ประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่กินอยู่ร่วมกัน เนื่องจากเป็นสมาชิกของสถาบันเดียวกัน โดยไม่แยกที่อยู่เป็นส่วนเฉพาะคน เช่น สถานกักกัน วัด กรมทหารนักเรียนที่อยู่ประจำที่โรงเรียน หรือในหอพักนักเรียน เป็นต้น

ครั้วเรือนพิเศษ หมายถึงครั้วเรือนซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายคนอยู่กินร่วมกันเกินกว่า 5 คน ได้แก่ ที่พักคนงาน หอพักที่ไม่ใช่หอพักนักเรียนโดยเฉพาะ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบการสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง
2. หัวหน้าครัวเรือนคือบุคคลที่เป็นหลักสำคัญในเชิงเศรษฐกิจของครัวเรือนมากที่สุด เช่น เป็นบุคคลที่หารายได้ให้ครัวเรือนมากที่สุด เป็นต้น ในกรณีที่ไม่มีบุคคลที่เป็นหลักสำคัญมากที่สุดดังกล่าวมากกว่า 1 คน หรือไม่อาจบอกได้เด็ดขาดว่าบุคคลใดเป็นหลักสำคัญมากที่สุด ให้เลือกสัมภาษณ์บุคคลที่อายุมากกว่า
3. ในกรณีที่หัวหน้าครัวเรือนตามข้อ 2 ไม่อยู่หรือสัมภาษณ์ไม่ได้ในขณะนั้น ให้พยายามนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ให้ได้โดยเร็วที่สุดในโอกาสต่อไป
4. ในกรณีที่ทำไม่ได้ตามข้อ 3 เช่นหัวหน้าครัวเรือนไม่อยู่ระยะยาวหรือไม่ยอมให้สัมภาษณ์ ให้สัมภาษณ์คู่สมรสหรือบุคคลที่เป็นหลักสำคัญรองลงมาแทน โดยให้ปรึกษาขอความเห็นจากผู้ควบคุมงานสนามก่อน

สถาบันวิจัยประชากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกครัวเรือน

- ก 1. ลำดับที่
- ก 2. ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน ให้ระบุให้ชัดเจน เช่น น้องเขย บุตรบุญธรรม ลูกจ้าง ผู้อาศัย
- ก 3. เพศ ให้ใช้ “ช” แทนเพศชาย และ “ญ” แทนเพศหญิง
- ก 4. อายุ ให้ถามว่าอายุเท่าไร โดยนับอายุเต็มเมื่อวันเกิดครั้งสุดท้าย สำหรับเด็กอายุไม่ถึง 1 ขวบ ให้บันทึกอายุเป็นเดือนและวัน
- ก 5. สถานภาพสมรส ให้ถามสถานภาพสมรสของทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป และกรอกสถานภาพว่า โสด สมรส หย่า แยกกันอยู่ หรือหม้าย
- ก 6. อายุแรกสมรส ให้ถามผู้ที่เคยสมรสแล้วทุกคนว่า มีอายุเท่าไรเมื่อสมรสครั้งแรก
- ก 7. ระดับการศึกษา ให้ถามว่าเรียนจบชั้นอะไร
- ก 8. กำลังเรียนหรือไม่ ให้ถามว่ากำลังเรียนอยู่หรือไม่ แล้วกรอก “เรียน” หรือ “ไม่”
- ก 9. อาชีพหลัก ให้ถามถึงอาชีพหลักของทุกคนแล้วบันทึกลงไว้ตามที่ได้คำตอบ
- ก 10. อาชีพรอง ให้ถามว่ามีอาชีพอื่นหรือไม่นอกจากอาชีพหลัก ถ้าไม่มีให้ขีด “—” แต่ถ้ามีให้บันทึกลงไว้ตามที่ได้คำตอบ
- ก 11. ระยะเวลาที่อยู่ที่นี่ ให้ถามว่าอยู่บ้านนี้มานานกี่ปีหรือกี่เดือน
- ก 12. อาศัยอยู่ชั่วคราวหรือถาวร ให้ถามว่ามาอยู่ที่นี้ “ชั่วคราว” หรือ “ถาวร”
- ก 13. ไปอยู่ที่อื่นชั่วคราว ให้ถามว่าบุคคลนี้ในขณะนี้มีไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือไม่ ถ้าไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวให้กาเครื่องหมาย × นอกนั้นให้เว้นว่างไว้

สถาบันวิจัยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำดับที่และชื่อ	ความสัมพันธ์กับหัวหน้า ครัวเรือน	เพศ	อายุ*	สถานภาพ สมรส	อา ร
ก 1.	ก 2.	ก 3.	ก 4.	ก 5.	
1.....	หัวหน้าครัวเรือน				
2.....	คู่สมรส				
3.....					
4.....					
5.....					
6.....					
7.....					
8.....					
9.....					
10.....					
11.....					
12.....					
13.....					
14.....					
15.....					
16.....					
17.....					
18.....					
19.....					
20.....					

* อายุเต็มเมื่อวันเกิดครั้งสุดท้าย และถ้าอายุเต็ม เดือน

20	<input type="text"/>	21	<input type="text"/>	23	<input type="text"/>	24	<input type="text"/>
39	<input type="text"/>	40	<input type="text"/>	42	<input type="text"/>	43	<input type="text"/>
58	<input type="text"/>						

ข. ข้อมูลทางสังคม

ข 1. น้ำดื่มและน้ำใช้ในครอบครัวของท่านได้มาจากแหล่งใด (กา × ได้มากกว่า 1 คำตอบ)

	น้ำประปา		น้ำบาดาลหรือน้ำบ่อ		น้ำฝน	แม่น้ำ ลำคลอง	อื่น ๆ (ระบุ)
	ในบ้าน	นอกบ้าน	สาธารณะ	ไม่สาธารณะ			
น้ำดื่ม							
น้ำใช้							

ข 2. แสงสว่างที่ใช้ในที่อยู่อาศัยของท่านได้มาจากแหล่งใด

- ไฟฟ้า
 ตะเกียงน้ำมัน
 ตะเกียงเจ้าพายุหรือตะเกียงสุบลม
 เทียนไข
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

ข 3. โดยปกติหรือที่เป็นประจํา นั้น ท่านรับประทานอาหารมือใดบ้าง และทำเองหรือไม่

มือเช้า		มือกลางวัน		มือเย็น	
☐ รับประทาน	☐ ไม่รับประทาน	☐ รับประทาน	☐ ไม่รับประทาน	☐ รับประทาน	☐ ไม่รับประทาน
↓		↓		↓	
☐ ทำเอง		☐ ทำเอง		☐ ทำเอง	
☐ ซื้อสำเร็จรูป		☐ ซื้อสำเร็จรูป		☐ ซื้อสำเร็จรูป	
☐ ทำเองและซื้อสำเร็จรูป		☐ ทำเองและซื้อสำเร็จรูป		☐ ทำเองและซื้อสำเร็จรูป	

ข 4. ขยะมูลฝอยในครัวเรือนของท่านนั้น ท่านจัดการด้วยวิธีใด

- ใช้บริการของเทศบาล
 ใช้บริการของเอกชน
 ผึ่ง
 เผา
 ทิ้งไว้ในที่รกร้าง
 ทิ้งลงลำคลอง
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

60

61

62

63

66

- ข 5. ท่านขจัดน้ำเสียในครัวเรือนนี้ด้วยวิธีใด
- ใช้ท่อระบายน้ำเชื่อมต่อกับท่อระบายน้ำของเทศบาล
  - ใช้ท่อระบายน้ำที่ปล่อยลงในที่สาธารณะหรือที่รกร้าง
  - ใช้อุปกรณ์กรอง
  - ปล่อยให้ซึมลงดินไปเอง (หรือปล่อยทิ้งไว้เลย ๆ)
  - ปล่อยลงลำคลอง
  - อื่น ๆ (ระบุ) .....

67

ข 6. ปกติแล้ว ถ้าหากมีสมาชิกในครัวเรือนเจ็บป่วย ท่านรักษาอย่างไร (ให้ถามทั้งสองกรณี)

☐ ในกรณีที่รักษาเอง	☐ ในกรณีที่ให้ผู้อื่นรักษา
<p>ข 7. ท่านได้ความรู้ในการรักษามาจากที่ใดมากที่สุด</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ ประสบการณ์ ☐ หนังสือหรือวารสาร ☐ คำแนะนำของร้านขายยา ☐ คำแนะนำของญาติ/เพื่อน ☐ อื่น ๆ (ระบุ) 	<p>ข 10. ท่านให้ใครเป็นผู้รักษาให้มากที่สุด</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ โรงพยาบาลของรัฐ ☐ โรงพยาบาลเอกชน ☐ คลินิกเอกชน ☐ สถานอนามัย ☐ แพทย์แผนโบราณ ☐ พระ ☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....
<p>ข 8. ยาที่ใช้รักษาเป็นยาประเภทใดมากที่สุด</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ ยาแผนปัจจุบัน ☐ ยาแผนโบราณ 	<p>ข 11. ท่านมีเหตุผลสำคัญที่สุดอย่างไรที่ทำให้ผู้อื่นรักษาให้</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ รักษาเก่ง ☐ ราคาถูก ☐ สะดวกในการไปรับการรักษา ☐ รู้จักผู้รักษา ☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....
<p>ข 9. ท่านมีเหตุผลสำคัญที่สุดอย่างไรที่รักษาเอง</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ อาการป่วยไม่ร้ายแรง ☐ เสียเงินน้อย ☐ ไม่มีเวลาไปให้ผู้อื่นรักษา ☐ อื่น ๆ (ระบุ) 	

68 71

69

72

70

ข 12. ในรอบปีที่ผ่านมา มีสมาชิกในครัวเรือนของท่านเสียชีวิตไปบ้างหรือไม่

มี

ไม่มี (ข้ามไป ข 14.)

ข 13. ขอทราบสาเหตุที่สมาชิกนั้น ๆ เสียชีวิต*

	คนที่ 1		คนที่ 2		คนที่ 3		คนที่ 4		คนที่ 5	
	เพศ	อายุ	เพศ	อายุ	เพศ	อายุ	เพศ	อายุ	เพศ	อายุ
แก่ตาย										
ป่วยตาย										
อุบัติเหตุ										
ฆาตกรรม										
ฆ่าตัวตาย										
ตายตอนเป็นทารก										
อื่น ๆ (ระบุ)										
.....										

* ถ้าเป็นทารกที่อายุต่ำกว่า 1 ปี ให้บันทึกเป็นเดือนหรือวัน

ข 14. ท่านและคู่สมรมีสัญชาติและเชื้อชาติอะไร

		ไทย	จีน	อื่น ๆ (ระบุ)
ผู้ให้สัมภาษณ์	สัญชาติ			
	เชื้อชาติ			
คู่สมรส	สัญชาติ			
	เชื้อชาติ			

73

74

75

76

77

78

ข 15. ท่านนับถือศาสนาอะไร

- พุทธ
 คริสต์
 อิสลาม
 ฮินดู (พราหมณ์)
 ไม่นับถือศาสนาใด
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

5

ข 16. ที่ท่านนับถือศาสนา.....นั้น ท่านตัดสินใจเองหรือท่านนับถือตามบรรพบุรุษ

- ตัดสินใจเอง นับถือตามบรรพบุรุษ (ข้ามไป ข 18.)

6

ข 17. (ถ้าตัดสินใจเอง) ในการตัดสินใจนั้นท่านได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งใด

- สถาบันการศึกษา/โรงเรียน
 คู่สมรส
 เพื่อนบ้านใกล้เคียง
 เพื่อนที่ใกล้ชิด
 สื่อมวลชน (วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ)
 ประสบการณ์จากต่างประเทศ
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

7

ข 18. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ต่อไปนี้สม่ำเสมอหรือไม่

	สม่ำเสมอ	ไม่สม่ำเสมอ	ไม่เคยเลย
☐ ทำบุญที่วัด	☐	☐	☐
☐ ตักบาตร	☐	☐	☐
☐ สวดมนต์	☐	☐	☐
☐ ทำละหมาด	☐	☐	☐
☐ ทำพิธีมิสซาที่โบสถ์	☐	☐	☐

8

9

10

11

12

ข 19. ท่านคิดว่าการเป็นศาสนิกชนที่ดีควรจะต้องปฏิบัติอย่างไรมากที่สุด

.....
 .....

13

(พนักงานสัมภาษณ์) ○ คำถาม ข 20. ถึง ข 22. ให้ถามเฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์ชาย
นับถือศาสนาพุทธเท่านั้น กรณีอื่นให้ข้ามไป ข 38.

ข 20. ท่านบวชแล้วหรือยัง

บวชแล้ว

ยังไม่ได้บวช (ข้ามไป ข 22.)

ข 21. ขอทราบเหตุผลในการบวชของท่าน

ทำตามประเพณี

เพื่อให้ได้เรียนรู้ธรรมะ

เพื่อหาประสบการณ์

อื่น ๆ (ระบุ).....

ข 22. ท่านคิดว่าผู้ชายควรบวชก่อนแต่งงานหรือไม่

ควร

ไม่จำเป็น

14

15

16

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พนักงานสัมภาษณ์ ○ คำถาม ข 23. ถึง ข 37. ให้ตามเฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์ชาย
นับถือศาสนาพุทธและมีบุตรชายเท่านั้น

ข 23. ท่านมีบุตรชายคนใดคนหนึ่งที่บวชแล้วหรือไม่

มี

ไม่มี

17

ข 24. ขอทราบเหตุผลในการบวชบุตรชาย
ของท่าน

- ทำตามประเพณี
 เพื่อให้ได้เรียนรู้ธรรมะ
 เพื่อหาประสบการณ์
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

ข 31. ท่านคิดว่าอยากให้บุตรชายทุกคนบวช
หรือไม่

- ทุกคน
 ไม่ทุกคน → เฉพาะบุตรชายคน
ที่ .....
- ไม่อยากให้บวชเลยสักคน

18 25

ข 25. ท่านคิดว่าอยากให้บุตรชายทุกคนบวช
หรือไม่

- ทุกคน
 ไม่ทุกคน → เฉพาะบุตรชายคน
ที่ .....
- ไม่อยากให้บวชเลยสักคน

ข 32. ขอทราบเหตุผล .....

19

ข 33. ท่านคิดจะบวชบุตรชายหรือไม่

- คิด ไม่ได้คิด
(ข้ามไป ข 38.)

26

ข 26. ขอทราบเหตุผล .....

ข 34. (ถ้าคิด) ท่านนึกถึงวัดที่จะบวชหรือยัง

- นึกไว้แล้ว ยังไม่ได้นึก
(ข้ามไป ข 36.)

20 27

ข 27. ท่านเลือกวัดที่บวชบุตรชายหรือไม่

- เลือก ไม่ได้เลือก
(ข้ามไป ข. 29.)

ข 35. (ถ้านึกไว้แล้ว) เหตุใดจึงนึกถึงวัดนั้น

- อยู่ใกล้บ้าน
 รู้จักพระที่วัดนั้น
 เป็นวัดธรรมยุติกนิกาย
 เป็นวัดมหานิกาย
 เคยทำบุญที่วัดนั้นเป็นประจำ
 มีอุปัชฌาย์ที่วัดนั้น
 มีพระคู่สวดที่วัดนั้น
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

21 28

ข 28. ทำไมจึงเลือกวัดนั้น

- อยู่ใกล้บ้าน
 รู้จักพระที่วัดนั้น
 เป็นวัดธรรมยุติกนิกาย
 เป็นวัดมหานิกาย
 เคยทำบุญที่วัดนั้นเป็นประจำ
 มีอุปัชฌาย์ที่วัดนั้น
 มีพระคู่สวดที่วัดนั้น
 อื่น ๆ (ระบุ) .....

22

○ ถ้ามีหรือเคยมีบุตรชายที่บวชแล้ว	○ ถ้าไม่มีบุตรชายที่บวชเลย
<p>ข 29. ในการบวชบุตรชายนั้น ได้จัดพิธีบวชแบบใด</p> <p>☐ ไม่มีพิธี (เพียงแต่โกนหัวเข้าวัด)</p> <p>☐ จัดพิธีทำขวัญนาค แห่นาคและเลี้ยงแขกเต็มที</p> <p>ข 30. ในการบวชบุตรชายนั้น ท่านได้เชิญแขกมาร่วมพิธีมากน้อยเพียงใด</p> <p>☐ จำกัดเฉพาะญาติสนิท</p> <p>☐ เชิญญาติสนิทและเพื่อนฝูงของท่าน</p> <p>☐ เชิญญาติสนิท เพื่อนฝูงของท่าน และเพื่อนฝูงของบุตรด้วย</p> <p>☐ เชิญเฉพาะเพื่อนของท่านเท่านั้น</p> <p>☐ เชิญเฉพาะเพื่อนของบุตรเท่านั้น</p> <p>☐ เชิญเฉพาะเพื่อนของท่านและบุตรเท่านั้น</p> <p>☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....</p> <p>.....</p>	<p>ข 36. คิดจะจัดพิธีแบบใด</p> <p>☐ ไม่มีพิธี (เพียงแต่โกนหัวเข้าวัด)</p> <p>☐ จัดพิธีทำขวัญนาค แห่นาค และเลี้ยงแขกเต็มที</p> <p>☐ ยังไม่ได้คิด</p> <p>ข 37. คิดจะเชิญแขกมาร่วมพิธีมากน้อยเพียงใด</p> <p>☐ จำกัดเฉพาะญาติสนิท</p> <p>☐ เชิญญาติสนิทและเพื่อนฝูงของท่าน</p> <p>☐ เชิญญาติสนิท เพื่อนฝูงของท่าน และเพื่อนฝูงของบุตรด้วย</p> <p>☐ เชิญเฉพาะเพื่อนของท่านเท่านั้น</p> <p>☐ เชิญเฉพาะเพื่อนของบุตรเท่านั้น</p> <p>☐ เชิญเฉพาะเพื่อนของท่านและของบุตรเท่านั้น</p> <p>☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....</p> <p>.....</p> <p>☐ ยังไม่ได้คิด</p>
	<p>23 ☐ 29</p> <p>24 ☐ 30</p>

ข 38. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ถ้าจะให้สตรีรับบริการทำแท้งได้ในกรณีต่อไปนี้

กรณี	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	แล้วแต่กรณี	ไม่ทราบ	ไม่ตอบ
ก. สตรีที่สมรสแล้วกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดอยู่ แต่เกิดตั้งครรภ์ขึ้น					
ข. สตรีที่สมรสแล้ว แต่ไม่ได้ใช้วิธีคุมกำเนิดแล้วเกิดตั้งครรภ์ขึ้น					
ค. สตรีที่สมรสแล้วและตั้งครรภ์ แต่แพทย์มีความเห็นว่า การตั้งครรภ์นั้นอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของสตรีนั้นหรือเด็กในครรภ์					
ง. สตรีที่สมรสแล้วและตั้งครรภ์ แต่แพทย์ตรวจพบว่าอาจมีปัญหาทางพันธุกรรม เช่น สตรีเป็นลมชัก เบาหวาน อาจทำให้เด็กเกิดปัญหาทางพันธุกรรมนั้นด้วย					
จ. สตรีที่ไม่ได้สมรส แต่เกิดตั้งครรภ์ขึ้นและอาจเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา/การประกอบอาชีพ					
ฉ. สตรีที่พึ่งหย่าขาดหรือแยกกันอยู่กับสามีและทราบภายหลังว่าเกิดตั้งครรภ์ขึ้นกับสามีคนเดิม					
ช. สตรีที่ถูกข่มขืนโดยอาชญากรแล้วเกิดตั้งครรภ์ขึ้น					
ฌ. โสเภณี พาร์ตเนอร์ และหญิงบริการอื่น ๆ เกิดตั้งครรภ์ขึ้น					
ญ. สตรีวิกลจริต มีปัญหาทางสุขภาพจิตหรืออาจพิการไม่สมบูรณ์ และไม่สามารถดูแลบุตรเองได้ เกิดตั้งครรภ์ขึ้น					

31 32 33 34 35 36 37 38 39

ข 39. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้บ้างหรือไม่ ระยะเวลาที่เป็น เหตุผลและสถานภาพ
(ระยะเวลา เหตุผลที่เป็น สถานภาพ ให้หมายถึงสมาชิกภาพที่นานที่สุด)

	การเป็นสมาชิก	จำนวนกลุ่ม	ระยะเวลา (เป็นปี)	เหตุผลที่เป็น	สถานภาพ*
สหกรณ์	☐ เป็น				
	☐ ไม่เป็น				
สมาคม	☐ เป็น				
	☐ ไม่เป็น				
สโมสร	☐ เป็น				
	☐ ไม่เป็น				
มูลนิธิ	☐ เป็น				
	☐ ไม่เป็น				
พรรคการเมือง	☐ เป็น				
	☐ ไม่เป็น				

40

46

52

58

64

(* เช่น ผู้ก่อตั้ง กรรมการบริหาร สมาชิกสามัญ อาสาสมัคร เป็นต้น)

ข 40. ท่านเคยมีส่วนร่วมในการช่วยหาเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรหรือไม่

- เคย ไม่เคย

70

ข 41. ท่านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรครั้งที่ผ่านมานี้หรือไม่

- ไป ไม่ไป

71

(ถ้าไป) เหตุผลสำคัญที่สุดที่ท่านไปลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครเลือกตั้งผู้นั้นคือ

- เป็นญาติ
- ฐานะดี
- การศึกษาดี
- สามารถที่จะทำงานได้
- เป็นคนเสียสละทำงานให้แก่ส่วนรวม
- เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ท่านพอใจ
- เป็นคนซื่อสัตย์
- เพื่อนบ้าน
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

(ถ้าไม่ไป) เหตุผลสำคัญที่สุดที่ท่านไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งนั้นคือ

- ไม่สนใจ
- ไม่รู้จักผู้รับสมัครเลือกตั้ง
- ไม่เห็นมีใครดีเลย
- ไม่เห็นด้วยกับนโยบายพรรคใด ๆ
- ไม่เชื่อในระบบเลือกตั้ง
- ไม่มีสิทธิตามกฎหมาย
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

72 73

42. ท่านออกกำลังกายเป็นประจำหรือไม่

- เป็นประจำ   เป็นครั้งคราว   ไม่ได้เลย (ข้ามไป ข 44.)

(ถ้าออก) ขอรบวิธีการออกกำลังกายที่ท่านทำอยู่เสมอ ๆ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- เล่นกีฬาในร่ม → กีฬาที่เล่นคือ .....
- เล่นกีฬากลางแจ้ง → กีฬาที่เล่นคือ .....
- เดินหรือวิ่ง
- เล่นกายบริหาร
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

43. ขอรบเวลาที่ใช้ออกกำลังกายโดยเฉลี่ยต่อวัน หรือต่อสัปดาห์

วันละ..... ชั่วโมง..... นาที
หรือสัปดาห์ละ..... ชั่วโมง..... นาที

44. ปกติท่านนอนหลับวันละกี่ชั่วโมง

..... ชั่วโมง

45. ขอรบเวลาที่ท่านได้พักผ่อนโดยเฉลี่ยต่อวัน (ไม่รวมเวลานอนหลับ)

..... ชั่วโมง

46. สถานที่ที่ท่านใช้ในการพักผ่อนนอกร้านเป็นประจำคืออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- ไม่เคยพักผ่อนนอกร้านเลย
- สวนสาธารณะ
- ชายทะเล
- ต่างจังหวัดที่ไม่ใช่ชายทะเล
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

74

75 76

77 78

5

6

7

11

13

15

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข 47. ขอบทราบบนเกี่ยวกับงานอดิเรกของท่าน (กา × ได้มากกว่า 1 คำตอบ)

ก. สัตว์เลี้ยง

- สุนัข ..... ตัว
- แมว ..... ตัว
- ไก่
- นก
- ปลา
- อื่น ๆ (ระบุ) .....
- .....
- ไม่มีสัตว์เลี้ยง

ข. ปลูกต้นไม้

- ไม้ดอก
- ไม้ใบ
- ไม้ผล
- พืชสวนครัว
- ก่อด้วยไม้
- วาน/บอน
- อื่น ๆ (ระบุ) .....
- .....
- ไม่ได้ปลูกต้นไม้

- ข 48. ท่านฟังวิทยุบ้างหรือไม่ ..... ฟัง ..... ไม่ได้ฟัง
- ท่านดูโทรทัศน์บ้างหรือไม่ ..... ดู ..... ไม่ได้ดู
- ท่านอ่านหนังสือพิมพ์บ้างหรือไม่ ..... อ่าน ..... ไม่ได้อ่าน
- ท่านอ่านนิตยสารบ้างหรือไม่ ..... อ่าน ..... ไม่ได้อ่าน
- ท่านดูภาพยนตร์ (ตามโรง) บ้างหรือไม่ ..... ดู ..... ไม่ได้ดู

16	☐
17	☐
20	☐
23	☐
24	☐
25	☐
26	☐
27	☐
28	☐
29	☐
30	☐
31	☐
32	☐
33	☐
	☐
	☐
37	☐

ข 49. ขอทราบว่ามี

- เมื่อวานนี้ท่านฟังวิทยุในช่วงเวลาไหนบ้าง (ประมาณกี่โมงถึงกี่โมง) (ตอบได้มากกว่า 1)	ตั้งแต่ ..... ถึง ..... ตั้งแต่ ..... ถึง ..... ตั้งแต่ ..... ถึง ..... ☐ ไม่ได้ฟัง		38 <input type="text"/>
- เมื่อวานนี้ท่านดูโทรทัศน์ในช่วงเวลาไหนบ้าง (ประมาณกี่โมงถึงกี่โมง) (ตอบได้มากกว่า 1)	ตั้งแต่ ..... ถึง ..... ตั้งแต่ ..... ถึง ..... ตั้งแต่ ..... ถึง ..... ☐ ไม่ได้ดู		41 <input type="text"/>
- เมื่อวานนี้ท่านใช้เวลาอ่านหนังสือพิมพ์ นานสักเท่าใด (รวมเวลาทั้งหมดแม้ไม่ต่อเนื่อง)	..... ชม. .... นาที ☐ ไม่ได้อ่าน		44 <input type="text"/>
- ในสัปดาห์หนึ่ง ๆ ท่านใช้เวลาอ่านนิตยสาร นานสักเท่าใด (รวมเวลาทั้งหมดแม้ไม่ต่อเนื่อง)	..... ชม. .... นาที ☐ ไม่ได้อ่าน		47 <input type="text"/>
- ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ท่านดูภาพยนตร์บ่อยขนาดไหน	☐ ไม่เคยเลย ☐ เดือนละ 2-3 ครั้ง ☐ นาน ๆ ครั้ง ☐ สัปดาห์ละครั้ง ☐ เดือนละครั้ง ☐ มากกว่าสัปดาห์ละครั้ง		50 <input type="text"/>

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข 50. ○ ให้ถามทีละข้อ

ปัจจุบันนี้ ท่านพึงรายการประเภทใดบ้างจากวิทยุ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

ปัจจุบันนี้ ท่านดูรายการประเภทใดบ้างจากโทรทัศน์ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

ปัจจุบันนี้ ท่านอ่านคอลัมน์ประเภทใดบ้างจากหนังสือพิมพ์ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

	วิทยุ	โทรทัศน์	นสพ.
- ข่าว (ราชการ, การเมือง, เศรษฐกิจ, สังคม รวมอาชญากรรมและอุบัติเหตุ/ ทั้งในและนอกประเทศ)	☐	☐	☐
- วิเคราะห์ข่าว อภิปรายปัญหา บทความ บทวิจารณ์ ความคิดเห็น	☐	☐	☐
- การศึกษา	☐	☐	☐
- ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี	☐	☐	☐
- เกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์	☐	☐	☐
- ธุรกิจและอุตสาหกรรม (ไม่ใช่โฆษณา)	☐	☐	☐
- อาหารการกินและสุขภาพอนามัย	☐	☐	☐
- สตรีและเด็ก แฟชั่น	☐	☐	☐
- ความเคลื่อนไหวของกิจการและบุคคล ในวงสังคม	☐	☐	☐
- การเลี้ยงโชค (พยากรณ์ชะตา, ใ้หวย, หาคู่ ฯลฯ)	☐	☐	☐
- กีฬาและเกมส์ลับสมอง	☐	☐	☐
- บริการ (โฆษณาสินค้าและบริการ, ร้องทุกข์, ตอบปัญหาข้อใจ, ประกาศแจ้งความ ทั้งเสียเงินและไม่เสียเงิน)	☐	☐	☐
- บันเทิง (นิยาย, ละคร, ภาพยนตร์, ดิเก ฯลฯ)	☐	☐	☐
- อื่น ๆ (ระบุ)	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐

51 53 55

ข 51. เวลาที่ท่านชอบรายการวิทยุรายการใดมากที่สุด (เรียงตามลำดับความชอบ 3 รายการ)

1. ....
2. ....
3. ....

57		
59		
61		

ข 52. เวลาที่ท่านชอบรายการโทรทัศน์รายการใดมากที่สุด (เรียงตามลำดับความชอบ 3 รายการ)

1. ....
2. ....
3. ....

63		
65		
67		

ข 53. เวลาที่ท่านชอบอ่านคอลัมน์อะไรมากที่สุด ในหนังสือพิมพ์อะไร (เรียงตามลำดับความชอบ 3 ลำดับ)

ชื่อคอลัมน์

ชื่อหนังสือพิมพ์

1.	1. ....
2.	2. ....
3.	3. ....

69		
71		
73		

ข 54. เวลาที่ท่านชอบอ่านมากที่สุดชื่ออะไร (เรียงตามลำดับความชอบ 3 ลำดับ)

1. ....
2. ....
3. ....

75		
77		
5		

ข 55. - ขอรายเกี่ยวกับการดูภาพยนตร์ ปกติท่านชมภาพยนตร์จากประเทศใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

ไทย	ตะวันตก	จีน	ญี่ปุ่น	แขก
☐	☐	☐	☐	☐

7		
---	--	--

- ภาพยนตร์ที่ท่านชมเป็นภาพยนตร์ประเภทใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

☐ รักกึ่งละคร	☐ เพลง
☐ ชีวิตโศก	☐ สงครามประวัติศาสตร์
☐ ดลก	☐ สารคดี
☐ ผจญภัยโลดโผน	☐ การ์ตูน
☐ หวาดเสียวของขวัญ	☐ ประวัติบุคคลสำคัญ
☐ อาชญากรรมสืบสวนสอบสวน	☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....

9		
---	--	--

ข 56. ขอทราบว่า ถ้าท่านอยากจะรู้เรื่องต่อไปนี้ ท่านจะเลือกฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ อ่านนิตยสาร หรือดูภาพยนตร์

	วิทยุ	โทรทัศน์	นสพ.	นิตยสาร	ภาพยนตร์	อื่นๆ(ระบุ)
- ข่าวสารการเมืองนโยบายต่าง ๆ ภายในประเทศ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- ข่าวสารการเมืองนโยบายต่าง ๆ ภายนอกประเทศ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- การวิเคราะห์ข้ออภิปรายข่าวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- การศึกษา	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- เกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- ธุรกิจและอุตสาหกรรม	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- อาหารการกินและสุขภาพอนามัย	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- กีฬา	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19

ข 57. ถ้าท่านอยากได้รับความบันเทิงมากที่สุด ท่านจะ
ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่าน นสพ. อ่านนิตยสาร ดูภาพยนตร์ ไม่ทำทั้งหมดนี้

20

ข 58. ท่านอยากให้อี้อะไรต่อไปนี้ปรับปรุงอะไรบ้าง

วิทยุ ..... นิตยสาร .....

โทรทัศน์ ..... ภาพยนตร์ .....

หนังสือพิมพ์ .....

- 21
- 22
- 23
- 24
- 25

ข 59. ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา ท่านเคยถูกขโมยเงินบ้านบ้างหรือไม่

เคย ไม่เคย (ข้ามไป ค 1.)

26

(ถ้าเคย) เคยกี่ครั้ง
..... ครั้ง

(ถ้าเคย) ไปแจ้งตำรวจกี่ครั้ง
..... ครั้ง

(ถ้าแจ้งตำรวจ) ได้รับของคืนกี่ครั้ง
..... ครั้ง

- 27
- 28
- 29

ค. ข้อมูลทางประชากร

ค 1. ท่านเกิดที่ไหน

อำเภอ/เขต .....

จังหวัด .....

ประเทศ .....

30

33

35

ค 2. ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (หรือตั้งแต่ มีนาคม 2520) ท่านเคยอยู่ที่อื่นบ้างหรือไม่

36

เคย

ไม่เคย

ไม่ทราบ

ไม่ตอบ

(ข้ามไป ค 3.)

37

สถานที่อยู่ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน (ตามลำดับก่อนหลัง) อำเภอ/เขต จังหวัด ประเทศ	ระยะเวลา		เหตุผลที่ย้าย*	ลักษณะการย้าย		จำนวนสมาชิกที่ย้ายตามมาด้วย
	ตั้งแต่เมื่อใด ถึงปีหรือหรือถึงเมื่อใด ถึงเดือน			ย้าย	ชั่วคราว	
	ย้าย	ถาวร				

* (เช่น ทำงาน เรียน ติดตามสามี/ภรรยา)

ค 3. ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา หรือตั้งแต่มีนาคม 2524 สมาชิกในครัวเรือนของท่าน เคยอยู่ที่
อื่นบ้างหรือไม่

เคย   ไม่เคย   ไม่ทราบ   ไม่ตอบ

(ข้ามไป ค 4.)

คนที่ 1

คนที่ 2

คนที่ 3

คนที่ 4

คนที่ 5

สถานที่อยู่ตั้งแต่เมษายน 2524 ถึง ปัจจุบัน (ตามลำดับก่อนหลัง) อำเภอ/เขต จังหวัด ประเทศ	ระยะเวลา		เหตุผลที่ย้าย เข้ามาอยู่ที่นี่
	ตั้งแต่เมื่อใด	ถึงเมื่อใด	
....	....	....	....
....	....	....	....
....	....	....	....
....	....	....	....
....	....	....	....

พนักงานสัมภาษณ์

- คำถาม ก 4. ถึง ก 14. ให้ถาม *เฉพาะ* ผู้ให้สัมภาษณ์ที่สมรสหรือเคยสมรสแล้ว (ดูจาก ก 6.) เท่านั้น
- ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์สมรสครั้งเดียว ให้เปลี่ยนคำถามเกี่ยวกับ “การสมรสครั้งปัจจุบัน” ให้หมายถึง “การสมรสครั้งนั้น”

ก 4. ท่านสมรสแล้วกี่ครั้ง

..... ครั้ง

39

ก 5. คู่สมรสของท่านสมรสแล้วกี่ครั้ง

..... ครั้ง

40

ก 6. ขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับบุตรของท่าน

- จำนวนบุตรทั้งหมดที่มี ..... คน
- จำนวนบุตรชายทั้งหมด ..... คน
- จำนวนบุตรหญิงทั้งหมด ..... คน
- จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ขณะนี้ ..... คน
- จำนวนบุตรที่ถึงแก่กรรมแล้ว ..... คน

41

43

45

47

49

บุตรคนโตอายุ ..... ปี ..... เดือน

50

บุตรคนสุดท้องอายุ ..... ปี ..... เดือน

53

ก 7. ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์เป็นหม้าย หย่าร้าง แยกกันอยู่ ให้ข้ามไป ค 9.

ท่านสมรสครั้งปัจจุบันมานานเท่าใด

..... ปี ..... เดือน

56

ก 8. ถ้าสมรสครั้งเดียวให้ข้ามไป ค 9.

ขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับบุตรจากการสมรสครั้งปัจจุบันของท่าน

- จำนวนบุตรจากการสมรส *ครั้งปัจจุบัน* ..... คน
- จำนวนบุตรชายจากการสมรส *ครั้งปัจจุบัน* ..... คน
- จำนวนบุตรสาวจากการสมรส *ครั้งปัจจุบัน* ..... คน

59

61

63

ค 9. ในการสมรสครั้งปัจจุบัน ท่านเลือกคู่สมรสเองหรือไม่

- เลือกเอง → เหตุผลที่เลือก.....
- ผู้ใหญ่จัดหาให้ .....
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

65 66

ค 10. โดยทันที หลังจากสมรสครั้งปัจจุบันแล้ว ท่านอาศัยอยู่กับใคร

- บ้านพ่อแม่ฝ่ายภรรยา
- บ้านญาติฝ่ายภรรยา
- บ้านพ่อแม่ฝ่ายสามี
- อยู่กันตามลำพัง
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

67

ค 11. ในการสมรสครั้งปัจจุบันของท่าน ได้จัดพิธีสมรสแบบใด

- ไม่มีการเลี้ยงฉลอง
- มีการเลี้ยงฉลองเรียบง่าย ๆ
- มีการเลี้ยงฉลองใหญ่โต
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

68

ค 12. ในการสมรสครั้งปัจจุบันของท่าน ได้เชิญแขกผู้ใดบ้างที่มาในงาน

- จำกัดเฉพาะญาติสนิทของฝ่ายผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย
- ญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย และเพื่อนของคู่สมรส
- เฉพาะเพื่อนของคู่สมรส
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

69

ค 13. ในความต้องการของท่านนั้น ท่านอยากได้บุตรคนใดเป็นพิเศษ

- ชาย
- หญิง
- เพศใดก็ได้

70

ค 14. ตามความคิดเห็นของท่าน หรือในอุดมคติของท่านนั้น ท่านคิดว่าคนไทยควรมีบุตร
ครอบครัวละกี่คน เพศใดบ้าง

บุตรทั้งหมด ..... คน
บุตรชาย ..... คน
บุตรหญิง ..... คน

71	☐	☐
73	☐	☐
75	☐	☐

พนักงานสัมภาษณ์

คำถาม ค 15. ถึง ค 18. ถามเฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์
ที่เป็นหญิงที่สมรสหรือเคยสมรส และอายุไม่เกิน 49 ปี

ค 15. ท่านเคยตั้งครรภ์หรือไม่

เคย

ไม่เคย (ข้ามไป ค 19.)

ค 16. ท่านเคยตั้งครรภ์ทั้งหมดกี่ครั้ง..... ครั้ง

ค 17. ท่านเคยประสบปัญหาหรืออุปสรรคในการตั้งครรภ์ ทำให้บุตรเสียชีวิตก่อนคลอด
ตามปกติบ้างหรือไม่

เคย

ไม่เคย (ข้ามไป ค 19.)

ค 18. (ถ้าเคย) มีกี่ครั้ง..... ครั้ง

สาเหตุเพราะ

แท้งโดยธรรมชาติ..... ครั้ง

ทำแท้ง.....ครั้ง

อื่น ๆ (ระบุ).....จำนวน..... ครั้ง

5	☐
6	☐
8	☐
9	☐
10	☐
11	☐
12	☐

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค 19. ท่านเคยใช้หรือกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์บ้างหรือไม่

ใช่

ไม่ใช่

ไม่ทราบ

ไม่ตอบ

13

ค 20. (ถ้าเคยใช้) ท่านเคยใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีใดบ้าง

- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....
- 4. ....
- 5. ....

ไม่เคยใช้   ไม่ทราบ

ไม่ตอบ

ค 21. (ถ้ากำลังใช้) ท่านกำลังใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีใด

- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....

ไม่ได้ใช้   ไม่ทราบ

ไม่ตอบ

ค 22. ท่านรู้จักวิธีคุมกำเนิดวิธีอื่นใดบ้าง นอกจากวิธีที่ท่านเคยใช้หรือกำลังใช้ (ใน ค 20. หรือ ค 21.)

- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....
- 4. ....
- 5. ....

ค 23. ท่านรู้จักวิธีคุมกำเนิดบ้างหรือไม่ วิธีใด

รู้จัก

ไม่รู้จัก

ไม่ทราบ

ไม่ตอบ

รู้จักวิธี 1. ....

2. ....

3. ....

3. ....

4. ....

5. ....

14

17

ค 24. (ถ้าไม่ใช่) ท่านคิดว่าจะใช้หรือไม่ในอนาคต ใช้เมื่อใด และวิธีใด

ตั้งใจจะใช้

ไม่ใช่

ไม่แน่ใจ

ไม่ทราบ

ไม่ตอบ

(ถ้าจะใช้) ใช้เมื่อ

หลังการคลอด-

บุตรคนที่.....

หรือหลังการตั้ง

ครรภ์ที่.....

ใช้วิธี 1. ....

2. ....

3. ....

เหตุผลที่ใช้วิธีนี้.....

.....
.....
.....

15

18

16

19

20

ง. ข้อมูลเศรษฐกิจ

พนักงานสัมภาษณ์ ○ ให้ผู้คำตอบเกี่ยวกับอาชีพหลักและอาชีพรองของผู้ให้สัมภาษณ์ใน ก 9. และ ก 10. แล้วลอกลงใน ง 1. ทั้งสองด้านของตาราง แล้วจึงเริ่มสัมภาษณ์ต่อไป ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ไม่มีอาชีพหลักและอาชีพรองให้ข้ามไปตามตั้งแต่ ง 10.

ง 1. อาชีพหลักของท่านคือ

.....

ง 2. ขอทราบชั่วโมงและวันทำงานของท่าน

..... ชั่วโมงต่อวัน
และ ..... วันต่อสัปดาห์

ง 3. ขอทราบสถานะภาพในการทำงานของท่าน

- เป็นเจ้าของกิจการ
- เป็นหุ้นส่วนของกิจการ
- เป็นลูกจ้างเอกชน
- เป็นข้าราชการ/ลูกจ้างรัฐบาล (ระดับ.....)
- เป็นลูกจ้าง/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ทำงานส่วนตัว
- ทำงานให้ครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
- อื่น ๆ (ระบุ).....

ง 4. ท่านได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานหรือไม่

- ได้รับ
- ไม่ได้รับ (ข้ามไป ง 6.)

ง 5. ขอทราบรายได้ต่อเดือนโดยประมาณของท่าน

..... บาทต่อเดือน

อาชีพรองของท่าน (รวมทุกอาชีพ) คือ

.....

ขอทราบชั่วโมงและวันทำงานของท่าน

..... ชั่วโมงต่อวัน
และ ..... วันต่อสัปดาห์

ขอทราบสถานะภาพในการทำงานของท่าน

- เป็นเจ้าของกิจการ
- เป็นหุ้นส่วนของกิจการ
- เป็นลูกจ้างเอกชน
- เป็นข้าราชการ/ลูกจ้างรัฐบาล (ระดับ.....)
- เป็นลูกจ้าง/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ทำงานส่วนตัว
- ทำงานให้ครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
- อื่น ๆ (ระบุ).....

ท่านได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานหรือไม่

- ได้รับ
- ไม่ได้รับ (ข้ามไป ง 6.)

ขอทราบรายได้ต่อเดือนโดยประมาณของท่าน

..... บาทต่อเดือน

21 32

24 35

25 36

26 37

27 38

31 42

ง 6. ✓ ท่านใช้ที่อยู่อาศัยเป็นสถานที่ประกอบธุรกิจด้วยหรือไม่

- ใช่ ไม่ใช่

43

ง 7. ✓ ในการปฏิบัติภารกิจประจำวันของท่าน ท่านต้องเดินทางออกนอกบ้านเป็นประจำด้วยหรือไม่

- เดินทาง ไม่ต้องเดินทาง (ข้ามไป ง 10.)

44

ส่วนใหญ่ท่านเดินทาง โดยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

45

- รถยนต์ → รถของตัวเอง
 รถของบุคคลในครัวเรือนเดียวกัน
 รถของบุคคลอื่น

- รถสาธารณะ → รถเมล์ธรรมดา
 รถเมล์ปรับอากาศ
 รถสองแถว
 รถแท็กซี่
 รถสามล้อเครื่อง/สี่ล้อเล็ก

- รถสวัสดิการของหน่วยงาน
 รถจักรยานยนต์
 รถจักรยาน
 เรือ → ประเภท .....

- เดิน

- อื่น ๆ (ระบุ) .....

ง 8. ✓ ระยะทาง โดยเฉลี่ยที่ใช้ในการเดินทางตามปกติประมาณวันละเท่าใด (ทั้งไปและกลับ)
 ประมาณวันละ ..... กิโลเมตร

47

ง 9. ✓ ระยะเวลา โดยเฉลี่ยที่ใช้ในการเดินทางตามปกติประมาณวันละเท่าใด (ทั้งไปและกลับ)
 ถ้าเป็นในช่วงเวลารอดคิด ประมาณวันละ..... ชั่วโมง..... นาที
 ถ้าเป็นในช่วงเวลารถไม่ติด ประมาณวันละ..... ชั่วโมง..... นาที

50 53

52 55

10. ท่านกำลังอยู่ระหว่างการบรรจุเข้าทำงาน หรือรอกลับเข้าทำงานในตำแหน่งหน้าที่เดิมภายในช่วง 30 วันข้างหน้านี้ใช่หรือไม่
 ใช่ ไม่ใช่

11. / รายจ่ายทั้งหมดสำหรับครัวเรือนของท่านประมาณเดือนละเท่าใด
 .....บาทต่อเดือน

ขอทราบรายจ่ายสำหรับครัวเรือนของท่านต่อเดือนโดยประมาณ (เฉพาะรายการสำคัญ ๆ เท่านั้น)

- ค่าอาหาร .....บาทต่อเดือน
- ค่าแก๊สหรือวัสดุหุงต้มอื่น ๆ .....บาทต่อเดือน
- ค่าไฟฟ้า .....บาทต่อเดือน
- ค่าน้ำประปา .....บาทต่อเดือน
- ค่าโทรศัพท์ จำนวน ..... หมายเลข .....บาทต่อเดือน
- ค่าเช่าบ้าน .....บาทต่อเดือน
- ค่าน้ำมันรถ/แก๊สรถ .....บาทต่อเดือน
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางประจำวัน .....บาทต่อเดือน
- ค่าผ่อนส่งทรัพย์สิน .....บาทต่อเดือน
- อื่น ๆ (ระบุ) .....บาทต่อเดือน
- .....บาทต่อเดือน
- .....บาทต่อเดือน

12. คู่สมรสของท่าน (ถ้ามี) มีรายได้หรือไม่
 มี ไม่มี (ข้ามไป ง 14.)

13. / (ถ้ามี) คู่สมรสของท่านมีรายได้ต่อเดือนประมาณเท่าใด
 .....บาทต่อเดือน

14. / สมาชิกอื่น ๆ ในครัวเรือนของท่าน (ถ้ามี) มีรายได้หรือไม่
 มี ไม่มี (ข้ามไป ง 16.)

15. / (ถ้ามี)สมาชิกอื่น ๆ ในครัวเรือนของท่านมีรายได้รวมกันต่อเดือนประมาณเท่าใด
 .....บาทต่อเดือน

	56	☐
	57	61
	65	69
	73	77
	8	12
	16	20
	24	28
	29	☐
	30	34
	35	☐
	36	40

- ง 16. ตัวทำนองมีรายได้จากแหล่งอื่นนอกจากรายได้จากอาชีพหลักและอาชีพรองอีกหรือไม่
 มี ไม่มี (ข้ามไป ง 18.)
- ง 17. (ถ้ามี) ท่านมีรายได้จากแหล่งอื่นต่อเดือนประมาณเท่าใด
 ..... บาทต่อเดือน
- ง 18. ในครัวเรือนนี้ได้มีการจ้างลูกจ้างไว้บ้างหรือไม่
 จ้าง ไม่ได้จ้าง (ข้ามไป ง 20.)
- ง 19. ขอรายรายละเอียดเกี่ยวกับลูกจ้าง

	ประจำ	ไป-กลับ
จำนวนลูกจ้างที่จ้างไว้ทำงานบ้าน.....	.....	.....
จำนวนลูกจ้างที่จ้างไว้ช่วยประกอบธุรกิจ.....	.....	.....
จำนวนลูกจ้างที่จ้างไว้ทำงานในบ้านและช่วยประกอบธุรกิจ.....	.....	.....

- ง 20. ปัจจุบันนี้ ท่านมีเงินฝากในธนาคารหรือสถาบันการเงิน หรือให้ผู้อื่นกู้ยืม หรือได้ขายสินค้าเงินเชื่อค้างชำระบ้างหรือไม่
 มี ไม่มี
- ง 21. ปัจจุบันนี้ ท่านมีหนี้สินค้างชำระ (หรืออยู่ระหว่างผ่อนส่งคืน) บ้างหรือไม่
 มี ไม่มี (ข้ามไป ง 24.)
- ง 22. (ถ้ามี) หนี้สินส่วนใหญ่นั้น ท่านกู้/ยืมมาใช้ในกิจการใดมากที่สุด
 .....

41

42 46

47

48 49

53

57

58

59

60 61

สถาบันวิจัยประชากร
 จฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ง 23. (ถ้ามี) ท่านกู้มาจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) โดยให้ระบุหมายเลข 1, 2, 3 .....ตามลำดับจากจำนวนเงินกู้มากที่สุด และ ระบุอัตราดอกเบี้ยให้ชัดเจน เช่น .....% ต่อเดือน หรือ .....% ต่อปี

- นายทุนเงินกู้ ลำดับที่ ..... อัตราดอกเบี้ย .....
- ธนาคาร/สถาบันการเงิน ลำดับที่ ..... อัตราดอกเบี้ย.....
- เพื่อน ลำดับที่ ..... อัตราดอกเบี้ย .....
- ญาติ ลำดับที่ ..... อัตราดอกเบี้ย .....
- เส้นแชร์ ลำดับที่ .....
- อื่น ๆ (ระบุ) ..... ลำดับที่ ..... อัตราดอกเบี้ย.....
- ..... ลำดับที่ ..... อัตราดอกเบี้ย .....
- ..... ลำดับที่ ..... อัตราดอกเบี้ย .....

ง 24. ขอทราบเกี่ยวกับการถือครองบ้านและที่ดินและขนาดของที่ดิน ที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน

☐ เป็นเจ้าของ
☐ เช่าซื้อ
☐ เช่า
☐ อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า

ที่ดิน	
☐ เป็นเจ้าของ	ไร่.....งาน.....ตร.วา
☐ เช่าซื้อ	ไร่.....งาน.....ตร.วา
☐ เช่า	ไร่.....งาน.....ตร.วา
☐ อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า	ไร่.....งาน.....ตร.วา
☐ ไม่มีที่ดิน	

☐	☐		
62	63		
☐	☐	☐	☐
64			68

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

25. ท่านและ/หรือคู่สมรสมีที่ดินถือครองทั้งหมดเท่าใด (รวมทุกแปลง ยกเว้นที่ดินใน ง 24.)

ในกรุงเทพฯ
 .....ไร่.....งาน.....ตร.วา

ในต่างจังหวัด
 .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
 (ข้ามไป จ 1.)

	69		5
	73		
			10

26. ที่ดินในกรุงเทพฯที่ท่านถือครองนั้น ท่านถือครองลักษณะใด และใช้ในทางใดบ้าง

- ก. การถือครองที่ดิน (รวมทุกแปลง ยกเว้นที่ดินใน ง 24.)
- เป็นเจ้าของ .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
  - เช่าซื้อ .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
  - เช่า .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
  - ไร้โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า .....ไร่.....งาน.....ตร.วา

- ข. การใช้ที่ดิน (รวมทุกแปลง ยกเว้นที่ดินใน ง 24.)
- ในทางธุรกิจ .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
  - ทางเกษตร .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
  - ทางอุตสาหกรรม .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
  - ให้ผู้อื่นใช้หรืออยู่โดยไม่คิดค่าเช่า .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
  - ทิ้งร้างเปล่า .....ไร่.....งาน.....ตร.วา
  - อื่น ๆ (ระบุ) .....ไร่.....งาน.....ตร.วา

11				
16				
21				
26				
31				
36				
41				
46				
51				
56				

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จ. ข้อมูลเกี่ยวกับพลังงาน

- พนักงานสัมภาษณ์** ○ ในการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ ให้ถามคำถามประกอบคือ
- * ชนิด/ลักษณะ/ประเภท ได้แก่ ลักษณะเด่น ๆ ของอุปกรณ์เหล่านั้น เช่น เตอบชนิดกึ่งหัว ตู้เย็นประเภทละลายน้ำแข็งเอง โทรทัศน์สี-ขาวดำ เครื่องปรับอากาศประเภทแยกส่วน หรือติดหน้าต่าง รถยนต์ประเภทกินน้ำมันกี่ซีซี
  - * อายุของอุปกรณ์ ได้แก่ คำถามว่า ช้อมานานกี่ปีแล้ว ใส่จำนวนปี (โดยประมาณ)
  - * ปริมาณการใช้ ได้แก่ ชั่วโมงเฉลี่ยต่อวัน และวันเฉลี่ยต่อสัปดาห์ ของการใช้อุปกรณ์นั้น
  - * ลักษณะการใช้ ได้แก่ เปิด ๆ - ปิด ๆ หรือไม่ เช่น ถอดปลั๊กตู้เย็นทุกคืนแล้วเสียบปลั๊กใหม่ตอนเช้า ปิดเตาหุงต้มเมื่อทำอาหารเสร็จ 1 อย่าง แล้วเปิดใหม่เพื่อประกอบอาหารชนิดที่ 2 หรือปิดเมื่อทำอาหารทุกอย่างเสร็จ
- ในการถาม ให้ถามก่อนว่ามีอุปกรณ์นั้น ๆ หรือไม่ และมีกี่ชิ้น
- ถ้ามี ให้ถาม $\times$ ในช่องสี่เหลี่ยมด้านหน้าตามจำนวนที่มี
  - ถ้าไม่มี ให้ข้ามไปถามถึงอุปกรณ์ชิ้นต่อไป

จ 1. ขอรทารบรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องใช้ในบ้านของท่าน ต่อไปนี้

	อุปกรณ์	ชนิด/ลักษณะ/ประเภท	อายุใช้งาน (ปี)	ปริมาณการใช้	ลักษณะการใช้
☐	เตาหุงต้มใช้แก๊ส 1		.....	.....ชม./วัน	☐ ปิด-เปิดบ่อยครั้งในขณะที่ทำอาหาร
☐	เตาหุงต้มใช้แก๊ส 2		.....	.....ชม./วัน	☐ เปิดแก๊สทิ้งไว้ระหว่างทำอาหาร
☐	เตาหุงต้มใช้แก๊ส 3		.....	.....ชม./วัน	☐ ใช้ภาชนะขนาดเล็กกว่าเตา ☐ ใช้ภาชนะที่มีพื้นไม้แบนราบ
☐	เตาหุงต้มไฟฟ้า 1		.....	.....ชม./วัน	☐ ปิด-เปิดบ่อยครั้งในขณะที่ทำอาหาร
☐	เตาหุงต้มไฟฟ้า 2		.....	.....ชม./วัน	☐ เปิดเตาทิ้งไว้ระหว่างทำอาหารแต่ระอย่าง
☐	เตาหุงต้มไฟฟ้า 3		.....	.....ชม./วัน	☐ ใช้ภาชนะขนาดเล็กกว่าเตา ☐ ใช้ภาชนะที่มีพื้นไม้แบนราบ ☐ ใช้ฝาครอบปิดภาชนะขณะหุงต้ม
☐	เตาอบ 1		.....	.....ชม./สัปดาห์	☐ เปิดดูบ่อยครั้ง
☐	เตาอบ 2		.....	.....ชม./สัปดาห์	
☐	หม้อหุงข้าวไฟฟ้า 1	ขนาด.....ลิตร	.....	.....ชม./วัน	☐ อุ่นข้าวต่อไปหลังจากข้าวสุก
☐	หม้อหุงข้าวไฟฟ้า 2	ขนาด.....ลิตร	.....	.....ชม./วัน	
☐	หม้อหุงข้าวไฟฟ้า 3	ขนาด.....ลิตร	.....	.....ชม./วัน	

อุปกรณ์	ชนิด/ลักษณะ/ประเภท	อายุใช้งาน (ปี)	ปริมาณการใช้	ลักษณะการใช้และเหตุผล
☐ เครื่องปรับอากาศ 1	.....BTU ☐ S ☐ W	.....	.....ชม./วัน .....วัน/สัปดาห์	☐ ตั้งอุณหภูมิไว้ต่ำหรือสูงเกินไป
☐ เครื่องปรับอากาศ 2	.....BTU ☐ S ☐ W	.....	.....ชม./วัน .....วัน/สัปดาห์	☐ เปิด-ปิดบ่อย ๆ เมื่อออกจากห้อง
☐ เครื่องปรับอากาศ 3	.....BTU ☐ S ☐ W	.....	.....ชม./วัน .....วัน/สัปดาห์	☐ ปรับอุณหภูมิบ่อยแล้วแต่อากาศ
.....	.....	.....	.....	☐ เปิดระบายอากาศในเครื่องไว้เสมอ
.....	.....	.....	.....	☐ ไม่ได้ล้างทำความสะอาดแผ่นกรอง
☐ โทรทัศน์ 1	..... นิ้ว ☐ สี ☐ ขาวดำ	.....	.....ชม./วัน .....วัน/สัปดาห์	☐ เปิดทิ้งไว้ตลอดเวลา
☐ โทรทัศน์ 2	..... นิ้ว ☐ สี ☐ ขาวดำ	.....	.....ชม./วัน .....วัน/สัปดาห์	☐ เปิดดูรายการที่ต้องการเท่านั้น
☐ โทรทัศน์ 3	..... นิ้ว ☐ สี ☐ ขาวดำ	.....	.....ชม./วัน .....วัน/สัปดาห์	☐ เสียบปลั๊กแช่ไว้ตลอดเวลา
☐ ทีวีโอเทป	//////	.....	//////	
☐ เครื่องดูดฝุ่น	//////	.....	.....ชม./สัปดาห์	☐ ไม่ค่อยได้เอาฝุ่นทิ้ง
☐ เครื่องซักผ้า	☐ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่ ☐ ธรรมดา ☐ ทำน้ำร้อน	.....	.....ชม./สัปดาห์	☐ ทอยซักครั้งละน้อยชิ้น
☐ เครื่องปั้มน้ำไฟฟ้าแบบธรรมดา	.....แรงม้า	.....	.....ชม./สัปดาห์	☐ เปิด-ปิดเครื่องบ่อย
☐ เครื่องปั้มน้ำแบบอัตโนมัติ	.....แรงม้า	.....	.....ชม./สัปดาห์	☐ ปกติใช้น้ำโดยตรงจากก๊อก ☐ ปกติมีตุ้มหรือภาชนะรองน้ำ

อุปกรณ์	ชนิด/ลักษณะ/ประเภท	อายุใช้งาน (ปี)	ปริมาณการใช้	ลักษณะการใช้
☐ กัดมัน้ำไฟฟ้า 1	ชนิด.....วัตต์	.....	.....ชม./วัน	☐ แผลหรือปล่อยให้เดือดทิ้งไว้ ระยะหนึ่ง
☐ กัดมัน้ำไฟฟ้า 2	ชนิด.....วัตต์	.....	.....ชม./วัน	
☐ เครื่องปั่นขนมปัง 1	ชนิดปั่น.....แผ่น	.....		.....
☐ เครื่องปั่นขนมปัง 2	ชนิดปั่น.....แผ่น	.....		.....
☐ เครื่องทำน้ำร้อน 1	☐ แก๊ส	.....	.....ชม./วัน .....วัน/สัปดาห์	☐ เปิดเครื่องไว้ตลอดเวลา
☐ เครื่องทำน้ำร้อน 2	☐ ไฟฟ้า.....วัตต์	.....	.....ชม./วัน .....วัน/สัปดาห์	
☐ เตารีด 1		.....	.....ชม./สัปดาห์	☐ ถอดปลั๊กหรือปิดเตาบ่อย ๆ ขณะที่รีดแต่ละครั้ง
☐ เตารีด 2		.....	.....ชม./สัปดาห์	☐ ทอยยรีดครั้งละน้อยชิ้น
☐ ตู้เย็น 1	.....คิว .....บานประตู	.....		☐ ซ้ำอาหารเก็บสะสมไว้ในตู้- เย็นเป็นจำนวนมาก
☐ ตู้เย็น 2	.....คิว .....บานประตู	.....		☐ ตั้งอุณหภูมิไว้ต่ำ
☐ ตู้เย็น 3	.....คิว .....บานประตู	.....		☐ ละลายน้ำแข็งอัตโนมัติ
☐ ตู้แช่ 1	☐ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่	.....		☐ เสียบปลั๊กไว้ตลอดเวลา
☐ ตู้แช่ 2	☐ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่	.....		

พนักงานสัมภาษณ์ ○ ให้สอบถามเกี่ยวกับเครื่องมืออุปกรณ์และของใช้เพิ่มเติม โดยถามจำนวนและถามถึงแหล่งพลังงานที่ใช้สำหรับ เครื่องมืออุปกรณ์แต่ละชิ้น โดยแยกเป็น

- ไฟฟ้า
- แก๊ส (ให้ถามแยกเป็น แก๊สหุงต้ม แก๊สชีวภาพ หรือแก๊สชนิดอื่น ๆ)
- น้ำมัน (ให้ถามแยกเป็น เบนซิน โซล่า เตา กัด และอื่น ๆ)
- แสงแดด
- น้ำ
- ลม
- แร่ธาตุต่าง ๆ
- แบตเตอรี่
- อื่น ๆ เช่น ฟืน ถ่าน (ให้ระบุให้ละเอียด)

○ ในการถาม ให้ถามก่อนว่ามีอุปกรณ์นั้น ๆ หรือไม่

- ถ้ามี ให้ทำ × ในช่องสี่เหลี่ยมด้านหน้า
- ถ้าไม่มี ให้ข้ามไปถามถึงอุปกรณ์ชิ้นต่อไป

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จ 2. ขอรบเกี่ยวกับจำนวนเครื่องใช้ และพลังงานในบ้านของท่านเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

เครื่องใช้	แหล่งพลังงาน	จำนวน	
ก. ผลผลิตที่ให้ความร้อน			
☐ เครื่องเป่าผม	.....	.....	61 ☐
☐ เครื่องอบผม	.....	.....	62 ☐
☐ เครื่องอบผ้า	.....	.....	63 ☐
☐ เครื่องอบไอน้ำ	.....	.....	64 ☐
ข. ผลผลิตที่ให้แสง			
☐ หลอดไฟธรรมดา	.....	.....	65 ☐
☐ หลอดไฟนีออน	.....	.....	66 ☐
☐ สปอตไลท์	.....	.....	67 ☐
☐ โคมจับยุง	.....	.....	68 ☐
ค. ผลผลิตที่ให้เสียง			
☐ สเตอริโอ	.....	.....	69 ☐
☐ เครื่องเล่นแผ่นเสียง	.....	.....	70 ☐
☐ เครื่องบันทึกเสียง	.....	.....	71 ☐
☐ เครื่องขยายเสียง	.....	.....	72 ☐
☐ เครื่องดนตรี (ระบุ).....	.....	.....	73 ☐
.....	.....	.....	74 ☐
.....	.....	.....	75 ☐
ง. ผลผลิตที่ให้ภาพ (รวมเสียงประกอบ)			
☐ เครื่องฉายภาพยนตร์	.....	.....	76 ☐
☐ เครื่องฉายภาพนิ่ง	.....	.....	77 ☐
☐ โทรทัศน์วงจรปิด	.....	.....	78 ☐

เครื่องใช้

แหล่งพลังงาน

จำนวน

จ. ผลผลิตที่ให้การเคลื่อนไหว (รวมมอเตอร์)

☐ เครื่องผสมอาหาร	.....	.....	5	☐
☐ เครื่องบดอาหาร	.....	.....	6	☐
☐ เครื่องตัดไข่	.....	.....	7	☐
☐ เครื่องนวดแป้ง	.....	.....	8	☐
☐ เครื่องขัดพื้น	.....	.....	9	☐
☐ พัดลม	.....	.....	10	☐
☐ จักรเย็บผ้า (ไฟฟ้า)	.....	.....	11	☐
☐ เครื่องนวดไฟฟ้า	.....	.....	12	☐
☐ เครื่องกรองน้ำ	.....	.....	13	☐
☐ เครื่องตัดผม	.....	.....	14	☐
☐ เครื่องสูบน้ำ	.....	.....	15	☐
☐ เครื่องพิมพ์ดีด	.....	.....	16	☐
☐ รถตัดหญ้า	.....	.....	17	☐
☐ เครื่องเลื่อยไม้	.....	.....	18	☐
☐ เครื่องไสไม้	.....	.....	19	☐
☐ สว่าน (ไฟฟ้า)	.....	.....	20	☐
☐ เครื่องขัดกระดาษทราย	.....	.....	21	☐
☐ เครื่องพ่นสี	.....	.....	22	☐

ฉ. ผลผลิตที่ให้การขับเคลื่อน

☐ รถจักรยานยนต์	.....	.....	23	☐
☐ รถบรรทุก	.....	.....	24	☐

จ 3. ในครัวเรือนของท่าน มีรถยนต์นั่งส่วนบุคคลที่สมาชิกในครัวเรือนนี้เป็นเจ้าของหรือไม่

มี

ไม่มี (ข้ามไป จ 4.)

(ถ้ามี) มีกี่คัน และขอทราบรายละเอียดต่อไปนี้

คันที่	ยี่ห้อ	แบบ	รุ่นปี	ขนาด ซี.ซี. หรือแรงม้า	พลังงานที่ใช้*
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

(* หมายถึงเบนซิน ไซลา แอลกอฮอล์ แก๊ส)

จ 4. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดช่องเดินรถประจำทาง (bus lane) และเหตุผล

.....

.....

.....

จ 5. ท่านคิดว่าการขึ้นราคาน้ำมันจะเป็นทางให้คนประหยัดการใช้น้ำมันลงหรือไม่ และเหตุผล

.....

.....

.....

25

26

27

28

จ 6. ท่านคิดว่าในครัวเรือนของท่านนี้ ยังอาจจะประหยัดค่าไฟฟ้าลงได้อีกหรือไม่

ได้
↓

ไม่ได้
↓

<p>(ถ้าได้) ขอรบกวนวิธีประหยัด.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>(ถ้าไม่ได้) ท่านคิดว่าได้ประหยัดค่าไฟฟ้าจนถึงที่สุดแล้วหรือไม่</p> <p>☐ ถึงที่สุดแล้ว ☐ ยังไม่ถึงที่สุด</p> <p>↓</p> <p>ท่านทำอะไรบ้าง.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--	---

29

30

31

จ 7. ท่านรู้เรื่องเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานจากไหนมากที่สุด

- พบปะพูดคุยกับคนอื่น (ญาติ, เพื่อน, ผู้บังคับบัญชา, บรรพบุรุษ ฯลฯ)
- ไปสเตอร์ติดอยู่ทั่วไป
- เอกสาร/หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่ได้รับแจก
- วิทยุ
- โทรทัศน์
- หนังสือพิมพ์
- นิตยสาร
- ภาพยนตร์
- อื่น ๆ (ระบุ).....

32

พนักงานสัมภาษณ์ ○ โปรด สังเกต รูปแบบและลักษณะของบ้าน/ที่ดิน ต่อไปนี้
ด้วย

✓ ลักษณะของที่อยู่อาศัย

- บ้านโคก
- บ้านแฝด
- เรือนแถว, ห้องแถว, ตึกแถว
- ห้องชุด
- ห้องแบ่งให้เช่า
- อื่น ๆ (ระบุ).....

33

✓ ประเภทของที่อยู่อาศัย

- ตึก
- บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้
- บ้านไม้ที่ไว้สดถาวรเป็นส่วนใหญ่
- บ้านที่ไว้สดไม่ถาวร
- บ้านที่ไว้สดใช้แล้ว และอยู่ในสภาพผุพัง
- อื่น ๆ (ระบุ).....

34

✓ การประเมินฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์ (จากการสังเกตและสัมภาษณ์ที่ผ่านมาตั้งแต่ต้น)

- ดีมาก
- ดี
- ปานกลาง
- แย่
- แย่มาก

35

ส่วนงานต้นเมื่อ วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
ตั้งแต่วันที่..... น. ถึง..... น. รวมเวลา..... นาที
ส่วนที่ส่งงานต้นเรื่องหรือ ก ข ค ง จ
พนักงานส่วนงานต้น.....

อรรถโกเมศ.....
พนักงานบรรณารักษ์.....

สำนักงานหอสมุดประชาชน
จังหวัดขอนแก่น
อาคารหอสมุดเก่าเทศบาล